

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**196 NUMARALI BESNİ ŞER‘İYYE SİCİLİ’NİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ
(R.1326–1328 / M.1910–1912)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SADIK ÇETİN

GAZİANTEP
OCAK 2011

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**196 NUMARALI BESNİ ŞER‘İYYE SİCİLİ’NİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ
(R.1326–1328 / M.1910–1912)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SADIK ÇETİN

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Murat ÇELİKDEMİR

GAZİANTEP
OCAK 2011

**T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYYE SİCİLİ'NİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ
(R.1326–1328 / M.1910–1912)**

Sadık ÇETİN

Tez Savunma Tarihi: 25.01.2011

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Doç. Dr. Bilgehan PAMUK
Tarih Ana Bilim Dalı Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Murat ÇELİKDEMİR
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Doç. Dr. Bilgehan PAMUK (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Murat ÇELİKDEMİR (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Murat CERİTOĞLU

ÖZET

196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ (R.1326–1328/ M.1910–1912)

ÇETİN, Sadık

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Murat ÇELİKDEMİR

Ocak 2011, 196 sayfa

Siyasal olaylar bölgelerin sosyo-kültürel ve ekonomik gerçeklerinden ayrı düşünülemez. Bu olgular birbirlerini etkilemektedir. Transkripsiyon ve değerlendirmesi yapılan 196 Numaralı Besni Şer'iyye sicilinde 1910–1912 yılları arasında bölgenin sosyal, kültürel ve ekonomik durumlarına ait tespitlerde bulunulmuştur. Bu değerlendirmeler neticesinde bölgede asayiş sorunlarına rastlanılmamıştır. Kadının toplum hayatındaki etkinliğinin yanında din değiştirme hareketlerine karşı Gayr-i Müslim ahalinin önyargılı hali görülmüştür. İdare mekanizmasının ve Müslüman ahalinin dini konulardaki hassas tavrı belgelere yansımıştır. Mahkeme süreçleri, bölgenin ekonomi yapısı, Müslim ve Gayr-i Müslim ahali arasındaki ilişki, vakıflar ve mahalli yapılanma konusunda tespitlerde bulunulmuştur. Şer'iyye Sicilleri bu açılardan tarihe kaynaklık eden kıymetli belgelerdir.

Anahtar kelimeler: Şer'iyye Sicili, Behisni, Ma'muretü'l-'Aziz, Mecelle, Vakıf, Mehir

ABSTRACT

THE TRANSCRIPTION and EVALUATION of 196 NUMBERED BESNİ ŞER'İYYE (REGILION AFFAIRS) REGİSTER/RECORD (LC. 1326–1328 / 1910–1912 AD.)

ÇETİN, Sadık

Master graduate thesis, History Department

Thesis Consultant: Assistant Dr. Murat ÇELİKDEMİR

January 2011, 196 pages

Political events cannot be distinguished from socio-cultural and economic realities of regions. These facts affected each other. During the transcription and evaluation of 196 numbered Besni *Şer'iyye Sicil*, the regions social, cultural and economic situation, between the years of 1910-1912, were criticized. As a result of these evaluations no public security problems were found. Beside the influence of woman in society, however, non-muslim had prejudice about the religious conversion. The sensitive attitude of administrative mechanism and Muslims on religious matters had been reflected to these documents. Also during the evaluations there had been determinations about court processes, economic structure of the region, the interaction between Muslims and Non Muslims, the foundations and the local formation. *Şer'iyye Sicils* are the local formation sources of history in that point.

Key Words: *Şer'iyye sicili, Behisni, Ma'muretü'l- 'Aziz, Mecelle, Vakıf, Mihir*

ÖNSÖZ

Tarihin siyasi yönü sosyo-kültürel ve ekonomik yapı üzerine inşa edilmektedir. Bu olguları birbirlerinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu açıdan Osmanlı devletinin azametli yapısı içinde gelişim dinamikleri incelenirken sosyolojik ve kültürel değerleri dikkate almak gerekmektedir. Bu noktadan hareketle tarihi ipek yolu üzerinde kendine yer bulmuş olan Besni'nin sosyal, kültürel ve ekonomik geçmişini incelemek, şehir tarihi noktasında olduğu kadar umumi tarih çerçevesinde de önem arz etmektedir. Bu amaçla Transkripsiyon ve değerlendirmesini yapmaya çalıştığımız 196 numaralı Besni Şer'iyye Sicili gayet kıymetli belgeler olarak tarihi kaynaklar içinde kendine ayrı bir yer edinmiştir. Zira bu tür belgeleri incelemekten bölgelerin sosyal, ekonomik ve hukuki tarihinin aydınlatılması imkân dâhilinde değildir. Bu tür bir gayeyle 1910–1912 arasını içeren 196 numaralı Şer'iyye Sicili incelenmiş ve bölgenin bir asır önceki haline ışık tutulmaya çalışılmıştır. Yapmış olduğumuz bu çalışmanın her aşamasında desteklerini esirgemeyen ve yaptığı rehberlikle bizlere yol gösteren Saygıdeğer Hocam Yrd. Doç. Dr. Murat ÇELİKDEMİR'e, sicil içindeki yer isimleri konusunda bana yardımcı olan ve çocukluğu Besni'nin Meydan Mahallesinde geçmiş olan Muhterem Babam Cuma ÇETİN'e teşekkürlerimi; çalışma sırasında manevi desteklerinden dolayı Eşim Ayşegül ÇETİN'e şükranlarımı sunarım.

Gaziantep

Ocak 2011

Sadık ÇETİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISATMALAR LİSTESİ	vii
1.GİRİŞ	1
1.1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR BİLGİLERİ VE ŞER'İYYE SİCİLİ TRANSKRİPSİYONU	2
2.1. BESNİ'NİN KISA TARİHÇESİ VE İSMİNİN MENŞE'İ.....	2
2.2. ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN MAHİYETİ VE ÖNEMİ.....	4
2.3. ŞER'İYYE MAHKEMELERİ VE GÖREVLİLERİ	6
2.3.1. Kâdı	7
2.3.2. Kâdıların Salâhiyet Sahası.....	9
2.3.3. Kâdıların Vazifeleri	10
2.3.4. Kadıların Yardımcıları	11
2.3.4.1.Müfti.....	11
2.3.4.2. Nâib	12
2.3.4.3. Şühûdü'l-hâl	12
2.3.4.4. Kassam	13
2.3.4.5. Kâtib	13
2.3.4.6. Muhzır (Çuhadar)	14
2.3.4.7. Vekil	14
2.3.4.7. Subaşı	14
2.4. TANZİMAT SONRASI ŞER'Î MAHKEMELER	15
2.5. BESNİ ŞER'İYYE SİCİLLERİ	17

2.6. 196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONU	19
3. MATERYAL VE YÖNTEM	141
3.1. 196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONUNDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM.....	141
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	143
4.1.MAHKEME SÜRECİNİN İŞLEYİŞİ	143
4.2. 196 NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE BESNİ'DE SOSYAL YAPI	145
4.2.1. Evlenme ve Boşanma	146
4.2.2. Müslim ve Gayr-i Müslim Toplum	150
4.2.3. Vakıflar	153
4.3. ADLİ VAKALAR	155
4.3.1. Hırsızlık Davaları	155
4.3.2 .Haksız Müdahaleler Ve Men Talepleri	156
4.4. 196 NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE BESNİ'DE EKONOMİK YAPI	157
4.4.1.Canlı Hayvan Fiyatları	159
4.4.2. Dokuma Ürünleri Fiyatları	159
4.4.3. Madeni Malzemeler	160
4.4.4. Tarla Fiyatları.....	161
4.4.5. Tohum Fiyatları.....	161
4.4.6. Ev Fiyatları.....	162
4.5. BULGULAR	
4.5.1. Mahalleler	162
4.5.4. Günümüzde Besni'ye Bağlı Köy ve Mezraalar	164
4.5.5. Aşiretler	164
4.5.6. Resmi Görevliler	164
4.5.6.1. Eytam Müdürü	165
4.5.6.2. İmam	165
4.5.6.3. Nahiye Müdürü	166
4.5.6.4. Muhtar	166
4.5.6.5. Mahkeme Mülazımı	166

4.5.6.6. Kilise Papazı	167
4.6. SİCİLDE GEÇEN GAYR-İ MÜSLİM ŞAHİS İSİMLERİ	
4.6.1. Erkek İsimleri	167
4.6.2. Bayan İsimleri	167
4.7. BELGELERİNİN SINIFLANDIRILMASI	167
4.8. 196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYYE SİCİLİNDE BULUNAN BELGELERİN ÖZETLERİ	169
SONUÇ	177
KAYNAKÇA	179
EKLER	182
Ek.A. 196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYYE SİCİLİNDEN ÖRNEK BELGELER	183
Ek.A.1.	184
Ek.A.2.	185
Ek.A.3.	186
Ek.A.4. 196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYYE SİCİLİNDEN ÖRNEK SAYFALAR.....	187
SÖZLÜK	191
ÖZGEÇMİŞ	196

KISALTMALAR

Adı geçen eser	a.g.e.
Adı geçen makale	a.g.m.
Basım tarihi yok	t.y.
Cilt	C.
Dil Tarih Coğrafiya Faköltesi	DTCF
Hicri	H.
Rumi	R.
Miladi	M.
Milli Eğitim Bakanlığı	MEB
Üniv.	Üniversite
Sayfa	s.
Sayfa sayısı	s.s.
Sayı	S.
Sosyal Bilimler Dergisi	Sos. Bil. Der
Tarih Araştırmaları Literatür Dergisi	TALİD
Türk Dil Kurumu	T.D.K.
Türk Tarih Kurumu	T.T.K.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

Tarihin her devresinde göç yolları üzerinde bulunan yerler önem arz etmiştir. Bu yollar üzerinde ciddi anlamda ticari faaliyetler icra edilmekle birlikte diğer yandan kültürel aktarımlar da gerçekleşmiştir. Daha açık bir ifade ile ticari yollar üzerindeki şehrsel yerleşimler bir kültürel sentez olarak günümüze yansımaktadır. Bu sebeple bu tür merkezlerin tarihinin incelenmesi ayrı bir önem arz etmektedir. Bu tür yerleşim birimleri, bölge ve havalisinin tanınması açısından da önemlidir. Bu amaçlarla yapılan çalışmalar için belkide en temel kaynaklar Şer'iyye Sicilleridir. Biz de bu nedenle çalışmamıza 196 numaralı Besni Şer'iyye Sicilini konu edindik.

Çalışmamızda üzerinde durulan en önemli konu 196 numaralı Besni Şer'iyye Sicilinin transkripsiyon ve değerlendirilmesidir. Bu noktadan hareketle amacımız bölge hakkında genel bir değerlendirme yapmak ve bir asır öncesi Besni kasabasına ışık tutmaktır. Bu vesileyle yapmaya çalıştığımız çalışmanın birinci bölümünde Besni'nin tarihçesi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise Şer'iyye Sicilleri ve klasik dönemde kadılar hakkında bilgi verilmiştir. 196 numaralı Sicil Tanzimat sonrası döneme ait olması nedeniyle Tanzimat sonrası Osmanlı Mahkemeleri ve buna bağlı olarak Şeriye Sicillerindeki muhteva değişikliğine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise çalışmanın esasını teşkil eden 196 numaralı Besni Şer'iyye Sicilinin transkripsiyonu yapılmıştır. Bu bölümde belgelerin özetleri belge üzerlerine yazılmıştır. Dördüncü bölümde belgelerin değerlendirmesi yapılarak bölge hakkında sosyal, ekonomik ve kültürel taspitlerde bulunulmuştur. Bu bölümde ayrıca sicil içinde geçen nahiye, mahalle ve karyelerin yanında gayri müslim şahıs isimleri ile resmi görevliler tablo halinde sunulmuştur. Ekler bölümünde sicilden örnek belgelere yer verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR BİLGİLERİ VE ŞER'İYYE SİCİLİ TRANSKRİPSİYONU

2.1. BESNİ'NİN KISA TARİHÇESİ VE İSMİNİN MENŞE'İ

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin batı kesiminde bulunan Besni tarihi ipek yolu üzerinde bulunması nedeniyle köklü bir geçmişe sahiptir. Besni ve havalisinin tarihi M.Ö. 3000'li yıllara kadar uzanmaktadır. Bol akarsu kaynakları ve iklimin de müsait olmasından dolayı tarihin eski devirlerinden beri önemli yerleşim yerlerindendir¹ Besni, Halife Ömer zamanında Maraş'ın fethinden sonra açılan ve Bizans sınırındaki Sugur Al Şamiya kalelerinden biriydi. Belirtilen dönemde Keysun nahiyesine bağlı ve bu nahiyein merkeziydi. Besni, gerek İslamın ilk zamanlarında gerekse Selçuklular devrinde pek ehemmiyetli ve müstahkem bir şehir bulunan Keysun'un mülhakatından sayılmakta idi. Bu pek kuvvetli sınır kalesi, 949'da, Bizans İmparatoru Domesticus tarafından ele geçirilmiştir. Bir asırdan fazla Bizans elinde kaldıktan sonra yine Maraş ve Keysun ile birlikte, 1084'te Anadolu Selçuklu Sultanlığının kurucusu olan Süleyman Şah b. Kutulmuş'un ümerasından Buldacı adlı bir Türk emiri tarafından zaptedilmiş, neticede Maraş, Keysun, Behesni, Raban, Merzban, Ayıntab şehir ve kasabaları, Anadolu Sultanının elinde kalmıştır. 1171'de Eyyubilerin hâkimiyetine giren Besni, bazı kasaba ve kalelerle birlikte 1260'ta Hülagu tarafından birtakım hizmetlerinden dolayı Kilikya Ermeni kralı Hethum'a hediye edilmiştir. Bölge halkının Ermeni Kralının emrine girmek istememesi üzerine Hülagü'nün emriyle bu kale Moğollar tarafından muhasara edildi. Moğollar ikinci muhasaradan sonra ancak kaleyi almaya muvaffak oldular. 1293 tarihinden itibaren, Besni Mısır Memlûk Sultanlığının Halep Valiliğine tabi naibliklerinden biri oldu.² Bu arada Memlûk devletine itaat etmek şartıyla Elbistan valiliğine getirilen Dulkadir beylerinden Halil Bey Besni ve havalisini ele geçirmiştir. Yıldırım Bayezid

¹ Mehmet Taşdemir.(1999). XVI. Yüzyılda Adıyaman (Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger, Kahta) Sosyal ve İktisadi Tarihi, Ankara, s. 3.

² İ. Hakkı Uzunçarşılı.(1988). Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Ankara, s.170.

tarafından bölge Osmanlı hâkimiyetine alınmıştır.³ Ancak, bir sene kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalan Besni, Timur'un Sivas'ı ve sonra Malatya'yı zabtı (1400) sırasında Memlûklerin eline geçmiş ve Halep valisi tarafından Mukbil adında bir zabıt buraya naip tayin edilmiştir. Daha sonra bizzat Timur tarafından idare edilen çok kuvvetli bir muhasara neticesinde kale 27 Eylül'de kapılarını açmıştır. Besni 1516 Ağustosunda, Yavuz Sultan Selim'in kuvvetleri tarafından, Malatya'nın alınmasından biraz sonra, Mısırlıların elinden kurtararak, Dulkadirli emaretine bağlanmış ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında bu emaretin ilgasından sonra teşkil edilen Zülkadriye, yani Maraş eyaletine bağlı kazalardan biri olmuştur.⁴ Besni 1839–1845 yılları arasında Diyarbekir eyaletine, 1846'da Harput eyaletine, 1871'de ise Malatya sancağına bağlanmıştır. Besni 1926'ya kadar Malatya'ya bağlı kamış daha sonra 1926–1933 yılları arası Gaziantep'e bağlanmış, 1933'te yeniden Malatya'ya bağlanmıştır. Besni, 1954'te Adıyaman'ın il olması ile Adıyaman'a bağlı Duruma gelmiştir.⁵

Besni adının ortaya çıkışı: Besni, Kommagene krallığı döneminde Bahsna, daha sonra Bethesna (Süryanice) adıyla anılmıştır. Arap ve Fars kaynaklarında ise bu ismin Farsça bir tabir olan Behesna'dan geldiği ve “eşsiz” ya da “cennete eş” manalarına gelen Hesnâ kelimesinden türetildiği belirtilmektedir. Osmanlı dönemini başlangıcında Besni veya Behesni olarak kullanılan isim, 19. Yüzyılın sonlarında Bihisni şeklini almış, daha sonra da Besni olmuştur.⁶ Besni'nin Nüfusu Cumhuriyet'ten sonraki ilk sayımda (1927) 7014 olarak tespit edilmiş, bu sayı 1950'de ilk defa on bini geçerek on bin beşyüz civarına ulaşmıştır. 1985'te 17763, 1990'da ise 26076 olmuştur. 1990 sayımına göre ise 88531 nüfus yaşamaktadır.⁷

Çalışmanın esasını teşkil eden 196 Numaralı Besni Şer'iyeye Sicili Bölgenin bir asır öncesi sosyo-kültürel ve ekonomik durumunu yansıtmaları açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu cümleden olmak üzere Şer'iyeye Sicillerinin mahiyeti ve önemine değinmek gerekmektedir.

³ Nihal Atsız.(1992). Aşık Paşaoğlu Tarihi, İstanbul s.66.

⁴ Ramazan Aslan.(2009). XIX. Yüzyıl Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger ve Kahta'nın Sosyal ve İktisadi Durumu, Basılmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi. Sivas, s. 29.

⁵ Mükremin H. Yinanç. (1997). “Besni”, İ.A. C.II, MEB Yay. 5.Baskı, Eskişehir s.s. 570–572.

⁶ Mehmet Taşdemir. (1988). “Besni”, İslam Ansiklopedisi (Cilt I). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, s.s.541–542.

⁷ Sevim Deveci Kanat. (2007). 1898–1899 Tarihleri Arasında Behisni (Besni) Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu, (194 Bunaralı Şer'iyeye Siciline Göre), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya s.11.

2.2. ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN MAHİYETİ VE ÖNEMİ

Osmanlı adli mekanizmasının özünü teşkil eden kadılar geniş yetkisiyle adalet dağıtma vazifesini yerine getirirken davaları sicil denilen defterlere kaydederlerdi. Bu defterlere şer'îyye sicilleri, kadı defterleri, mahkeme defterleri, zabt-ı vekâyî sicilleri veya sicilât defteri denmektedir. Bu defterler içindeki bilgiler herhangi bir değiştirme söz konusu olmaksızın olduğu gibi mahkemede görülen olayı anlatmaktadır.⁸ Bu defterlerde sadece dava kayıtlarına ait bilgiler bulunmamaktadır. Osmanlı kayıtlarında bu defterlerde fermanlar, beratlar, huccetler, vakfiyeler gibi birçok belge türü mevcuttur. Bu vesileyle bölgede yaşanan olaylar hakkında fikir sahibi olmak mümkün hale gelmektedir. Ayrıca bölgenin beledi ve inzibatî işleri, muhtelif yasaklar, ordu için asker ve zahire toplanması, halktan vergi toplanması, bölgede yetişen ürünler, şehir ve kasabaların takribi nüfus tayini, salgın hastalıkların yanında aile hayatı ile ilgili hususlar da bu defterlere kaydedilirdi.⁹

Bunlara ilave olarak Sicillerin önemini artıran diğer hususlar da şunlardır:

1. Şer'îyye Sicilleri suret olarak geçmiş bulunan çeşitli fermanlar, beratlar, mektuplar, divan tezkireleri vb. diğer resmi kayıtlar, eski nizamların iç yüzlerini ortaya koyan en müspet belgelerdir.
2. Şer'îyye Sicillerinde birçok devlet adamı, müderris, âlim, şair, sanatkâr ve mimar adları geçer. Her ne kadar, bu kişilerin biyografisine dair kaynaklarda geniş açıklamalar bulunmuyorsa da hal tercümelerini yazmak veya yazılmış bulunan kimseler hakkındaki bilgilerin doğruluk derecesini kontrol etmekle bu kayıtlar bizlere en sağlam ipuçlarını verebilir.
3. Siciller mimari tarih açısından da oldukça önemlidir. Zira ayakta olsun, olmasın eski sanat abidelerinin varlığını ortaya koyarlar.
4. Sicillerde geçen kişi adları, kasaba, köy, mahalle, semt adları mühim bir yekûn teşkil eder. Bunlardan kadın, erkek adlarıyla ünvan ve lakaplar dil bakımından incelemeye değer konulardır. Eskiden oturulan veya oturulmayan yerler köy, kasaba, mahalle, semt, mezra ve özellikle

⁸ Hatice Şahin.(2002). "Bursa Şer'îyye Sicillerinin Dili Üzerine Bir İnceleme Denemesi". Fırat Üniv. Sos. Bil. Der. C.12. Sayı 1.Elazığ, s. 102.

⁹ İbrahim Yılmazçelik,(1999). "1736–1739 (H.1149–1151) Tarihli Amasya Şer'îyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", OTAM, S.9, Ankara, s.457.

aşiret ve cemaat adlarını ihtiva eden kayıtlar, iskân tarihimiz için paha biçilmez belgelerdir.

5. Tımarların kimlere ne suretle tevcih edildiklerine dair beratlarla, bu tımarların kadılar huzurunda ve artırma yolu ile mültezimlere verilmelerine veya sipahileri marifetiyle tapuya bağlanmalarına, vakıflara ait emlak ve akarlarında aynı şekilde kiraya verilmelerine dair rastlanan kayıtlar, devletin işleyiş tarzını ortaya koyduğu için büyük bir önem taşımaktadır.
6. Sicillerde rastlanılan narh kayıtları, esnaf teftişine dair kısa fakat açık zabıtlar, o zaman ki belediye kaide ve nizamlarını açıkça ortaya koyması bakımından, iktisat tarihi açısından önem taşır.
7. Dava konuları, mahkemelerin çalışma biçimleri, İslam hukukunun tatbiki gibi konuları ihtiva etmesi bakımından da, hukuk tarihi açısından da öneme sahiptirler.¹⁰

Şer‘iyye sicillerinin mahkemece tutulup muhafaza edilmesi hukuki bir ihtiyaçtan doğmuştur. Kadı, ilam ve huccetlerin bir nüshasını hak sahiplerine vereceğinden, evrak üzerinde sahtekârlık yapılma ihtimali ortaya çıkar. Hâlbuki ilam ve huccetleri ve bunlarla ilgili resmi yazıları, kendi koruması altında olan defterlere kaydettiği takdirde, ihtiyaç halinde onlara müracaat edilebilecektir. Şer‘iyye sicillerinin korunmasına dikkat edilmiş olmakla beraber zamanla bunların önemli bir kısmının kaybolduğu ve bugün mevcut bulunan Şer‘iyye Sicillerinin esas mevcut yekûna göre çok az sayıda olduğu acı bir gerçektir.¹¹ Ne yazık ki, bu önemleri takdir edilene kadar, anlatılanlara göre, bir kısmı ısınmak amacıyla sobalarda yakılmış, bir kısmı çöpe atılmış ve bir kısmı da tabiat şartlarının tahrip ediciliğine maruz bırakılarak yok edilmişlerdir. Bu tahribattan kurtulanların belli bir kısmı da ıslanma, nemlenme ve kurt yenmesine uğrama sebebiyle hasar görmüştür. Bunlar yetmiyormuş gibi, koruma maksadıyla sonradan ciltlenirken de bir kısmının yazılarına dikkatsizlik sebebiyle zarar verilmiştir. Neticede bazı defter serileri ya tamamen yahut kısmen yok olmuştur. Bir kısmı da çöplüklerden toplanmış veya başka sebeplerle özel şahısların eline geçmiştir. Nihayet Maarif

¹⁰ İbrahim Yılmazçelik, a.g.m. s.458.

¹¹ A.Akgündüz.(2002). İslam Hukukunun Osmanlı Devleti’nde Tatbiki: Şer‘iyye Mahkemeleri ve Şer‘iyye Sicilleri, Türkler, C.10, Ankara, s.55.

Vekâleti 3 Kasım 1941 tarihli ve 4018/2182 sayılı kararı ile muhtelif yerlerde bulunan sicillerin müze ve kütüphanelere devredilmesini sağlamıştır. Karar uyarınca şer'îyye sicilleri ait oldukları illerin kütüphanelerinde veya müzelerinde ve Topkapı Sarayı Müzesi'nde muhafaza edilirken, bu ilk karardan yarım asır sonra 1991 yılında siciller Kültür Bakanlığı'nın kararı ile İstanbul Şer'îyye Sicili Arşivi'ndekiler [İŞSA] hariç olmak üzere Ankara'da Milli Kütüphanede toplanmıştır. İstanbul ve çevresi mahkemelerine ait siciller halen İstanbul Müftülüğü Şer'îyye Sicilleri Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Bu arada İnönü Üniversitesi'nde Osmanlı Araştırmaları Merkezi [OSAM], Kayseri Erciyes Üniversitesinde de Kayseri Tarih Araştırmaları Merkezi [KAYTAM] kurulmuş olup, bu merkezler, kendi yörelerine ait şer'îyye sicil defterlerinin fotokopilerini alıp araştırmacılara açık hale getirmişlerdir. Keza Konya ve Trabzon Şer'îyye Sicillerinin fotokopileri de ayrı ayrı Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi ve Konya Müzesi'nde ve Trabzon Halk Kütüphanesi'nde araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Muhtemelen diğer illerde de benzer uygulamalar vardır.¹²

2.3. ŞER'İYE MAHKEMELERİ VE GÖREVLİLERİ

Osmanlı Devletindeki Şer'i Mahkemelerde şer'i ve hukuki bütün meseleler Hanefi mezhebi üzerine hal ve fasl edilirdi. Bu şer'i mahkemelerden başka da mahkeme yoktu.¹³ Osmanlı mahkemesi daha önceki ve çağdaşı İslâm devletlerinde görülen örneklerle nispetle gelişmiş bir yapı arz eder. Her şeyden önce Osmanlı mahkemesinin görev ve yetki alanı genişlemiştir; hem şer' hem örfi davalarda tek yetkili mahkeme konumundadır. Gayri Müslimlerle ve bilhassa Gayri Müslim din adamlarıyla ilgili bazı davalar ve hazineye intikal etmiş mirasçısız terekeye yönelik bir kısım istihkak davaları bir tarafa bırakılacak olursa Osmanlı mahkemesinin görev ve yetki alanına girmeyen herhangi bir hukuki ihtilaf yok gibidir.¹⁴ Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren bağlı bulunduğu dinin icaplarına göre bir hukuk sistemini kabul etmiştir. Şer'i hukuk (İslâm hukuku) ve Türk töresi Osmanlı Devletinin hukuk sisteminin temelini oluşturmuştur. Ayrıca bunun yanı sıra bilhassa idare ve teşkilat sahası ile amme müesseseleri geleneği

¹² Fethi Gedikli.(2005). "Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'îyye Sicilleri". Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C.3, S.5, İstanbul s.s. 187-188.

¹³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı.(1988).Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilat. TTK, Ankara, s.83.

¹⁴ M.Akif Aydın.(2003). "Mahkeme". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Güzel Sanatlar Matbaası, C.27, Ankara, s.342.

veya fethedilen memleketlerdeki bazı vergi ve teşkilât ve usullerinin milli veya örfi denilebilecek bir hukuk sistemini de ortaya çıkardığı bilinen bir gerçektir.¹⁵

Osmanlı Devleti'nde Şer'iyye mahkemeleri Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Memlûk devletlerinde görülen adli yapının en gelişmiş ve en son halkasını oluşturmaktadır. Şer'iyye mahkemeleri Osmanlı adliye teşkilatının omurgasıdır.¹⁶ Kadıların ve mevalinin bulundukları kaza ve şehirlerde şer'i mahkemeler vardır. Kadılar şer'i ve hükmi muamelatta kendilerine verilen beratlarla gösterilen vazifeleri görüp Hanefî mezhebi üzere hüküm verirlerdi. Nikâh, izdivaç, miras taksimi, yetim ve mal-i gaibin muhafazası vasi tayin ve azli, vasiyetlerin ve vakıfların hükümlerine riayet edilmesinin nezareti, cürüm ve cinayet ve sair bütün davalar, hülâsa şer'i ve hukuki bütün muamelat kadılar tarafından¹⁷ Şer'i Mahkemelerde görülürdü. Osmanlı Devleti de kendinde önceki Türk İslâm devletleri gibi Şer'î Hukuk'u kendi hukuk sisteminin içinde sayıp büyük önem vermiştir. Öyle ki, Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Gazi'nin ilk tayin ettiği iki memurdan birisi Şer'î kâideleri uygulamakla sorumlu olan Kadı olmuştur¹⁸ Şer'i mahkemelerde "Kadı", "Na'ib", "Muhzır", "Çavuşlar", "Mübaşirler", "Müşavirler", "Kâtipler", "Kasamlar", "Mukayyidler" ve "Şuhûdü'l-hâl" gibi görevliler bulunmaktadır.

2.3.1. Kâdı

Hâkim tayin etmek, devlet otoritesinin varlığının aslî sembolü olduğu için, Osmanlı Devleti'nin, Osman Gâzi'nin, zamanın meşhur âlimlerinden Dursun Fakih'i Karacahisar'a kâdı tayin etmesiyle kurulduğu kabul edilir. İlk zamanlarda en büyük kâdılık İznik ve sonra Bursa kâdılığı olup, fethedilen yerlerde de ikinci ve üçüncü derecelerde kâdılıklar ihdâs olunmuştu. Kâdılarla idare edilen mahallere İslâm tarihindeki geleneğe uyularak kazâ denilmiş ve bu isim günümüze kadar gelmiştir. Kâdı, idarî ve hukukî bütün hükümlerin yürütücüsü demek olup, aynı zamanda hükûmetin emirlerini de yerine getiren bir makamdı. Kâdıların *hâkimü's-şer'* ve daha sonra kısaca *hâkim* de denilmiştir. Kâdının hüküm verdiği yere *meclis-i şer'* (şeriat meclisi) denirdi. Mahkeme kelimesi, Arapça hüküm verilen

¹⁵ M. Akif Aydın. (2005). Türk Hukuk Tarihi, 5. Baskı, Ufuk Yayınları, İstanbul, s. 69.

¹⁶ Aydın, a.g.e. 2005, s.83.

¹⁷ Uzunçarşılı, a.g.e. s.106.

¹⁸ Ahmet Akgündüz.(2002).İslâm Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'îye Mahkeme ve Şer'îye Sicilleri.Türkler Ansiklopedisi, C.10, Ankara, s. 54.

yer mânâsına geliyorsa da, yaygın kullanılışı daha ziyade Osmanlıların son zamanlarına tesadüf eder. Kâdıların bütün vazifeleri münhasıran muhakeme olmadığından, muhakeme için *mürâfaa-ı şer'* tâbiri kullanılırdı. Kâdı olabilmek için öncelikle yüksek dinî ilimler ile devrin fen bilgilerinin okutulduğu medreselerin yüksek kısmından mezun olmak şartı vardı. Bunun yanında, asgarî olarak şâhidlik yapabilecek vasıfları taşıması gerekir. Nitekim Mecelle'de "Hâkimin evsâfı beyânındadır" başlığı altında, "Hâkim, hakîm (hikmet sahibi), fehîm (anlayışlı), müstekîm (doğru yolda), emîn, mekîn (oturaklı), metîn (sağlam); mesâil-i fikhiyyeye ve usûl-i muhakemeye vâkıf (hukuk ve usul kâidelerini bilen) ve deâvi-yi vâkıyı onlara tatbikan fasl ve hasma (dâvâyı bunlara göre çözebilecek); ayrıca temyiz-i tâmme muktedir (tam ehliyetli) olmalıdır" diyor (m. 1792–1794). Kâdı olabilmenin şartları şunlardır:

1-Kâdı, âkil, bâliğ ve hür olmalıdır. Çocuğun, delinin ve kölenin kâdılığı muteber değildir.

2-Kâdı, ancak Müslümanlardan olabilir. Gayrimüslimler, Müslümanlar üzerine kâdı olamaz. Ancak Hanefî mezhebinde gayrimüslimlerin (zimmî) kendilerine hâkim olarak tayin edilmeleri mümkündür. Nitekim Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'tan sonra nizâmîye mahkemelerinde gayrimüslimler âzâ olarak bulunmaktaydı.

3-Kâdı, erkek olmalıdır. Kadınlar, Hanefî mezhebine göre ancak hadd ve kısas türünden cezâ dâvâları dışında mâlî haklara dair hususlarda hâkimlik yapabilirler.

4-Kâdı, âdil olmalıdır. Âdil, hasenâtı (iyilikleri) seyyiâtına (kötülüklerine) galip kimse demektir. Ancak Hanefî mezhebine göre fâsığın hâkim olarak tayini muteberdir. Çünkü kendisi fâsık da olsa, hukuka uygun hükmetmek mecburiyetindedir. Aksi takdirde hükmü bozulup, kendi de azlolunur.

5-Kâdı'nın göz, kulak gibi his uzuvlarının sağlam olması lâzımdır. Kâdının hükmettiği kimselerin konuştuğu lisanı bilmesi elbette aranan bir keyfiyettir, ancak şart değildir. Tercüman vâsıtasıyla tarafları ve şâhidleri dinlemek mümkündür. Kâdının mahallî örfleri nazara alması mecburiyeti, beraberinde mahallî lisanları da bilmeyi gerektirir. Osmanlı kâdıları öncelikle Türkçe ve Arapçadan başka, çoğu zaman vazife yaptıkları mahallin lisanını da bilirdi.

6-Kâdının, ilim sâhibi olması aranır. Kâdılar, medrese tahsili görüp icâzet (diploma) alarak kazasker konağında mülâzemet (staj) defterine ismini kaydettirenlerden (staj görenlerden) tayin olunurdu. Medreseden çıkıp kazasker

divanına mülâzemet edenler, müderris olmak istemeyip kâdılık etmek isterlerse, doğrudan doğruya kazâ kâdılıklarına tâyin edildikleri gibi; bir müddet müderrislik edip sonra kâdı olmak isteyenler de müderrisliklerinin derecesine göre kazâ, sancak ve eyâletlerden birinin kâdısı olurlardı. Rumeli ve Anadolu kazaskerleri başlangıçtan 150 akçelik kâdılıklara kadar olan terfileri, bizzat; bundan yukarısını ise sadrîâzam vasıtasıyla padişaha arzederlerdi. XVI. asırdan sonra şeyhülislâmlık, bir takım üst rütbeli kâdılar tâyin etme salâhiyetini kazanmış; XVII. Asırdan sonra ise kazaskerlerin tayininde de rol oynamaya başlamıştır. Bir yere tayin edilen kâdıya hukukî kararları icrâya (uygulamaya) mezun olduğuna dair padişahın tuğrasını taşıyan bir berat verilir ve aynı zamanda bağlı olduğu kazaskerden de mühürlü bir mektup alarak vazifesine giderdi. Kâdıdan, berat harcı olarak da bir miktar vergi hazîne ve kazasker nâmına tahsil olunurdu. Bazen bu miktar kâdının ilk aylığına kadar çıkmakta ve bazı müelliflerde kâdılıkların satıldığı zannını uyandırmıştır. O zamanlar Avrupa'da hâkimlik ve yüksek rütbeli memuriyetler, en yüksek parayı verene ihâle edilirdi.¹⁹

2.3.2. Kâdıların Salâhiyet Sahası

Osmanlı ülkesi kazâ adını taşıyan yargı çevrelerine taksim edilmişti. Bu kazâ mahalleri, ortalama mahkeme harcı hâsılatına göre derecelendirilmişti. Kazâ, sancak ve eyâlet (vilâyet) olmak üzere her idarî merkezde kâdı bulunurdu. Kâdılarının rütbe derecelendirilmesi de aşağı yukarı vazife yaptıkları yerin ehemmiyetine göre olurdu. Bunların her birine medreselerin yüksek sınıflarından mezun olmuş üstün ahlâk ve ilmî ehliyet sahibi kimselerden iki seneliğine (sonraları 20 aylığına) kâdılar tâyin edilirdi. Mevleviyet denilen üst rütbedekilerde bu müddet bir sene idi. (Günümüzde noterlikte olduğu gibi) sırada bekleyen herkesin vazifeye tâyin edilebilmesi ve kâdılarının gittikleri yerlerde halkla içli-dışlı olmalarına yol açmamak gibi maksatlarla tesbit edilen bu bir veya iki yıllık müddet sonunda kâdılar merkeze dönerek, kazasker konağına devam eder ve yeni bir vazifeye tâyin olunmalarını beklerdi. Bu bekleme müddetinde de medreselerde müderrislik yaparak nazarî bilgilerini geliştirebilirlerdi. Osmanlı kâdıları, diğer ilmiye mensuplarında olduğu gibi Müslüman halktan, ekseriya Türk menşeli idi. Çoğu ilmiye âilelerinden geliyordu. Sultan Fâtih kanunnâmesinde, şeyhülislâm ve

¹⁹ Ekrem Buğra Ekinci.(2010). Osmanlı Hukuku, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, s.261–262.

kazasker çocuklarına doğumlarından itibaren ulûfe verilerek babalarının yolunda yürümeye teşvik edilmesi öngörülmüştü. Nitekim Şamlı hukukçu İbn Âbidîn, ulemânın “imamlık, müezzinlik, hatiblik ve müderrislik gibi vazifede bulunan bir âlim öldüğünde, çocukları küçük olsa bile, babalarının vazifesinin çocuklarına bâki kılınması Hicaz, Mısır ve Anadolu’da güzel bir âdettir. Bunda âlimlerin haleflerini, geride bıraktıkları çocuklarını ilimle meşgul olmaya teşvik vardır” sözlerini naklediyor ve eğer bu çocukların bu işe ehil olmadıkları anlaşılırsa bu vazifeden azledilmeleri gerektiğini söylüyor. Osmanlılarda *beşik ulemâlığı* denilen ve talebe bursu mahiyetindeki bu husus, örf ve âdet gereği benimsenmiştir. Kâdılar, tayin edildikleri kazâ çevresinde ikamet edenlerin dâvâlarına bakabilir; bunun hâricindeki yerlerde hükmedemezlerdi. Dâvâcı ve dâvâlı ayrı yerlerde oturuyorsa, dâvâlinın oturduğu kazâ mahkemesinde dâvâ açılabilirdi. Başka bir kazâ çevresinde bulunan akar (gayrimenkul) dâvâlarında, dâvâlinın oturduğu yer kâdısı salâhiyetli idi. Cezâ dâvâlarında umumiyetle suçun işlendiği yer kâdısı salâhiyetli olmakla beraber, padişah bu dâvâyâ başka bir mahkemede bakılmasını da emredebilirdi. Bir kâdı, muayyen bir belde hükmetmek üzere vazifelendirildikten sonra; başka bir belde hükmedemez. Ancak hükümdar bazı hallerde hususî olarak kâdıyı başka bir belde de hükmetmekle vazifelendirebilir. Osmanlılarda buna *müvellâ* denirdi. Dâvâyâ bakmakla aslî vazifeli mahallî kâdıya, *toprak kâdısı* denir. Taraflar hangi dinden olursa olsun, prensip itibariyle kâdılar vazifelidir. Ancak zimmîler, ahvâl-i şahsiyye denilen şahıs, âile ve miras hukukuna dair dâvâları, kendi ruhânî mahkemelerine götürebilirlerdi. Bu durumda ruhânî reisler hâkim statüsünde vazife yapmış olurlardı. Şer’î hukukta, zimmîlerin üzerine muayyen hususlarda kendi aralarından hâkim tâyini câizdir. Ancak taraflardan birisi ruhânî meclise gitmeye yanaşmazsa, o takdirde salâhiyetli mutlaka kâdı mahkemesi idi. Ruhânî liderler, milletlerinin âile hukukuna dair dâvâlarına kâdıların bakmaması hususunda Osmanlı hükûmetine zaman zaman şikâyetle bulunmuşlardır.²⁰

2.3.3. Kâdıların Vazifeleri

İslâm hukukunda, mahkemenin reisi kâdıdır. Prensip itibariyle tek hâkimli sistem kabul edilmiştir. Ancak mahkemede birden ziyâde kâdı (hâkim) da

²⁰ Ekrem Buğra Ekinci.(2010). Osmanlı Hukuku, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, s.263.

vazifelendirilebilirdi. Nitekim Tanzimat'tan sonra kurulan nizâmiyye mahkemeleri hepsi hâkim statüsünde bir reis ve iki âzâdan müteşekkil idi. Kâdıların esas vazifeleri adliyyeye dair olup, bunların başında, kişiler arasındaki hukukî ihtilafları halletmek gelirdi. Yetimlerin, vakıfların ve iflâs edenlerin mallarına, vasiyet, vesâyet ve velâyet işlerine, çarşı-pazarda narhlara ve fiatlara nezâret etmek, kimsesiz (velîsi olmayan) küçük kızları evlendirmek, şehrin temizliğini kontrol etmek, câmilere imam ve hatib tâyin etmek gibi işler de kâdının vazifelerindendi. Kâdılar, velâyet-i âmmeyi [beldesinde en üst idareci sıfatını] hâiz oldukları için, bu meyanda vasî, kayyım, mütevellî tâyin edebilirdi. Hibe, bey', kefâlet, vekâlet, nikâh gibi akidleri tescil eder, yani *kâtib-i adl* (noter) vazifesi görürdü. Osmanlı Devleti'nde kâdılar, bulundukları kazânın hâkimi ve mülkî âmiri (kaymakamı) olduğu gibi; aynı zamanda belediye reisi idiler. Sancak ve vilâyetteki kâdılar, buranın mülkî âmiri olmamakla beraber, ayrıca belediye işlerine de bakarlardı. Osmanlı kâdılarının, hukukî vazifelerinden başka, idarî cihetten pek mühim vazifeleri de vardı. Bu meyanda merkezden kendilerine hüküm ve fermân gönderilir; onlar da gereken cevabı doğrudan hükûmete arzederlerdi. Şehir ve kasabaların inzibat işi, askerî sınıftan subaşı ve benzeri zâbitlere bırakılmıştı. Ordunun geçeceği yerdeki menzillerle alâkalı emirler, asker toplanması, hayvan sevki, zahîre ve amele tedârîki, iktisadî işler, narh konması, belediye işleri; kısacası askerî inzibattan başka kazâlardaki bütün devlet işlerinin icrâsı kâdırlara aitti. Bundan dolayı kâdılar, salâhiyet bakımından doğrudan devlet merkezine bağlı idiler.²¹

2.3.4. Kadıların Yardımcıları

2.3.4.1. Müfti

Müfti, bir hukukî mesele hakkında vârid olan suale İslâm hukuku kâideleri çerçevesinde cevap veren kimsedir. Bunlar kâdırlara bağlı olmamakla beraber, kâdılarının müşâviri durumundadır. Müftiler, şeyhülislâmın arzı ve veziriâzâmın telhisi (üst yazısı) ile padişah tarafından tayin olunurdu. Bazı yerlerde kâdırlık, müftilik veya müderrislik tek şahısta birleşebilirdi. Müfti bulunmayan kazâlarda bunun vazifesini kâdı yapardı. Taraflar mahkemeye gitmeden müftiye mürâcaatla ihtilaflarını kolay ve ucuz yoldan halledebilecekleri gibi; mahkemeye gittikten

²¹ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.264.

sonra da müftiden fetvâ alıp mahkemeye ibrâz edebilirler. Öte yandan kâdı da bir hukukî ihtilafın çözümünde tereddüde düşerse, müftiden fetvâ sorabilir; aldığı cevaba göre hareket eder. Ancak buna mecbur değildir. Ancak şeyhülislâmlıktan alınan fetvâ kâdıyı fiilen bağlar. Nitekim mahkeme hükmüne karşı Divan-ı Hümâyun'da bir itiraz vâki olursa, kâdıya fetvâyı niçin uymadığı sorulmakta; kâdı müşkül durumda kalabilmektedir.²²

2.3.4.2. Nâib

Kâdı, eğer kendisine bu salâhiyet verilmişse, kendi yerine veya kazâ mahallinin muhtelif köşelerine nâib adıyla bir vekil vazifelendirebilir. Osmanlı Devleti'nde tekâüt maaşı mahiyetinde bazı uzak kazâlara tayin olunan yüksek rütbeli kâdılar, buraya gitmeyerek yerlerine nâib gönderirlerdi. Buna *arpalık nâibi* denirdi. İstanbul, Şam, Bağdad gibi büyük merkezlerde, kâdılar işlerinin çokluğuna mebni, vekâleten tâli derecede ehemmiyetli dâvâları dinlemek üzere nâib vazifelendirirdi. Buna *bâb (kapı) nâibi* denirdi. Bunların maaşlarını kâdı verdiği gibi; hükümlerinden de kâdı mesuldü. Nâibler, kâdının bulunmadığı zamanlarda yerine bakabildikleri gibi; keşif gibi bir işi yürütmek üzere muvakkaten tayin olunabilirlerdi. Kâdı adlî vazifesinin dışındaki işlerini yürütmek üzere de nâib tâyin edebilirdi. Nitekim *gece nâibi*, geceleyin vukua gelen adlî işlerin ilk soruşturmalarını yapar; seyyar *ayak nâibi* de kâdının çarşı-pazarla alâkalı işlerini yürütürdü. Osmanlılarda hep Hanefî kâdılar tayin edildiği halde; diğer Sünnî mezheplerden halkın ekseriyette olduğu yerlerde bu mezheplerden nâibler Hanefî kâdısına bağlı olarak vazife yapardı. Hanefî kâdısı, tarafları başka mezhepteki bazı dâvâları (âile hukuku gibi), talep hâlinde, dâvâlının mezhebinden nâiblere havâle ederdi. Demek ki nâibler bazen kâdının yerine geçer; bazen de işlerin çokluğu veya kazâ mahallinin genişliği sebebiyle kâdılarına yardımcı olurdu.²³

2.3.4.3. Şühûdü'l-hâl

Mahkemelerde, âdil karar verildiğini ve aleniyeti tesbit maksadıyla, en az iki kişi hazır bulunurdu. Hicrî IV. asırdan itibaren müesseseleşmesini tamamlamıştır. Bunlara şühûdü'l-hâl(hâl şahidleri) denirdi. Dâvâyı dinler;

²² Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.266.

²³ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.266–267.

gerektiğinde kâdı tarafından kendileriyle istişârede bulunulabilir; fakat karara asla katılmayarak, dâvânın cereyanı ile verilen hükmün birbirine mutâbık olduğuna dair hazırlanan i'lâmı imzâlardı. Bunların hazır bulunmadığı veya hükmü imzâlamadığı dâvâ muteber sayılmazdı. Şühûdü'l-hâl, beldenin ileri gelenlerinden veya dâvânın alâkadarlarından olabilirdi. Mahkemeye müdahale ve rey verme gibi hakları olmamakla beraber, kâdının âdil karar vermesinde oldukça tesirleri vardı. Bir başka deyişle kâdı, bunların huzurunda ve göz göre göre adalete aykırı bir hüküm veremezdi. Bunlar, Avrupa ve bilhassa Anglo-Sakson hukuk sistemindeki jüri'lere benzetilirse de, statülerinin farklı olduğu âşikârdır. Şühûd, jüriden farklı olarak hâdiseyi tesbit edemez; karara katılamaz.²⁴

2.3.4.4. Kassâm

Vefat edenlerin terikelerini (geride bıraktıkları mal varlıklarını) vârisler kendi aralarında karşılıklı rızâ ile istedikleri gibi taksim edebilirler. Vârisler anlaşılmazsa veya aralarında yetim veya gâib varsa, yahud mûris askerî bir şahıs (devlet memuru) ise, bu takdirde taksim mahkemece şer'î miras hukukuna göre yapılırdı. İşte bazı mahkemelerde, kâdıya bağlı olarak bu taksimi yapan kassamlar vardı. Kassam bulunmayan yerlerde bu işi bizzat kâdı yapardı. Bundan muayyen nisbette harç (resm-i kısmet) tahsil olunurdu. Askerî şahısların miras taksimi ise kazasker kassamlarınca yapılırdı.²⁵

2.3.4.5. Kâtib

Mahkemede kâdından sonra en mühim vazifeli idi. Hüccet ve i'lâmların yazılması, dâvâ safahatının mahkeme sicillerine kaydedilmesi kâtiblerin vazifesi idi. Muhakeme esnâsında bir eksikliğin olmamasında mühim rol oynayan kâtibler, güzel yazı yazmaları ve resmî sakk (yazışma) usullerine vâkıf bulunmak yanında, umumiyetle medrese çıkışlı oluşları ve mahkemelerdeki tecrübeleri hasebiyle hukukşinas kimseler idi. Bu sebeple kâdı nâibleri umumiyetle mahkeme kâtiblerinden tayin olunurdu. İstanbul mahkemelerinde kâtibe *vekâyi kâtibi* denirdi.²⁶

²⁴ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.267.

²⁵ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.267.

²⁶ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.267.

2.3.4.6. Muhzır (Çuhadar)

Tarafların mahkemede hâzır bulunmalarını temin eder; mahkemenin âsâyişine ve getir götür işlerine bakarlardı. Bunlar bazen mahkeme kâtibliği vazifesi de yaparlardı. Tanzimat'tan sonra nizâmiyye mahkemelerinde muhızrların yerini mübâşirler almıştır. Bunlar, mahkemenin idare ve inzibatı ile tebliğ ve celb işlerine bakardı.²⁷

2.3.4.7. Vekil

Şahıslar dâvâlarını bizzat takip edebilecekleri gibi, vekil marifetiyle de gördürebilirlerdi. Tanzimat'tan sonra nizâmiyye mahkemelerinde dâvâ takip etmek üzere dâvâ vekili ve muhâmi adıyla profesyonel avukatlar vazife yapmaya başladı. Dâvâ vekilleri, fıkhnın husûmete vekâlet hükümlerine göre faaliyet gösterirdi.²⁸

2.3.4.7. Subaşı

Mahkeme kararlarının yerine getirilmesi de kâdının vazifesi idi. Osmanlı Devleti'nde bu işi merkezde *çavuşlar*, taşrada ise merkezden tayin olunan *subaşılar* yapardı. Küçük beledikabahatler hâricinde, mahkeme kararı olmaksızın subaşının cezâ vermeye salâhiyeti yoktu. Subaşı, şehir ve kazâların zâbita ve polis müdürü idi. Kol gezerek suçluları takip eder vemahkemeye çıkarır; pazar ve mahallelerin âsâyişini temin ve temizliğini teftiş eder; kaldırımları tâmir ettirir; yıkılmaya yüz tutmuş evlerin yıktırılması için mimarbaşına haberverirdi. Ayrıca bir takım örfi vergileri toplardı. Ayrıca mahkemede taraflardan birinin lisan bilmemesi durumunda iki tercüman; şâhidlerin şâhidliğe elverişli olup olmadıklarını tesbit için de iki müzekkî vazifelendirilirdi. Tercüman ve müzekkîde, şâhidlerde bulunması gereken vasıflar aranırdı. Mahkemelerde müddeî-i umumîlik (savcılık) müessesesi yoktu. Çünkü amme dâvâsı açılma halleri sınırlı idi. Muhtesib denilen belediye memurları, subaşı gibi inzibatla vazifeli ehl-i örf ve esasen herkes amme dâvâsı açma hakkını hâizdi. 1879'dan sonra nizâmî mahkemeler için müddeî-i umumîlik (savcılık) kuruldu.²⁹

²⁷ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.267.

²⁸ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.267.

²⁹ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.268.

2.4. TANZİMAT SONRASI ŞER'Î MAHKEMELER

Tanzimat fermanı ve sonrasında Osmanlı devletini derinden etkileyecek yapısal, idari ve hukuki anlamda birçok yenilikler yapılmıştır. Bu dönemde çalışma konusunu teşkil eden Şer'îyye Mahkemeleri ve yetkileri üzerinde de yeniliklere gidilmiştir.

Şer'îyye mahkemeleri, Osmanlı devleti'nde Tanzimatın ilanına kadar Asli ve umumi mahkemelerdi. (Mehâkim-i Umûmiye) Hukuki, cezai, idari, askeri, mali her çeşit davaya bakarlardı. Bu tarihten itibaren Fransa örneğine göre yeni mahkemelerin kurulması bunların vazife sahalarını gitgide daraltmış; nihayet İkinci Meşrutiyet'ten sonra Şer'îyye mahkemeleri asli ve umumi mahkemeler olmaktan çıkmışlardır. Böylece Müslüman halk bakımından şer'iyye mahkemeleri de Avrupa'daki kilise mahkemelerinin (veya Osmanlı ülkesindeki ruhani meclislerin) pozisyonuna düşürülmüştür.³⁰

XIX. yüzyılın ilk yarısına gelinceye kadar şehirlerin idaresi bütünüyle kadılarına ait olup, uhdelerinde adliyenin yanı sıra mülki, idari, mali ve beledi vazifeler de vardı. Bir başka deyişle kadılar bulundukları kazanın hem hâkimi, hem kaymakamı, hem de belediye reisiydi. Bu işlerini doğrudan ve yerine göre naipileri vasıtasıyla yeri ne getirmekteydiler. Sultan II. Mahmud zamanında memleket idaresinde merkeziyetçiliği daha da artırıcı reformlara girişildi. Bu arada taşra idarecilerinin o zamanlar revaçta olan fen bilgilerine aşına bulunması aranmaya başlamıştı. 1826 yılında merkezde İhtisab nezareti ve taşrada İhtisab müdürlükleri kuruldu. Şehirlerin belediye ve asayiş ile alakalı işleri bunlara verildi. Şehrin imar ve iskânla alakalı işleri 1831 yılında kurulan Ebniye-i Hassa müdürlüğüne, vakıflara dair işler peyderpey 1826 yılında kurulan Evkaf Nezaretine, taşraların mali ve idari işler ise 1840 yılında bunlara gönderilmeye başlanan muhassıllara verilince kadıların fonksiyonları gitgide azalmış oldu. Böylece zamanla kendilerinde yalnızca adli işler kalmıştır.³¹

II. Mahmut, Şer'îyye mahkemelerinin çalışmalarını verimli kılmak ve öteden beri meydana gelen yolsuzluklara son vermek için 1837 tarihinde Meclis-i Vâlây-ı Ahkâm-ı Adliye ve Şûrâ-yı Bâb-ı Âlî adında iki encümen kurmuş, bunda bir yıl sonra da biri kazaskerlere, kadılarına ve naiplere, diğeri ise devlet memurlarına mahsus olmak üzere iki ceza kanunu çıkarmıştır. Bunlardan Tarîk-i

³⁰ Ekrem Buğra Ekinci.(2004). Osmanlı Mahkemeleri, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, s.137.

³¹ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.s. 138-139.

ilmiyeye dair Kanunnâme-i Hümâyûn adındaki kanun, sadece kadı ve naiplerin suistimallerini önlemeyi hedef almaktadır. Tanzimat'tan sonra devletçe alınan kararlar yeni bir takım mahkemelerin kurulmasını gerektirmiştir. Bu bağlamda 1859'da ilk Ticaret Mahkemesi ve 1868'de Nizamiye mahkemelerinin kurulmasına bir başlangıç ve aynı zamanda bu mahkemelere bir merci olmak üzere Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliye (Temyîz Mahkemesi) kurulmuştur. Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliye'nin kurulmasından sonra Osmanlı İmparatorluğundaki mahkemeler, Şer'î ve Nizâmî olmak üzere ikiye ayrılmışsa da bu durum "şekli" kalmış ve görev yetki kargaşası Mecellenin neşr edilmesine kadar devam etmiştir.³² 1873 yılında Şer'îye mahkemelerinin bir üst mahkemesi mahiyetinde bulunan ve yüksek bir Şer'î mahkeme olan *Meclis-i Tetkikat-ı Şer'îye* kuruldu. Bu meclis fetvahaneden kendine havale edilecek olan dava ve meseleleri bir temyîz mahkemesi olarak inceleyecekti. Şer'î mahkeme kararlarının Şer'î hükümlere aykırılığı söz konusu ise durumu gerekçeleriyle beraber Şeyhülislam'a arz edecekti. Bu arada bu meclisin bir altında ve Şer'îye mahkemelerinin üstünde bulunan Fetvahâne-i Âlî de Şer'îye mahkemelerinin kararları hususunda temyîz ve istînâf yetkilerine sahip yüksek bir mahkeme olarak 1875 tarihinde kurulmuştu. Zaten buralarda halledilemeyen davalar, Meclis-i Tetkikat'a havale edilecekti.³³

1913 tarihli Kanun-ı Muvakkat ile Şer'îye Mahkemelerinin teşkilat ve görevleri yeniden düzenlendi. Bu düzenleme önemli yetkileri ihtiva ediyordu. Mülazemet usulü ve sınırlı süreli kadılık düzeni tamamen kaldırıldı. Kadılık için en az 25 yaşını doldurma şartı getirildi ve 1885'te *Mekteb-i Nüvvâb*, 1908'de *Mekteb-i Kuzât*, ve 1909'da ise *Medresetü'l-kuzât* adını alan hukuk fakültesinden mezun olmayanların hakim olamayacağı hükme bağlandı. Bu arada Islah-ı Medaris nizamnamesi ile *Darü'l-Hilafeti'l-Aliyye* adıyla yüksek bir dini okul açıldığını kayt edelim. Ve nihayet 1916 tarihinde Kazaskerlik ve evkaf mahkemeleri de dâhil olmak üzere bütün Şer'îye mahkemeleri, Adliye Nezareti'ne bağlanmış ve Temyiz Mahkemesi'nde Şer'îye adıyla yeni bir daire teşkil olunmuştur. Şer'îye mahkemeleri Mütarekeden sonra tekrar Şeyhülislamlığa bağlanmıştır. 1924 tarihli Mahakim-i Şer'îyenin ilgasına ve

³² Münir Atalar.(1980). "Şer'îye Mahkemelerine Dair Kısa Bir Tarihçe", İslam İlimleri Enstitüsü dergisi, C. IV, S. IV, Ankara, s.s. 303–328.

³³ A.Akgündüz.(2002). İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'îye Mahkemeleri ve Şer'îye Sicilleri, Türkler, C.10, Ankara, s.58.

Mahâkimin Teşkilatı'na ait Ahkâm-ı Muadil kanunu ile bu mahkemelere son verilmiştir.³⁴

2.5. BESNİ ŞER'İYYE SİCİLLERİ

Daha çok XIX. Yüzyılın sonlarına ait olan sicillerin en eskisi Hicri 1069 (M. 1659) tarihli ve 6 varaktan oluşan 186 numaralı sicildir. Bu sicilleri tablo halinde aşağıya derc edilmiştir.³⁵

NO	TARİH	SAHİFE	NO	TARİH	SAHİFE
173	1281	82	189	1327–1330	156
174	1328–1339	-	190	1310–1315	236
175	1329–1336	570	191	1295–1296	280
176	1327–1335	154	192	1297	190
177	1326–1329	238	193	1322–1327	432
178	1312–1334	368	194	1314–1315	96
179	1317	-	195	1312–1314	-
180	1335–1336	-	196	1327–1328	106
181	1330–1334	300	197	1320–1321	464
182	1319–1323	-	198	1319–1321	240
183	1318–1319	608	199	1339–1340	-
184	1336–1341	186	200	1308–1311	120
185	1289–1292	174	201	1316	-
186	1069	-	202	1328–1330	-
187	-	314	203	1292	-
188	1324–1325	294			

Toplam 31 Şeriye Sicili bulunan Besni sicillerine ait çalışmalar azdır. Bu sicillerden 194 numaralı Besni Şer'iye Sicili³⁶, 184 nolu sicilin 1–100. sayfaları

³⁴ A.Akgündüz, a.g.m. s,56.

³⁵ A. Akgündüz-Heyet.(1988).“Şeriyye Sicilleri” İstanbul, C.1 s.s. 175–176.

³⁶ Sevim Deveci Kanat. (2007). 1898–1899 Tarihleri Arasında Behinsi (Besni) Kazası'nın Sosyal Ve Ekonomik Durumu (194 Bunaralı Şer'iyye Siciline Göre), Basılmamış Yüksek Lisas Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya

arası³⁷ ve 190 nolu sicilin 118–236. sayfaları arası³⁸ Yüksek Lisans Tezi olarak çalışılmıştır.

---

³⁷ Mesut Özden. (2007). 184 Numaralı Besni (Behisni) Kazası Osmanlı Şer'iyeye Mahkemesi Kayıtlarının 1–100. Sahifelerinin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, K.Maraş

³⁸ Selahattin Kenger. (2006). 190 Numaralı Besni (Behisni) Kazası Osmanlı Şer'iyeye Mahkemesi Kayıtlarının 118–236. Sahifelerinin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, K.Maraş

2.6. 196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONU

Sahife 2-3

Belge no 1

Sivarlı ahalisinden Mamo oğlu Mesto'nun, otuz beş senedir tasarrufunda olan üzüm maseresi ve bir ceviz ağacına Hasan Ağanın oğlu Hano bin Mehmed'in haksız yere müdahalesinin men edilmesi hususunda talebi

Behisni kazâsı karye-i Sivarlı ahâlisinden Mamo oğlu Mesto nâm kimesne karye-i mezkûr sâkinlerinden Hasan Ağanın oğlu Hano bin Mehmed nâm kimesne ... idüğü da'vâsından dolayı Müddeî-i 'aleyh merkûm Hano'ya 'alel'l-'usûl üç defa da'vetiye teblîğ idilüb 'adem-i icâbetinden dolayı Müddeî-i merkûm Mesto muhâkemenin gıyâben devamını taleb idüb Müddeî-i 'aleyh-i merkûmûn hukûkunu muhâfazaya muktedir mahkeme-i şer'îye Mülâzımlarından Emîr oğlu Hacı Mehmed memzûcu Mahmud Efendi vekîl-i musahhar ta'yîn idilüb muvâcehesinde Müddeî-i 'aleyh-i merkûm Mesto kelâm idüb karye-i mezkûrda Kızılca mevkîinde şarken tarîk-i Araban Remiklü oğlu bağı şimâlen Maro oğlu mülki bağı cenûben ... mücerred bir kıt'a görüm bağına otuz beş seneden berü mutasarrıf ve mülk-i sarîhim olub bağı mezkûrun bir kırat tohum isti'âb ider zemin derûnunda bulunan üzüm ma'seresi ve bir Ağaç ceviz Ağacı Müddeî-i 'aleyh iddiâ idüb kendi mâlik hudûdunda dâhil diyerek ma'sere-i mezkûr ile ceviz Ağacına bigayr-ı hak müdahele müdafaâ-i mezkûrun men'iyle ma'sere-i mezkûr ile ceviz Ağacının zemin ile berâber mahallinden bana teslim idilmek matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ Müddeî-i 'aleyh dahî cevâbında mezkûr ma'sere ile ceviz Ağacı ve zemini müvekkilinin olub müddeînin bağının hudûdu dâhilinde olduğunu dimekle Müddeî-i merkûmdan iddi'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda karye-i mezkûr sâkinlerinden Şeyho oğlu Osman ve Osman oğlu ... müdde'âsını isbât ideceğini ifâde eylediği zabt olundu.

Şâhidân-ı merkûmândan Şeyho oğlu Osman nâm kimesne istişhâd olundukda fî'l-hakîka karye-i mezbûrda ve Kızılca mevkîinde vâki merkûm bir kıt'a görüm bağının şimâl tarafında tahmînen bir kırat tohum eğer zemin ve derûnunda üzüm

ma'seresi ve ve bir ceviz ağacı merkûm Mesto'nun mülk-i sarîhi olup kırk seneden berû taht-ı tasarrufunda olduğuna Allâh adına Şâhidim Şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Sivarlı karyesinden

Şeyho oğlu Osman

Vakkâs oğlu Mehmed dahî istişhâd olundukda müttetikü'l-lafz ve'l-ma'nâ Şâhid-i evvelin Şehâdetini ifâde ve beyân eyledi.

Şâhid

Osman Şaço oğlu

Mehmed bin Vakkâs

Husûs-ı mezkûre balâda zikr olunan Şâhidlerden başka karye-i mezkûrdan Beziği Güllü oğlu Yakub dahî Şâhid olduğu Müddeiye ifâde eyledi.

Şâhid-i merkûm Yakub bin Güllü meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd bu dahî balâdaki Şâhidlerin Şehâdetini müttetikü'l-lafz ve'l-ma'nâ ifâde eyledi.

Sivarlı karyesinden

Beziği Güllü oğlu Yakub

Karye-i mezkûrdan Kel Süleyman nâm kimesne dahî Husûs-ı mezkûr için li eclî'l-istişhâd meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd bu dahî balâdaki Şâhidin Şehâdetini müttetikü'l-lafz ve'l-ma'nâ ifâde ve beyân eyledi. Fî 5 Mart Sene 327

Kel Süleyman oğlu Vakkâs

Şâhidân-ı merkûmân evvelâ mensub oldukları karye-i heyet-i ihtiyâriyeleri Yakub Ağa oğlu Mahmud ve İmam Vakkâs bin Selman nâmân kimesnelerden fî 5 Mart Sene 327 tarihli varaka-i mestûre ile 'adâletleri suâl olundukda Şâhidân-ı merkûmânın 'adl ve makbûlû'shâde oldukları varaka-i mezkûrede beyân idilmesiyle ba'de kasabanın Meydan mahallesinden Ceyranzâde Mehmed Hacı ve

Hasan Ağa oğlu Mehmed nâmân kimesnelerden ‘illeten tezkiyeleri icrâ idilüb onlar dahî ‘adâletlerini tasdîk eylediler.

Bir kırat tohum isti‘âb-ı zemin ile derûnunda bulunan üzüm ma’seresi ile ceviz Ağacı Müddeî-i merkûm Mesto’nun bağı hudûdu dâhilinde olub sarfîlik olduğuna ba’d-e’l-hükm me’a zemin ma’sere-i mezkûr ile ceviz Ağacına idilen müdâhalenin men‘i husûsunda Müddeî-i ‘aleyh merkûm Haso’ya izafeten vekîl-i musahhar Mahmud Efendiye tebeyyün olundu.28 Mart Sene 327

Sahife 4

Belge no 2

Meydan mahallesinden Çuhadâr Mehmed bin Mustafa’nın, Vüstâ Mahallesinden Hacı Azizzâde Abdullah’dan, evkaf sandığından hissesine isâbet eden meblağı talep etmesi

Behisni kazâsının Meydan mahallesi sâkinlerinden Çuhadâr Mehmed bin Mustafa nâm kimesne kazâ-yı mezkûrun Vüstâ mahallesinden Hacı Aziz(zâde) Abdullah nâm kimesne muvâcehesinde da’vâ ve takrîr-i kelâm idüb Hacı Himâmeddîn evlâdından olub (üçyüzdokuz) seneden berû evkâf sandığında terâküm iden evkâftan hisseme isâbet iden meblâğın hudûdu ahz ve kabz ve bana teslîm itmeğe işbu hâzır-ı merkûm Abdullah’ı vekîl idüb merkûm Abdullah dahî ... kazâ-i Malatya evkâf sandığından ahz ve kabz idüb hisseme isâbet iden meblâğın merkûmdan tarafıma teslimi matlûbumdur. Ol dahî cevâbında şu halde ifâde etmeğe ma’zûr olub tarafımdan bir vekîl muhâkeme olacağını ve bir haftaya kadar vekîl tutub muhâkeme olacağını ifâde ve beyân eyledi.

Müddeî-i ‘aleyh
Abdullah

Müddeî
Çuhadar Mehmed

Mütevellîsi bulunduğum Hacı Himâmeddîn vakfına me’a evlâd üç yüz dokuz senesinden berû mâhdûmum Bekir’e hâsılat vakfiyesini livâ evkâf sandığından ahz eylemeğe fî 21 Rebî‘ü’l-âhir Sene 324 ve 335 numarolu vekâlete virmiş idik. Merkûm Bekir bi’l-mürâca‘at üç yüz dört senesinden tevellüd itme vakfın tahmise olan borcu olan yedi bin kûşur guruş mal sandığından tevkif idildi. Mütebâkisini takip etmede iken istibdâdın galebesiyle 3000 guruşluk sened fazla olarak zâyî‘

idildi. Ancak iki üç bin gurusluk havâlenâmeye muvaffak olundu isede sâlifü'l-
 'arz 2000 gurus ahz idildi. Bu da merkûm Bekir'in ücretiyle vakfin harc-ı
 muhâsebesini idare itdiği anlaşılmış olduğunu ifâde iderim. Fî 27 Temmuz Sene
 326

Hacı Azizzâde Abdullah

Mühür

Sahife 5

Belge no 3

**Pazarcık karyesine tabi Çataltepe karyesinden Eğüb'ün merkebinin
 çalınması ve Vüstâ Mahallesi ahâlisinden Kara giryazâde Bekir Efendiden
 talep etmesi**

(‘An ‘asl) Maraş sancağından olub Pazarcık karyesine muzâf Çataltepe karyesi
 sâkinlerinden olub Behisni kazâsı mahkeme-i şer‘iyesinde Vüstâ mahallesi
 ahâlisinden Kara giryazâde Bekir Efendi muvâcehesinde da‘vâ ve takrîr-i kelâm
 idüb bundan on gün mukaddem nehâren saat on bir raddelerinde karyemiz
 civarında ra’y olunmakta iken gayb olan siyah ... ağzı ve gözleri ve karnı beyaz on
 dört on beş yaşında bir re’s büyük merkeb dört ‘aded lirâ-yı Osmânî kıymetinde
 Savran karyesinden Yakub Osman’dan iştirâ eylediğim merkebimize dünki gün
 Hazır-ı merkûm Bekir yedinde haberini almakla bi’l-istihkâk tarafıma teslîmi
 matlûbumdur deyü ba‘de’d-da‘vâ Müddeî-i ‘aleyh Bekir cevabında mezkûr
 merkebi sevk-i sultâniyede Dellal Deyze oğlundan bundan on beş gün mukaddem
 yedi mecdiye iştirâ idüb ba‘de beş mecdiye dahi mesârif eyledim şerâ-ı mülküm
 ve olub şimdiki halde Hısn-ı Mansur kurâlarına li eclî’l-müslihâ gönderdim deyû
 külliyyen müddeînin iddiâsını inkâr itmekle Müddeî-i merkûmdan iddi‘âsına
 mutâbık beyyine talep olundukda Savran karyesinden Cümük Cümük Ali ve Çel
 Tutu Mustafa ile işhâd ideceğini beyân eyledi. Fî 28 Temmuz Sene 323

Müddeî-i ‘aleyh

Bekir

Müddeî

Eğüb

Sahife 6

Belge no 4

**Gücü oğlu Yusuf oğlu Mustafa’nın, kayb ettiği merkebinin Hasan oğlu
 Mustafa’dan talep etmesi**

Behisni kazâsının Belviran karyesi sâkinlerinden Gücü oğlu Yusuf oğlu Mustafa nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde nefsî Siverek sancağı ahâlisinden Hasan oğlu Mustafa nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb bundan dört Sene mukaddem karyemiz sâkinlerinden Raziye oğlu Ali'den dört liraya iştirâ eylediğim ve aldığım tarihten bir Sene sonra Hısn-ı Mansur kazâsına (tâbi) Durused? Karyesi civarında zâyî' eylediğim ve şu halde on iki yaşına duhûl iden ve el an mahkeme kapusunda mevcut olan bir (re's) siyah karın altı beyaz merkebi hâzır-ı merkûm Mustafa yedinde bulunmakla merkeb-i mezkûru bi'l-istihkâk tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ol dahî cevâbında merkeb-i mezkûru bundan beş mâh mukaddem Nefsî Diyarbekir'de bir Ermeniden 210 guruşa iştirâ eylediğini ve merkeb-i mezkûrun sinni şu halde tahmînen sekiz dokuz yaşında olduğunu ve Müddeî-i merkûmun iddiâsını inkâr eylediği zabt olundu. 22 Temmuz Sene 326

Müddeî-i 'aleyh
Hasan oğlu Mustafa

Müddeî
Yusuf oğlu Mustafa

Merkeb-i mezkûrun 'alâmet-i fârikası var mıdır deyû Müddeî-i merkûmdan suâl olundukda karnının altı ile ağzı beyaz olub ve bundan başka 'alâmet-i fârikası olduğu hatırıma gelmiyor deyû ifâde eyledi.

Müddeî-i merkûmdan iddiâsına mutâbık beyyine taleb olundukda karye-i mezkûr sâkinlerinden Kürd oğlu Osman, Hacı Eyyüb oğlu Mehmed Raziye oğlu Ali nâmân kimesneler ile işhâd ideceğini ifâde eyledi.

Merkûm Kürd oğlu Osman istişhâd olundukda şu halde hükümet konağı havlusunda dâimâ müşâhede itdiğim siyah renkli ağzı ve yüzü beyaz bir re's erkek merkeb karyemiz sâkinlerinden (Yusuf oğlu Mustafa'ya) aid olduğuna bundan üç Sene mukaddem Urfa yolunda Turuş? Karyesinde sirkat idildiğine ve mezkûr merkebin Raziye oğlu Ali'den dört yüz guruşa iştirâ idildiğine mülk-i müşterâsından olduğuna Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim.

Şâhid
Kürd oğlu Osman

Hacı Eyyub oğlu Mehmed dahî istiṣhâd olundukda Şâhid-i evvelin ifâdesini tasdik eylediği zabt olundu.22 Temmuz Sene 326

Şâhid

Hacı Eyyub oğlu Mehmed

Sahife 7

Belge no 5

Çakallı karyesinden Elif'in, kocasının kendisine karşı ilgisizliği nedeniyle boşanma talebi

Çakallı karyesi sâkinlerinden Elif Binti Mami Aşni? nâm kadın kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde Baş karyesi (sâkinlerinden) zevci Mehmed bin Molla Mehmed nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm işbu hâzır-ı merkûm Mehmed benim zevcim olub (merkûmun) taht-ı nikâhında olub merkûm sahîhü'l-vücûd ve kuvvetde olduğu halde şimdiye kadar bana dâhil olmayub izdivâc mu'âmelesi vukû' bulmayub merkûm ... olduğundan merkûm ile sa'yemizin tefrîki ve nikâhımızın feshi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ol dahî cevâbında Mezbûreyi iki senedir tezevvüc idüb her ne vakit Mezbûreye dâhil olmak taleb ider isemde hâlsizlik gösterüb bana el virmediğinden ve bende asla bir 'illet olmayub bana isnâd idilen 'illet iftiradan ibâret olduğu ifâde ve beyân eylediği zabt oldu.

Müddeîye

Elif

Mezbûre Elif tekrar cevâbında benimle zevcimi bir halvet yere terk idilüb bana dâhil olur ise ifâdem kâzib olub olmaz ise sa'yemizin tefrîkini tekrâr taleb idirim.

Ol dahî cevâbında hâlvat yere gitmeği şu halde kabûl itmeyüb ancak beni doktora mu'âyene itdirilüb hakîkât-ı hâl-i 'illet ... olduğu tebeyyün ve tahakkuk ideceğinden doktora mu'âyene olmaklığımı taleb idirim.

Müddeî-i 'aleyh

Mehmed Bin Mehmed

Îcâb-ı şer'îsi beyân idilmek üzere fakâhetlü Müfti Efendiye tevdî kılındı. fî 31 Temmuz Sene 326

Mühür

Mezbûr (Mehmed) 3300 guruş mehrimi edâ itmediğinden nefsimi teslîmden ma'zûr olduğum gibi şer'an lâzım gelen nafakamın merkûm üzerine takdîrini taleb ve iddiâ eylerim.

Mezbûre

Elif

Mezbûrenin nafaka ve kisve-i bahâsı olarak zevc-i merkûma üzerine yevmi iki guruş takdîrine karar virildi. Fî 31 Temmuz Sene 326

Mühür

Sahife 8**Belge no 6**

Hamra Mahallesinden İvaz oğlu Mustafa'nın Hacı Kasım Mahallesi sakinlerinden Hacı Yusuf oğlu Abdullah'ın kızı Hatice'den 160 guruş alacağını talep etmesi

Hamrâ mahallesi sâkinlerinden İvaz oğlu Mustafa Behisni mahkeme-i şer'iyesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb Kasabanın Hacı Kasım mahallesi sâkinlerinden Hacı Yusuf oğlu Abdullah kerîmesi Hadice nâm kadından fî 23 Teşrîn-i evvel Sene 320 tarihli sened mûcebi 160 guruş alacağım olup bir seneden berü Tilek oğlu Vakkâs'ın ve Mezbûrenin imzasıyla mûmzâ olup her ikisi müştereken medyûn olduklarından şer'iki Vakkâs vefât itmekle meblâğ-ı mezbûru Mezbûreden tahsîl ile tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ Mezbûre Hadice'ye 'ale'l-'usûl tevârih-i mahkeme ile birinci ikinci ve üçüncü defa Müddeî-i 'aleyhe tebliğ olunup 'adem-i icâbetinden Müddeî-i merkûm mahkemenin gıyâben rû'yetini iddiâ eylediğinden Mezbûrenin hukûkunu muhâfazaya muktedir olan mahkeme-i şer'ie mülâzımlarından Vüstâ mahallesi sâkinlerinden Mahmud bin Emîrzâde Hacı Mehmed nâm kimesne vekîl nasb ve ta'yîn idilüb mahzarında da'vâ ve takrir-i kelâm idüb Mezbûre Hadice'den meblâğ-ı mezkûr 160 guruş mezkûr sened mûcebince bi't-tahsîl tarafıma teslîmi matlûbumdur didikde ol dahî cevâbında müvekkilim Hadice'nin Müddeî-i 'aleyh merkûma ol mikdâr borcu olduğunu külliye inkâr eylemesiyle Müddeîden beyyine taleb olundukda Hamrâ mahallesinden Ali bin Mâho Mehmed ve İbrahim oğlu Abuzer li ecli'-ş-şehâde mahkeme-i şer'iyede hâzır olup istişhâd olundukda mezkûr sened mûcebi Mezbûre

Hadice ve şu Hacı Vakkâs her ikisi müştereken 160 guruş Müddeiye borçlu penbe ve iplik ve nakid olarak 160 guruşa baliğ olarak her ikisi ... ve mezkûr hâne dahî merkûm Vakkâs'ın hânesi olduğuna Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim deyû her biri edâ-yı şehâdet-i şer'îye ile şehâdetleri imzalarıyla zabt olundu. Fî 1 Ağustos Sene 326

Şâhid
İbrahim oğlu Abuzer

Şâhid
Mehmed oğlu Ali

Vekîl-i musahhar Şâhidlerin tezkiyeleri talebiyle Şâhidlerin tezkiyelerine karar virildi.

Sahife 9

Belge no 7

Hamra Mahallesinden Mehmed Beyin kerimesi Hatice'nin Vakkâszâde Dursun Efendi'den 2930 guruş değerinde hakkı olan mallarını talep etmesi

Behisni kazâsının Meydan mahallesi sâkinlerinden Evlâd-ı Bekirzâde Mehmed beğin kerîmesi Hadice nâm hatunun vekîl-i musahharı Hristiyan mahallesi sâkinlerinden Hanzâdeyan 'Arâkil Ağa nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde ... karyesi sâkinlerinden Mezbûrenin hisse-i vârisi Vakkâszâde Dursun Efendi nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb Müvekkilemden alıp ... götürmüş olduğu bir 'aded halı bir 'aded seccade iki döşeme kilim ve iki 'aded gerkis kilim ve bir 'acem 1260 guruş kıymetinde ve Hısn-ı Mansurlu Salih Efendinin hibâyen getirdiği bir 'aded kilim ve 150 guruş ve 210 guruş Deli Halil oğlu Ahmed vasıtasıyla Meryem, ... Mesud'dan aldığı 315 guruş şerîfeye ve bir çek üzere aldığı para 910 guruş penbe ve iplik almak üzere aldığı paraya haysü'l-mecmû'-ı 'inâyet kazâsına gittiği vakit almış olduğu 95 guruşla berâber 2930 guruş alacağı ile müvekkilimin kendi malları olub merkûmûn hânesinde bırakmış olduğu sekiz kat yatak ve bir mikdâr ... iki sini bir kazan yani kuzu kazanı ve bir büyük kazan ve bir hamam leğeni ... ve iki 'aded satıl ve bir tast ve bir hamam leğeni ve bir âyine ve içinde eşyâ-yı mütenevi'yye olmadığı halde dört 'aded sandukcanın merkûm Dursun Efendiden tahsîliyle Müvekkileme izafetle tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ

Müddeî vekîli

Müddeî-i ‘aleyh merkûm Dursun Efendi dahî cevâbında şu aralarda bir takım ma‘zeret-i meşrû‘am olmakla muhâkememizin birkaç gün sonraya te’hirini talep ve iddiâ eyledi.

Tarafeynin muhâkemeleri Şehr-i Ağustosun onikinci Perşembe gününe ta‘like karar verildi.

Müddeiye-i Mezbûre müvekkili ‘Arâkil Ağa dahî cevâbında hâzır-ı merkûm kasabada ikâmet itmek üzere müvekkilemi tezevvüc eylemiş isede şu halde Müvekkilemi kasabada terk ve kendisi Tut karyesinde ikâmet eylediğinden Müvekkilem Temmuz tarihinden itibaren nafaka ve kisve ve süknâ mikdar-ı kîfâye dahî farz ve takdîr olunmak matlûbumdur. Fî 2 Ağustos Sene 326

Müddeî-i ‘aleyh vekîli
Arâkil

Müddeî-i ‘aleyh merkûm ifâde-i sâbıkasını tekrâr eyledi.

Dursun

Mezbûre içün mahallesi hey’et-i ihtiyârîsinin da‘vâ-yı mezkûreyi tebeyyün fî 2 Ağustos Sene 326 tarihli şehâdetnâme mücebince nafaka ve kisve ve süknâ ve hademe ve sâir levâzım-ı zarûriyesiçün yevmi altı gurus zevci merkûm Dursun Efendi üzerine nafaka tastîrine karar verildi. Fî 4 m

Şer‘î

Belge no 7’nin devamı

Davacı vekili Arakil Efendinin Davalı vekili Abdi Efendiden 197 batman hışva talebi

Fî 9 Rebî‘ü’l-evvel Sene 328 gününde müddeîye vekîli ‘Arâkil Efendi fevt olub Müddeî-i ‘aleyh vekîli ... Efendi muvâcehesinde ifâde-i sâbıkasını tekrarla 326 senesinde müvekkilimin karzında şer‘an hâsılâtından dört kile hinta ve Çiftlik karyesindeki tarlasının 325 senesi ...107 batman ve 326 senesi hâsılâtından ki cem‘an 197 batman hışva Müddeî-i ‘aleyh Dursun Efendi ahz eylemiş olduğundan bunların dahî tahsîlini talep iderim.

Vekîl Abdi Efendi cevâbında Mezbûre müvekkilim Dursun Efendiden müsâferetle birkaç gün kalmak üzere kasabaya pederi hânesine gelmiş ve henüz dahî gütürmüş kendisine mâhsus olan hâne ol günden mesdûd-ı ‘avdetle hânesine geldikde derûnunda olan eşyâsını tâbî kabz ider binâen‘aleyh mezbûre ita‘atına mâhsus iki kıt‘a istid‘â virdiğim halde nafaka kat‘ idildi müvekkilimin hânesinde ... yok ki Mezbûre bahâne idüb gitme hâlbu ki zevcin bu sene zevcenin nafakasının i‘tâsı ancak ... itdiği zaman lâzım gelir. Halbuki ne hâcet kedisine mâhsus olan hâne-i müheyyâ keyfe mâ yeşâ ve infâk itmeğe müvekkilim hâzır olduğundan hiçbir vakitte nafaka i‘tâsına mecbûriyet-i şer‘î olmadığı ve Müdde‘âya eşyâ ve nukûdâta mezbûre muvekkilime ne sûretle virmiş yani istikraz mı yoksa sâire ile mi buralarının istîzâhdan sonra müdâfa‘amı ‘arz eylerim.

Müddeî vekîli cevâbında müvekkilim Mezbûreyi kasabada ikâmet itmek tezevvüc idüb şu halde karyede ikâmet itmediğinden dolayı ita‘atten müvekkilim şer‘an ma‘zur olup her ne kadar kasabaya gelir ise ita‘ate mecbur olduğu ve 1200 guruşa fûruht eylediği eşyâları müvekkilime parasını virmeden bey’ idüb sonra zimmetine geçirdiğinden ve bu yolda eşyâ-yı mezkûrları (silik) ve diğer almış olduğu eşyâ ve nukûdâtı karz-ı hasen sûretiyle alub zimmetinde olduğuna dâir isbât-ı beyyineden izhâr-ı ‘acz eylediğimden Müddeî-i ‘aleyh tahkîkini ve diğer eşyâ-yı beyyine hakkında da Müddeî-i ‘aleyh merkûm Dursun Tut’taki olan hânesi müdür Efendi icâra virüb eşyâlar yedinde mâhfuz olduğundan müvekkilime teslîmini talep iderim.

Müddeî-i ‘aleyh vekîli cevâbında o zahiriye? götürüb satmak üzere getirdiği eşyâyı müvekkilime karz ve gerü almak tarîkiyle virmeyüb ancak al bu eşyâlarda diğer eşyâların miyânesinde götür sat veya ne yaparsan yap diye virdiği ve ancak bedeli de 900 guruş olduğu diğer karz-ı hasen sûretiyle de müvekkilimin Mezbûreden bir şey almayıp şâyed kişi ‘avdet miyânesinde al şunu diye virdiği bir eşyâ var ise o da hîbe hükmünde olup alması câiz olamayacağından karz-ı hasen almadığına dâir müvekkilimin yemine müheyyâ bulunduğu Mezbûrenin kasabada tavattun itdirmek üzere müvekkilimin bu ... ile alması aklen câiz değilse de bundan on sene evvel Mezbûre tezevvüc idüb şimdiye kadar müvekkilimin ... kalması o mukâvelenin kendine tarhına delîl isede zevc zevcesinin sâkin bulunduğu fî‘len her bir mahallinde birlikte oturtdırmağa şeri‘at me’zun kıldığından bu cihet-i

iddi'âsının reddini ve ita'ate gelmek ve şu ifâdemin fetvâ-yı şerîfe havâlesini taleb iderim.

Müddeî-i 'aleyh vekîli 'Arâkil Efendi cevâbında hîn-i 'akidde kasabada oturmak şartıyla tezevvüc itmiş ve bilâhere Tut karyesine gitmiş ise de köyde oturmağa ma'zûr bulunmakla ber mûceb-i mukâvele kasaba da olduğu halde ita'atine mecbur olduğunu ifâde eyledi. Fî 24 Mart

Müddeî vekîli

Müddeî-i 'aleyh vekîli

Sayfa 10

Belge 7'nin devamı

Hatice hatunun boşanma talebinin Dursun Efendi tarafından kabul şartları ve karşılıklı anlaşma ile boşanmanın gerçekleşmesi

... Dursun Efendinin vekîl-i şer'îsi Efendizâde Abdi Efendiyle Meydan mahallesinden Mehmed Beğ reşit kerîmesi Hatice hatun (vekîl-i Şer'îsi Hanzâdeyân) 'Arâkil Efendiler şehr-i hâlin yirmi sekizinci Perşembe günü meclîs-i şer'-i şerîfe hâzır olarak müddeîye Hatice vekîl-i mûmâ ileyh 'Arâkil Efendi kelâm-ı ağazla müvekkil-i Mezbûreyi tatlîk itmek üzerine balâda muharrer istimâ' olunan Şâhidân mahzarında hâzır-ı bi'l-meclîs bulunduğu Meydan mahallesinden Hacı Tâhîrzâde Hasan Ağayı tevkîl eylediği cihetle icrâ-yı vekâlet ve tatlîk muâmelesinin icrâ itdirilmesini talep eylerim didikde vekîl Abdi Efendi dahî cevâbında vekâlet-i mezbûrenin şimdiye kadar müvekkilimden iddiâ eylediği mehr ve eşyâyı peşin ve mâhkum be nafaka ve ba'de't-tatlîk kezâ nafaka da'vâ itmemesiyle mezbûre merkûm Dursun Efendinin zimmeti ibrâ-i 'âmm ile ibrâ ve ıskât-ı hak itmesiyle birde mezbûrenin talâk meselesine tâlib olmasına vâpeste bulunduğu ve bundan başka gerek mezbûrâtın pederi Mehmed Bey ve gerekse Mezbûre gerek kendisinin ve gerekse ta'allukasından Müteveffâ Hüseyin Efendinin ve vârislerinin bu tarihe kadar senedli ve senedsiz alacak da'vâsıyla çiftlik karyesindeki 'azîmeti mübâya'a idilen arazi ve el hâsıl hukûk-ı itlâk olunan kâffe-i da'vâ ve hâvîden hem pederinin ve hemde Mezbûre sâlifü'l-'arz ibrâ-i 'âmm ile ibrâ ve ıskât-ı hak eylemelerine meşrût olup bu bâbda ... ile Mezbûresinin takdîrlerini almak ve ber vech-i meşrûh ibrâ-i mezkûru kabûl itmek üzere şer'-i şerîfden mahallerine gönderilen Eytâm Müdîri Hacı Şeyh Efendi

Meydan mahallesinden Göcek Ali oğlu Vakkâs ve Ahmed oğlu Ahmed ma'rifetleriyle tavsîf idilen Mezbûre Hatice hatun ile mûmâ ileyh Mehmed Beğ fi'l-cümle havâle-i ıtlâk olunan kâffe-i de'âvîden ibrâ-i 'âmm ile (ıskât-ı) hak itdiklerini ve mezbûrenin talâka tâlib olduğunu ('arz) ve inhâ eylemesi üzerine vekîl 'Arâkil Efendi dahî ber vech-i meşrûh hukûk-ı ıtlâk olunan kâffe-i de'âvîden ibrâ-i 'âmm ile ibrâ ve ıskât-ı hak itdiğini bi'l-vekâlet tekrâr itmesi üzerine Dursun Efendinin vekîlleri Abdi ve Hasan Efendiler dahî bu sûretle Mezbûreyi hâl' ve tatlîk eylediklerini beyân eylemeleriyle zabt olundu.

Hacı Tâhir Efendi

Evlâd beğzâde Mehmed

Eytâm Müdîri

Nâib

Sahife 11

Belge no 8

Aişe binti Mamo ile Nizam oğlu Şeyho'nun nikâh akdi

Behisni Kazâsının Aşağı Nasırlı karyesi sâkinelerinden kasabanın Hamrâ mahallesinden Musa Ağazâde Ali Ağa ve Meydan mahallesinden Said Efendizâde Ahmed Efendi ta'rîfleriyle mu'arrife Aişe binti Mamo nam kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde karye-i mezkûr sâkinlerinden Nizam oğlu Şeyho nâm kimesne muvâcehesinde takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm idüb hâla ben âkil ve bâliğa olup 500 gurus mehr mukâbelesinden hâzır-ı merkûm Şeyho'yu kendime küfv görüb merkûmu zevcliğe kabûl ve bi emrillâh-i te'âlâ merkûma vardım deyû ifâde eyledikde merkûm Şeyho'da mehr-i mezkûr ile Mezbûreyi tezevvüc eyledim deyû tarafeyn ifâdeleri zabt oldu.

Karye sâkinlerinden

Nizam oğlu Şeyho

Aşağı Nasırlı Sâkinlerinden

Aişe binti Mamo

Belge no 7'nin devamı

Vekil Dursun Efendi ile Arakil Efendinin şahidlerin ifadelerinin zabta geçirilmesi talebi

Fî 28 Nisan Sene 327 tarihinde tarafeyn vekîlleri bi'l-vürûd her iki vekilde müvekkile ve müvekkillerinin sulha ri'âyet olduğundan Dursun Efendi tarafından mevrûd şâhidlerin ifâdelerinin zabt idilmesini talep eylediler.

Müddeî-i 'aleyh vekîli

Müddeî vekîli

Tut karyesinden şâhid Muhyiddin Efendi bin Hüseyin eserü'l-istişhâd meclîs-i şer'â hâzır olarak Müddeî-i 'aleyh Dursun Efendi Mezbûresi Hatice hatun talâka tâlib olarak her bir da'vâsından ibrâ ve ıskât-ı hak itdiği takdîrde Mezbûreyi tatlık itdiği Meydan mahallesinden Hacı Tâhirzâde Hasan Ağayı vekîl eylediğine Şâhid ve Şehâdet dahî iderim dimekle zabt oldu.

Şâhid
Muhyiddin

Diğer şâhid Hüseyin bin Hacı Hasan Ağa dahî mûmâ ileyh Muhyiddin Efendinin lafzen ma'nen Şehâdeti dâiresinde edâ-yı Şehâdet eyledi.

Şâhid
Hüseyin

Belge 7'nin devamı

Dursun Efendinin, eşinin kendinden boşanma talebinde olmaması durumunda kendinde boşanma taraftarı olmadığını ve Hatice Hatun'un boşanma talebi var ise kendinden hiçbir sûretde mehr ve eşya talebi olmaması şartıyla boşanma talebini kabul edeceğini ve boşanma konusunda Besni ahâlisinden Hacı Tâhir Efendizde Hasan Ağayı vekil tayin etmesi hakkında ifadesi

Behisnide Hacı Tâhir Efendizâde Hasan Ağa ile Lüzûmî Efendizâde Abdi Efendiye;

‘İzzetli Efendilerim:

Bundan ‘akdem Mehmed beğ Efendi ile miyânemizde tekevvün iden nukûd ve bir takım eşyâ ve eşyâ bedeli nakid da'vâlarına netâyic virilmek ve o yolda sulh ve ibrâ idilmek üzere verilen karar üzerine bir takım şerâiti hâvî bir vekâletnâme gönderdim. Her nasılsa o karar üzerine bir mu'âmele idilemedi. Bu defa tekrâren şu vekâletnâmemi takdîm idiyorum. Harfîyyen, muğayeret idilmeyerek riâyet idilmesini ricâ iderim. Evvelce virilen karar üzere senediniz Mehmed beğе teslîm ideceğim eşyâları tamamıyla Bayram Ağaya muvakkaten yine teslîm itdim. Yalnız bir yorgan sandıkta olmadığından evvelce kendisine göstermiş olduklarından teslîm idilemedi. Mehmed beğ tarafından bize terk idilecek eşyâlardan ırbık ve el leğeni ve bir hamur leğeni iki ‘aded su hangili ve bir ‘aded halı dahî sandıklardan

çıkmadığından evvelce kendüleri götürdüğü ve yahut burada ayrı bir hâne ihzâr idildiği anlaşıldı. Anın için bize teslim olmadı. Bedelini virmek üzere Abdi beğ tarafından mûmâ ileyh Efendiye emr idilmiş idi. Ânı dahî beş lira bedel ile uyuştuk ve eşyâ cihetiyle bir diyeceğimiz kalmadı. İşte vekâletnâmem şundan ibârettdir. Şöyleki: Mehmed beğin kerîmesi zevcine menkûham benden râzı olub tefrîka rızâ virmiyor ise bendenizde kat'iyen talâk virmenize râzı değilim. Şayed râzı ise ve râzı olduğu yani talâk vermemize talib olduğu şer'-i şerîf dâiresinde tebeyyün tahakkuk (iderse Mehmed) beğ kerîmesi zevce-i menkûham Hatice ve taallukât-ı sâiresi benden ve taallukât-ı sâiremden bir güne mehr ve eşyâ ve yahut eşyâ bedeli veyâhut nakden para ve emlâk arazi ve'l-hâsıl hiçbir güne bir da'vâ açmamak ve bi'l-vekâlet da'vâ yaptırmamak şartıyla meşrût olduğu halde Mezbûre zevce-i menkûham Haticeyi tatlîk itmekliğe tarafımdan Behisni ahâlisinden Hacı Tâhir Efendizâde Hasan Ağayı vekîl-i nasb ta'yîn (eyledim) şâyet zevce-i menkûham tefrîka râzı değilse ve yahut bir güne bir da'vâ idilecek olur ise talâk virmenizi kabûl itmeyeceğimi ifâde ve beyân eylerim. Bu şerâitler vechiyle talâk virmeklik lâzım geldiği

Derkenar

(Çıkmamış kısım) ve cihet-i şer'iyeden i'lâma rabt idildikten gayrı tekmîl İdeceğini beyan eylerim ve fevt iden Efendinin Mehmed beğe olan borcundan dolayı ve diğer senedi dahi zâyi' iderek ahz idüb zabt idesiniz te'lîf ve gerek tefrîk her kangısı olur ise olsun bizim itdiğimiz mesârif-i resmî ve gayr-ı resmî bize Mehmed beğ tarafından idilen mesârif-i resmî ve gayr-ı resmiye (silik) beğ tarafına aid olub tarafeyn yek diğerimizden mesârifine iştirâk itmeyeceğimizi dahi talâk mes'elemize ayruca şart koşuyorum. Ri'âyet-i (silik) ricâ iderim. Fi 26 Mart sene 327 Sümme's-selâmü'n-'aleyküm ve Rahmetullâh.

Tut karyesi ahâlisinden

Kadızâde Dursun

Mühür

Sahife 12

Belge no 9

Sivarlı Köyünden Musa Ağa Sağırı Mehmed bin Hamid'in kız kardeşini Kocası İsmail ağanın boşadığını iddia etmesi ve şahitlerin dinlenmesini talep etmesi

Behisni kazâsının Sivarlı karyesinden Musa Ağa Sağırı Mehmed bin Hamid nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde karye-i mezkûr sâkinlerinden Mehmed Ağazâde İsmail Ağa nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb iş bu hâzır-ı merkûm İsmail Ağa hemşîrem Fatma binti Hamid kendi nikâhlusu olduğuna dâir mahkeme-i şer'îyeden i'lâm-ı şer'îye istihsâl eylemiş isede bundan altı mâh mukaddem Hamid oğlu Yakub Çangal oğlu Yakub Mesdi Ağanın oğlu Şeyho Müşger ve Mehmed oğlu ve ve ve Hamit oğlu Mıstık nâmûn kimesneler huzûrunda hemşîremi talâk-ı selâse ile tatlık eylediği mezkûrû'l-esâmi Şâhidûndan isticvâb olunur ise hakîkât anlaşılacağından şâhidlerin ifâdesini (silik) talep iderim.

Müddeî-i 'aleyh-i merkûm dahî cevâbında işbu hâzır-ı merkûm Mehmed şu halde benimle hasm-ı şer'î olamayup ancak hemşîresinden vekâlet almadıkça ifâde virmeğe ma'zûrum ve şu ifâdemini kabûle şâyân olub olmayacağını fetvâ-yı şerîfe havâlesini talep iderim deyû ifâde eyledi.

Mehmed Ağazâde

Mühür

Fazîletlü Müfti Efendiye fî 11 M

Mezbûrenin bizzât mahkemede hâzır olmasına ve mahkeme dahî mâh-ı hâlin on altıncı Pazar irtesi gününe ta'lik idildiğine karar verildi. Fî 11 Ağustos sene 326

Sahife 13

Belge no 10

Hamrâ Mahallesinden Cengiz oğlu Bekir bin Mehmed ve Meydan Mahallesinden Abdülvahabzâde Hacı'nın, Vüstâ mahallesinden Kudüm oğlu Hacı Ahmed'in karısı Fatma'dan 480 gurus talep etmesi ve şahidlerin ifadeleri

Hamrâ mahallesinden Cengiz oğlu Bekir bin Mehmed ve Meydan mahallesinden Abdülvahabzâde Hacı mahkeme-i şer'îyede Vüstâ mahallesinden Kudüm oğlu Hacı Ahmed'in zevcesi Fatma binti Hacı Bekir mahzarında da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb Mezbûrenin zevci ... bundan üç Sene mukaddem 400 gurus istidâne iderek ve 80 gurus dahî murâbaha kat' iderek cem'an 480 gurus deyn mukâbilinde mehkeme-i mezkûrda kâin bir bâb şehir hânesini rehn iderek meblâğ-ı mezkûru

Müteveffâ Hacı Ahmed'in terekesine vâzi'ü'l-yed bulunan zevcesinden matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ Mezbûre külliye deyn-i mezkûru inkâr itmesiyle müdei'yân-ı merkûmândan beyyine taleb olundukda Vüstâ mahallesinden Nestımanzâde Hasan bin İsmail Karadayı oğlu Vakkâs Fakı Süleyman oğlu Şerîf ve Şeyh Ali ile isbât ideceğini beyân eyledi.

Vüstâ mahallesinden Nestımanzâde Hasan istişhâd olundukda bundan üç sene evvel Hacı Ahmed benden hinta alıp Molla Velîzâde parasını teslim eyledi. Bundan biliyorum ki Hacı Ahmed'in Molla Velîzâde İbrahim Efendinin oğlu Mehmed'e borcu olduğunu biliyorum fakat ne mikdâr olduğunu ve ne kadarını alıp ne kadar (bâkî kaldığına) 'ilm ü lâ hak değildir ve bu parayada Cengiz oğlu Bekir'in müşterek olduğunu lisânından işitdim ve mezkûr hâneği dahî Molla Velîzâde Mübâdele-i rehn itmiş idi. Ma'lûmâtım bundan ibâretir.

Nestımanzâde Hacı Hasan

(Vüstâ mahallesinden Selam oğlu şerîf mahkeme-i şer'-i şerîfe bi'l-vürûd lede'l-istişhâd) bundan üç Sene evvel (müteveffâ-yı) Merkûmenin (silik) Cengizzâde Bekir Molla Velîzâde Mehmed bin İbrahim Efendi nâm kimesnelerden 400 gurus alıp 80 dahî üzerine murâbaha zammıyla cem'an 480 gurus Müteveffâ-yı merkûm merkûmâna borcu olub meblâğ-ı mezbûra mübâdele Vüstâ mahallesinde tahtânî ve fevkânî bir bâb şehir hânesini terhîn eylediğini bilirim. Bundan sonra te'diye-i deyn idildiğini bilmem. Bu husûsa Allâh için Şâhidim Şehâdet dahî iderim.

Vüstâ mahallesinden

Fakı Süleyman Oğlu Şerîf

Vüstâ mahallesinden İnek Hacı oğlu Şeyh Ali nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd bundan üç Sene mukaddem Müteveffâ-yı merkûm Ahmed Cengizzâde Bekir'den 550 gurus para aldım ve Vüstâ mahallesinde kâin şehir hânemi merkûma terhîn eyledim.

Vüstâ mahallesinden Karadayı oğlu Vakkâs nâm kimesne lede'l-istişhâd bundan üç Sene mukaddem Müteveffâ-yı merkûm Hacı Ahmed Vüstâ mahallesinde kâin

bir bâb şehir hânemi Cengizzâde Bekir ile Hacı İbrahim Efendinin mâhdûmu Mehmed Efendiye şehir hânemi 550 guruşa merkûmâna karz eyledim ve 150 guruşa mezkûr hâneyi merkûmâna icâra virüb 450 ve 80 guruş faizi ki cem'an 480 guruşa merkûmâna borçlu oldum didi. Ben bu husûsa Şâhidim Şehâdet dahî iderim.

Vüstâ mahallesinden

Karadayı oğlu Vakkâs

Belge no 11

Pehnik Karyesinden Molla Bekir oğlu Tevfik on sekiz senedir tasarrufunda olan sulu ve susuz bir kıta tarlaya Emine ve Fatma adlı hatunların ve vasi Aişe Fatma'nın müdahalesinin men edilmesi talebi ve şahitlerin ifadeleri

Mahallinde ketb ve tahrîriye-i kıbel-i şer' den me'zun bulunduğum Pehnik karye(si) Molla Bekir hoca hânesinde zeyl-i zabıtda muharrer karye-i mezkûr imamı Mahmud Efendi ve muhtarı Mustafa bin Kerim Ahmed ve Tiyekli Kör Ali oğlu Mustafa nâm müslimîn 'adliye huzûrlarında meclîs-i şer'-i âlî idüb karye-i mezkûrdan Tevfik bin Molla Bekir nâm kimesne meclîs-i şer'de karye-i mezkûr sâkinlerinden iken bundan 'akdem vefât iden Hüseyin bin Ali kerîmesi Kebire Fatma ve Mehmed kerîmeleri kebire Emine ve Aişe ile sağîr-i mâhdûmu Hasan ve sağîre kerîmesi Emine nâmân sağîrlerin tesviye-i umûrlarına kıbel-i şer' den vasî nasb ve ta'yîn olunan vâlideleri Aişe Fatma Binti Mustafa nâmân kimesneler mahzarında da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb karye-i mezkûrda köy önünde tarafları tarafeyni yol ve tarîk-i 'âmm ve bir tarafı Hacı Mustafa tarlasıyla mâhdûd otuz dönüm 2000 guruş kıymetinde sulu ve susuz bir kıt'a tarlama on sekiz seneden berü bilâ nizâ' mutasarrıf olub çiftimin altında ve taht-ı tasarrufumda iken şu halde hâzırân-ı mezbûrat Fatıma binti Hüseyin ve Emine binti Mehmed bin Hasan ile merkûm Mehmed'in sağîr mâhdûmu Hasan ve kerîmesi Emine nâmân-ı sağîrin vasîleri Aişe Fatma nâmûn kadınlar taraflarından müdâhale idildiğinden müdâhale-i mezkûrun men' idilmesi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ müddeîyât-ı mezbûrâtdan Fatıma binti Hüseyin ve Emine ve Aişe benât Mehmed nâmûn kadınların Müddeî-i merkûm Tevfik'in iddiâsı olan tarla-yı mezkûre on sekiz seneden berü taht-ı tasarrufunda olduğunu tav'an her biri ikrâr ve i'tirâf ve bir güne hak ve selâhiyetleri olmadığını dermiyân idüb yalnız sağîr ve sağîre Mehmed ve Emine nâmân sağîrin vasîleri vâlideleri Aişe Fatma Müddeî-i merkûmün tarla-

yı mezkûra mutasarrıf olduğunu ve on sekiz senedir taht-ı tasarrufunda olduğunu inkâr idüb sağîrlerin pederi malı olduğunu dermiyân ve dâfi‘an beyân eyledi.

Mukarrire	Mukarrire	Mukarrire	Mukarrire
Zevce-i Mezbûre	(silik)	Diğer Müddeî-i ‘aleyh	Müddeî-i ‘aleyhâ
Aişe Fatma binti Mustafa		Emine binti Mehmed	Fatma binti Hasan

Müddeî
Pehnik karyesinden
Tevfik bin Molla Bekir

Derkenar

İşbu zabt huzurumuda tahrir olunduğu ve mezbûreler ma‘rûf ...

Gürci oğlu Mustafa

Müddeî-i ‘aleyh Merkûm Tevfik Efendiden iddiâsına mutâbık beyyine (taleb) olundukta karye-i mezkûrdan Mahmud Abdi oğlu Mehmed ve Tellak Hamza ve Kerim Ahmed bin Mehmed nâmûn kimesneler ile işhâd ve isbât-ı müdde‘â ideceğini ifâde eyledi.

Şâhidân-ı merkûmûndan Kôr Abdi oğlu Mehmed nâm kimesne lede’l-istişhâd ve mezkûrû’l-hudûd ve’l-mevkî‘ tarlaya tahmînen on sekiz senedir hâzır-ı merkûm Tevfik’in taht-ı tasarrufunda ve çiftinin altında olub kendi mülkü olub bilâ nizâ‘ mutasarrıf olduğuna Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim.

Şâhid-i merkûm

Diğer şâhid Tellak Hamza dahî cevâbında tarla-yı mezkûru on sekiz seneden berü hâzır-ı merkûm Tevfik bilâ niza‘ mutasarrıf olub kendi zirâ‘ idüb sarf-ı mülkü olduğunu biliyorum. Ol bâbda Allâh için Şâhidim.

Şâhid-i merkûm
Hamza

Diğer şahid Kerim Ahmed oğlu Mehmed dahî cevâbında mezkûr tarlaya on sekiz senedir hâzor-ı merkûm Tevfik mutasarrıf ve çiftinin altında olub bilâ niza‘ taht-ı tasarrufunda mülki olduğuna Allâh için Şâhidim.

Şâhid-i merkûm

Mehmed bin Kerim

Sahife 14

Belge 12

Vüstâ Mahallesi ahâlisinden Şeyh Velîzâde Mevlüt Efendinin Fatma kadına mehir borcu

Kasabanın Vüstâ mahallesi ahâlisinden Şeyh Velîzâde Mevlüd Efendi nâm kimesne Behisni mahkeme-i şer‘iyesinde İbrahim Ağa kerîmesi Fatma kadın vekîl-i şer‘îsi Hristiyan mahallesinden ‘Arâkil Ağa muvâcehesinde da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb 70 numarolu 15 Cemâziye’l-âhir Sene 328 tarihli i‘lâm-ı gıyâbî tarafıma tebliğ olunub hükmüne ‘adem-i kanaatle Esbâb-ı Kânûniye (silik) i‘tirâz-ı da‘vâda bulunduğumu esas madde-i mehrden ibâretidir. Başka bir cihetten borcum yoktur. Mezbûrenin zevci ber hayat olub ve benden de ayrı hâne olduğu halde şeri‘atdan lâzım gelüb gelmeyeceğini şer‘-i şerîfe havâlesini talep iderim.

Müddeî

Mevlüt

Buna karşı vekîl ‘Arâkil’de cevâbında müstenid da‘vâ olan mezkûr iki kıt’a sened mahkemede Mahfûz bulunduğundan ba‘de müdafaâsını ‘arz itmek üzere evvel emîrde senedât-ı mezkûrenin Mu‘terîz-i merkûm Mevlüt Efendiye ibrâzıyla mührü ve a‘zânın kendüsünün olub olmadığını istîzâh idilmesiyle merkûma irâe olarak mezkûr senedlerde olan imza ve mühür kendüsünün olduğunu ikrâr ve lâkin senedlerde olan şahidlerin kendi huzûrunda istimâ‘ını talep iderim. Mühür da‘vâsıda şer‘î olduğundan şer‘-i şerîfe havâlesini talep vekîl-i merkûmda cevâbında Mu‘terîz-i merkûm Müvekkilesinin zevci bulunan Mehmed Ali’nin büyük birâderi ve hânesinin müdürü bulunduğu cihetle mezkûr mühür bedeline medyûn bulunduğu şer‘an mu‘teber olacağı gibi senedât-ı mezbûr mübrezelerdeki imza ve mühür kendüsünün olduğunu ma‘dem ki ikrâr idiyor muhteviyâtını inkârının makbûl olmayacağı Mecelle-i Celîlenin 1610. maddesi ahkâmında

bulunduğunu meblâğ-ı mezkûrun tahsîline kıbel-i şer‘den emîr virilmek üzere hükm-i evvelin tasdîkini talep itmekle zabt oldu. 12 Ağustos Sene 326

Vekîl-i Mu‘terîz

Arâkil Efendi

İmza

Medyûn-ı merkûm Mevlût Efendi birâderi Mehmed Ali’nin zevcesi Mezbûre Fatma’yı tezevvüc eylediği mezkûrenin mehrini merkûm Mevlût Efendi müte‘ahhid olub ve ol bâbda iki kıt‘a sened dahî Mezbûreye ithâf idildiğinden sonra şu haldeki mehr-i zevce râci‘dir deyû müdâfa‘ası şer‘an kabûle şâyân olub olmayacağının beyânı zımmında fazîletlü Müfti Efendiye. Fî 14 M

Merkûm Mevlût Efendi Mezbûrenin mehrini zâmin olduğundan Mezbûrenin kendisinden mutâlebeye hakkı olduğu muktezîdir.

Müfti

Müddeî vekîli tarafından 620 guruş kıymetinde ihbâsı altın bedeli hâric-i sened olduğu halde Müddeî-i ‘aleyh Mevlüd Efendinin tahlîfi taleb idüb ol vechle mezbûr merkûm Mevlût Efendiye yemîn teklif oldukda iddi‘â olunan mezkûr 620 guruş mübrez sened de dâhil olub senedden hâric olmadığını iddi‘â ve şu iddi‘ânın Yakub Ağazâde Reşit Ağa Zeni oğlu Hacı Vakkâs nâmân kimesneler ile mâh-ı hâlin on sekizinci Çarşamba günü istimâ‘ itdireceğini ve bunlardan başka şâhidleri olmadığını Müddeî-i ‘aleyh-i merkûm mezbûr ifâde ve beyân eylediği zabt olundu.

Mu‘terîz-i ‘aleyhâ

Mu‘terîz-i Merkûm

Vekîl

Sahife ,Nakl

24

Sahife 15

Belge no 13

Mehmed Ağazâde İsmail Ağa’nın, Fatma binti Hamid’i eşi olarak ifadesine karşılık Fatma binti Hamid’in nikâhın aslı ve esası olmadığını ifade etmesi ve Fatma’yı boşadığına dair şahitlerin ifadeleri

Sivarlı karyesi sâkinlerinden Fatma binti Hamid nâm kadının vekîl-i şer'îsi kasabanın Meydan mahallesinden Nebîzâde Bekir Bey nâm kimesne karye-i mezkûr sâkinlerinden Mehmed Ağazâde İsmail Ağa nâm kimesne muvâcehesinde bi'l-vekâle da'vâ ve takrîr-i kelâm (idüb) müvekkilem Fatma'nın nikâhında deyû iddiâ iden hâzır-ı merkûm İsmail Ağa işbu nikâhın aslı ve esâsı olmadığı gibi bi'l-'arz ve't-takdîr esâsı olsa bile tarihinden altı mâh mukaddem karye-i mezkûrun hükümet konağı damında mûmâ ileyh İsmail Ağa ile birkaç başka kimesneler ikâmet itmekte iken işbu nikâh meselesini yek diğerleri miyânlarında mükâleme eyledikleri esnâsında mûmâ ileyh İsmail Ağa cevâbında benim fikrim mezbûreyi almak değildir. Yalnız birkaç seneden berü bu yolda mezbûreyi süründürdüm ve bundan sonra vaz geçtim. Nikâhım sahîh olsa talâk-ı selâse ile mezbûreyi tatlîk eyledim ve bu ikrârına karye-i mezkûr sâkinlerinden Seydi Ağa oğlu Şeyho Vakkâs Ağa oğlu Yakub Hamik oğlu Mustafa Osman oğlu Yakub Mestiker ve Mihyan oğlu ve ve ve bunlardan başka birkaç şahıs meclîs-i mezkûrda hâzır iselerde irâe olunan şâhidlerin işhâ'ına ve 'inde'l-hâce diğer şâhidleri istimâ' itdireceğimden ber mûceb-i şer'-i şerîf şâhidlerin istimâ'ını ve îcâb-ı şer'îsini talep iderim deyû ba'de'd-da'vâ,

Ol dahî cevâbında Mezbûre ile miyânemizde tekevvün iden mürâfî'ât-ı şer'îyyede hak kazanarak o yolda almış olduğum i'lâmnâmeden meşru'âsı yani istînâf-ı temyîz müddetleri münkaziyye olub kesb-i kat'îyyet eylediği üzerine taraf-ı 'âcizânemden vukû' bulan mürâcaat ve talebe binâen icrâ me'mûru Efendi tarafından Mezbûrenin tarafıma teslîm idilmesiçün bizzât kendisine ihbârname teblîğ idilmiş idi. Mezkûr iddiânâmede ber vech-i şer'-i şerîf her ne diyeceğim var ise yirmi dört saat zarfında tahrîren beyân itmek için yazılmış idi. İhbarnâmemin teblîğ teslîm ve haberi icrâ dâiresinde şu halde mevcuttur ve buranın sükût-ı 'anhda bırakıldığı anlaşıldığına göre bu sûrette nikâhın vâki olduğuna ve bir diyeceği olmadığına delîl-i kâfîdir. İşbu talâk da'vâsı benden iddiâ olunur şu talâk gece mi olmuştur ve yahut gündüz mü ve saat kaç raddesinde olmuştur ve Türkçe mi söylemişim mi ve yahut Kürtçe mi lisânımdan sūdûr itmiştir ve bir de sükût-ı 'anhda kalan şâhidler kimdir. Mer'îye ve kimlik îzâhâtını talep iderim ve talâk-ı mezkûre asla benden sūdûr itmediği gibi Mezbûreyi şu halde muhâkememiz neticesine kadar mu'temen ve mu'temed-i 'aleyh bir yere teslîmini talep iderim.

Mehmed Ağazâde

Vekîl-i merkûm dahî cevâbında Mezbûreyi talâk eylediği hakîkât olub ancak hangi gün tatlık eylediğini şu halde ma'lûmâtım olmayub müvekkilem Mezbûreden izâhât almasını ve şu talâk gündüz saat altı raddelerinde olub ve mezkûr İsmail Mezbûreyi Kürtçe tatlık eylediğini ve mütebâki Şâhidler kimler idüğünü müvekkilemden izâhât alacağımdan ve Mezbûrenin mu'temid mahalle teslîm iddiâsı ise Müvekkilem Mezbûre birâder ve vâlidesi nezdinde ikâmet itmekte olub ebeveyn ve birâderden mu'temid bir kimse olmadığından ol bâbdaki iddi'âsının reddini ve Şâhidlerimin mevcut olanlarını istimâ'ıyla îcâb-ı şer'îsini talep iderim deyû ifâde eyledi.

Müddeî-i 'aleyh merkûm cevâbında şu halde Mezbûrenin birâderi ile vâlidesi olduğu beyne'l-kâbir me'an üzere mezbûreyi Seydi Ağa oğlu Ulvi'ye viriyorlar ve bu da merkez-i kazâda ba'zı eşrârın fi'l-i mu'annidesinden ide geldiği cümlesinin meşhudûdur. Evvel-i emîrde ifâde-i sâbıkam vechiyle Mezbûrenin hükümet satvetiyle mütehaccim olan mevsûk-ı mu'temen bir mahalle teslîm idilmesi ve takdîri taraf-ı 'âcizânemden tesviye idilmesini da'vâ iderim ve îcâb-ı şer'îsini talep iderim. fi 1 Eylül Sene 326

Kâtib-i Sâni

Kâtib

Mehmed Ağazâde

Sahife 16

Şâhidûn-ı merkûmûndan Sivarlı karyesinden Hamid oğlu Yakub nâm kimesne mahallinde istişhâd olundukta karyemizde vâki hükümet konağı damında bundan altı mâh mukaddem zuhûr vaktinde merkûm İsmail Ağa hâzır olduğu halde mezbûre gelüb merkûm İsmail Ağa'ya itâle-i lisânda bulunduğu esnada İsmail Ağa dahî cevâbında esâsında Mezbûreyi almak fikrim olmayub yalnız süründürmektir ve nikâhım olsa bile benden üçten dokuza boş olsun deyû ikrârına ve şu ikrârı dahî Kürtçe tekellüm eylediğine Allâh için Şâhidim.

Hamid Oğlu Yakub

Şâhidûn-ı merkûmûndan Seydi Ağa oğlu Şeyho nâm kimesne mahallinde istişhâd olundukta müttelikü'l-lafz ve'l-ma'nâ Şâhid-i evvelin Şehâdetini ifâde ve beyân eyledi.

Seydi Ağa oğlu Şeyho

Ve diğer şâhidleri Cuma irtesi günü istimâ' itdireceğini ve ber mûceb-i şer'-i şerîf diğerleri dahî istimâ' eylediği sûrette hükme rabtını talep iderim.

Vekîl-i merkûm

Kâtib-i Sâni

Kâtib

Vekîl-i Merkûm

Şâhidûn-ı merkûmdan Hamid oğlu Vakkâs Ağa oğlu Mustafa nâm kimesne mahallinde istişhâd olundukda bu dahî ifâdesinde Şâhid-i evvelin Şehâdetini müttetikü'l-lafz ve'l-ma'nâ ifâde ve beyân eyledi.

Şâhid

Vakkâs Ağa oğlu Mustafa

Vekîl-i merkûmdan diğer şâhidleri istimâ' itdireceği suâl olundukda ve şu istimâ' itdirmiş olduğum şâhidler Şehâdetinden matlûb hâzır olmadığı takdîrde diğerlerini istimâ' itdireceğini ifâde eyledi.

Vekîl-i merkûm

Müddeî-i 'aleyh merkûm İsmail Ağa'dan işbu Şâhidler haklarında bir diyeceği olup olmadığı suâl olundukta Mecelle-i Celîlenin 1700. maddesi mûcebince celb-i menfa'ât ve def'-i muzırrât olmamak ve şâhid ile meşhûd-ı 'aleyh ve yine Mecelle-i Mezbûrenin 1702. maddesi ahkâmınca şâhid ile meşhûd-ı 'aleyh beyninde 'adâvet-i dünyeviye olmamak Şehâdetinin şartındandır. İstimâ' olunan üç nefer-i şâhiden Yakub ve Mustafa Hamid ağanın oğlu Seydi Ağanın li eb ve li ümm birâderleri ve Şeyho ise Seydi Ağanın oğlu olup şunun kendi hânesinde bulunan birâderi Ali'ye işbu menkûhası sûret-i cebriye ile birâderinden tâlib ve nâmiz olmuşdur diğeri bundan başka 320 tarihinden berü yani altı senedir benim ile bunlar miyânesinde hukûkça münâzi'a ve 'adâvetler hâsıl olup hatta ellerinden gelmiş olsa beni i'dam itmek derecesinde 'adâvet ve nefsânîyetleri olduğundan ve evvelki cihetin niyetlerine müheyyâ bulunduğum gibi kendilerinin yalancı şâhidleri oldukları hakkında cezâ mahkemesine mürâca'at ve istid'â itdim. Hukûk-ı 'umûmiye her halde hukûk-ı şahsiyeye mürecceh bulunduğu şimdilik hukûk-ı 'umûmiye da'vâsı neticepezîr oluncaya kadar şahsî cihetinin te'hiri ve

Mezbûrenin ise hatadan sâlim olamayacağından ifâde-i sâbıkam vechiyle netice-i muhâkemeye değin mevsûk-ı mu'temen bir mahalle Mezbûreyi nafakası tarafıma virilmek üzere teslîm idilmesi husûsatiyla ba'de müdafaâtım 'arz olunmak üzere ve şu halde ifâdemin zabt idilmesini talep iderim.

Mühür

Sahife 17

Vekîl-i merkûm dahî cevâbında Müvekkilem Mezbûre erbâb-ı 'iffet ve nâmus gürûhundan olub mahkemenin neticesine kadar mu'temid bir mahâlde bırakılması beyne'l-kâbir câiz olamayacağından ol bâbdaki iddi'âsının reddini ve esâs madde talâk meselesi olub ikrâr ise müte'addid mahallerde câiz olduğu Mecelle-i Celîle ahkâmı münderecâtından bulunduğu ve şâhidlere husûmetim deyû tâyi'an eylemesine karşı şâhidlerin bu husûsdaki Şehâdetleri hak Şehâdet olub 'ale'l-husûs mahallinde istişhâd olunduklarından ve ifâdelerinden mesele-i ma'rûza ve müceb-i şer'-i şerîf hükme kâfi idüğünden îcâb-ı şer'îsinin îzâhıyla hükme ikrâr idildiği sûrette i'lâma rabt idilmesi ve hukûk-ı 'umûmiye da'vâlarının hâsıl-ı pezîr olmadıkça hukûk-ı şahsiyeye bakılmayacağı iddiâ ise sırf kendinden ibâret olub mürâca'at eyledim deyû Mezbûreyi kemâ fî's-sâbık süründürmeğe ve Seydi Ağanın oğluna nâmiz olandı deyû iddiâsı ise şimdiye kadar böyle bir mesele vukû' bulmadı hükmi-kazıyyü'l-ehak olduktan sonra bi emrillâh-i te'âlâ istediği kimseye izn-i hâkim ile tezevvüc eyleyeceği ma'rûzdur.

Mezbûreyi teslîm idilecek mevsûk ve mu'temen yer nere olduğu vekîl-i merkûmdan suâl idilmesini talep iderim.

Müddeî-i 'aleyh

Mezbûre şimdiye kadar vâlidesi ve birâderi hânesinde eğleşüp bundan ziyâde mu'temed bir mâhâl olmadığını cevâben vekîl-i merkûm ifâde eyledi.

323 tarihinde Mezbûre için bâ i'lâm kesb-i istihkâk itmiş idim. i'lâmın sûret-i musaddakası bizzât Mezbûreye teblîğ idildiğini birâder ve vâlidesi görmüş ve kesb-i kat'iyet itmiş iken yine hisse-i bâb olamayub Seydi Ağanın oğlu Ulvi'ye adeta merkeb pazarı gibi mezbûreyi satdıkları izhâr-ı mine'ş-şems iken bu hâle

cesâret (silik) i'lâmın kudsi ne olduğunu bilmez 'ırzına ve canına bir zarar getüreceklerine bu bir delîl-i kâfidir.

Vekîl Efendinin cevâbında didiği mevsûk ve mu'temen kalmak câiz olmayacağı hâlbuki lede'l-Muhammed-i nûr 'adâletperde-i zulûmâtı kaldırdı 'âlem bedevîlikden çıkub kesb-i medeniyet itdi bundan anlaşılan ifâde-i sâbıkamı tasdîk ider gibi meşrûtiyet tarafı bırakub 'aşâyirlik cihetine takviyet viriyor şu halde Mezbûre içün zi'l-yed ... kemâ fi's-sâbık mevsûk-ı mu'temen bir mahalle teslîm idilmesi ile ifâdat-ı sâbıkamın temennisi tekrâr iderim.

Mühür

Şâhidûn-ı merkûmûn ile 'adâvet-i dünyeviyeleri olduklarına Müddeî-i 'aleyh merkûmdan şuhûdî olub olmadığı suâl olundukda kasabanın Meydan mahallesinden Subgizade İbrahim Ağa Musa Ağazâde oğlu Paşuzâde Mahmud Efendi birâderi Hacı birâderi Türkmân Piyade Jandarmasından Ceyran oğlu Mehmed Hacı Ramazân oğlu Hacı Bekir oğlu Hacı Ali Belediye Reisi Faik Efendi Kal'a ağasızâde Ömer ağa Sivarlı karyesinden Yağmur oğlu Şeyho oğlu Vakkas karye-i mezkurdan Ali ağazâde Seydi ağa Alizâde Mehmed Ağa Hasan ağazâde Mehmed Ağa birâderi Şeyh Ağa Molla'nın oğlu Mesto Abdi Hoca oğlu Mustafa Yağmur oğlu Şeyho bin Yusuf Mamo'nun oğlu Salih Tahsin oğlu Yakub oğlu Mustafa Sergürü'nün oğlu Mehmed Emîr oğlu Gürzu Yakub Mehmed Habibe Oğlu Mamo oğlu Şeyho Nasırlı Bozo'nun oğlu Mehmed Şemo'nun oğlu Vakkâs Dolmazâde Yakub Ağa oğlu Mehmed Ağa Aliagâzâde Şeyh Mehmed Efendi Sivarlı Molla Yakub nâmûn kimesneler ile Müddeiyesini isbât ideceğini ve bundan başka Şâhidi olmadığını beyân ve ifâde eyledi.

Vekîl-i merkûmdan balâda zikr eylediği Şâhidlerden başka şâhidin var mı deyû suâl olundukda zikr eylediğim Şâhidlerden başka Sivarlı Muhtarı Mahmud Ağanın oğlu Ali Ömer Gül Hatice oğlu Ömer Hacı Molla Ali Çangal oğlu Osman Molla Yakub Hoca olub bunlardan başka Şâhidi olmadığını ifâde eyledi.

Sahife 18

Müdafaâ şâhidlerinden Musa Ağazâde Ali Ağa işbu Şâhidler ile Müddeî-i aleyh miyânelerinde bir 'adâvet-i dünyeviye olduğu suâl oldukda miyânelerinde bir

‘adâvet olduğu ma‘lûmum değildir. Fakat nikâh da‘vâsı da talâk da‘vâsı da kâzibdir.

Musa Ağazâde Ali Ağa

İsneyn günü merkez-i kazâda bulunan şâhidleri istimâ‘ itdireceğini ve karyelerdekini dahî on dokuzuncu Perşembe günü istimâ‘ itdireceğini ifâde eyledi.

Hacı Ali merkûm

Mehmed Ağazâde

Vekîl

Müdafaâ şâhidlerinden Faik Efendi mahallinde istişhâd olundukta olundukta ve İsmail Ağa ile Seydi Ağa miyânelerinde Mezbûre için yani Mezbûreyi Seydi Ağa oğluna almak fikrinden dolayı miyânelerinde ‘adâvet ve nefrânîyetleri olduğunu ve Şâhidûn-ı merkûmûndan Şeyho Seydi Ağanın oğlu ve diğerleri Yakub ve Mustafa Seydi Ağanın oğlu diğerleri Yakub ve Mustafa Seydi Ağanın birâderleri olub bunlar cihet-i mezkûreden dolayı mûmâ ileyh İsmail Ağa’ya ‘adâvetleri olduğuna ve hatta bundan akdem merkûmân Mustafa ile Yakub İsmail Ağa’yı dövdüklerine ve miyânelerinde ‘adâvetleri olduğuna Allâh için Şâhidim Şehâdet dahî iderim.

Müdafa-i Şâhiden diğer Mehmed ... Oğlu Mamo oğlu Şeyho nâm kimesne istişhâd olundukda Mezbûre Fatma’yı Seydi Ağa oğluna nikâh itmek fikrinden dolayı İsmail Ağa ile miyânelerinde ‘adâvet zuhûr olub ve Şâhidûn-ı merkûmûndan Şeyho Seydi Ağa’nın olub ve diğer ikiside Seydi Ağa’nın birâderi olub yani Seydi Ağa familyasından olduklarından bunlar gerçi İsmail Ağa ile Yakub’dan ‘adâvetleri olduğu ve Mesto ile Yakub İsmail Ağa’nın yolda uğrına çıkup döğdüklerinden ve bu cihetten ‘adâvet ve nefrânîyetleri olduğuna Şâhidim Şehâdet dahî iderim.

Mehmed Mamo oğlu

Molla oğlu Şeyho

Hacı Kasım mahallesi sâkinlerinden Paşuzâde Mahmud Efendi mahallinde istişhâd olundukda Sivarlı karyesi Hamidzâde Vakkâs Ağanın oğlu Yakub ile birâderi Mustafa ve diğer birâderi Seydi Ağanın oğlu Şeyho’nun menâzi’i fih olan kızı

maddesinden dolayı İsmail Ağa'ya 'adâvet-i dünyeviyeleri olduğunu biliyorum. Ben bu cihete bu vech üzerine Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim.

Paşuzâde Mahmud

Bu bâbdaki mahallinde Şehâdet iden Şâhidlerin hadd-i müzâyâ bâliğ olmasından Mezbûre kızın vâlîde ve birâderi gerek Seydi Ağa ve birâderleri ile gerek hamisinden ihâfe eylediklerinden Seydi Ağanın oğluna Mezbûreyi vereceklerdir ma'rûzât-ı sâbıkam vechiyle nafakası tarafımdan tesviye idilmek üzere Mezbûreyi merkez-i kazâda mevsûk ve mu'temen bir mahâlde hıfz idilmesi ve beyân-ı şer'îsinin îcâbı zımmında fazîletlü Müfti Efendiye havâlesini taleb iderim. Fî 2 Eylûl Sene 326

Mahmud Ağazâde

İsmail

Mühür

Îcâb-ı şer'îsi beyân idilmek zımmında fazîletlü Müfti Efendiye. Fî 21 Teşrîn-i evvel Sene 326

Mühür

Sahife 19

Müddeî-i 'aleyh merkûm İsmail Ağa Mezbûrenin mehr-i mu'accelini te'diye itmiş ise Mecelle-i Celîlenin (silik) nci maddesine tevfikeyen talâk sabit oluncaya kadar yedindeki kat'îyyet hâli kesb itmiş i'lâm-ı şer'î mücebince Mezbûrede hakk-ı hasebi bâkî idüğünden ol vechle îfâsı muktezîdir.

Müfti

Mezbûrenin talâk-ı selâse ile muatallaka olduğuna dâir istimâ' idilen Şâhidlere karşı müddeî İsmail Ağa tarafında gönderilen müdafaâ Şâhidleri mu'teber olup Şâhid-i evvelin Şehâdetlerinin nakz olup olmayacağı ile sâir keyfiyâtın îcâbât-ı şer'îyesi beyân idilmek üzere tekrâr fazîletlü Müfti Efendiye. Fî 23 Teşrîn-i evvel Sene 326

Mühür

Mecelle-i Celîlenin 1700 ve 1702 ve 1724. maddelerine tevfiken îfâ-yı mu‘âmele idilmesi muktezîdir.

Müfti

Vekîl-i merkûmûn istimâ‘ itdirmiş olduğu Şâhidlerin Şehâdetleri ber mûceb-i fetvâ nakz olub diğەر irâe itmiş olduğu Şâhidlerin istimâ‘ itdirmesini Müddeî-i ‘aleyh merkûm İsmail Ağa iddiâ idüb on beş güne kadar diğەر Şâhidleri istimâ‘ itdireceğini vekîl-i merkûm Bekir beğ ifâde itmesinden dolayı muhâkemeleri Teşrîn-i sâninin on altıncı gününe tarafeynin ruhsatlarıyla ta‘lîk idildi. Fî 30 Teşrîn-i evvel Sene 326

Müddeî-i ‘aleyh

Mehmed Ağazâde İsmail

Müddeî

Vekîl-i merkûm

Yevm-i mezbûrda tarafeyn hâzır olub Müddeî-i ‘aleyh vekîli Bekir beyEfendiden Şâhidlerin istimâ‘ itdirmesini Müddeî-i ‘aleyh İsmail Ağa taleb itdikde mukaddem irâe itmiş ve el yevm istimâ‘ itdirmeğe müte‘ahhid olduğum Şâhidleri müvekkilem îzâhât almaksızın yazdırup hâlbuki başka kimseleri yazdıracak iken sehven yazılmış. Yazdırmış olduğumdan şu halde müvekkilemden îzâhât alup Husûs-ı mezkûr ve şâhid olan Sivarlı Kılınç oğlu Gada, Haydar oğlu Vakkâs Sarıyapraklı Moso oğlu Meso Meydan mahallesinden Mechan oğlu İsmail olub ve bu Şâhidlerim mesâfe-i ba‘îdede olub m‘zeret-i meşru‘âdan dolayı el yevm hâzır olamamâlarından dolayı tarihten sekiz gün sonra istimâ‘ itdirmeğe müteahhid ve müheyyâ olduğumdan bir hafta mühlet taleb iderim.

...

Müddeî-i ‘aleyh İsmail Ağa dahî cevâbında vekîl-i merkûm Bekir beyin evvelâ irâe itmiş olduğu Şâhidleri el yevm istimâ‘ itdireceği ifâde ve bunlardan başka Şâhidim yok deyû ikrârından sonra yeniden Şâhid irâe itmesi şer‘an câiz olamayacağından ifâdesinin reddine haksız olduğuna dâir hüküm i‘tâ idilüb i‘lâma rabt edilmesini ve Husûs-ı mezkûrın Müfti Efendiye havâlesini taleb iderim. Fî 12 Teşrîn-i sâni Sene 326

Müddeî-i ‘aleyh

İsmail

Müddeî vekîli Bekir beğın yeniden irâe eylediği Şâhidlerin kabûl olub olmayacağı ve îcâb-ı şer'îsi beyânı zımmında fazîletlü Müfti Efendiye. Fî 23

Mecelle-i Celîlenin 1517 ve 1753'üncü maddelerine tevfi ken îfâ-yı muâmele idilmesi muktezîdir. Allâh-u a'lem

Müfti

Nakl

21

Sahife 20

Belge no 14

Kahta Mahallesi sakinlerinden Hüseyin Kahya'nın kaybettiği merkebini Hüseyin oğlu Uzun Ede'den talep etmesi

Kahtâ mahallesi sâkinlerinden Hüseyin Kahyâ oğlu Süleyman bin Mustafa nâm kimesne Meydan mahallesi sâkinlerinden Hüseyin oğlu Uzun Ede nâm kimesne muvâcehesinde mahkeme-i şer'iyede da 'vâ ve takrîr-i kelâm idüb bundan iki sene evvel Kara dayının oğlu Vakkâs'dan iki liraya iştirâ itmiş olduğum siyah erkek merkebimi bundan on ay evvel Siverek yolunda ...kızı hudûdunda geceleyin zâyî' itmiş olduğum merkebimi dünki gün hâzır-ı merkûm yedinde bulunmasıyla bi'l-istihkam merkeb-i mezkûru mezbûrdan bi'l-ahz tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ol dahî cevâbında mezkûr merkebi bundan on beş gün mukaddem Sevk-i Sultânîde Hacı Musa oğlu Efendiden 145 guruşa iştirâ iderek şer'an mülkümdür didikde Müddeî-i merkûmdan sâbık iddiâsına mutâbık beyyine talep olundukda Vüstâ mahallesinden Aşık oğlu Mustafa bin Halil ve Meydan mahallesinden Abuzer Ağazâde Mevlüt bin Kefeci ile isbât ideceğini beyân itmekle zabt olundu. Vüstâ mahallesinden Aşık oğlu Mustafa bin Halil istişhâd olundukda hükümet konağı havlusunda re'yü'l-'ayn müşâhede eylediğim re's siyah erkek merkeb Karadayı oğlu Vakkâs'ın kapısından bundan üç Sene mukaddem malı ve mülki olduğuna Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Aşık oğlu Mustafa bin Halil

Meydan idris mahallesinden Mevlüd bin Kefeci istişhâd olundukda iş bu hükümet konağı havlusunda müşâhede eylediğim bir re's siyah erkek merkeb bundan sekiz

dokuz mâh mukaddem Kara dayı oğlu Vakkâs kapısında olub merkûmûn malı ve mülki olduğuna Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim. Fî 7 Teşrîn-i evvel Sene 326

Şâhid

Mevlûd bin Kefeci

Sahife 21

Belge 15

Şahitlerin ifadesi neticesi mahkemenin Fatma hatunun İsmail Ağadan boşanmış olduğuna hükm etmesi

Müddeî vekîli Bekir beğın Mezbûre Fatmayı merkûm İsmail Ağa talâk-ı selâse ile tatlık eylediğine dâir evvelce istima‘ itmiş olduğum Şâhidlerden Osman oğlu Yakub meclîs-i şer‘a li ecli’l-işhâd olub Müddeî-i ‘aleyh İsmail Ağa teblîğ idilen ihbârnameye ‘adem-i icâbetten yerine mahkeme mülâzımlarından Mahmud Efendi vekîl ta‘yîn olunup muvâcehesinde Şâhid-i merkûm Yakub lede’l-istişhâd bundan tahmînen bir sene mukaddem Sivarlı karyesine gidip hükûmet konağı damında ben ve İsmail Ağa ve diğer kimesneler hâzır olduğu halde Musa Ağa oğlu Hamid’in kızı Fatma’yı üçden dokuza boşadım didi ve kime varırsa varsın didiğine Allâh için Şâhidim ve bu kelâmı Türkçe veyâhut Kürtçe söylediğini der hatr idemiyorum.

Şâhid-i merkûm

Hasan oğlu Yakub

Şâhidûn-ı merkûmdan Mehan Haydar oğlu Dede Vakkâs dahî mahkeme-i şer‘iye hâzır olub vekîl-i musahhar muvâcehesinde lede’l-istişhâd karyemiz bulunan Sivarlı karyesinde hükûmet konağı damında İsmail Ağa ve diğer kimesne dahî hâzır oldukları merkûm İsmail Ağa Mezbûre Fatma’yı üçden dokuza boşadım didiğine Allâh için Şâhidim ve şu talâkı Türkçe söylediğine Allâh için Şâhidim.

Şâhid-i merkûm

Mehan Haydar oğlu Dede Vakkâs

Şâhidân-ı merkûmânın tezkiyelerine karar verildi. Fî 27 Şubat Sene 326

Şâhidân-ı merkûmândan Yakub mahalleleri Meydan Mahallesi hey'et-i ihtiyârîlerinden diğeri Akseki karyesi hey'et-i ihtiyârîlerinden bâ varaka-i muhâvere tezkiye idilüb Şâhidân-ı merkûmânın 'adl ve makbûlü's-şehâde oldukları tebeyyün itmekle mûcebince Mezbûre Fatma mûmâ ileyh İsmail Ağanın talâk-ı selâse ile mutallakası olduğuna hükm olundu. Fî 12 Haziran Sene 327

Nâib-i Şer'

Sahife 22

Belge no 16

Çırçır Mahallesinden Mehmed bin Maho Aydıncık'ın eşi Ümmü'yü, babasının zorla evine götürmesi ve Ümmü'nün teslim edilmesi talebi üzerine şahitlerin, Mehmed bin Maho'nun Ümmü'yü boşadığına dair ifadeleri

Behisni kazâsı mahallatından Çırçır mahallesinden Aydıncık oğlu Meho oğlu Mehmed vekîli Meydan mahallesinden Said Efendizâde (silik) kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'iyesinde meclîs-i şer'i şerîf-i enverde mahalle-i mezkûrdan Aydıncık muvâcehesinde bi'l-vekâle da 'vâ ve takrîr-i kelâm idüb müvekkilim Mehmed bin Maho zevce-i mezkûre medhûl-ı bihâsı Ümmü binti Hacı nâm Mezbûreyi pederi hâzır Hacı (silik) tazyîkâtıyla müvekkilim hânesinden çıkarub kendi hânesine götürmüş Mezbûrenin müvekkilim merkûm Mehmed (silik) dâire müdürü hâzır-ı merkûm Hacı'ya tenbih bir kıt'a ita'at-ı i'lâm virilmesini taleb ıderim deyû matlubumdur.

Müddeî vekîli

Müddeî-i 'aleyh merkûm dahî cevâbında Mezbûre kerîmesi Ümmü nâm kadını zevci merkûm Mehmed bundan altı ay mukaddem karye-i mezkûr (silik) oğlu Çavuş bin Ağa Birâderi Mustafa Hacı Ramazân oğlu Hacı Osman Çırçır mahallesinden Deli Mesdo oğlu Mevlüd ve Sıdkı Efendi nâm kimesneler huzûrunda eğer iyâlimi döğër isem veyâhut aç kor isem vâlidem ile berâber iskân itdirir isem mezbûre Ümmü benden üçten dokuza boş olsun deyû şart idüb ba'de bundan üç gün mukaddem Parnak oğlu Hasan Aydıncık oğlu Aydın ve deli odasından birâder kızı oğlu Bekir ve Vüstâ mahallesinden Köse oğlu Şerbetçi ve Şeyh Ömer oğlu Ahmed nâm kimesneler huzûrunda Mezbûre Ümmi'yi bilâ ma'zeret darb eylediğinden vâlidesini dahî hânesinde iskân itdirdiğinden bu darbindan dolayı kerîmem Mezbûre mutallaka olduğundan hâne göturdüm ve şu

irâe itmiş olduğum Şâhidleri istimâ' itdirmeğe hâzırân müheyyâ olduğumdan îcâb-
ı şer'îsini taleb iderim.

Müddeî-i 'aleyh vekîli

Aydıncık oğlu Mâho

Mühür

Şâhid Çırçır mahallesinden Deli Mesdo oğlu Mevlüd nâm kimesne meclîs-i şer'a
bi'l-vürûd lede'l-istişhâd Fi'l-hakîka bundan tahmînen altı ay mukaddem Aydıncık
oğlu Hacı kerîmesi Ümmü zevci hâzır merkûm Aydıncık oğlu Mehmed nâm
kimesne eğer bundan sonra vâlidem Mezbûre iyâlimi döğer isem iyâlim Mezbûre
Ümmi benden boş olsun deyû iki defa tekrâr didiğini merkûm Mehmed'in
lisânından işitdim. Ben bu husûsa Allâh için Şâhidim.

Çırçır mahallesinden

Deli Mesdo oğlu Mevlüd

Vüstâ mahallesinden Kara Kahyâzâde Çavuş bin Ağa nâm kimesne li eceli'l-işhâd
meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd bundan tahmînen altı ay mukaddem
merkûm Aydıncık oğlu Mehmed hâzır bi'l-meclîs Mehmed eğer bundan sonra
iyâlim Mezbûre Ümmü'yü vâlidem döğer ise veyâhut kendim kovar isem ve aç
kor isem Mezbûre benden boş olsun deyû iki defa iki defa tekrâr eyledi. Ben bu
Husûsda Allâh için Şâhidim. ma'lûmâtım bundan ibâretdir.

Şâhid

Vüstâ mahallesinden

Kara Kahyâzâde Çavuş bin Ağa

Kahtâ mahallesinden Şâhid Aydıncık oğlu Abidin li ecli's-şehâde meclîs-i şer'de
hâzır olub Kara Kahyâzâde lede'l-istişhâd fi'l-hakîka bundan üç gün mukaddem
saat on birde bağ hânesinde iken Müddeî-i merkûm Aydıncık oğlu Mehmed hânesi
civarına vardım ki hâne-i mezkûrde bir arbede ve bir döğüş sadâsı geliyor Müddeî-
i 'aleyh-i merkûm Hacı dahî orada bulunmasından hâne derûnundan amanın beni
öldürüyorlar diye Mezbûre Ümmü çağırdıkda pederi merkûm Hacı hâneye girüp
kerîmesini dışarı çıkardı Mezbûre Ümmü'nün yüzü ve gözü çınak yarası olmuş
suâl edildiğinde beni zevcem Mehmed ve vâlidesi döğüyorlar gayri ben durmam

giderim didikde zevci merkûm Mehmed bırakın gitsün deyû üç defa Mezbûreye hitâben söyledi. Bunun üzerine Mezbûre pederi hânesine gitmiştir. Bu Husûsda Allâh için Şâhidim.

Şâhid

Aydıncık oğlu Ali'den

Nakl Sahife 23

Sahife 23

Belge no 17

Emine binti Gül İpek ile Mehmed oğlu Hacı'nın nikâh akdi

Behisni kazâsı kuralarından Yaylacık karyesi sâkinlerinden Musa Ağazâde Ali ve Mahmud Ağa oğlu Hacı (silik) Mu'arrife Emine binti Gül İpek nâm kadın kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'isinde meclîs-i şer'i şerîf-i enverde Karye-i mezkûr sâkinlerinden Hacı oğlu Mehmed oğlu Hacı nâm kimesne muvâcehesinde takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm idüb zevc-i sâbıkım karye-i mezkûr sâkinlerinden Kara Mamo oğlu Kevcalı Vakkâs nâm kimesne bundan üç Sene mukaddem vefât idüb bundan bir Sene mukaddem Hâzır-ı merkûm Hacı nâm kimesneyi kendime küfv görüb 500 gurus mehr ile nefisimi merkûma tezvîc eyledim didikde ve ol tarihte nikâhımız 'akd olundu deyû ifâde eyledikde ol dahî Mezbûreyi meblağ-ı mezkûr 500 gurus ile tezevvüc eylediğini ve şu halde taht-ı nikâhında olduğunu ikrâr ve ifâde eyledi. Fî 14 Ağustos Sene 326

İsmail oğlu Mehmed oğlu Hacı

Ümmü bin Gül İpek

Mu'arrif

Mu'arrif

Mahmud Ağazâde Hacı Mehmed

Musa Ağazâde Ali Ağa

Belge 16'nın devamı

Aydıncık oğlu Mehmed'in eşi Ümmü'yü dövdüğüne dair şahitlerin ifadeleri

Şâhid Çırçır mahallesinden Şeyh oğlu Ahmed nâm kimesne li ecli's-şehâde ve meclîs-i şer'de hâzır olub lede'l-istişhâd fî'l-hakîka bundan üç gün mukaddem Aydıncık oğlu Mehmed hânesinde arbede sadâsı geliyor oraya vardım ki Mezbûre Ümmü ve pederi Hacı ve zevci merkûm Mehmed dışarıda duruyorlar Mezbûre Ümmü gitmek istedikde orada bulunanlar bırakmadılar isede zevci hâzır-ı merkûm

Mehmed kovarak varsın gitsin deyû bir kere söylediğine Allâh için Şâhidim.
Ma'lûmâtım bundan ibâretdir.

Şâhid
Çırçır mahallesinden
Şeyh oğlu Ahmed

Şâhid Meydan mahallesinden Şerbetçi Köse nâm kimesne Meclîs-i şer'a bi'l-vürûd
lede'l-istişhâd

Bozmekân mahallesi sâkinlerinden Parnak oğlu Hasan lede'l-istişhâd meclîs-i
şer'a bi'l-vürûd bundan üç gün mukaddem şehirden bağ hânesine giderken
müddeînin hânesi kurbına geldiğimde hâne derûnunda bir doğuş sadâsı bir arbede
oluyordu. Suâl eyledim ki bu arbede nedir bakdım gördüm ki merkûm Mehmed
zevcesi Ümmü'yü doğuyor. Mezbûre aman belim kırıldı deyû çağırdı. Pederi Hacı
kerîmesini tutup kendi hânesine götürdü. Müddeî Mehmed dahî varsun gitsin
nereye giderse gitsin didi. Ben bu vech üzerine Allâh için Şâhidim ve Şehâdet
dahî iderim. Fî 6 Ağustos Sene 327

Şâhid
Bozmekân mahallesinden
Parnak oğlu Hasan

Müddeî-i 'aleyh merkûm Hacı'dan damadı Merkûm Mehmed'in Mezbûre
Ümmü'yi bundan sonra döğer isem üçden dokuza boş didiğine dâir diğer iki
Şâhidi dahî tarihten on gün sonraya kadar istimâ' itdireceğini ifâde eyledi. Fî 6
Ağustos Sene 327

Müddeî-i 'aleyh
Aydıncık oğlu Hacı

Hamrâ mahallesinden Hacı Ramazânzâde Hacı Osman nâm kimesne meclîs-i şer'a
bi'l-vürûd lede'l-istişhâd fi'l-hakîka Mezbûre Ümmü zevci Mehmed eğer bundan
sonra Vâlidem Mezbûre Ümmü'yü döğer ise veyâhud kovar ise iyâlim benden boş
olsun didiğine Allâh için Şâhidim ve bu kelâmı söylediği bundan altı mukaddem
idi. Ma'lûmâtım bundan ibâretdir. Fî 8 m

Hamrâ mahallesinden

Sahife 24**Belge no 18****Aişe Fatma'nın, kocası Abuzer'den mehir talebi**

Behisni kazâsının Küçük kızılın karyesi sâkinlerinden Hüseyin ve Ebû Kahyâ ta'rîfleriyle mu'arref Aişe Fatma nâm kadının Büyük Kızılın karyesinden Güllü oğlu Osman oğlu Abuzer Abuzer nâm kimesne 'uhdesinde ikâme eylediği talâk ve mehir da'vâsından dolayı birinci ve ikinci üçüncü da'vetiyeler Müddeî-i 'aleyh-i merkûma teblîğ olunub 'adem-i icâbetden Müddeî-i Mezbûre muhâkemenin gıyâben rü'yetini taleb ve iddiâ üzerine Müddeî-i 'aleyh-i merkûmûn hukûkunu muhâfazaya muktedir muhâkeme-i şer'îye mülâzımı Vüstâ mahallesinden Emîr oğlu Hacı Mehmed mâhdûmu Mehmed nâm kimesne vekîl-i musahhar ta'yîn olup muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb zevcim bulunan merkûm Abuzer ile miyânemizde olan 'adem-i hüsn-i mu'âşeretden dolayı bundan birkaç gün mukaddem beni talâk-ı selâse ile tatlîk idüb mehrime mübâdele virmiş olduğu 500 guruş kıymetinde karye-i mezkûrda tarafları Osman oğlu Abuzer ve Tuğyanzâde Hacı Mehmed bağları ve gıyâbında mâhdûd bir kıt'a gürüm bağı vak'a 500 guruş kıymetinde tarafları Ali oğlu Osman ve Fare Mamo ve Ali oğlu Ali Hüso tarlalarıyla mâhdûd ve bir kıt'a susuz tarla ve yine 500 guruş kıymetinde karye-i mezkûrun Mustafa Dede mevkîinde 500 guruş kıymetinde tarafları küçük Ali ve Tuğyanzâde Hacı Mehmed ve dere ile mâhdûd bir kıt'a susuz tarlayı ve 500 guruş kıymetinde bir kat yatak ve 30 guruş kıymetinde bir kutnı entari ve 30 guruş kıymetinde bir fermân ve 100 guruş kıymetinde bir çift kûmüş bilezik ve 200 guruş kıymetinde bir 'aded kilim ve 120 guruş kıymetinde üç beş 'aded ğazi ve üç 'ayn-ı mecidiye ki cem'an 2543 guruş 20 paraya mezkûr emvâl ve eşyâları mehrime mübâdele bana virdikden sonra şu halde emvâl ve eşyâ-yı mezkûru bana teslîm itmekden imtinâ' eylediğinden gerek 'aynen emvâl ve eşyâ-yı mezkûrları veyâhut bedelleri olan 2543 guruş 20 para ile nafaka 'iddet-i şer'iyem Abuzer'den tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ vekîl-i musahhar dahî cevâbında talâk ve mehir da'vâları külliye inkâr itmekle müddeîye müddeîye-i mezbûre mülk-i musahhar iddiâsına mutâbık beyyine taleb oldukda karye-i mezkûr

sâkinlerinden Omo oğlu Hüseyin Ebû Kahyâ Eli oğlu Haso nâmûn kimesneler ile isbât-ı müdde'â ideceğini ifâde ve beyân eyledi.

Müddeîye

Aişe Fatma binti Mehmed

Şâhidûn-ı merkûmûndan Omo oğlu Hüseyin nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd istişhâd olundukda Mezbûre Aişe Fatma'yı zevci bulunan Abuzer bundan birkaç gün mukaddem talâk-ı selâse ile tatlîk eyleyüb Mezbûrenin mehrine mübâdele balâda muharrerü'l-hudûd ve'l-mevki' bin guruş kıymetinde iki tarla ve bir kıt'a gürüm bağı ve 500 guruş kıymetinde bir kat yatak ve 60 guruş kıymetinde ğazi ile bir 'aded fermân ve yüz guruş guruş kıymetinde bir çift bilezik ve 200 guruş kıymetinde bir kilim ve 125 guruşa beş 'aded kazanı Mezbûreye teslîm eylediğine Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim.

Kızılın karyesinden

Omo oğlu Hüseyin

Diğer Şâhid Ebû Kahyâ nâm kimesne istişhâd olundukda müttetikü'l-lafz ve'l ma'nâ Şâhid-i evvelin Şehâdetini ifâde ve beyân eyledi.

Kızılın karyesinden

Ebû Kahyâ

Diğer Şâhid Eli oğlu Haso nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd ve Şâhid-i evvelin Şehâdetini müttetikü'l-lafz ve'l ma'nâ ifâde ve beyân eyledi.

Kızılın karyesinden

Eli Oğlu Haso

Nakl min 22

Sahife 25

Belge no 16'nın devamı

Şahitlerin ifadeleri sonrasında Ümmü'nün 450 guruş mehrinin verilmedikçe hanesine dönmeyeceğini ve mehrin verilmesi durumunda dahi eğer kayın validesinin kendiyile beraber oturması durumunda da gene kocasına dönmeyeceğine dair ifadesi

Vüstâ mahallesi sâkinlerinden Mustafa bin Ağa meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd istişhâd olundukda tahmînen bundan altı mâh mukaddem nisan ayında saat on bir buçuk raddelerinde merkûm Aydıncık oğlu Hacı’nın hânesinin damında bir menâzi‘a idiyorlar hûlasa merkûm Mehmed eğer vâlidem iyâlîme karışır ise vâlidemi koğmaz isem iyâlîm üçden dokuza boş olsun didi Ben bu husûsa bu vech üzerine Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim. Fî 16 Ağustos Sene 327

Vüstâ Mahallesinden
Kara Kahyâzâde Mustafa

Vekîl-i merkûm Emîn Efendi Müddeî-i merkûm Hacı muvâcehesinde müvekkil-i merkûm Mehmed Mezbûreyi talâk-ı selâse ile tatlîk eylediğini merkûm Hacı isbât idemediğinden Mezbûrenin hukûk-ı şer‘îye ita‘atına dâir velîsi ve pederi hâzır-ı merkûm Hacı’ya tebeyyün olunması matlûbumdur.

Müddeî-i merkûm Hacı bunlardan başka Şâhidi olub ve Mezbûreyi teslîm bahsine gelince Mezbûrenin mehri bâ sened olan 450 gurusun tahsîlinden sonra vâlidesi ile berâber iskân itmez ise Mezbûreyi teslîm ideceğini ifâde eyledi.

Müddeî
Hacı

Vekîl Emîn Efendi dahî cevâbında müvekkilinin zimmeti Mezbûreyedir. Pederinin mutâlebede hakkı olmayub ihmâlini Mezbûre mutâlebe itmez şu halde Mezbûrenin zevci bulunan merkûm Mehmed’e teslîm idilmesini talep iderim. Fî 29 Ağustos Sene 32

Vekîl

Mezbûre Ümmü meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd zimmetimde bâ sened hakkım ve matlûbâtım olan mehr-i mu‘accelemini tamâmen ahz itmedikce yani 450 gurus mehr-i mu‘accelemini ve hânesinden olan yatak vesâir eşyâlarımı da almadıkça hânesine gitmem ve nefsimi kendisine teslîm itmem ve mezkûr mehrimi ve eşyâlarımı tesellüm itmiş olsa bile zevcim merkûmun hânesinde vâlidesiyle

berâber iskân itmeyeceğini beyân eylediği zabt oldu. Fî 30 Ağustos Sene 327

Aydıncık oğlu Hacı

Kerîmesi Ümmü

Sahife 26–27

Belge no 19

Zeyneb binti Hano'nun, Kocası Abuzer'den mehir talebi

Levzin karyesi sâkinlerinden Hacı Alizâde Hacı Ağa ta'rîfleriyle Mu'arrefe Zeyneb binti Hano nâm Mezbûrenin zevci bulunan karye-i mezkûr sâkinlerinden Hüseyin nâm kimesnenin 'uhdesinde ikâme eylediği ve nafaka da'vâlarından dolayı Müddeî-i 'aleyh merkûme 'alel'l-'usûl üç defa davetiye tebliği olunub 'adem-i icâbetden dolayı müddeiye-i mezbûre mahkemesinin gıyâben rû'yetini taleb ve iddiâsına Müddeî-i 'aleyh merkûmûn hukûkunu muhâfazaya muktedir mahkeme-i şer'îye mülâzımı Emîrzâde Hacı Mehmed mâhdûmu Mahmud Efendi nâm kimesne vekîli-i musahhar ta'yîn olunub muvâcehesinde müddeiye-i mezbûre da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb merkûm Abuzer zevc-i dâhilim olub bu câriyelerini hânesinden tard ve teb'îd ve bilâ nafaka terk eyleyüp merkûmûn zimmetinde mütekarrir bulunan mehr-i mu'accelimden mütebâki 150 gurus kıymetinde bir kat yatak ve 200 gurus kıymetinde bir kile hinta ve Sofraz karyesi sâkinlerinden Kışkanlı Mehmed'e olan dört lira alacağımı dahî merkûm kabz idüb meblâğ-ı mezkûr ile 100 gurus kıymetinde dört inek bir buzağı dahî merkûm yedinde olub merkûmdan taleb idiyor isemde edâsından imtinâ' eylediğinden mehrimden mütebâki bir kat yatak ve bir kile hintayı veyâhut ismânı ile diğer kendi kendi malım olan dört lira ile dört inek ve bir buzağıyı merkûmdan tahsîliyle lâzım gelen nafaka-i şer'iyem ile tarafıma teslîm idilmesi matlûbum deyû ba'de'd-da'vâ vekîl-i musahhar dahî cevâbında müddeiye-i Mezbûre iddiâsını külliye inkâr itmekle müddeiye-i mezbûreden iddiâsına mutâbık beyyine taleb olundukda Levzin karyesinden Sofrazlı Vakkâs'ı Bayezid oğlu Karan Mehmed Koloto oğlu Hasan Avcı Lallo oğlu Vakkâs nâmûn kimesneler ile isbât-ı Müddeiye ideceğini ifâde ve beyân eylediği zabt olundu.

Müddeiye

Levzin Karyesi sâkinlerinden

Zeyneb binti Hano

Sahife 28**Belge no 20****Aiße binti Remyo'nun kaybetmiş olduğu merkebinin Hristiyan Mahallesinden Sârik Gürek'in elinde bulunduğu iddiası ve tarafına teslim talebi**

Behisni kazâsının Güdüklü karyesinden ma'rifetü'z-zât Aiße binti Remyo nâm kadın kazâ-yı mezkûr mahkeme-i mahkeme-i şer'isinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde Hristiyan mahallesinden Sârik Gürek nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelim idüb bundan altı Sene tahmînen mukaddem 215 guruşa Karakuyulu'dan iştirâ eylediğim bir re's maya ve kara merkebim bundan altı Sene evvele kadar yedimde olub tahmînen altı ay mukaddem kazâ-yı zâyî' eylemiş idim. Bundan üç gün evvel hâzır merkûm Görük yedinde bulmamla bi'l-istihkâk merkeb-i mezkûru merkûmdan ahzıyla tarafıma teslîmi matlûbundur deyû ba'de'd-da'vâ

Müddeî mezbûre

Aiße

Müddeî-i 'aleyh-i merkûm dahî cevâbında merkeb-i mezkûru tarihinden on beş gün mukaddem Bostancık karyesinden Mesti Molla Hüseyin'den bir merkeble becâyış eyledim. Bi'l-iştirâ âmâlîmdir ve Müddeî mezbûrenin malı olduğunu bilmem deyû ifâde ve beyân eyledi.

Müddeî-i 'aleyh-i merkûm

Görük

Tarafeynin kangisinin Şâhidleri istimâ' olacağı beyân idilmek üzere fazîletlü Efendiye takdîm. Fî 3 Teşrîn-i sâni Sene 326

Mühür

Mecelle-i Celîlenin 1760. maddesine tevfi ken îfâ-yı mu'âmele idilmesi muktezîdir.

Müfti

Müddeî-i 'aleyh Görük'ün merkeb-i mezkûru aldığı Bostancık karyesinden bâlâda ismi muharrer Mola Hüseyin nâm kimesne merkeb-i mezkûr on yaşında olduğu ve kendi hayvanının kavlini aldığını nâtık istedi ve iddiâda bulunmuş olmakla

merkûm Mesti Molla Hüseyin'in ifâdesinin kabûl idilüb idilmeyeceği ve dâhil-i muhâkeme olub olmayacağı ve netâc-ı şâhidi istimâ' idilüb idilmeyeceği fakâhetlü Müfti Efendiye tekrâr takdîm kılındı. Fî 3 m

Mühür

Müddeîye-i Mezbûre Aişe merkeb-i mezkûrun Karakuyulu Vakkâs merkebinin kavlini olduğunu isbât ideceğini tekrâr ifâde eyledi. Şu halde tarafeynin her ikisi netâc-ı iddiâ eylediğinden hangisinin beyyinesi tercih olacağı istizâh olunur.

Müddeîye-i Mezbûre

Ba'de îcâb-ı şer'îsi beyân idilmek üzere Mezbûre Aişe'ye merkebin kaç yaşında olduğunu suâl idüb merkeb-i mezkûrun ehl-i hibre ma'rifeti ile sinni mu'âyene idilmesi zımmında îade kılındı Efendim.

Müfti

Sahife 29

Müddeîye-i Mezbûreden merkeb-i mezkûrun sinni kaç olduğu lede'l-istîfâ dört sene Karakuyulu Vakkâs'ın kapusunda olub ve bundan üç sene mukaddem merkûm Vakkâs'dan iştirâ idüb şu halde yedi yaşında olub merkûm Vakkâs'ın merkebinin kavlini olduğu tekrâr ifâde eyledi.

Müddeîye-i Mezbûre

Müddeî-i 'aleyh mezkûr Görük'den merkeb-i mezkûrun sinni suâl olundukda ancak on yaşında olduğu ifâde eyledi.

Müddeî-i 'aleyh

Merkeb-i mezkûrun Nalband Ağya nam kimesneden merkeb-i mezkûrun sinni suâl olundukda on yaşında olduğunu ifâde eyledi.

Nalband

Meydan mahallesinden Muamma ve Tıkılı Mehmed nâm kimesneden merkeb-i mezkûrun sinni suâl olundukda tahmînen on yaşında olduğunu ifâde eyediler.

Muamma

Tıkılı Mehmed

Zi'l-yedlere bâyi'-i merkûm Mesti Molla Hüseyin'in merkebinin dolu olduğuna dâir ikâme idilecek beyyinenin tercihi muktezîdir.

Müfti

Zi'l-yed beyyinesinden

Meydan mahallesinden Osman beğ nâm kimesne li ecli's-şehâde meclîs-i şer'a hâzır olub lede'l-istişhâd mezkûr kır ve maya merkeb Bostancık karyesinden Mesti Molla Hüseyin oğlu Mesto'nun merkebinin kavlini olduğuna Allâh için Şâhidim.

Meydan mahallesinden
Osmanzâde

Meydan mahallesinden Senizâde Şeyh nâm kimesne li ecli's-şehâde meclîs-i şer'a hâzır olub lede'l-istişhâd mezkûr kır ve maya merkeb Bostancık Mesti Molla Hüseyin'in merkebinin kavlini olduğuna Allâh için Şâhidim.

Şâhid-i merkûm
Senizâde

Sahife 30–31

Belge no 21

Hristiyan Mahallesinden Seryohi Serkis nam kadının kayın biraderi Artin'den bin gurus alacağını talep etmesi

Hristiyan mahallesinden ma'rifetü'z-zât Seryohi Serkis nâm kadın kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde mahalle-i mezkûrdan Küçük Varsan oğlu Artin mahzarında da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb zevcim hâzır-ı merkûmun birâderi zevcim Kırkor'a tezevvüc zamanımda mehrimden mütebâki 1000 gurus 15 Teşrîn-i evvel Sene 325 tarihli yedimde bulunan sened mücebince merkûm Artin'e borçlu olub şu halde def'atle talep ider isemde edâsında mümâni'at üzere bulunduğundan meblâğ-ı mezkûrun merkûm Artin'den tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ Müddeî-i 'aleyh-i merkûm dahî cevâbında Mezbûreye bu gibi borcu ve zimmeti olduğu külliye inkâr eyledi.

Müddeîye-i Mezbûreden Müddeâsına mutâbık beyyine talep olundukda Hristiyan mahallesinden keşiş su kahyâsı Efendi ve Keçeci Mahteri Makruc oğlu Makdis

Kiyoruk ve Yolmis Kirkor nâmûn kimesneler ve Kuyumcuyan Nazar Kalaycı Danyel nâmûn kimesneler ile isbât-ı Müddeiye ideceğini beyân eylediğinden muhâkeme 11 Teşrîn-i evvel Sene 326 ncı Pazar gününe ta'lik ve ber vech-i mezkûrda isbâtlarını âşiyân ideceğini ifâde ve beyân eylemesiyle tarafeyne takdîm kılındı.

Şâhidûn-ı merkûmûndan Makruc oğlu Makdis Görük nâm kimesne li ecli's-şehâde meclîs-i şer'a hâzır olub mahallinde lede'l-istişhâd Mezbûre Seryohi Kirkor'a tezevvücü zamanında Mezbûrenin mehri 1000 guruşa merkûm Kirkor'un birâderi hâzır-ı bi'l-meclîs Artin borçlu olduğuna ve muhâkemede ibrâz olunan seneddeki mühr merkûm Artin'in olduğuna Allâh için Şâhidim.

Hristiyan mahallesinden
Mekruc oğlu Makdis Görük

Diğeri Yolmis Kirkor meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd Mezbûre Seryohi'nin Kirkor'a tezevvücü zamanında mehri olan 1000 guruşa hâzır-ı meclîs Artin bin Küçük Varsan borçlu olduğuna Allâh için Şâhidim.

Şâhid-i merkûm
Yolmis Kirkor

Diğeri Kalaycı Danyel bin Avadis nâm kimesne li ecli's-şehâde meclîs-i şer'a hâzır olub lede'l-istişhâd Mezbûre Seryohi'nin Küçük Vartan oğlu Kirkor'a tezevvücü zamanında mehr olan 1000 guruşa merkûmûn birâderi hâzır-ı meclîs Artin Mezbûreye borçlu olduğuna ve mehkemede mübrez olan merkûm Artin'in mührü huzûrunda temhîr edildiğine Allâh için Şâhidim.

Şâhid-i merkûm

Sahife 32-33

Belge no 22

Emine binti Deli Mehmed'in, kız kardeşi Aişe'nin terekesinden hissesi olması sebebiyle Aişe'nin kocası Mustafa'dan hisse talep etmesi

Kahtâ mahallesi sâkinlerinden ma'rifetüzzât Emine binti Deli Mehmed nâm kadının Vüstâ mahallesi sâkinlerinden Bakkal Vakkâs oğlu Mustafa 'uhdesinde ikâmet eylediği 'irs da'vâsından dolayı Müddeî-i 'aleyh-i merkûme 'alel'l-usûl üç defa davetiye teblîği idilüb 'adem-i icâbetinden dolayı müddeîye-i mezbûre muhâkemenin gıyâben rû'yetini iddiâ eylemesiyle Müddeî-i 'aleyh-i merkûmûn muhâfazaya muktedir Vüstâ mahallesinden Emîr oğlu Hacı mâhdûmu Mahmud nâm kimesne vekîl-i musahhar ta'yîn idilüb muvâcehesinde ve meclîs-i şer'de Mezbûre da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb bundan akdem vefât iden hemşîrem ve hâzır-ı merkûmûn müvekkil-i merkûm Mustafa'nın zevcesi Aişe'nin merkûm zevci Mustafa zimmetinde yedimde mübrez olan fî 13 Temmuz Sene 315 tarihli bir kıt'a sened mücebince 600 gurus alacağı olub meblâğ-ı mezkûre mübâdele kal'a altı mevkîinde bir tarafı Ganze oğlu Mehd hânesi diğer tarafları hâli ile mâhdûd bir bâb şehir hânesi ile gümüş deresi mevkîinde tarafları Bektaşî oğlu İsmail ile mâhdûd tahmînen 200 tiğek bir kıt'a yenice gürüm bağı terhin idilüb bundan başka 100 gurus kıymetinde bir kat yatak ve 50 gurus kıymetinde bir hamam leğeni ve on beş gurus kıymetinde bir aş kazanı ve yirmi gurus kıymetinde bir su hangili ve kırk gurus kıymetinde üç sahan ... ve üç lenger ve bir tast terk idilüb müteveffiyenin verâseti benimle zevci merkûm Mustafa'ya münhasır olub meblâğ-ı mezkûr ile eşyâ-yı mezkûre bedellerinden olan hisse-i ırsiyemi merkûm Mustafa'dan talep idiyor isemde vermediğinden hisse-i 'ırsiyemin hâzır merkûmun müvekkili merkûm Mustafa'dan tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ vekîl-i musahhar Mahmud dahî cevâbında müddeîye-i Mezbûre iddiâ itmiş olduğu otuz gurus zimmeti olduğunu ve sened-i mezkûr müvekkilinin olduğunu ve eşyâ-yı mezkûrlardan müvekkilinin malûmâtı olduğunu ve verese-i oğlu iddiâsını külliye inkâr eyledi.

Vekîl-i musahhar
Mahmud

Müddeiye-i Mezbûre
Emine

Müddeiye-i Mezbûre tıbkı iddiâsına mutâbık beyyine talep olundukda Vüstâ mahallesinden Hicâbizâde Hacı Mehmed Efendi ile Ali Güçgüçzâde Hayri ile isbât-ı Müddeiye ideceğini ifâde eyledi.

Sahife 34**Belge 23****620 guruş kıymetinde olan altınların Şeyh Velizade'nin senette olmadığı iddiası ve şahitlerin senette olduğuna dair ifadeleri**

Yakub Ağazâde Reşit Ağa meclîs-i şer'â bi'l-vürûd lede'l-istîzâh 620 guruş kıymetinde olan altı mahmûdiye yarısı ve beş 'aded çiçekli gazi ve bir 'aded yaldız altun ve yedi 'aded tarihli İstanbul altunu irâe olunan mezkûr iki kıt'a senedde dâhil olub hariç olmadığını biliyorum ve bu Husûsa Şâhidim deyû Şehâdet eyledi.

Yakub Ağazâde

Reşîd Ağa

Senizâde Hacı Vakkâs nâm kimesne Husûs-ı mezkûr istîzâh olundukda ol dahî Şâhid-i evvelin Şehâdetini ifâde ve beyân eyledi.

Senizâde Hacı Vakkâs

Müddeî-i 'aleyh Mevlûd Efendi tekrâr müdafaâsı suâl olundukda şimdi bu senede karşı ifade-i i'tirâziyem pek çokdur şu halde vaktim olmayub ve Ramazân-ı şerîf münâsebetiyle şu halde ifâde vermekten ma'zurum inşallâh Ramazân-ı şerîfden sonra vaktim olub rahat olursam gelüb îzâhâtımı tamâmen beyân iderim şimdilik ifâdem budur. Fî 24 Ağustos Sene 326

Şeyh Velîzâde

Mühür

Mu'terîzin i'tirâzları bir günâ ahkâm-ı şer'îyeye muvâfık ve ma'zeret-i şer'iyeden ma'zûr olmadıkları müstağni-i beyân bulunmuş ve ancak emrâr-ı evkâtla sürüncemeye bırakmak maksadına mebnî olduğu anlaşıldığından reddiyle taht-ı ikrâr ve i'tirâfında bulunan mezkûr iki kıt'a sened mücebince müvekkilimin matlûbu olan 3000 guruşun tahsiline hükm-i i'tâsını duâ eylerim. Fî 24 M

Mu'terîz-i 'aleyhâ vekîli

Mevlûd Efendinin i'tirâzı kabûle şâyân olmadığını kendisine bi't-tefhîm muvâcehe i'lâm tanzîmine karar verildi. Fî 24

Sahife 35**Belge no 24****Abuzer Bin Halil'in, siyah renkli ineğinin Hüseyin Ağazâde Mehmed'de bulunması ve tarafına teslim edilmesi talebi**

Hısn-ı Mansur kazâsının Balyan karyesinden Abuzer Bin Halil nâm kimesnenin kazâ-yı mezkûriyesinde meclîs-i şer'-i şerîf-i enverde mahkeme-i bidâyet odacısı Meydan mâhellesinden Hüseyin Ağazâde Mehmed nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb Tut nâhiyesi müdürlüğü vasıtasıyla mahkeme-i şer'îyeye gönderilen siyah renkli bir re's inek kendi malım olmuş iken müdür-i mûmâ ileyh tarafından sirkat nev'ıyla elimden alınmış ve gönderilmiş idi. Mezkûr ineği şu halde hâzır-ı merkûm Mehmed yedinde bulmamla mezkûr inek sarf kendi malım olduğu cihetle merkûmdan bi'l-ahz tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ol dahî cevâbında mezkûr inek 210 guruşa mahkeme-i şer'iyeden bi'l-müzâyede aldığını ikrâr idüb müddeînin iddiâsını külliye inkâr itmekle Müddeî-i merkûmdan iddiâsına mutâbık beyyine taleb olundukda Balyan karyesinden Hüso bin Haso Mısdık bin Abuzer nâm kimesneler ile istişhâd ideceğini ifâde eyledi.

Müddeî-i 'aleyh
Meydan mahallesinden
Mehmed

Müddeî
Balyan karyesinden
Abuzer bin Halil

Şâhidân-ı merkûmândan Hüso bin Haso nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd merkûm Türkçe lisânı bilmediğinden Meydan mahallesinden Tut'lu Hacı oğlu Mehmed Mustafa tercümesiyle ifâde idüb fi'l-hakîka merkûm Mehmed yedinde olan siyaha meyyâl yedi sekiz yaşında müşâhede eylediğim bir re's inek merkûm Abuzer bin Halil'in malı olduğuna Allâh için Şehâdet eylediğini ifâde eyledi ve merkûm Abuzer'in ineğinden doğduğunu dahî bilmem deyû tekrâr ifâde eyledi.

Tercümân
Meydan mahallesinden
Tut'lu Hacı oğlu Mehmed Mustafa

Şâhid-i merkûm
Hüso bin Haso

Diğer Şâhid Mesto bin Abuzer nâm kimesne dahî Türkî bilmediğinden merkûm Hacı Mustafa vâsıtasıyla suâl ve istişhâd olundukda ol dahî müttefikü'l-lafz ve'l-ma'nâ Şâhid-i evvelin Şehâdetini ifâde ve beyân eyledi.

Tercümân

Şâhid

Meydan mahallesinden

Mesto bin Abuzer

Tut'lu Hacı oğlu Mehmed Mustafa

Mühür

Mezkûr inek fûruht idilmesi enfa' görüldüğü cihetle 210 guruşa merkûm Mehmed'e fûruht idilüb meblâğ-ı mezkûrdan 30 guruş Tut karyesinde müdür vasıtasıyla idilen mesârifeye virilüb ve 30 guruş buraya getirildiği günden fûruhtu zamânına kadar böyle mesârifeye ve 10 guruş dahî dellâliye ve rûsûmına virildiğinden sonra Şâhidân-ı merkûmânın Şehâdetlerinden anlaşıldığı vech üzere mezkûr inek merkûm Abuzer'in malı olduğu tebeyyün ve tahakkuk idüb ancak sirkat mazbatasıyla müdür tarafından elde idilüb mahkemeye gönderilmiş olduğu dahî tezâhür itmekle mütebâki kalan 140 guruşu merkûm Abuzer'e mu'teber bir kefil gördüğü takdîrde teslimine hükm olundu. Fî 8 Mayıs Sene 327

Mezkûr inek diğer taraftan müstehâk çıkub Müddeî-i merkûm Abuzer bu da'vâsında kâzib olduğu ve mezkûr inek diğerinin malı olduğu ba'de anlaşılıyor ve da'vâ idiliyor ise merkûm Abuzer'i mahkeme-i şer'iyeye götürmesine ve'l-hâsıl merkûmün nefsine kefil ve zâmin olduğumu emîn işbu mahalli temhîr eyledim.

Meydan mahallesinden

Tut'lu Hacı oğlu Hacı Mustafa

Mühür

Sahife 36

Belge no 25

Çırçır Mahallesinden Gülaz oğlu Abuzer'in Ramazan ayında açıkça oruç yemesi hakkında şahitlerin ifadeleri

Çırçır mahallesi sâkinlerinden Gülaz oğlu Abuzer'in 'alenen nakz-ı sıyâmı hakkında Hamrâ mahallesinden Güdükli oğlu Hacı Hasan Hâfız istişhâd olundukda Ramazân-ı şerîfde nehâren keyifsiz olmadığı halde çarşıda dükkanımın

önünde ‘alenen nakz-ı sıyâm iderek sigara ve sâir ta‘am eylediğini re‘yü’l-‘ayn gördüm. Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim.

Berberci oğlu Hacı oğlu nâm kimesnenin nakz-ı sıyâmı hakkında aletbaşı çarşıda Helo oğlu Mevlüd’ün dükkanının önünde elinde siğara yanarak gördüm ve sonraki gün kendisinden suâl olundukda dünki gün ben orucu yedim Ciğerci oğlu Ömer’in demir aletini yaptığım için savma dayanamadım yedim didiğini lisânından işitdim. Berâyü’l-‘ayn görmedim Ben bu husûsa bu vech üzerinde Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim. Fî 4 Eylöl Sene 326

Hacı Bekirzâde

Hamrâ mahallesi sâkinlerinden Helo oğlu Mevlüd meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd istişhâd olundukda merkûm Berberci oğlu Hacı Ramazân-ı şerîfde bundan birkaç gün evvel çarşuda dükkanın önünde ‘alenen nakz-ı sıyâm idüb sigara içdiğini re‘yü’l-‘ayn gördüm Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim. 4 m

Helo oğlu Mevlüd Mehmed

Sahife 37

Belge no 26

Şambayad tahsildârı Sancaktar oğlu Mustafa’nın özürsüz bir şekilde Ramazan ayında açıkça oruç yemesi hakkında şahitlerin ifadeleri sonrası Mustafa Efendinin bir hafta hapis ve yirmi kamçı vurulma cezasına çarptırılması

Şambayad tahsildârı Sancakdar oğlu Mustafa’nın bi gayr-ı ‘özü nakz-ı sıyâm eylediğini Seyyid’in oğlu Hüseyin nâm kimesne ihbâr idüb Husûs-ı mezkûrun Şâhidlerinden kasabanın Meydan mahallesinden Kararzâde Hacı İbrahim nâm kimesne meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd istişhâd olundukda bundan üç gün mukaddem Tilek karyesinde ve tut altında merkûm tahsildâr oturup Hacı halifenin oğlu Ali’nin hânesinden yumurta maklası götürüb merkûm tahsildâr mezkûr yumurtadan ‘alenen ekel ve nakz-ı sıyâm eyledi ve şu fi‘l zuhrdan sonra olub ve merkûmün zuhrunda ve konuşmasında asla keyifsiz ‘alâmeti görmedim bu Husûsa Allâh için Şâhidim. 4 Mayıs Sene 326

Kararzâde Hacı İbrahim

Çakallı karyesinden Kasu oğlu Şeyho istişhâd olundukda merkûm tahsildâr Mustafa Efendinin bundan tahmînen altı gün evvel Tilek karyesinde tut Ağacının altında nehâren ‘alenen sahîh ü sâlim oduğu halde nakz-ı sıyâm idüb su içdiğini re’yü’l-‘ayn gördüm Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim. Fî 5 Eylül Sene 326

Şâhid
Çakallı karyesinden
Kasu oğlu Şeyho

Tilek karyesinin İmamı Mehmed Efendi bin Hasan meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd istişhâd olundukda tahmînen bundan beş gün evvel merkûm tahsildâr Mustafa Terbizek’den bizim köye geldi saat altı raddelerinde gündüz ‘alenen tut Ağacının altında nakz-ı sıyâm idüb hatta ekel idüb benim için taam getirün didi. Ben ise insaf eyle Ramazân günüdür didim. Ben dışarı çıkdığım vakit zâten oruç tutmuyorum didi. Muhtarın hânesinden ekmek ve yumurta getirdiler. Yedi re’yü’l-‘ayn gördüm. Kendiside keyifsiz değil idi. Sahîh ü sâlim idi. Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim.

Şâhid
Karye-i mezkûr İmamı
Molla Mehmed
Mühür

Karye-i mezkûrdan Hamza’nın oğlu Mustafa istişhâd olundukda tut Ağacının altında gündüz ‘alenen tahsildâr Mustafa’nın sahîh ü sâlim olduğu halde nakz-ı sıyâm idüb üzüm yumurta yediğini re’yü’l-‘ayn gördüm tahmînen bundan beş altı gün evvel Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim. 6 m

Hamza beğ oğlu Mustafa
Mühür

Karye-i mezkûrdan Mustafa bin Ahmed istişhâd olundukda merkûm tahsildâr Mustafa bundan beş altı gün mukaddem karyemize gelüb tut Ağacının altında beni

üzüme salıp getirdim. Gündüz saat altı raddelerinde keyifsiz değil idi. Sahîh ü sâlim idi. ‘alenen nakz-ı sıyâm idüb getirdiğim üzümü yedi ve muhtarın hânesinden ekmek ve yumurta getirtti yedi re’yü’l-‘ayn gördüm. Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve Şehâdet dahî iderim. Fî 6 Eylül Sene 326

Karye-i mezkûrdan

Mustafa bin Ahmed

Merkûm Mustafa Efendinin bir hafta hapsi ve yirmi kamçı urulmaklığa karar virildi. 7 m

İmza

Sahife 38

Belge no 27

Gözükara oğlu Mustafa ve kızları Fatma ve Emine’nin, Çöplü karyesinden Mustafa’nın oğlu Mehmed’den incir bahçesini kendilerine teslim talebi

Kasabanın Tepeki karyesi sâkinlerinden Gözü kara oğlu Mustafa ve kerîmeleri Fatma ve Emine nâmûn kimesneler kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer’iyesinde meclîs-i şer’i şerîf-i enverde Aşağı Çöplü karyesinden Mustafa’nın oğlu Mehmed nâm muvâcehesinde her birleri da’vâ ve takrîr-i kelâm idüb Çöplü karyesinin ittisâlinde tarafları Hacı Mustafa bağçesi Mesto oğlu Mustafa bağçesi ve Ali oğlu Ahmed bağçesiyle mâhdûd 800 gurus kıymetinde incir bağçesinin nısf-ı hissesi vâlidemiz Elif’den bize ‘ırsen intikâl idüb tahmînen 10 senedir hâzır-ı merkûma senevî icâreye virüb mezkûr bağçenin hâsılatını mütenâsifen taksîm idüb şu halde hâzır-ı merkûm bağçe-i mezkûra fuzûlen tasarruf ve tağyîr-i müdâhaleye ve kendi malımız deyû iddiâda bulunduğundan merkûm Mehmed’in müdâhalesini men’le bağçe-i mezkûru mahallinde tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba’de’d-da’vâ diğeri,

Hemşîresi

Karaoğlu Mustafa

Fatma

Müddeî-i ‘aleyh-i merkûm Mehmed dahî cevâbında bağçe-i mezkûr âbâ-i ‘anh ced mülkümüz olub yirmi otuz seneden berü mutasarrıf olub pederim vefât idüb bağçe-i mezkûr benimle hemşîrelerime intikâl eylediğini ve iki senedir hâsılatının nısfını cebren aldıklarını ve bi hakkın müdâhale eylediğini ifâde ve beyân eyledi.

Müddeî-i ‘aleyh
Mustafa bin Mehmed

Müddeîye-i mezbûrundan bağçe-i mezkûr vâlidelerimizin mülki olub kendilerine intikâl eylediğine ve bağçe-i mezkûrun nısf-ı hâsılatını bölüp aldıklarına ve bağçe-i mezkûru Müddeîye-i ‘aleyh-i merkûmûn verdiklerine dâir beyyine taleb olundukda Çilboğaz karyesinden Gülce oğlu Ebu Yano oğlu Mustafa Çöplü Hacı Mustafa Gülistan oğlu Şeyh nâmûn kimesneler ile aşıyan ideceklerini ve şu aşıyanları mâh-ı hâlin dokuzuncu Perşembe günü istimâ‘ itdireceklerini beyân ve ifâde eylemelerinden muhâkemeleri vakt-i yevm-i mezkûra ta‘lîk olundu.

Şâhid

Merkûm Gülce’nin oğlu Ebu bin Mustafa meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd istişhâd olundukda bağçe-i mezkûrun senevî nısf-ı hâsılatını bölüp aldıklarına ve Müddeî-i ‘aleyh-i merkûma icâra verdiklerine Ben bu husûsa böylece Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid
Gülce oğlu Mustafa

Çöplü karyesinden Hacı Mustafa istişhâd olundukda mezkûr bağçe Müddeîye Fatma’nın vâlidesinin bağçesi olub nısfı Mezbûreye ve nısfı dahî hemşîre Elif’e intikâl iderek vâlideleri vefât ideli bağçenin nısfı hâsılatını şunun aldığına Şâhidim Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid
Çöplü Hacı Mustafa

Karye-i mezkûrdan Yano oğlu Mustafa nâm kimesne meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd lede’l-istişhâd bağçe-i mezkûr Müddeîyyun-ı merkûmûnun cedleri Tabanca Fatma’nın bağçesi deyû bilirim ve Mezbûrenin kızı Aişe bir Sene bağçe-i mezkûru beklediğini gördüm biliyorum.

Şâhid

Yano oğlu Mustafa

Sahife 39**Belge no 28**

Kahtâ Mahallesinden Hacı Aziz Abdullah'ın, Hacı Himâmeddîn vakfında mutasarrıf olan Turan Efendinin çocuksuz bir şekilde vefatı nedeniyle vazifenin kendine verilmesi hususunda talebi

Kahtâ mahallesinden Hacı Aziz Abdullah nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde evkâf vekîli Murad Efendi hâzır olduğu halde takrîr-i kelâm idüb evlâdına meşrût Hacı Himâmeddîn vakfının tevliyet cihetine evlâdiyet ve meşrûtiyet üzere 'uhdemde tevcîh icrâ edilmiş isede yeniden vakf-ı mezbûrun tevliyet cihetinde evlâd-ı vâkıfdan mutasarrıf olan Tûran Efendinin bilâ veled vefâtıyla mezkûr vazîfenin 'uhdeme tevkili husûsunda bir kıt'a i'lâm-ı şer'înin i'tâsı matlûbumdur didikde vekîl-i mûmâ ileyh dahî cevâbında vakf-ı mezbûrun evlâdına meşrût olduğunu inkâr ve tanzîmattan evvel kaç mezra'a vakf-ı mezbûra meşrût olub ve vakıflarının kim olduğu evlâd-ı dünüre mi 'âid atasına mı 'âid olduklarını beyân ve îzâh idilmesini müdâfi'an beyân eyledi ve müsted'i-i merkûmûn pederi ve ceddi ve ânın pederi kimdir ve isimleri nedir ve kendileri evlâddanmıdır.

Hamrâ mahallesinden Ömer Efendi meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd hâzır-ı merkûm Abdullâh'ın Hacı Mehmed ve Hacı Himâmeddîn evlâdından olub vakf-ı mezkûrdan hisse aldığını ve merkûm Hacı Mahmud'un pederi Hacı Azîz dahî vakf-ı mezkûra mevkûf bulunan Tilek, Terbizek, Görekce karyelerinin 'öşrini aldığı ve bunlar abâen ced evlâddan olduğunu bilirim.

Vakf-ı mezbûr akçe üzerine midir, kırât üzerine midir.

Vakf-ı mezkûr akçe üzerine olub vakf-ı mezkûr hem esâs ve hem ve hem ricâle 'âid olduğunu ve vakf-ı mezbûrun tevliyet ciheti evlâdına meşrût olduğunu böyle istimâ' itdim ve bilirim.

Şâhid

Ömer Efendi bin Mehmed

Yeni mahalle ahâlisinden Mehmed oğlu Yusuf nâm kimesne istişhâd olundukda bu dahî Şâhid-i evvelin şehâdetini müttetikü'l-lafz ve'l-ma'nâ ifâde ve beyân eyledi.
Fî 7 Eylöl Sene 326

Yeni Mahalleden
Mehmed oğlu Yusuf

Tezkiyelerini taleb eylerim. Fî 9 Eylöl Sene 326

Sahife 40-41

Belge no 29

Aişe Fatma binti Mehmed'in Abo bin Osman'dan 2540 gurus mehir talebi

Behisni kazâsının Küçük kızılın karyesi sâkinlerinden Aişe Fatma binti Mehmed nâm kadının vekîl-i müseccel-i şer'îsi Abdi Efendi nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde Büyük Kızılın karyesinden Abo bin Osman'ın vekîl-i müseccel-i şer'îsi Hristiyan mahallesinden Bardakçıyan Habîb Efendi nâm kimesne muvâcehesinde bi'l-vekâle da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb Müvekkilem-i Mezbûre Aişe Fatma'nın zevci bulunan hâzır-ı merkûmûn müvekkilini merkûm Abo bundan akdem talâk-ı selâse ile tatlık idüb ve hatta mâhiye altmış nafaka takdîr edilmiş isede şu halde Mezbûre himâl zuhûr itmekle nafaka-i mezkûrun mikdârı ve merkûm Abo üzerinde mehr ve eşyâ cihetinden 2540 gurus matlûbatı olduğundan meblâğ-ı mezkûrun merkûm Abo'dan tahsîliyle tarafıma teslîmi bi'l-vekâle matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ,

Müddeî-i 'aleyh vekîli Habîb Efendi dahî cevâbında müvekkilim merkûm Abo Mezbûre Aişe Fatma nafaka ve kâffe-i hukûkundan hakkını ıskâtla beni tatlık eyle diye Şâhidûn huzûrunda ısrarına karşı Mezbûreyi tatlık itmiş ve Mezbûrenin istihsâl eylediği nafaka-i şahsî sûreti kendisine teblîği olundukda hakkı olmadığını derhâl istedi eylediğini ve şu def'a da'vâmızı isbâta müheyyâ bulunduğumuzu mehr-i bahse gelince mehr-i müsemmandan ibâret bulunduğu ve ne mikdârı mü'eccel ve ne mikdâr-ı mu'accel idüğünün vekîl Efendiden îzâh idilmesi matlûbumdur didikde

Vekîl-i mûmâ ileyh dahî cevâbında mehrin mukaddemiyle müehhiri nikâhın îfâsı zamanında aranılırsa da ba'de't-talâk kâffesi vâcibü'l-edâ bir zimmet hükmünde

tutulacağı hükm-i şer'î iktizâsıdır binâen merbût tarihli senedi müvekkilime ba'de't-talâk mezkûr senedi virmiş ve mecellenin 87. ve 1610 ve 1609. maddelerine tevffiken virecek bir zimmet olduğu musarrah ve isbât-ı müdde'âya hâzır bulunduğum gibi nafaka bahsine gelince Mezbûrenin hâmil olduğu cihetle hakîkâte nafakadan vaz geçse bile şer'an câiz olamayacağı derkâr idüğünden sâlifü'l-tevcîh meblâğ-ı mezkûrun tahsîliyle nafakanın temdîdini talep eylerim.

Müddeîye vekîli

Müddeî-i 'aleyh vekîli dahî cevâbında Mezbûrenin mehr-i müsemmâ olan meblâğ vaktiyle Mezbûreye teslim idildiğini mukarrerâtı şu kelimeden ahz idile hangisini inkâr ider ise taraf-ı şer'îye ve kânûniye ile isbâta müheyyâ bulunduğumu ve mübrez sened ise sümme't-tedârik yapılmış bir sened olup bunun hükmi olamayacağı cihetle iddi'âsının reddini talep iderim.

2500 gurus ba'de'd-talâk medyûn olduğunu isbâta müheyyâ bulunduğumdan îcâb-ı şer'îsini talep eylerim ve nafaka temdîdine huccet tastîrini ve bu iki cihetin dahî istifşâ idilmesini talep iderim.

Müddeîye vekîli

Hamel-i mezkûr için nafaka takdîr ve temdîd idilüb idilmeyeceği ve diğer mehir husûsunda dahî hangisinin beyyineleri istimâ' idileceğinin beyânı zımmında fazîletlü Müfti Efendiye takdîm. Fî 14 Teşrîn-i sâni Sene 326

Mühür

Mezbûre Aîşe Fatma hisse ile 'iddeti münkazıyye olur i'tikadıyla nafaka-i 'iddeti üzerine hâl' olunduktan sonra hameli zahir olduysa vaz'ı hamel idinceye değin nafaka alacağı ve ba'de'd-tatlîk zevcinin Mezbûreye mehir borcunu ikrârına dâir ikâme idilecek beyyine ıskât-ı beyyinesinden ûlâ idüğü muktezîdir. Allâh-u a'lem

Müfti

Sahife 42-43

Ber müceb-i fetvâ-yı şerîf Müddeîye vekîli Abdi Efendiden Şâhid istendikde mûmâ ileyh Şâhideri hâzır olup Müddeî-i 'aleyh vekîli Habîb Efendiye teblîğ

olunan ihbârnâmeye muhâkeme gelmediğinden istimâ'ını Müddeîye talep itmekle muhâkeme mülâzımlarından Mahmud bin Hacı Mehmed vekîl-i musahhar ta'yîn kılınarak vürûd iden Şâhidlerden Kızılın karyesinden Mamo bin Hacı Bekir nâm kimesne lede'l-istişhâd meclîs-i şer'a hâzır olarak suâl olundukda bundan beş mâh mukaddem Müddeî Abo bin Osman Mezbûreyi Aişe Fatma'yı tatlîk eyledikten sonra 2500 guruşa Abo Mezbûreye borçlu olub meblâğ-ı mezkûr 2500 guruşa mübâdele karye-i mezkûrda kıl? tiyakda ma'lûmü'l-hudûd bir kıt'a gürüm bağı ve dağ dibinde ma'lûmü'l-hudûd bır kıt'a susuz tarla ve karan başında dahî diğeri bir kıt'a tarla 2000 guruşa terhîn ve beş gâzi gümüş bilezik bir kilim 100 guruşa cem'an 2500 guruşa Mezbûreye borçlu olduğuna Allâh için Şâhidim.

Kızılın karyesinden
Mamo bin Hacı Bekir

Karye-i mezkûrdan Hasan bin Hâllö nâm kimesne Husûs-ı mezkûr için meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd bu dahî Şâhid-i evvelin şehâdetini müttefikü'l-lafz ifâde ve beyân eyledi.

Şâhid-i merkûm
Hasan

Vekîl-i musahhar Mahmud Efendi Şâhidân-ı merkûmânın tezkiyelerini talep eyledi.

Vekîl-i musahhar
Mahmud

Sahife 44

Belge no 30

Kadir bin Mamo'nun, biraderi Şeyho'dan, vefat eden babalarından kalan mallardan hisse talebi

Camuşcu karyesinden Kadir bin Mamo nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'iyesinde meclîs-i şer'i şerîf-i enverde birâderi Şeyho nâm kimesne muvâcehesinde takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i anî'l-merâm idüb Müteveffâ pederimiz Mamo nâm kimesnenin emvâl-i menkûle ve gayr-i menkûleleri miyânemizde tefrîk ve taksîm idüb yalnız Müteveffâ pederimiz terekesinden 1000 guruş

kıymetinde 20 keçi ve ve 750 guruş kıymetinde 15 koyun ve 250 guruş kıymetinde bir tosun miyânemizde müşterek kaldığı halde bunlardan dahî hisse-i ‘ırsiyeme isâbet iden meblâğı hisse-i merkûm Şeyho ile ğaib-i mine’l-meclîs Osman nâman kimesneler bana edâ ve teslîmden imtina’ eylediğimden mezkûr emvâlden hisse-i ‘ırsiyemi tefrîk ve tarafıma teslîm olunması matlûbumdur Müddeî-i ‘aleyh merkûm Şeyho dahî cevâbında yalnız bir tosun miyânemizde müşterek olup diğer 20 keçi ve 15 koyun ‘iyâlei Hatice binti Mesto’ya pederi şu beş keçi bir koyun ve bir kuzu bundan 20 Sene mukaddem virüb şu hâldeki mevcûd Müddeiye olan mezkûr keçi ve koyunlar mezkûr keçilerden tenâsül eylediğini ve iyâl-i Mezbûre Hatice’nin malı olduğunu dâfi’an beyân eyledi.

Müddeî-i merkûm
Şeyho

Müddeî-i merkûm
Kadir

Müddeî-i ‘aleyh-i merkûm Kadir’den mezkûr keçi ve koyun miyânelerinde müşterek ve pederleri Mamo’nun malı olduğuna dâir beyyine talep olundukda karye-i mezkûrdan Hacı Mehmed oğlu Osman ve Aşe begü oğlu Hasan çavuş ve Besi oğlu Mahmud ve birâderi Vakkâs ile isbât ideceğini ifâde eyledi. Fî 18 Kânûn-ı evvel Sene 326

Sahife 45

Belge no 31

Gözlü oğlu Vakas’ın karısı Aişe binti Mehmed’in, vefat eden kocasının terekesinden olmak üzere oğlu Acem’den 3858 guruş hisse talep etmesi

Behisni kazâsı ‘aşâirinden Çakallı aşîretinden iken bundan akdem vefât iden Gözlü oğlu oğlu Vakkâs’ın zevce-i Mezbûresi Aişe binti Mehmed nâm kadının müvekkili Hamrâ mahallesinden Nûrûmî Efendizâde Abdi Efendi nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer‘iyesinde meclîs-i şer‘i şerîf-i enverde Müteveffâ-yı merkûmûn terekesine vâzi‘ü’l-yed bulunan Müteveffânın sulbî kebîr oğlu Acem nâm kimesnenin vekîli Said Efendizâde muvâcehesinde da’vâ ve takrîr-i kelâm idüb Müteveffâ-yı merkûmûn metrûkâtından sicîlâtın 123 numero ve 25 zi’l-hicce Sene 325 tarih ve 29 numero ve 29 Safer Sene 327 tarihli sicilîn mevkî’-i mâhsûsunda mütekayyid bulunan iki kıt’a kaide-i muharer 200 guruş ve bir re’s merkeb ve 500 guruş kıymetinde çadır ve 120 guruş kıymetinde bir halı ve 250

guruş kıymetinde iki kilim ve 215 guruş kıymetinde üç çuval ve 30 guruş kıymetinde bir seccâde ve def'an 80 guruş guruş on çuval ve 40 guruş kıymetinde bir tast ve 200 guruş kıymetinde iki büyük kazan ve 40 guruş kıymetinde 10 sehen ve 20 guruş kıymetinde 5 tast ve 50 guruş kıymetinde iki keçi ve 1000 guruş kıymetinde iki kıt'a gürüm bağı ve Arap köyü karyesinde 700 guruş kıymetinde yedi kile hinta tohumu ve 700 guruş kıymetinde on kile şa'îr tohumu ve 130 guruşluk kūsne tohumu Emîr Silo oğlunda bağ-ı karzı olan 700 guruşda Yaylacık karyesinde Güdük Mehmed'de fıstık karzı 2000 guruş Müteveffâ-yı merkûmûn zuhur iden mektûmân ve kıymetteki nokzan zam idilerek cem'an 23955 guruşa bâliğ olub bundan Müvekkilem Mezbûrenin 2888 guruş hissesi olub Sığar oğlu Müteveffâ Vakkâs'ın 5870 guruş hissesinden dahî Mezbûre sût hakkı 963 guruş intikâl iderek cem'an ber mûceb-i kassâm 3858 guruş hakkı olmakda hisse-i mezkûrun merkûm Acem'den mevcûd olanları 'aynen olmayanları bedelen tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbumdur didikde ve bu sene mu'teber kuyûd üzere olduğundan hemen ve kat'ıyyen icrâsı vucûbiyetden bulunduğundan ol vechle hüküm virilmesini talep iderim.

Müddeide vekîli

Müddeide vekîli Emîn Efendi dahî cevâbında müvekkilim Acem Mehmed bin Vakkâs'ın analığı Aişe binti Mamo Büze nâm Mezbûre zevc-i fevt Vakkâs bin Celil terekesinden hissesini alıp yani bi'l-cümle tereke-i müteveffâda hakkı kalmadığına Mezbûrenin ikrârına Şâhidim olduğundan beyân ideceğim Şâhidlerin cerîde-i zabta tahrîriyle ta'yîn-i günde irâe-i Şâhidlerin istimâ'ıyla muâmele-i şer'îyesinin icrâ idilmesiyle hükme rabtını bi'l-vekâle talep iderim.

Husûs-ı mezkûre Şâhid Çakallı Hacı Ağa Çomar oğlu Hüsnü Çakallı aşîretinden Ömer oğlu Vakkâs'ı Bademce karyesinden Ali Neyö Mami oğlu Memiş Musa Ağazâde Ali Ağa olub bundan başka Şâhidim olmadığını ve bu Şâhidleri tarihinden sekiz gün sonraya kadar istimâ' itdireceğini tekrâr ifâde eyledi.

Müddeî-i 'aleyhâ vekîli

Müddeîye vekîli Abdi Efendi cevâbında bu def'in mechûl üzere olduğundan istimâ'ı câiz değildir. Harîcdeki ikrârda sebep-i mülk ve şâyânü't-tefânî olamaz 325 tarihli kat'-i hâli kizb iden i'lâm-ı şer'ide kendine delîl-i kâfi bulunduğundan reddiyle hükme rabtı taleb iderim. Fî 31 Kânûn-ı sâni Sene 326

Müddeî-i 'aleyh vekîli ifâde-i sâlifisini tekrâr eyledi.

Îcâb-ı şer'isi beyân idilmek üzere fazîletlü Müfti Efendiye havâle olundu. fî 1 Şubat Sene 326

Mühür

Müddeî-i 'aleyhin ikrârıyla def'-i da'vâ idilmesi şer'an câiz idüğünden âna göre ikâmet edecek beyyinenin istimâ'ı muktezîdir. Allâh-u a'lem

Müfti

Sahife 46-47

Müddeîye vekîli Abdi Efendi Müddeî-i 'aleyh vekîli Emîn Efendi hâzır olduğu halde kelâm-ı ağâz ile müvekkilim Mezbûre hisse-i 'irsiyesine mukâbil ne mikdâr mal ve akçe virilmişde hakkım kalmadı demiş ve yoksa hiçbir eşyâ almayarak mı hakkım yok demiş deyû ikrâr vukû' bulmuş ise ne vechle ve ne sebeble ve hangi zaman ve hangi mekânda vukû' bulmuş ve kaç sene ve akç ay olmuş mechûliyetten halâsı içün tasrîh itdirilmesini taleb iderim.

Mezbûre Müteveffânın terekesinden hissesini alıp hakkını ıskât ve hakkım kalmadığı 327 senesi Martında bir sene olub ve tereke-i Mezbûrenin her birisinden yani keçi ve kilim ve deve gibi menkûlelerden hissesini ayrı hakkını aldığı şahidler huzûrunda ikrâr ve şahidlerin istimâ'ını taleb eyledi.

Müddeîye vekîli şehâdet-i da'vâya veyâhut def'-i da'vâya mutâbakâtla ikmâl olur öyle ise virilen eşyânın bedeliyle mekâdirini beyân etmesi mücerred kitâbü'd-da'vâ ahkâmınca lâzım geldiğinden başka hâlbuki bundan iki mâh mukaddem muhtasar şuhûdda yirmi liraya hisse-i 'irsiyesine vermek üzere Müddeî-i 'aleyh sulha tâlib olduğu tevâtürle isbâta müheyyâ bulunduğundan bir mâlik sulhuna tâlib olmak da'vâyı ikrâr demek olacağından işbu sulh meselesi ve sâir ciheti istifşâ

olunmak Müfti Efendiye havâlesini talep iderim ve bir de da‘vânın her şıkkının istifşâ idilmesi lâzım geldiğinden şu ma‘râzâtım hâl ve fazl idilmekdikçe şuhûd istimâ‘ idilemeyeceği îcâb-ı şer‘iyeden olmakla ana göre îcâb-ı şer‘îsini talep iderim.

Müddeîye vekîli Efendi dahî cevâbında ifâde-i sâbıkasını tekrâr ile ber mûceb-i fetvâ-yı şerîf istimâ‘larını ve şâhidlerimde el yevm hâzır olduklarından istimâ‘larını talep iderim ve el yevm istimâ‘ idilmez ise şiddet-i şettâdan biz dahi gelemeyeceklerini ‘arz iderim.

Müddeiye vekîli işbu sulh meselesi el yevm mevcûd bulunan Müvekkilemden istinsâh idilmekle ‘arz idilmiş ve hatta fazîletlü hâkim Efendinde meşhûdâtı sathında olduğundan âna göre îcâbını talep iderim.

Müddeî-i ‘aleyh vekîli

Said Efendizâde

Müddeiye vekîli

Abdî

Fazîletlü Müfti Efendiye. Fî 19 Şubat Sene 326

İşbu da‘vâmdan bâ tavassut muslihûn on dokuz lirâ-yı Osmânî bedel sulh olarak ahz-ı kabz ve kabûl eyledim ‘ırse müteallik gerek küsr-i sūdüs ve küsr-i sümün mîrâsa müteallik kâffe-i da‘vâdan sulh ve ibrâ oldum ancak müvekkilemin firâşından mütevellîde sulb-i sağıre kerîmesi Güllü nezdinde kalmak ve yedinden alınmamak üzere bulûğuna değin nezdinde kalmak şartıyla zimmetini ibrâ-i ‘âmm ile ibrâ eylediğimi ‘arz ve beyân eylerim.

Emîn Efendi dahî cevâbında sulh-ı mezkûru kabûl ve meblâğ-ı mezbûru def‘ eylediğini beyân ile mezbûrenin bu cihete müteallik kendisi dahî zimmetini ibrâ-i ‘âmm ile ıskât-ı hak ettiğini ikrâr ile zabt olundu. Fî 21 Şubat Sene 326

Müddeî-i ‘aleyh vekîli

Müddeî vekîli

Sahife 48-49**Belge no 32****Emîrzâde Mustafa Ağa oğlu Mustafa Ağa'nın, Şemseddin Zufûr-ı Enverî vakfının nısf-ı tevliyetine pederinin vefatı nedeniyle vazifenin kendine tevcih edilmesi talebi**

Behisni kazâsı mahallatından Meydan mahallesi sâkinlerinden Emîrzâde Müteveffâ Mustafa Ağa mâhdûmu Mustafa Ağa nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'-i enverde Evkâf Me'mûru Necâti Efendi hâzır olduğu halde evlâdiyet ve meşrûtiyet üzere âbâ 'anh-ı ced mutasarrıf olduğumuz Şemseddin Zufûr-ı Enverî nısf-ı tevliyet cihetine mutasarrıf 327 Ramazân 28 tarihli vazîfe-i mezkûrun tevcihi nâtık bir kıt'a i'lâm-ı şer'îye pederim Müteveffâ Mustafa Ağa ... olmuş ise de pederim dahî vefât itmekle tevliyet-i mezkûre mutasarrıf olacak benden başka büyük birâderim olmadığından cihet-i mezkûrun pederim mahlûlünden üzerine tevcih idilmesi taleb iderim.

Memûr-ı mûmâ ileyh Necâti Efendi dahî cevâbında Müddeî-i merkûm Mustafa Ağanın Şemseddin Zufûr-ı Enverî evlâdından olduğunu inkâr eyledi.

Müddeî-i merkûm Mustafa Ağadan iddiâsına mutâbık beyyine taleb olundukda Meydan mahallesinden Nâkibzâde Müfti Mehmed Efendi meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd Behinsi kazâsı hudûdu dahîlinde Telgazi Sosya ve Yaylacık mezraları Emîrzâde Mustafa Ağa bin Mustafa Ağa'nın Ecdâdları bulunan Şemseddin Zufûr-ı Enverî hazretlerinin evlâdına meşrût vakfından olduğu ve mezra-i mezkûreler hâsılat-ı vakıf 'öşriyesinden hisse alarak evlâd-ı evlâd-ı evlâd-ı vâkıfa tevzî ve taksîm eylediklerini ve vakf-ı mezkûr evlâd-ı zükûra 'âid olduğu ve müsted'i-i mûmâ ileyh Mustafa Ağa bin Mustafa evlâd-ı vâkıfından olduğuna ve vakf-ı mezkûrun bulundukça vazîfe ile ol veche müsted 'i-i mûmâ ileyh pederi mutasarrıf olduğunu bilirim Ben bu husûsa Şâhidim.

Nakibzâde Mehmed

Husûs-ı mezkûr için mahalle-i mezkûr sâkinlerinden olan evlâd beğzâde Evlâd beğ meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd bu dahî bâlâdaki zikr olunan Şâhidlerde şehâdetini müttefikü'l-lafz ve'l-ma'nâ ifâde eyledi.

Evlâd beğzâde

Müsted‘i-i mûmâ ileyh in iddiâ eylediği vakfın vakfiyyesi var mıdır var ise ma‘mûl-i ber mu‘teber midir. Vakfiyesi mu‘teber olduğu takdîrde evlâd-ı zükûramı aid yoksa ... da mı aid tevliyet-i mezkûre erşed evlâda mı mâhsusdur ve müsted‘i-i mûmâ ileyh erşed evlâd mıdır. Nafaka ve tevliyet ciheti müsted‘i-i mûmâ ileyh meşrût mudur buralarının istîzâhını talep iderim.

Evkâf Me’muru

Necâti

Müsted‘i-i mûmâ ileyh Mustafa Ağa vakf-ı mezbûr evlâdına meşrût evlâdın zükûruna ‘âid olduğunu mübeyyin bir kıt‘a vakfiye ibrâz idüb vakfiye-i Mezbûre ma‘mûl ber mu‘teber görüldüğü ve tevliyet ciheti evlâd-ı ekbere mi mahsusdur buraların îzâhâtını dahî Şâhidlerden istîzâh idilmesini ifâde eyledi.

Müsted‘î

Mustafa bin Mustafa

Şâhidân-ı merkûmândan Nakibzâde Müfti Efendiye tevliyet-i mezkûre evlâd-ı ekbere ‘âid olup olmadığı berîü’l-istîzâh tevliyet ciheti evlâdların ekberine aid olduğunu ve vakf-ı mezbûr evlâd-ı zükûra ‘âid olduğunu biliyorum. Bu husûsa dahî Şâhidim.

Şâhid-i merkûm

Nakipzâde Müfti Mehmed

Evlâd beğ meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd tekrâr istîzâh olunmakla vakf-ı mezkûrun tevliyet ciheti evlâd-ı ekbere ‘âid olduğu ve evlâd-ı zükûra ‘âid olduğunu biliyorum. Bu vech üzere Şâhidim ve şehâdet dahî iderim. Fî 13 Mart Sene 327

Meydan mahallesinden

Mehmed Bekirzâde

Mühür

Sahife 50**Belge no 33****Sultan binti Alo ile Mehmedo bin Hüsnü Gülüm'ün nikah akdi**

Behisni kazâsı 'âşâyirinden Çakallı Şems aşîreti sâkinlerinden ve Bademce karyesinden Abidin bin Mustafa ve Şems uşağından Mehmedo bin Molla Hüsnü nâman ta'rîf ve şehâdetleriyle müte'arrife Sultan binti Alo nâm kadın kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îsinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde aşîret-i mezkûrdan Mehmedo bin Hüsnü Gülüm nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm ve Ta'bîr-i ani'l-merâm idüb hâla kendim âkil ve bâliğa olup evvelden berü namzadım bulunan hâzır-ı merkûm Mehmedo nâm kimesneyi kendime küfv görerek merkûma 500 gurus mehr-i mu'accel ve mü'eccel ile kendimi merkûme tezvîc idüb ve zevciyyete kabûl eyledim. Nikâhımızın akdine kıbel-i şer'den izin virilmek matlûbumdur didikde hâzır merkûm dahî cevâbında Mezbûreyi beher 501 gurus mehr-i mu'accel ve mü'eccel ile Mezbûreyi tezevvüclüğüne kabûl ve Mezbûrenin îfâdesini tasdîk eyledi.

Zevc

Mehmedo bin Hüsnü Gülüm

Zevce

Müddeiye Mezbûre

Sultan binti Alo

Şâhid

Bademce karyesinden Abidin bin Mustafa

Mühür

Şâhid

Şems uşağından Mehmedo bin Molla

Mühür

Sahife 51**Belge no 34****Havibeş oğlu Haso'nun, Koca Kahyâ oğlu Mustafa'nın terekesinden On Osmanlı lirası alacak talebi**

Behisni kazâsı Meydan mahallesi sâkinlerinden Hevibeş oğlu Haso nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde Bozmekân mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem vefât iden Koca Kahyâ oğlu Mustafa nâm kimesnenin terekesine vâzi'ü'l-yed olan zevce-i metrûkesi Aîşe Fatma binti nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb bundan bir sene mukaddem Müteveffâ-yı merkûm Mustafa benden bir sene va'de ile on 'aded 'ayn-ı Osmânî ahz ve kabz idüb meblâğ-ı mezbûre mübâdele Eski Han önünde bir kıt'a bakkal dükkanı bana rehin eylemiş ise de Müteveffâ-yı merkûm deyn-i

mezkûru kable'l-edâ vefât eyleyüb deyn-i mezkûrun müddet-i nafaka olduğundan meblâğ-ı mezkûrun tereke-i Müteveffâdan tahsîliyle tarafıma teslîmi taleb iderim deyû ba'de'd-da'vâ

Müddeî-i 'aleyh-i Mezbûre Aişe Fatma dahî cevâbında Müteveffâ-yı merkûmun Müddeî-i merkûm Haso'ya bu gibi bir zimmeti olduğunu inkâr eyledi. Müddeî-i merkûm Haso'dan tıbk-ı iddiâsına mutâbık beyyine taleb olundukda Bozmekân mahallesinden Ömer Ağa oğlu Mehmedo Meydan mahallesinden Kuşzâde Hacı Mehmed nâm kimesneler ile isbât-ı Müddeiye ideceğini dermiyân eyledi.

Şâhidân-ı merkûmândan Bozmekân mahallesinden Ömer Ağa oğlu Mehmed nâm kimesne li ecli'ş-şehâde meclîs-i şer'a hâzır olub lede'l-istişhâd tahmînen bundan bir Sene mukaddem Müteveffâ Koca Kahyâ oğlu Mustafa bin Ezab Haso'dan on 'aded 'ayn-ı Osmânî lirası aldım mukâbiline Aletbaş çarşıda ve eski han önünde vâki kendi mülküm bir bâb bakkal dükkanını dâyin-i merkûma rehn eyledim deyû ikrârına ve ol bâbdan yazılmış olan bir kıt'a senedi gördüm dahî şehâdetim mehrim var ben bu husûsda Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Merkûm Bozmekân mahallesinden

Ömer Ağa oğlu Mehmed

Şâhidân-ı merkûmândan Kuşzâde Hacı Mehmed nâm kimesne dahî lede'l-istişhâd bu dahî Şâhid-i evvelin şehâdetin müttefikü'l-lafz ve'l ma'nâ ifâde ve beyân eyledi. Fî 18 Mart Sene 327

Şâhid

Merkûm Kuşzâde Hacı Mehmed

Sahife 52

Belge no 35

Züleyha binti Külhan oğlu Vakkâs'ın, Mesto bin Bazo oğlu Ömer'le nikâh akdi

Behisni kazâsı kurâlarından Erkenek karyesi sâkinlerinden ve zâtî karye-i mezkûrdan İbrahim bin Bazo oğlu Ömer ve kasabanın Meydan mahallesinden Ali Efendizâde Yusuf bin Ahmed Efendi nâm kimesneler ta'rîflerine müte'ârife

Züleyha binti Külhan oğlu Vakkâs nâm kadın kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'-i şerîf-i enverde karye-i mezkûrdan Mesto bin Bazo oğlu Ömer nâm kimesne muvâcehesinde takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i 'ani'l-merâm idüb hâla kendim âkil ve bâliğa olub on sekiz yaşında olduğum halde birkaç senden berü nişanlım bulunan hâzır-ı merkûm Mesto bin Bazo oğlu Ömer nâm kimesneyi kendime küfv görerek 400 gurus mehir ile nefsimi hâzır-ı merkûm Mesto'ya kendi hüsn-i rızâmla tezvîc eyledim didikde hâzır-ı merkûm Mesto dahî mezbûreyi mehr-i mûmâ-yı mezkûr kabûl ve tarafeyn yek diğêrinin îfâdelerini tasdik eylemeleriyle zabt olundu.

Zevce

Zevce

Mesto bin Bazo oğlu Ömer

Züleyha binti Külhan oğlu Vakkâs

Mu'arrif

Mu'arrif

Bazo oğlu Ömer

Ali Efendizâde Yusuf bin Ahmed Efendi

Sahife 53

Belge no 36

Sofraz Karyesinden Allo bin Abuzer'in hırsızlık mazbatasıyla vekaletle gönderilen siyah renkli eşeğin kendi malı olması nedeniyle tarafına teslimini talep etmesi

Sirkat mazbatasıyla elde idilüb,

Belviran müdîri tarafından mahkeme-i şer'îyeye gönderilen bir re's siyah merkebin bi'l-istihkâk malı olduğu ber vech-i âtî iddiâ iden Sofraz karyesinden Allo bin Abuzer nâm kimesne Behinsi kazâsı mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'-i şerîf-i envderde ve merkeb-i mezkûrun sahibi kimden kâde olduğu mechûl olduğundan hazîne vekîli tarafından vekâlete gönderilen Emîrzâde Mahmud bin Hacı Mehmed nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb işbu hükümet havlusunda mevcûd ve mu'âyene olan siyah renkli bir re's merkebi bundan iki sene mukaddem bedeli misliyle ahz ve iştirâ idüb iki senedir kapımda olduğu halde bundan on iki mukaddem emânet sûretiyle Senem oğlu Hasan oğlu Abdullah virmiş ise de merkûm kasabada kazâ-i zâyî' eylemiş oldukdan berü taharrî idilüb Belviran karyesinde elde idilüb müdîr vasıtasıyla hükümete

gönderilen mezkûr merkeb sarf-ı malım olup bi'l-istihkâk mezkûr merkebin tarafıma teslîmini talep ve idda iderim.

Müddeî

Sofraz keryesinden Allo

Vekîl-i musahhar dahî cevâbında Müddeî-i merkûmûn iddiâsını külliye inkâr itmekle Müddeî-i merkûmdan iddiâsına mutâbık beyyine talep olundukda Sofraz karyesinden Hasan gülük oğlu Mehmed nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd mahkeme havlusunda mevcûd olan bir re's siyah merkeb karyemiz sâkinlerinden hâzır-ı merkûm Allo'nun merkebi olduğunu bilirim ve iki senedir bundadır. Ben bu husûsa Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Sofraz keryesinden

Hasan Gülük oğlu Mehmed

Sofraz karyesinden Kayarzâde Hacı bin Mustafa nâm kimesne li ecli's-şehâde meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd re'yü'l-'ayn müşâhede eylediğim mahkeme havlusunda mevcûd bulunan bir re's siyah merkeb hâzır-ı merkûm Allo'nun malı olup iki senedir yedinde olduğunu biliyorum Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Sofraz karyesinden

Hacızâde Hacı bin Mustafa

Mühür

Vekîl Mahmud Efendi dahî cevâbında merkûm Şâhidlerin tezkiyelerini talep eyledi. Fî 3 Mayıs Sene 327 vekîl

Şâhidân-ı merkûmânın tezkiyelerine karar virilüb ve tezkiye idilinceye kadar mezkûr muhâkeme müstehâk-ı merkûm Allo'ya Şâhid-i merkûm Hacı kîfâyetle teslîm idilmiştir. Merkeb-i mezkûra diğer taraftan bir müstehâk çıkar ise merkûmdan mezkûr merkebi veyâhud esmânı mahkemeye teslîmine hâzır değilim.

Kefîl
Kayarzâde
Mühür

Sahife 54–55

Belge no 37

Emîrzâde Vakkâs Ağa bin Mehmed Ağa'nın, Şemseddin Zufûr-ı Enverî vakfının nısf-ı tevliyetine babasının vefatı nedeniyle vazifenin kendine verilmesi talebi

Behisni kazâsı mahallatından Meydan mahallesi sâkinlerinden Emîrzâde Vakkâs Ağa bin Mehmed Ağa nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'-i şerîf-i enverde Evkâf Me'mûru Necâti Efendi hâzır olduğu halde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb pederim Müteveffâ Mehmed Ağa'nın bi'l-meşrûta mütevellîsi bulunduğu Şemseddin Zufûr-ı Enverî vakfı nısf-ı tevliyet cihetinin pederim mahlûlünden 'uhdeme tevcîhini taleb ve iddiâ iderim deyû ba'de'd-da'vâ,

Vekîl-i mûmâ ileyh Necâti Efendi dahî cevâbında Müddeî mûmâ ileyh dahî cevâbında vakf-ı mezbûr evlâd-ı zükûra mı ve yâhud ... mı 'âid olduğunu ve vakf-ı mezbûrun vakfiyesi olup olmadığını olduğu takdîrde kabûle şâyân olup olmayacağını müsted'i-i mûmâi leyhden suâl olunmasını ve tevliyet-i mezkûre erşed evlâda 'âid midir veyâhut evlâd beynlerinde müşterek midir îzâh idilmesini taleb iderim.

Evkâf Me'mûruu
Necâti

Müddeî-i merkûm Vakkâs Ağadan cihet-i mezkûreler lede'l-istîzâh ve vakf-ı mezbûr evlâd-ı zükûra 'âid olup her ne kadar benden başka birâderlerim var ise de ekber ve erşedi benden gayri olmayub ve vakf-ı mezbûrun tevliyet ciheti evlâd-ı ekbere 'âid olduğunu beyân ve ol bâbdaki vakfiyesini irâe idüb kabûle şâyân görülmüşdür.

Müddeî-i merkûmdan iddiâsına mutâbık beyyine taleb olundukda Meydan mahallesinden Nâkipzâde Müfti nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd Şemseddin Zufûr-ı Enverî vakfı evlâdına meşrût evlâdına meşrût ve tevliyet ciheti dahî evlâd-ı ekbere 'âid olup müsted'i-i mûmâ ileyh Vakkâs Ağa

dahî evlâd-ı vakıfdan olup nısf-ı tevliyet cihetine hâzır-ı mûmâ ileyhın pederi Mûteveffâ Mehmed Ağa mutasarrıf olup vakf aldığına Allâh için Şâhidim.

Şâhid-i merkûm

Nakipzâde Müfti Mehmed

Husûs-ı mezkûr için Meydan mahallesinden Evlâd Beğzâde Evlâd beğ dahî meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd lede’l-istişhâd bu dahî Şâhid-i evvelin şehâdeti ifâde ve beyân eyledi.

Evlâd Beğzâde Evlâd beğ

Mühür

Sahife 56–57

Belge no 38

Cemile binti Şıhman ile Hacı oğlu Bekir’in nikâh akdi

Behisni kazâsı kuralarından Çakallı karyesi sâkinlerinden Meydan mahallesinden Hacı Mustafazâde Mehmed ve karye-i mezkûr sâkinlerinden Yolo Ali oğlu Velî nâman ta’rîfleriyle Mu‘arrife Cemîle binti müteveffâ Şıhman nâm kadın kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer‘i şerîf-i enverde karye-i mezkûr sâkinlerinden Hacı oğlu Bekir nâm kimesne muvâcehesinde takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ‘anil merâm idüb hâla kendim âkil ve bâliğa olup on beş yaşında olup hâzır-ı merkûm Bekir’i kendime küfv görmekliğim hasebiyle 500 guruş mehriyle iki yüz ellisi mu‘accel ve iki yüz elli guruşu mü‘eccel olmak üzere merkûm Bekir’e kendimi tezvîc eyledim didikde hâzır-ı merkûm dahî cevâbında Mezbûreyi mehr-i mezbûr 500 guruşuyla tezevvüclüğe kabûl eyledim deyû tarafeynin ifâdeleri zabt olundu.

Çiftlik karyesinden

Karye-i mezkûrdan

Cemîle binti Şıhman

Hacı oğlu Bekir

Mu‘arrif Şâhid

Şâhid

Meydan mahallesinden

Çiftlik Karyesinden

Hacı Mustafazâde Mehmed

Yolo oğlu Velî

Mühür

Mühür

Sahife 58-59**Belge no 39**

Kızılın Nahiyesi Müdürü Mehmed Fehmi bin Mustafa'nın, Hristiyan Milletinden Sâre binti Boyacı Kiyoruk adlı kadının kendi rızasıyla Müslüman olarak kendiyle nikâhlanması sonrası, ailesinin zorla alıkoyması neticesinde eşinin teslim edilmesi talebi ve şahitlerin ifadeleri

‘An ‘asl Harput kazâsının Meydan mahallesinden olub şu halde Behinsi kazâsının Kızılın Nâhiyesi müdürü Mehmed Fehmî bin Mustafa Rum Kal’a kazâsının Narsid karyesi sâkinlerinden olub âhiren Behinsi kazâsının Ermeni kilisesinde ikâmet iden Hristiyan milletinden Sâre binti Boyacı Kiyoruk nâm kadının ‘aleyhinde ifâde eylediği nikâh da‘vâsından dolayı usûlen Mezbûre Sâre’ye da‘vetine gönderilmiş ise Malatya’ya gittiği kilisa-yı mezkûr kişi tarafından derkenâr idilüb Müddeî-i mûmâ ileyh Mehmed Fehmî Efendi mahkemenin gıyâben rü’yetini iddiâ etmesiyle Mezbûre Sâre’nin hukûkunu muhâfazaya muktedir mahkeme-i şer’iye mülâzımlarından ve Vüstâ mahallesinden Emîrzâde Mahmud bin Hacı Mehmed vekîl-i musahhar ta’yîn idilüb muvâcehesinde müdür-i mûmâ ileyh da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb şehr-i hâl-i Rûmînin on üçüncü Pazar akşamı Kızılın karyesinde müste’ciren ikâmet eylediğim hâne derûnunda bir çok ahâli-i karye Mahmud oğlu Seydi ve Mahmud oğlu Selim birâderi Ahmed ve Omo Musa oğlu Mehmed oğlu Hamo ve Yusuf oğlu Alo ve Mısdık Kahyâ oğlu şu kimesneler ile oturmakta iken gece iki raddelerinde sâhil-i nehrin öte gecesinde bir sadâ-yı vehîme yek diğerini ta’kîb iderek işidildi bu sadânın neden ibâret olduğu tahkîk ve neticesini anlamak içün vazîfeten me’mur olduğum hasebiyle nehir tarafına adam gönderdim. Maddenin ‘an ‘asl Hısn-ı Mansur kazâsı ahâlisinden olub bir müddetten berü Narsid karyesinde ikâmet ve ‘âmmenin ma’lûmu olduğu halde üç beş senen beride İslâmiyeti kabûl ve bu yüzden ebeveyni tarafından ta’kîbât ve ve ferd ve itlâf-ı nefer yoluna gidildiğini ve ancak tahlîs-i cân itmek arzusuyla nehir kenarına gelüb hükümetimize dehâlet ve ve İslâmiyeti Kemâ fi’s-sâbık kabûl iden Mezbûre Sâre Binti Boyacı Kiyoruk olduğu bi’l-ihbâr hâzır-ı bi’l-meclîs kesândan başka karye-i mezbûr ahâlisinin bu sadâ-yı vehîme ve nehr aşırı cereyân iden yüksek sadâya dışarı çıkub sâhil-i nehrin köy tarafından temâşa ve vukû’ bulan istimâ’ eyledikde karye ahâlisinden Mehmedo ve oğlu Selim Mehmed ve oğlu Seydo nâm kimesneleri gelin ile karşı tarafa gönderilip ‘alenen karyeye götürüldükde hâzır bulunan merkûm ahâli içinde ‘alenen ben İslâmı ve İslâmiyeti çokdan berü kabûl

itmişim diye söyledikde evvel gece Kahyâ hânesinde kalub müzdâr gün kendime tezevvüce tâlib ve râğib olduğumu kendisine hâzır-ı meclîs-i merkûmûn huzûrlarında söyledim ve kendiside muvâfakât ve tâlibe olduğunu hey'et-i hâzırada bizzât ve bi'r-rızâ ikrâr-ı sarâh eylediğini müte'âkib karye-i mezbûr İmamı Hâfız Mehmed Efendi dahî hâzır-ı bil meclîs iken evvelâ telkân-i dîn ve mezheb olduğu müte'âkib ber mûceb-i şer'-i şerîf 501 guruş mehr-i mu'accel ve mü'eccel ile mûmâ ileyh Mehmed Efendi bâlâda isimleri yazılan kimesneler huzûrunda 'akd-i nikâhımızı icrâ idüb hâla taht-ı nikâhımda bulunan medhûl-ı bihâm-ı zevcem Mezbûre Sâre'nin ahkâm-ı şer'iyesi ve kanûniyesi icrâ idilmek üzere merkez-i kazâyâ gönderdim isede kazâyâ vusûlünde milel-i nesârâ tarafından Mezbûreyi bi'l-iğfâl kabûl-i İslâmiyetten nedâmet itdirilerek her nasılsa cânib-i hükûmetden memnûn olduğu Hristiyan kilise papazı Abraham Efendiye teslîm idildiği mesmû'um olmuştur. Hâlbuki Mezbûre hâla taht-ı nikâhımda olub tarafıma teslîmini ve ber mûceb-i şer'-i şerîf hakk-ı zevciyete ita'atini iddiâ iderim deyû ba'de'd-da'vâ vekîl-i musahhar dahî Mahmud Efendi dahî cevâbında Müddeî mûmâ ileyhın nikâh iddasını külliye inkâr eyledi.

Müddeî mûmâ ileyh Mehmed Fehmî Efendiden iddiâsına mutâbık beyyine talep olundukda ifâde-i sâbıkası vechiyle Kızılın karyesi ahâlisinden Mısdık Kahyâ oğlu Mesto Mahmud oğulları Seydi ve Ahmed ve Selim ve Umur ve Musu oğlu Mehmed mâhdûmu Hamo ve Yusuf oğlu Alo ve İmam-ı karye-i mezkûr Hâfız Mehmed Efendi Hüsni oğlu Mehmed Mehmedo oğlu Seydo nâmân kimesneler ile isbât-ı Müdde'â ideceğini Şâhidûn-ı merkûmûn ile matlûb hâsıl olmadığı takdîrde daha bir çok şâhidler ile isbât ideceğini ifâde eyledi.

Müddeî-i 'aleyh

Vekîl-i Musahhar Emîrzâde

Mahmud bin Hacı Mehmed

Müddeî

Kızılın Nâhiyesi müdürî

Mehmed Fehmî

Sahife 60

Şâhidûn-ı merkûmûndan Mıstık Kahyâ oğlu Mest nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd Martın on üçüncü günü Pazar gece Narsid karyeli Boycı Kiyruk kerîmesi Sâre nâm kadın karyemizde bulunan nehrin öte tarafından çağırub beni sudan geçirün diye bağırıldıkda birkaç kimesne görülüp Mezbûreyi saat

gecenin tahmînen iki raddesinde Müdîr Mehmed Fehmî Efendi ve çok kimesneler hâzır olduğu müdîr-i mûmâ ileyh hânesine hânesine gelüb ben şeref-i İslâm ile müşerref oldum didi o gece bizim kendi hânemizde beytütet idüb ‘ale’s-sabâh müdîr-i mûmâ ileyh hânesine birlikde gidip yine ifâde-i sâbıkası misüllü ben şeref-i İslâm ile müşerref oldum deyû ikrâr ve i’tiraf eylemesiyle müdîr-i mûmâ ileyh Mehmed Efendi Mezbûreye nefsine tezevvücüne tâlib oldukda ol Mezbûre dahî bi’l-vakâ‘-ı ‘anh olmasıyla karyemiz İmamı Mehmed Efendi tarafından 501 gurus mehr-i mu‘accel ve mü‘eccel ile tarafeyn rızâları ve küfv oldukları hükümde hisseleri icrâ idilüb iki gün dahî Mezbûre Sâre müdîr-i mûmâ ileyh hânesinde ikâmet eyledi Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim. Fî 21 Mart Sene 327

Kızılın karyesinden

Mıstık Kahyâ oğlu Mesto

Mühür

Şâhidûn-ı merkûmûn Mahmud bin Balta nâm kimesne meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd lede’l-istişhâd Narsid karyeli Sâre binti Kiyruk nâm kadın bundan tahmînen bir hafta mukaddem karye-i mezkûra gelüb geceyi Mısdık Kahyâ hânesinde beytütet idüb ‘ale’s-sabah müdîrimiz Mehmed Fehmî hânesine varup ben şeref-i İslâm ile müşerref oldum didi müdîr-i mûmâ ileyh Mezbûre Sâre’yi nefsine tezevvüc itmesini mezbûra söyleyüb Mezbûre dahî kabûl ve bi’l-rızâ tezevvüce râğib olmasıyla karyemiz İmamı Mehmed Efendi tarafından tarafeyn hâzır oldukları halde nikâhları ‘akd idildi ve iki gece dahî Mezbûre Sâre müdîr-i mûmâ ileyh hânesinde kaldı Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim. Fî 20 Mart Sene 327

Kızılın karyesinden

Balta oğlu Mahmud

Mühür

Şâhidûn-ı merkûmûndan Kızılın karyeli Müslim bin Mehmedo nâm kimesne meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd lede’l-istişhâd Narsid karyesi sâkinlerinden Sâre binti Kiyruk nâm kadın bundan tahmînen bir hafta mukaddem Müslüman olmak için karyemize gelüb gecesi Mısdık Kahyâ hânesinde beytütet idüb sabah vaktinde Mezbûre müdîr Mehmed Fehmî Efendi hânesine varup ben şeref-i İslâm ile

müşerref oldum didi. Karyemiz İmamı Mehmed Efendi İslâmiyeti telkîn eyledikten sonra müdür-i mûmâ Mehmed Fehmî Efendi Mezbûreyi nefsine tezevvüc itmesini söyledikde Mezbûre Sâre dahî bi't-teveccüh ve'l-rızâ kabûl ve nikâha râğibe olmasıyla imâm-ı mûmâ ileyh Mehmed Efendi tarafından tarafeyn bizzât mahallinde hâzır olduğu halde nikâhları 'akd edildi ve 501 gurus mehir tesmiye idildi ve iki gün müdür Efendi hânesinde ikâmet eyledi ben bu husua bu vech üzere Allâh için Şâhidim. Fî 20 Mart

Kızılın karyesinden

Müslim bin Mehmedo

Şâhidân-ı merkûmûndan İmam Mehmed Efendi bin Abuzer nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd bundan on gün mukaddem Narsid karyeli Sâre binti Kiyruk nâm kadın karye bulunan Kızılın Nâhiyesine gelüb Müdîri Fehmî Efendinin huzûrunda gelüb ben Müslüman oldum didikde müslümanın şartını suâl itdim kelime-i tevhid kelime-i şehâdet getirdikten sonra ben hüsn-i rızâmla müdür varacağım deyüb müdür-i mûmâ ileyh Mehmed Efendi dahî kabûl iderek Mezbûre Sâre müdür Mehmed Efendi meclîsde hâzır oldukları halde 501 gurus mehr-i mu'accel ve mü'eccel ile nikâhlarını akd eyledim tarafeyn (silik) İki gün dahî müdür Efendinin hânesinde ikâmet eylediği bu husûsa bâhidim.

Şâhid

Kızılın karyesi İmamı

Mehmed Abuzer

Sahife 61

Şâhidûn-ı merkûmûndan Seydi bin Mahmud nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd Narsid karyeli Sâre binti Kiyruk nâm kadın bundan on gün mukaddem gee nehrin öbür tarafından beni geçirün deyû sadâsını işitdik kağnıcı gönderilüb bu tarafa gelüb o gece Mısdık Kahyâ hânesinde beytütet idüb sabah vakti müdür Fehmî Efendinin huzûruna gelüb ben Müslüman oldum ben hüsn-i rızâmla Müdür Fehmî Efendiye varacağım didi İmam Mehmed Efendi İslâmı telkîn idüb müdür Fehmî Efendinin rızâsıyla 501 gurus mehr ile tarafeyn bizzât meclîs-i 'akidde hâzır oldukları halde nikâhları İmam-ı mûmâ ileyh 'akd eyledi ve iki gece müdür Efendi hânesinde ikâmet eyledi Ben bu husûsa Allâh için Şâhidim. Fî 23 Mart

Kızılın karyesinden

Seydi bin Mahmud

Mühür

Vekîl-i merkûm Mahmud Efendiden Şâhidûn-ı merkûmûn haklarında bir diyecekleri olup olmadıkları suâl olundukda Şâhidûn-ı merkûmûn evvelâ sırren ve ba'de 'alenen tezkiyelerini talep eyledi.

Şâhidûn-ı merkûmûnun 'adl ve makbûlü's-şehâde oldukları 26 Mart sene 326 tarihli mestûre ile sual olundukda 'adl ve makbûlü's-şehâde oldukları karye-i mezkûr İmamı Mehmed Efendi ve Muhtarı Mısdık Kahyâ ve a'zâlar Ahmed ve Abuzer ... nâmûn kimesneler tezkere-i mezkûrenin zeylinde beyân eylemeleriyle Şâhidûn-ı merkûmûn kasabanın Meydan mahallesinden Nemlizâde Hasan bin Hacı ve Vüstâ mahallesinden Kara Kahyâ oğlu Hacı bin Hacı Mehmed Ağa nâman kimesnelerden 'alenen tezkiyeleri icrâ olunub ânlar dahî 'udûl ve makbûlü's-şehâde olduklarını beyân eylediler. Fî 23 m

Vüstâ mahallesinden Kara Kahyâ

Hasan bin Hacı Mehmed

Mühür

Meydan mahallesinden

Kara Kahyâzâde Mehmed

Mühür

Şâhidûn-ı merkûmûn şehâdetleri mücebince mezbûre Sare müdîr-i mûmâ ileyh Mehmed Fehmî Efendinin zevce-i menkûhası olduğuna ba'de'l-hükm hukûk-ı zevciyete ita'at ve iktizâ-i dîne dâir Mezbûra izâfetle vekîl-i musahhar Mahmud Efendiye tenbîhe hükm olundu. Fî 24 Mart Sene 327

Sahife 62

Belge no 40

Koco oğlu Cuma'nın terekesinden Mahyo oğlu Mustafa'nın hisse talep etmesi

Behisni kazâsı kuralarından Sofraz karyesi sâkinlerinden bundan akdem vefât iden Koco oğlu Cuma nâm kimesnenin asabelik cihetinden vârisi olduğu ber vech-i âtî iddiâ iden karye-i mezkûr sâkinlerinden Mahyo oğlu Mustafa bin Mehmed nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'iyesinde meclîs-i şer'-i şerîf-i enverde Müteveffâ-yı merkûmûn zevce-i menkûhe-i metrûkesi Emişen binti Omo nâm

kadın muvâcehesinde karye-i mezkûr sâkinlerinden Abuzer bin Velî ve Çilboğaz karyesinden Ahmed bin Süleyman nâm kimesneler hâzır oldukları halde bi'l-verâse da'vâ ve takrîr idüb vefât iden Koco oğlu Cuma'nın ammizâdesi olduğum hasebiyle Müteveffâ-yı merkûmûn terekesi benimle hâzıra zevcesi mezkûre Emişen'e münhasıra iken Müteveffâ-yı merkûmûn emvâl-i menkûle ve gayr-ı menkûle 3000 guruşluk terekesini hâzıra-i Mezbûre zevcesi devi'l-irhâmdan bulunan merkûmân Abuzer ile Ahmed bin Süleyman nâm kimsenin miyânelerinde taksîm ve tevzî' idildiklerinden tereke-i Müteveffâdan 'irsiyet cihetinden hisse-i 'irsiyemin tarafıma teslimini talep iderim deyû ba'de'd-da'vâ ve suâl-i Mezbûre Emişen ve Abuzer bin Velî ve Ahmed bin Süleyman nâm kimesne Müddeî-i merkûmûn verâset iddiâsını külliye inkâr eylidiler. 3000 guruşluk Müteveffâ-yı merkûmûn terekesini miyânelerinde taksîm eylediklerini ifâde ve beyân eylediler.

Müddeî-i 'aleyhâ

Emişen bin Omo

Müddeî

Mahyo oğlu Mustafa bin Mehmed

Müddeî-i merkûmdan verâset iddiâsına mutâbık beyyine talep olundukda Belangoz karyesinden karyesinden Ömer bin Mehmed nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd fi'l-hakîka Müddeî-i merkûm Mustafa bin Mehmed bin Mahyo Mustafa bin Mehmed bin Osman nâm kimesne Müteveffâ-yı merkûm Koco oğlu Cuma bin Hasan bin Koco bin Osman nâm kimesnenin ammizâdesidir ve Müteveffâ-yı merkûm Cum'a ile Müddeî-i merkûm Mahyo oğlu Mustafa nâm kimesnelerin cedleri Osman'dır. Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Belangoz karyesinden

Ömer bin Mehmed

Hısn-ı mansur'a tâbi Keviş karyesinden Ali bin Hüseyin nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd bu dahî Şâhid-i evvelin şehâdetini müttefikü'l-lafz ve'l-ma'nâ ifâde ve beyân eyledi.

Şâhid-i merkûm

Ali bin Hüseyin

Şâhidân-ı merkûmân ‘adl ve makbûl’ü-ş-şehâde olub olmadıkları Hısn-ı Mansur kazâsının Keviş karyesi hey’et-i ihtiyâriyeleriyle Belangoz karyesi hey’et-i ihtiyâriyelerinden bâ varaka-i muhavvere suâl olub Şâhidân-ı merkûmânın ‘adl ve makbûl’ü-ş-şehâde oldukları beyân ve ihbâr olunup ba’de Şâhidân-ı merkûmân kasabanın Meydan mahallesinden Hacı Geribzâde Hacı Ahmed ve karyesinden Kayserîzâde Hacı bin Mustafa nâm kimesnelerden ‘illeten tezkiyeleri icrâ olundukda ânlar dahî Şâhidân-ı merkûmânın ‘adâletlerini tasdîk ideriz deyû îfâdeleri zabt oldu.

Sofraz karyesinden

Hacı bin Mustafa

Meydan mahallesinden

Hacı Geribzâde Hacı Ahmed

Şâhidân-ı merkûmânın şehâdetleri mûcebine Müddeî-i merkûm Mustafa Müteveffâ-yı merkûm Koco oğlu Cuma’nın ammizâdesi ve ‘irsiyelik cihetinden vârisi olduğuna hükm olundu.

Sahife 63

Belge no 41

Nariçi oğlu Mehmed’in Alo oğlu Hasan üzerine açtığı davada, Alo’nun tedavisi için beş lira karşılığında Hacı İbiş’le anlaşması üzerine Alo’nun emriyle 414 guruşu Hacı İbiş’e vermesi ve vefatı sonrası bu parayı oğlu Hasan’dan talep etmesi

Behisni kazâsı mahallatından Ali Paşa mahallesinden Nariçi oğlu Mehmed nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer‘iyesi meclîs-i şer‘i şerîf Atmalı karyesinden bundan akdem vefât iden Alo nâm kimesnenin terekesine vâzi‘ü’l-yed bulunan Sulbî oğlu Hasan nâm kimesne muvâcehesinde Meydan mahallesinden Emîrzâde Hacı İbiş nâm kimesne hâzır olduğu halde da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb bunda on mâh mukaddem Müteveffâ-yı merkûm Alo mübtelâ olduğu ‘illetin tedâvisini beş liraya mûmâ ileyh Hacı İbiş ile mukâvele eyleyüb beni merkûm Hacı İbiş’in Bağ hânesine merkûm Alo ısmarlamış merkûmun yanına vardım beş ‘aded lirâ-yı Osmânîyi karz-ı hasen olarak benim tarafımdan Hacı İbiş’e ver deyû emr eyledi ben dahî Emîr üzerine 414 guruşu merkûm Hacı İbiş’e edâ ve teslîm eyledim ve o yolda Müteveffâ-yı merkûma malûmât verdim isede şu halde Müteveffâ-yı merkûmün terekesine vâzi‘ü’l-yed olan mâhdûmu hâzır-ı merkûm

Hasan'dan meblâğ-ı mezkûru taleb idiyor isede mûmânî'ât eylediğinden tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbundur deyû ba'de'd-da'vâ

Müddeî

Ali Paşa mahallesinden

Nariçi oğlu Mehmed

Müddeî-i 'aleyh merkûm Hasan dahî cevâbında pederinin bu gibi bir para tesviyesine izin vermesini bilmediğini ve bir güne bu husûsdan malûmâtı olduğunu külliye inkâr eyledi.

Müddeî-i 'aleyh

Atmalı karyesinden

Alo oğlu Hasan

Hâzır-ı merkûm Hacı İbiş Efendiden dahî keyfiyet-i mezkûre suâl olundukda merkûm Nariçi oğlu Mehmed'den Alo'nun zimmetine mukâbele 414 gurus aldığı ve meblâğ-ı ma'lûmenin tesviyesine Müteveffâ Alo'nun emriyle olduğunu ifâde eyledi.

Emîrzâde Hacı İbiş

Müddeî-i merkûmdan Müteveffâ Merkûm Alo'nun meblâğ-ı mezbûrun sarfına yani Hacı İbiş'e virmeğe kendisine Emîr eylediğine dâir beyyine taleb olundukda Yeni Mahalleli Kel Abdi Atmalı karyesinden Mami olo oğlu Mehmed ve Hasan bin Naili nâm kimesneler olduğunu ifâde eyledi.

Şâhidûn-ı merkûmûndan Yeni mahalle sâkinlerinden Kel Abdi nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd fî'l-hakika Müteveffâ-yı merkûm Naricioğlu Mehmed'e Hacı İbiş'in bağ hânesinde Hacı İbiş'e beş lira ver benim borcum olsun didi ve merkûm Mehmed dahî kabûl eyledi bâ'de meblâğ-ı mezbûrun tesviye idüb itmediğini bilmem. Fî 5 Mayıs Sene 327

Şâhid

Yeni mahalleden Kel Abdi

Diger Şâhidlerini dahî mâh-ı hâlin sekizinci Pazar günü istimâ' itdireceğini ifâde eylemesiyle muhâkemeleri yevm-i mezkûra ta'lik idildiği tarafına tefhîm idildi.

Sahife 64–65

Belge no 42

Molla Hüseyin oğlu Hamo'nun, çalınan davarlarının Mevlüt'te bulunduğu iddiasıyla tarafına teslim talebi ve şahitlerin ifadeleri

Hısn-ı Mansur kazâsının Yeniköy karyesi sâkinlerinden Molla Hüseyin oğlu Hamo nâm kimesne Behisni kazâsı mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'-i şerîf Hacı Kasım mahallesinden Cin Alizâde Mevlüt nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb bundan tahmînen dört buçuk mâh mukaddem kendi hânemden geceleyin beş re's biri koyun dördü keçi davarlarını sârikler sirkat idüb ol vakitten berü taharrî itmekde olub mezkûr davarlardan üç re's keçi hâzır-ı merkûm Mevlüt yedinde buldum ve o yolda dahî cezâyâ murâcâ'at eyledim ve el hâlete hâzihî mahkeme havlusunda ihzâr idilen mezkûr üç re's keçi benim sarf-ı malım olmakla merkûmdan tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbundur deyû ba'de'd-da'vâ,

Müddeî-i 'aleyh merkûm Mevlüt dahî cevâbında mezkûr üç adet keçilerin bundan dört mâh mukaddem kasabanın Bozmekân mahallesinden Ahmed nâm kimesniden üçünü 158 guruşa iştirâ itmemle bi hakk-ı vaz'-ı yed idüb Müddeî-i merkûm Hamonun malı olduğunu kulliyen inkâr eyledi.

Müddeî-i 'aleyh

Hacı Kasım Mahallesinden

Hasan Alizâde Mevlüt

Mühür

Müddeî

Yeni Köy karyesinden

Molla Hasan oğlu Hamo

Müddeî-i merkûmdan iddiâsına mutâbık beyyine taleb olundukda karye-i mezkûrdan Hamo bin Abuzer nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd fi'l-hakîka hükümet konağı havlusundan re'yü'l-'ayn müşâhede eylediğim üç re's siyah renkli Müddeî-i merkûm Molla Hasan oğlu Hamo'nun malı olub bundan dört buçuk mâh mukaddem mezkûr keçileri bir re's koyun ve bir dahî keçi merkûm Hamo'dan sârikle geceleyin sirkat eylemiştir ve ol vakitten berü merkûm Hamo

mezkûr davarları taharrî idiyordu. Velhâsıl mezkûr üç re's keçi Müddeî-i merkûm Hamo'nun malı olduğuna Allâh için Şâhidim.

Şâhid

Yeniköy karyesinden

Hamo bin Abuzer

Karye-i mezkûrdan Hüseyin bin Hüseyin nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd bu dahî Şâhid-i evvelin şehâdetini müttefikü'l-lafz ve'l-ma'nâ ifâde ve beyân eyledi.

Şâhid

Yeniköy karyesinden

Hasan bin Hasan

Sahife 66–67

Belge no 43

Acem Mehmed'in açtığı davada Babası Gözlü oğlu Acem Mehmed'in Aişe binti Mami Bozo ile evlenmesi sırasında vermiş olduğu mehirin usulsüz olduğu iddiası ve bu sebeple tarafına teslim edilmesi talebi

Behisni kazâsı 'âşâyirinden Gözlü oğlu Acem Mehmed nâm kimesnenin vekîl-i şer'îsi (*mürekkebe dökülmüş*) Said Efendi nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer 'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde aşîret-i mezkûr (*mürekkebe dökülmüş*) muvâcehesinde bi'l-vekâle da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb müvekkilim Acem Mehmed (*mürekkebe dökülmüş*) Vakkâs'ı bundan yedi Sene evvel hâzır-ı merkûm Alo'nun hemşîresi Aişe binti Mami Bozo nâm Mezbûre tezevvüc Sevgde kadın nâmıyla hâzır-ı merkûm Alo müvekkilim Acem Mehmed'den 35 'aded Osmanlı lirası ile 15 lira kıymetinde bir re's deve yutuğu almış olduğundan (*mürekkebe dökülmüş*) almak ise mugâyir ve hilâf-ı usûl olduğundan ancak ayin ve adet-i mehir tesmiye idilerek ve tesmiye-i mehirde tatbik-i şer'le mu'accel ve mü'eccel ta'bîriyle muâmele idilmekde olduğundan beyân itmiş olduğum kânun nâmına alınan fazla ve fâhiş bâliğ-i muğayir-i Kanûn olduğundan zikr olunan 35 lira ile mezkûr deve yutuğunun istirdâdıyla Müvekkileme izafeten tarafıma teslimi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ,

Müddeî-i 'aleyh merkûm Alo dahî cevâbında hemşîrem Aişe binti Mami Bozo nâm kadını işbu tarihten yedi Sene evvel hâzır-ı merkûm Emîn Efendinin

müvekkili Acem Mehmed'in pederi Gözlü oğlu Vakkâs tezvîc edildiği sırada 'arz-ı belde-i iktizâ herkesin hâl ve servetine nisbetle ta'yîn ve tahkîk idilen ve Mezbûrenin mehr-i müsemması olan 4000 guruşdan 3500 guruşunu nakden ve 500 guruş mukâbilinde bir deve yutuğu merkûm Vakkâs Mezbûrenin mehr-i müsemmasından dolayı bana teslim idüb ben dahî hemşîrem Mezbûreye verdim. Zira şer'an da alınan mehr-i Mezbûrenin hakkını aldığı cümleye ma'lûmdur ve merkûm Vakkâs ise iki Sene evvel vefât idüb müvekkil merkûm Acem Mehmed yedinden bir şey almadığından ve kendi pederi tarafından verildiğini iddiâda bu kısmı hem kendine edille ve hemde da'vâsı külliye şer'î şerîfe mugâyirdir zikr olunan mehir ise beyne'l-kabir vasat derecede bir mehirdir ve kadın ta'bîri bahse gelince esâs lafz mehir olub ve derûn-ı kasabada bile bir kimesnenin hamiyetinde nikâh akd edilmezden bir hafta evvel birkaç zevât birleşerek filanın kadını götürüyoruz derler buda örf bile olub kadın deyû söylenmekde olan cevâb-ı mehir ma'nâsıyla tefsîr olunur 'arz ve beyân olunduğu üzere alınan meblâğ-ı ma'lûme ile mezkûr deve yutuğu Mezbûrenin mehri olub olvechle hakkını kendisine teslim olunan mehir nisbetinde dahî eşyâ vesâire götürmekle Müddeî vekîlinin ve ehil olan müdafâ'asının reddine işbu zabt ile fevtvâ-yı şerîfe havâlesi taleb iderim.

Müddeî-i 'aleyh
Mami Bozo oğlu Alo

Müddeî vekîli
Said Efendizâde

Îcâb-ı şer'îsi beyân idilmek üzere ve tarafeyn hangisinin isbât etmesi lâzım geleceğinin beyânı zımmında fazîletlü Müfti Efendiye Fî 23 Mart Sene 327

Mühür

Örf ve 'âdet-i beldeye nazaran mürâenin? velîsine kâleyn nâmla verilen emvâl-i mürâenin? mehr-i mu'acceli mübâdelesinde olub velî tarafından alınan mâl-ı mürâenin cihaz veya mesarifât-ı sâiresine sarf edilmiş ise zimmetini tesviye itmiş ve illa mürâeye zimmetdâr bulunmuş idüğünden mürâenin taleb ve iddiâyâ selâhiyeti olub âna göre îfâ-yı muâmele idilmesi muktezîdir Allâh-u a'lem

Müfti

Sahife 68**Belge no 44****Asfe'nin, kardeşi Hasan'dan babasının terekesinden olmak üzere hisse talep etmesi**

Ma'mûretü'l-'aziz vilâyet-i celîlesine tâbi Malatya sancağına tâbi Behisni kazâsı Viranşehir karyesi sâkinlerinden iken bundan yedi Sene mukaddem vefât iden Ömer oğlu Yusuf nâm kimesnenin kerîmesi Asfe nâm hatun vekîl-i şer'îsi zevci karye-i mezkûr sâkinlerinden Salih bin İbrahim nâm kimesnenin karye-i mezkûr sâkinlerinden Müvekkilesi Mezbûre Asfe'nin li ebeveyn birâderi Hasan bin Yusuf 'aleyhinde bi'l-vekâle ikâme eylediği 'ırs da'vâsından dolayı 'alel'l-usûl Müddeî-i 'aleyh-i merkûm üç defa da'vetiye teblîğ olunub 'adem-i icâbetten ve Müddeî-i merkûm muhâkemenin gıyâben rü'yetini talep eylemesiyle Müddeî-i 'aleyh merkûmûn hukûkunu muhâfazaya muktedir mahkeme-i şer'îye mülâzımlarından Emîr oğlu Mahmud bin Hacı Mehmed nâm kimesne vekîl-i musahhar ta'yîn kılınub muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb Müvekkilem Mezbûre Asfe'nin pederi metrûkâtından 250 gurus kıymetinde elli ölçek hinta ve 150 gurus kıymetinde 50 ölçek mısır 100 gurus kıymetinde 50 ölçek mısır darısı 75 gurus kıymetinde 50 ölçek kilkil darısı 250 gurus kıymetinde beş kat yatak 25 gurus kıymetinde iki 'aded kilim ve 25 gurus kıymetinde iki 'aded keçe 40 gurus kıymetinde bir 'aded halı 70 gurus kıymetinde 14 parça bakır 10 gurus kıymetinde bir 'aded satıl 10 gurus kıymetinde bir 'aded kazan 30 gurus kıymetinde bir 'aded teş 20 gurus kıymetinde dört çuval 200 gurus kıymetinde beş re's davar ve 1000 gurus kıymetinde karye-i mezkûrda tahtâni fevkâni dört göz hâne ve 6000 gurus nakden para mevcûd para ki cem'an 11220 gurusluk muhâllefât şu halde mevcûd olub Müvekkilem Mezbûrenin hisse-i 'irsiyesine tereke-i müteveffâya vâzi'ü'l-yed bulunan merkûm Hasan vermekden imtinâ' eylediğinden Müvekkilem Mezbûrenin 'alâ mâ farazallâh hisse-i irsiyelerini merkûm Hasan'dan tahsîliyle tarafıma teslimi bi'l-vekâle matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ vekîl-i musahhar dahî cevâbında Müddeî-i merkûmûn iddiâ itmiş olduğu eşyâları müvekkili yedinde olduğunu inkâr itmekle Müddeî-i merkûmdan iddiâsına mutâbık beyyine talep olundukda isbât-ı beyyineden izhâr-ı 'aciz idüb mezkûr emvâl ve eşyâlar mevcut olmadığına ve müvekkili Mezbûre Asfe'nin (silik) bir günâ 'özr ve hîle itmediğine dâir Müddeî-i 'aleyh merkûmun tahlîfini talep eylemesiyle zabt olundu. Fî 29 Mart Sene 327

Ol vechle i'âmının tanzîmine karar verildi. Fî 30 Mart Sene 327

Sahife 69

Belge no 45

Emirzade Ali beğ bin Ali Ağa'nın, Mehmedo ve biraderi Vakkas üzerlerine açtığı davada tarlasında ziraat yaptırdığı Mehmedo ve biraderi Vakkas'ın 129 ölçek darının tamamını alıp satmaları ve Emirzade Ali beğ bin Ali Ağa'nın altmış dört buçuk ölçek darı mahsulünün tarafına teslim talebi

Behisni kazâsı mahallatından Meydan Mahallesi sâkinlerinden Emîrzâde Ali beğ bin Ali Ağa nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde Hertek karyesi sâkinlerinden Abi Çilgi oğlu Mehmedo ve birâderi Vakkâs nâm kimesneler muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb 326 senesinde Hertek karyesinde bulunan tarlama zer' itdirmiş olduğum mısır darı tahmînden hâsıl olan 129 ölçek darının nısf-ı 'alel'l-'usûl çiftçi bulunan hâzır-ı merkûmda 'âid olub ve nısf-ı diğeri olan altmış dört buçuk ölçek darı mâhsulü bana 'âid olur iken hâsılât-ı mezkûrenin tamamını merkûmân ekil ve bey' idüb yed'en kendilerinde kalmış ve ol vakitten berü def'atle mütâlebede bulunmuş isemde edâsından imtinâ' eylediğinden mezkûr altmış dört buçuk ölçek darı hissemim merkûmândan tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ,

Müddeî-i 'aleyh merkûmân dahî cevâbında tarla-yı mezkûrun hâsılatı yedi buçuk kile gelüb tamamı yedimizde kalmış isede hâzır-ı merkûm pederi Ali Ağa bizi bir kile buçuk buğday bir kile buçuk buğday mukâbelesinde altı ay hizmet itmek üzere icâre tutmuş idi ve diğeri birâderimiz dahî tarla-yı mezkûrda cinân olmak bahasıyle üçde biri cinana aid olub bâkîsindeki hissesi dahî hizmetimizin ücreti dahî hesap edildiğinden ba'de küll hesab beş ölçek bir kırat darı zimmetlerinde kaldığını ifâde eylediler.

Müddeî-i merkûm dahî cevâbında tarla benimdir ve tohumunu kendim virdim ve virdiğim zamanda yalnız çiftçiye (silik) idüb cinana verilmeğin üzere 'akd ve

mukâvele eyledik şu halde hâsılât-ı mezkûrun nısfı bana aid olmak üzere tahsîlini talep iderim.

Müddeî-i ‘aleyhân-ı merkûmân dahî cevâbında karyemizin âdet-i kadîmesi mutlaka bir tarlaya tohum virildiği zamanda sülüsü cinana ve sülüsü dahî çiftçiye ve bâkîsi dahî tohum saçana ol mikdâr biz dahî bu şart üzere (silik) cinanlık hizmetini gören karındaşımız Hacı almıştır ve Müddeî-i merkûmân sülüs hisseside pederi bizi adab tutmuştur. Hizmetimize mukâbil olmak üzere beş ölçek bir kırıttan fazla bize pederi terk eyledi ve beş ölçek bir kırat zimmetizde bâkîdir.

Müddeî-i merkûm dahî cevâbında pederim Ali Ağanın borcu var ise mûmâ ileyhden mutâlebe hakları bâkîdir hakkın merkûmândan tahsîlini talep iderim.

Îcâb-ı şer‘îsi beyân idilmek üzere fazîletlü Müfti Efendiye takdîm kılındı. Fî 19 Nisan Sene 327

Mühür

Müddeî-i merkûm Ali beğ vasiyet üzere mukâvelelerini isbât ider ise vech-i mukâvele nısfı kendisine aid olacağı ve eğer isbât idemezse örf ve âdet-i karye üzere taksîm idileceği mezkûr arazi ve tohum hakîkâte Müddeînin ise hak ve mutâlebesinin tahsîli îcâb ideceğinden ol vechle muâmele-i îfâsı muktezîdir. Allâh-u a’lem

Müfti

Sahife 70–71

Ber mûceb-i fetvâ-yı şerîf Müddeî-i merkûm Ali beğ iddiâsı olan mukâveleyi şehir-i hâl-i Rûmînin yirmi yedinci Çarşamba günü istimâ‘ itdireceğini ve Şâhidleri dahî kasabanın Vüstâ mahallesinden Eyüb Hacızâde Asım karye-i mezkûrdan Ali Molla nâm kimesneler olub bunlardan başka Şâhidleri olmadığını ifâde eylemesiyle mahkeme yevm-i mezkûra ta‘lîk idildi. Fî 19 Nisan Sene 327

Müddeî-i merkûm

Emîrzâde Ali

Şâhidân-ı merkûmândan Eyüb Hacızâde Asım nâm kimesne meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd lede’l-istişhâd fi’l-hakîka Müddeî-i merkûm Ali beğ ile pederi Ali Ağa tarlayı mezkûra tohum virmekden beş mâh mukaddem karye-i mezkûr sâkinlerinden

Abi Çilgü oğlu Mahmud ve birâderi Mehmed ve diğeri Vakkâs nâm kimsenin mezkûr tarlayı zer' itdirmeğe ve filhan? itmeğe verdiler ve hâsılâtın nısfı çiftçiye ve nısf-ı diğeri kendünde olmak üzere mukâvele eylediler ve merkûmûn mukâvele-i mezkûreyi kabûl ve cinanlık hizmetini kendi tarafından görmekliğe taahhüd eylediler bu husûsa Allâh için Şâhidim ve ba'de bu mukâveleyi nakz idüb itmediklerini dahî bilmem.

Vüstâ mahallesinden
Elyus Hacızâde Asım

Müddeî-i 'aleyhûn-ı merkûmûndan Vakkâs nâm kimesneden Şâhid-i merkûmûn hakkında bir diyeceği olup olmadığı suâl olundukda Şâhid-i merkûm Asım Müddeî-i 'aleyh merkûm Ali beğ ile karye-i mezkûrda Karhâne ihdas idüb müşterek oldukları halde tohum virirler ve şu halde dahî şerîklerdir ve mezkûr tohum dahî Asım'da müşterekdir. Bu cihetten şehâdetinin cerh edilmesini talep iderim.

Müddeî-i 'aleyh
Vakkâs

Sahife 72-73

Belge no 46

Hüseyin Efendi bin Hacı Hüseyin'in Petek Mustafa bin Ahmed'den 540 gurus alacağını talep etmesi

Behisni kazâsı mahallatından Meydan Mahallesi sâkinlerinden Hüseyin Efendi bin Hacı Hüseyin nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde kazâ-yı mezkûrun Tilek karyesi sâkinlerinden Petek Mustafa bin Ahmed nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb bundan dört sene mukaddem işbu hâzır merkûm Petek Mustafa bankaya olan 540 gurus zimmeti merkûmûn emriyle tesviye eyledim ve banka ilmuhaberini merkûma verdim bir sene sonra ber 'ayn lirasını tarafıma teslîm idüb mütebâki zimmetini şimdiye mütâlebe idiyor isemde imtina' eylediğinden meblâğ-ı mezkûrun merkûmdan tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ Müddeî-i 'aleyh merkûm Mustafa dahî mûmâ ileyh Hüseyin'e 540 borcu olduğunu ibrâz idüb yalnız mablağ-ı mezbûrun 340 gurusunu dâyin-i merkûma te'diye eyleyüp 200 gurus sağ akçe borcu olduğunu ikrâr eyledi.

Müddeî-i merkûm Hüseyin Efendiye suâl olundukda meblâğ-ı mezbûrdan bir liradan fazla para almadığını tekrâren ifâde eyledi.

Müddeî-i ‘aleyh merkûmdan 340 guruş deyn-i müzekkere-i mübâdele dâyin-i merkûma teslîm idildiğine dâir beyyine taleb olundukda Kararzâde Hacı İbrahim Kararzâde Ahmed ve Tüccar Lütfullah ve Ali Efendizâde Ahmed Efendi nâm kimesneler ile işhâd ideceğini ifâde eyledi.

Müddeî-i ‘aleyh
Mustafa

Müddeî
Hüseyin bin Hacı Hüseyin
Hâfız Hüseyin

Şahidûn-ı merkûmûndan Kararzâde Hacı İbrahim nâm kimesne meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd lede’l-istişhâd merkûm Hüseyin Efendi ile Petek Mustafa bana bir sened getirüp şuna Şâhid ol didiler senedin ahkâmı 540 guruş Petek Mustafa’nın Hâfız Hüseyin Efendiye borcu olduğunu nâtık idi meblâğ-ı mezbûr 540 guruşa Hâfız Hüseyin Efendiye borcumdur deyû Petek Mustafa’ya söyledim isede zuhr-ı senedde teslîmat var didiler zuhur-i senedi okudum 330 guruş meblâğ mezbûrdan mukîzam? olmuşdur deyû yazılmış ve Hâfız Efendinin mührü adıyla memhûr idi sened de olduğu üzere zuhriyyede olan 330 guruş edildikten sonra iki aynı lira borcum kaldı diye Petek Mustafa söyleyüp ve Hâfız Hüseyin Efendi dahî mezkûr senedin ve zuhriyesinin ahkâm-ı hakîkât olduğunu söyledi bu husûsa Allâh için Şâhidim. Fî 4 Nisan Sene 327

Kararzâde

Mühür

Sahife 74–75

Belge no 47

Emine binti Mevlana oğlu Hacı ile Kasu bin Vakkâs’ın nikâh akdi

Kasabanın Meydan Mahallesi sâkinelerinden olub Emine binti Mevlana oğlu Hacı ve zâtî Taş Cami Mahallesi sâkinlerinden Kebabcızâde Ahmed bin Hâfız Efendi ve Bozmekân mahallesinden İshak bin Ahmed Efendi ta‘birleriyle mua‘rrife nâm bîkr-i bâliğa Meydan Mahallesi ahâlisinden Kasu bin Vakkâs nâm kimesne muvâcehesinde takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm idüb hâla kendim ‘âkile ve bâliğa ve onyedî yaşında hayzı görmüş olduğum halde 600 guruş mehr ile nefisimi

hâzır-ı merkûm Kasu'ya küfv görüp diğer bir kimseye nikâhlı ve namzadlı dahî olmadığım halde kendim hüsn-i rızâmla akd-i nikâhımızın icrâsına izin virilmek murâdımdır deyû ikrâr-ı sahîh eyledikde hâzır-ı merkûm Kasu dahî Mezbûreyi 600 guruş mehr-i müsemâm ile nefsine tezevvüclüğe kabûl eyledim didikde zabt olundu. Fî 21 Mayıs Sene 327

Şâhid

Gözübüyükzâde

Kebabcızâde

Mahalle-i mezbûrdan

Mühür

Mühür

Kasu bin Vakkâs

Meydan Mahallesi sakinlerinden

Emine binti Mevlana oğlu Hacı

Sahife 76

Belge no 48

Mehmed Delail oğlu Vakkâs'ın, pederinin evine giden karısı Fatma binti Mami Aşni'nin beraberinde kendine ait götürmüş olduğu malları vermesi ve eve dönmesi hususunda tenbih buyrulması talebi

Behisni kazâsı kuralarından Çakallı karyesi sâkinlerinden Mehmed Delail oğlu Vakkâs nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'iyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde zevcesi karye-i mezkûr sâkinlerinden Fatma binti Mami Aşni nâm kadın muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb zevce-i medhûl-ı bihâm Mezbûre Fatma tarihten iki mâh mukaddem bazı garazkârâne tahrik iğfâlât üzerine hânemden çıkıp pederinin hânesine gidüb kaç defa Mezbûreyi hâneme da'vet itmiş isemde gelmediğinden Mezbûre pederi hânesine birlikde götürmüş olduğu kendi malım olan iki oğlak ve bir kazan ve bir tuluk deri ve bir işlik bir gömlek üç buçuk ölçek şa'îri Mezbûreden tahsîliyle ve kendisine zevciyyete ri'âyete dâir Mezbûreye kıbel-i şer'îden tenbih olunmak matlûbumdur. Mezbûre Hatice dahî cevâbında merkûmûn zevcesi isede bundan dört ay sekiz gün evvel bu câriyelerini git anam hemşîrem ol bana lâzım değilsin deyû beni tatlık eyleyüp ol vakitten berü pederim hânesinde ikâmet idiyorum ve iddiâ eylediği eşyâlardan iki oğlak kendi keçimin oğlakları olub telef eyledim diğer eşyâlar dahî merkûm Vakkâs'ın yanında olan sahan ve sâir eşyâlarımın rehnine yanımda mevcuttur ve merkûmûn zimmetinde mehrimden mütebâki olan 200 guruşa mübâdele Tertel? karyesinde bir kıt 'a gürüm bağı rehn eylemiş isede mezkûr bağ diğer karyede olmak hasebiyle

hâsılatını alamadığımdan berli olan 200 guruşu merkûmdan tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ifâde eyledi.

Müddeî-i merkûm Vakkâs Mezbûreyi tatlık eylediğini inkâr eylemesiyle Mezbûreden iddiâsı olan talâka beyyine taleb olundukda karye-i mezkûr sâkinlerinden Molla'nın oğlu Şeyho Gero oğlu Mesto Kızılhisar karyesinden İbiş oğlu Mustafa Kalçık kızı İmsi olub bunlardan başka Şâhidleri olmadığını ifâde eyledi.

Mezbûrenin 200 guruş mehir iddiâsı Müddeî mezbûrdan suâl olundukda Mezbûreye 200 guruş mehrinden mütebâki borcu olduğunu ikrâr idüb ancak meblâğ-ı Mezbûre mezkûr bağı virdiğini ifâde eyledi.

Müddeî-i 'aleyhâ

Fatma binti Mami Aşı

Müddeî-i merkûm

Vakkâs

Şâhidûn-ı merkûmûndan Kaçlık Kızı İmsi nâm kadın meclis-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd ve merkûm Dellal oğlu Vakkâs nâm kimesne cevâbına zevcesi Fatma'ya git bana lâzım değilsin anam bacım ol didiğini merkûm Vakkâs'ın lisânından işitdim ve ol vakitden berü Mezbûre hânesinden çıktı yanına gitmedi bu husûsa Allâh için Şâhidim.

Çakallı Karyesi sâkinlerinden

İmsi binti Kaçlık

Başka Şâhidlerini dahî beş güne kadar istimâ' itdireceğini ifâde idüb ol vechle istimâ'ına karar virilüb beş gün sonraya ta'lik edildi.

Fatma binti Mami Aşı

Çakallı karyesinden Gerü oğlu Mustafa meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd olundukda bundan bir mâh mukaddem merkûm Vakkâs bizim hânemize gelüb iyâlini ne eyledin deyû suâl eyledim nikâhımızı tazelemeye gitti didim. Boşadın mı ki nikâh tazelemeye gitti didim yok boşamadım kendi kendiliğinden gitti ben boşamadım didi. Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim. Fî 21 Nisan Sene 327

Çakallı karyesinden

Gerü oğlu Mustafa

Sahife 77

Kızılhisar karyesinden İbiş oğlu Mustafa nâm kimesne istişhâd olundukda bundan üç buçuk mâh mukladdem Dellal oğlu Vakkâs Çakallı karyesinde Mami Aşi kerîmesi Fatma'yı hânemden git bana lâzım değilsin anam bacım ol nereye gidersen git didiğini merkûmûn lisânından istimâ' eyledim Ben bu husûsa bu vech üzere Allâh için Şâhidim. Fî 28 Nisan Sene 327

İbiş oğlu Vakkâs

Sahife 78

Belge no 49

Durdu oğlu Mehmed'in, Meryem binti Halil'e müdahalesinin men edilmesi talebi,

Köristan karyesi sâkinlerinden Meryem binti Halil nâm kadının vekîl-i şer'îsi Meydan mahallesinden Said Efendizâde Emîn Efendi kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde karye-i mezkûr sâkinlerinden Durdu oğlu Mehmed nâm kimesnenin vekîl-i şer'îsi Meydan mahallesinden Nailizâde İbrahim Efendi nâm kimesne muvâcehesinde bi'l-vekâle da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb Müvekkilem Mezbûre Meryem nâm kadına hâzır-ı merkûmûn müvekkili Durdu oğlu Mehmed nâm kimesne oğlum Mehmed'in menkûhesidir deyû mezkûreyi zevcine ita'at etmeğe da'vet idüb hâlbuki nikâh meselesinin esâssız olduğundan merkûmûn Müvekkileme olan müdâhalesinin men'ini talep iderim deyû ba'de'd-da'vâ Müddeî-i 'aleyh vekîli İbrahim Efendi dahî cevâbında Mezbûre Meryem müvekkilim Mehmed mâhdûmu Mehmed'e bundan onbir mâh evvel izinâmesini mahkeme-i şer'iyeden ihrâc iderek karye-i mezkûrda Mamo oğlu Mehmed ve Gülsüm oğlu Osman bin Mehmed ve Yeşim Oğlu Mustafa ve Kara elsizli oğlu Mustafa vekîl Hasan oğlu Ahmed ve Kara Ahmed oğlu Mustafa ve Değirmenci Bellü Mehmed ve Kemik oğlu huzûrlarında akd-i nikâh eylediğinden Mezbûre dahî on seneden müvekkilim nezdinde isede bundan beş on gün mezbûrenin vâlidesiyiz diyerek diğerine akd-i nikâh ideceği anlaşılmakla Mezbûrenin müvekkilim merkûm Mehmed mâhdûmu Mehmed'e teslimine ve zevcine ita'ate dâir Mezbûre müvekkili hâzır-ı merkûm Emîn Efendiye tenbîh olunmak ve îcâb-ı şer'îsini talep iderim. Müddeîye vekîli dahî Müddeî-i 'aleyhin nikâh iddiâsını

külliyen inkâr ve şâhidlerinin istimâ' itdirmesini dermiyân eyledi. Fî 13 Nisan Sene 327

Müddeî-i 'aleyh	Müddeiye
Vekîl	Vekîl
İbrahim	Emîn

Ve tarihinden onbir gün sonra Müddeî-i 'aleyh vekîli İbrahim Efendi istimâ' itdireceğini tekrâr ifâde eyledi.

Mezbûrenin nikâhı bundan ne kadar vakit evvel Mezbûrenin nikâhı 'akd edildiği ve kaç gurus gurus mehirle 'akd edildiğinin îzâh idilmesi vekîl Emîn Efendi iddiâ etmesiyle lede'l-istîzâh 800 gurus mehirle bundan bir sene mukaddem Mezbûrenin nikâhı 'akd idildi ve Mezbûreye velâyeti hasebiyle 'amûcası müvekkilim Mehmed mâhdûmu Mehmed'e bâlâda beyân olunan şuhûdlar huzûrunda 'akd-i bi'l-velâye icrâ itdirmiştir ve ba'de Mezbûre dahî kendi bizzât bâliğa olmak hasebiyle ikrârlığını virüb nikâhını 'akd itdirmiştir.

Şâhidûn-ı merkûmûndan Kõristan karyesinden Osman bin Mehmed nâm lede'l-istişhâd ve 326 senesi Mayısında Mamo oğlu Mehmed'e Mezbûre Meryem binti Halil nâm kadın bâliğa olduğu halde 'amûcası Mehmed oğlu Mehmed'e 800 gurus mehir ile nikâhını 'akd itdirmesine vekâlet viridi ve nikâhını dahî Kemik oğlu Mehmed 'akd eyledi. Ben bu husûsa Allâh için.

Şâhid
Kõristan karyesinden
Osman bin Mehmed

Meryemuşığı karyesinden Mustafa bin Hazer nâm kimesne lede'l-istişhâd Mezbûre Meryem binti Halil nâm kadın 'amûcası Mehmed oğlu Mehmed'e 800 gurus mehir ile nikâhını akd itdirmesine Mamo oğlu Mehmed'e vekâlet verdi nikâhını dahî Kemik oğlu Mehmed nâm kimesne 'akd eyledi Ben bu husûsa Allâh için şâhidim.

Şâhid

Meryemüşağı karyesinden

Mustafa bin Hazer

Sahife 79

Köristan karyesinden Mamo oğlu Mehmed lede'l-istişhâd Mezbûre Meryem binti Halil Nâm kadın nefsinî ammizâdesi Mehmed bin Mehmed'e 800 gurus mehir mukâbelesinde nikâhını 'akd itdirmeğe beni tevkîl eyledi ve nikâhını dahî vekâletim hasebiyle merkûm Mehmed bin Mehmed'e nikâhını 'akd itdirüb ve bu dahî 326 senesi Şehr-i Mayısında idi Ben bu husûsa Allâh için Şâhidim.

Köristan karyesinden

Mamo oğlu Mehmed

Müddeîye vekîli Emîn Efendi dahî cevâbında bir Sene evvel sabî olduğu gibi şu halde yine sabiyedir şu halde bâliğa olsa nikâha vekâlet virse gerek 'amûcası velâyet hasebiyle nikâhını 'akd itdirse şer'an kabûl olub olmayacağı fetvâ-yı şerîfe havâlesini taleb iderim.

Vekîl Emîn

Kemik oğlu Mustafa nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd Mezbûre Meryem binti Halil nâm Mezbûreye Mamo oğlu Mehmed vekîl olub Mamo oğlu Mehmed vekîl olub vekâleti hasebiyle Mezbûreye 800 gurus mehir ile zikr olunan Şâhidler huzûrunda merkûm Mehmed'e 'akd-i nikâhlarını icrâ itdim ve Mezbûre dahî âkil ve bâliğa olduğunu dahî biliyorum bu husûsa Allâh için Şâhidim.

Şâhid

Kemik oğlu Mustafa

Vekîl İbrahim Efendi dahî cevâbında Mezbûre Meryem nüfusça yedimde bulunan nüfus tezkeresi mücebince onaltı yaşında olduğu gibi fi 1 Mayıs Sene 326 tarihinde dahî mahkeme-i şer'iyeden ibrâz eylediğim izinnâme mücebince Mezbûre bâliğa olduğu halde mahzar-ı şuhûda müvekkilim merkûm Mehmed'e 'akd-i nikâh eylediğini ve şu halde bâliğa Şâhidlerin şehâdetiyle tebeyyün itdiğinden Mezbûrenin tarafıma teslîmini bi'l-vekâle da'vâ eyledi.

Vekîl
İbrahim

Fazîletlü Müfti Efendiye
fî 23

Vekîl İbrahim Efendi Mezbûre huzûr-ı hâkimde bâliğa olduğunu ikrâr ile Emîn Efendiye mahkeme-i şer'iyede vekâlet virdiğini bâliğa olduğuna delîl-i kâfi olduğunu ilave beyân eylediği zabt oldu. Fî 23 m

Ba'de îcâb-ı şer'îsi beyân eylemek üzere Mezbûrenin cüssesi bulûğa mütehammil olduğu halde ... şer'î ad idilerek vekîl-i merkûm Emîn Efendiye tevkîl ve iddiâyâ selâhiyeti esbâbının beyân buyrulması zımmında îade takdîm kılındı. Fî 24 m

Müfti

Mezbûrenin yedinde bulunan nüfus tezkeresi mûcebi onaltı yaşında olduğunu kendisi dahî mahkeme-i şer'iyede bulûğunu ikrâr ve itiraf etmesi üzerine merkûm Emîn Efendiye tevkil eylediği ma'ruzdur. Fî 24 m

Mühür

Mezbûre hangi tarihte hayzı görüp bâliğa olduğunu zabtla nüfus kaydı tevellüd-i 'ilm ü haberiyle mi tahrîr-i cedîd ile mi tahrîr-i cedîdiyle ise huzûrîmi gıyâb mi nüfus me'murluğudan suâl buyrulması zımmında tekrâr îade takdîm kılındı.

Müfti

Sahife 80

Mezbûre Meryem bizzât mahkeme-i şer'iyeye hâzır olub bâliğa olub olmadığı tekrâren istîzâh idildikde bundan bir sene mukaddem hadd-i bulûğa vâsıl olduğunu ifâde eyledi ve Mezbûrenin nüfusca kaydı dâire-i nüfusdan suâl olundukda zîrde muharrer derkenârın 'aynı beyân olunur.

Nüfusdan gelen derkenâr

Mezbûrenin karye-i merkûma 11. hânede 310 tevellüdiyle mukayyed ve şu halde onyedî yaşındadır Anasının huzûrî şart olmayub gıyâben mâhiye-i ihtiyâriye veyâhud akraba ve taallukâtının îfâdeleri üzerine yazılmakda bulunduğu ve Mezbûreninde o sûretle muâmele olacağı cihete îade-i takdîm. Fî 24

Sahife 81**Belge no 50****Asfe binti Yusuf'un, kardeşi Ömer oğlu Yusuf Hasan üzerine açtığı hisse davasında anlaşmanın sağlanması ve zimmetinin ibra edilmesi**

Behisni kazâsı kuralarından Viran karyesi sâkinlerinden Salih bin İbrahim nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde karye-i mezkûr sâkinlerinden Ömer oğlu Yusuf Hasan nâm kimesne muvâcehesinde bi'l-vekâle takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i 'anî'l-merâm idüb vekîl-i musahhar-ı şer'îsi bulunduğum zevce-i medhûl-ı bihâm Asfe binti Yusuf nâm için bi'l-vekâle Behisni mahkeme-i şer'îyesinden birâderi hâzır-ı merkûm Hasan 'aleyhinde ahz ve istihsâl eylediğim fi 14 Rebû'l-âhir Sene 329 ve 22 numarolu i'lâm-ı şer'îde hisse-i ırsiyesini vâzi'ü'l-yed bulunan karındaşı hâzır-ı merkûm Hasan Müvekkilem Asfe'yi 750 guruş hisse-i ırsiyesinden dolayı sulha tâlib olub ben ve müvekkilem dahî ez gayr-i arazi kâffe-i akâr ve emlâkda ve eşyâ-yı metrûkeden hissesine mübâdele meblâğ-ı mezbûr 750 merkûm Hasan'dan Müvekkileme vekâleten aldım ve merkûm Hasan'ın zimmeti ibrâ ve mîrâs meselesinden dolayı cem'-i hakkımızı ıskât eyledim ba'demâ 'ırse müteallik bir günâ da'vâya selâhiyetim yokdur didikde hâzır-ı merkûm Hasan dahî cevâbında hemşîresinin 'ırse müte'allik da'vâsından dolayı ez gayr-ı arazi her bir emvâl ve eşyâdan meblâğ-ı mezbûr 750 guruşa musâlaha olduğunu ve 'akd-i sulhı kabûl ve meblâğ-ı mezbûr hâzır-ı merkûm Salih'e teslim idildiğini ikrâr ve i'tiraf eylediği zabt olundu.

Müddeî-i merkûm

Salih

Mühür

Müddeî-i 'aleyh

Yusuf oğlu Hasan

Mühür

Şâhid

Viranşehir karyesinden

Efendizâde Mevlüd

Vüstâ Mahallesinden

Emîr oğlu Mahmud bin Mehmed

Şâhid

Karye-i mezbûrdan

Kamil oğlu Derviş

Belge no 52**Kocürek oğlu Hacı Mısdık'ın, Mor Hassa oğlu Kel Ahmed'den değirmenden hissesini talep etmesi**

Fındık karyesi ahâlisinden Kocürek oğlu Hacı Mısdık'ın vekîl-i müseccel-i şer'îsi Hristiyan mahallesinden Bardakçıyan Habîb Efendi kezâ karye-i mezkûrdan Mor Hassa oğlu Kel Ahmed vekîli Hanzâdeyan 'Arâkil Efendi muvâcehesinde Behisni mahkeme-i şer'îyesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb karye-i mezkûrda Dokuz Kıyas mevkiinde vâki tarafları cebel hânesi ve aşağı değirmen harığı ve dokuz kıyas ve cebel ile mâhdûd bir bâb ve bir göz değirmende mevekkilimin vâki olan hisse-i şer'îyesi olan sülüs hisse hâsılâtını virmekden imtina' eylediği cihetle hissesi olan 80 ölçek buğdanın Müddeî-i 'aleyh merkûm Ahmed'den tahsîli matlûbumdur didikde Müddeî-i 'aleyh vekîli 'Arâkil Efendi dahî cevâbda mezkûr değirmen ile harık ve bend mahallerine müvekkilim merkûm Ahmed 305 senesinde inşâ' iderek tarih-i mezkûrdan şimdiye kadar müstakilen mutasarrıf olub merkûm Müddeî Hacı Mısdık'ın işbu da'vâda vâhi ve bî esâs olduğundan reddini ve müvekkilimin sûret-i müstakilede tasarrufunu şuhûd-ı şahsiye ile de tebeyyüne müheyyâ bulunduğumdan ol bâbdaki Şâhidlerimin istimâ'ıyla merkûmûn mu'ârazadan men'ini kibel-i şer'î şerîfden Emîr ve tenbîh buyrulmasını talep iderim.

Mezkûr ma'lûmü'l-hudûd değirmenin hisse-i şâyi'âsını bundan 25 Sene mukaddem müvekkilim karye-i mezkûr ahâlisinden Selim Hasan oğlu Süleyman'dan bezl-i ma'lûm ile mübâya'a idüb bir vakit kaldıktan sonra harab olub yüzü üzeri kalmış bundan on bir Sene mukaddem müştereken Müddeî-i 'aleyh ile müştereken inşâ' iderek tekrâr harab olub 320 senesinde yine müştereken inşâ' idilerek işletmekte oldukları halde müvekkilim bir cinâyet da'vâsından dolayı Maraş'da birkaç Sene mevkûf kalarak hâsılâtını Müddeî-i 'aleyh ekel itmiş ve hapisden 'avdetinde ise hissesini tamâmen aldığını ve müvekkilimin hissesine tâlib olub on dört liraya bana vir demesine de ve'l-hâsıl müştereken inşâ' itdiğini ve hâsılâtını aldığını hissesine tâlib bulunduğunu şuhûd-ı mu'tebere ile isbâta hâzır bulunduğundan 'arz ideceğim Şâhidlerin istimâ'ını talep iderim.

Mezkûr mülkûn bidâyetine yalnız müvekkilim tarafından inşâ' ve bilâhere iktizâ itdikce ta'mîrat-ı lâzime îfâ ve Müddeî-i merkûm Hacı Mısdık iki üç Sene gaybûbet itmiş isede mürûr iden sâlifü'l-'arz 305 tarihinden itibaren şimdiye kadar Müddeî-i merkûmûn huzûrıyla müstakilen mülkiyet üzere mutasarrıf olduğunu ve böyle mülk da'vâlarında mülk-i müstakil da'vâsının beyyinesinin tercih idileceği ahkâm-ı şer'î şerîfden bulunduğu binâen ol bâbdaki ikâme ideceğim Şâhidlerin istimâ'ını talep iderim. Fî 30 Nisan

Müddeî vekîli

Müddeî-i 'aleyh vekîli

Sahife 82-83

Tarafeynin hangisinin beyyinesi istimâ ' idileceğinin beyânı zımmında fazîletlü Müfti Efendiye. Fî 16 Mayıs Sene 327

Mühür

Mezkûr Müdde'âya değirmende Müddeî ve Müddeî-i 'aleyh 'ale'l-iştirâk mutasarrıflar ise Mecelle-i Celîlenin 1753. maddesine ve eğer zi'l-yed yalnız Müddeî-i 'aleyh olub Müddeînin iddiâsı harîc olduğu halde ise Mecelle-i Celîlenin 1760. maddesine tevîken îfâ-yı muâmele idilmesi iktizâ ider. Allâh-u a'lem

Müfti

Sahife 84

Belge no 53

Gazel Deli Mehmed'in kızları Aîşe ve Zeyneb'in, kardeşleri Mehhmed'den terekeden hisselerini talep etmeleri

Büyük Perveri karyesi sâkinlerinden Gazel Deli Mehmed'in kerîmeleri Aîşe ve Zeyneb nâmân kadınlar Behisni mahkeme-i şer'îyesinde ma'kud odada li ebeveyn birâderleri Gazel Deli oğlu Mehmed muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb bundan mukaddem vefât iden pederimizin Gazel Deli Mehmed'in metrûkâtından bi'l-cümle emvâl ve eşyâdan ve hâne sicilâtından mâ farazallâh hisse-i 'irsiyyemizi vâzi'ü'l-yed bulunan birâderimiz hâzır-ı merkûm Mehmed'den bi't-tahsîl tarafımıza teslîmi bi'l-verâse matlûbumuzdur deyû ba'de'd-da'vâ ol dahî cevâbında Mezbûre Aîşe ve Zeyneb li ebeveyn hemşîresi olduğunu müteveffânın vârisi olduğunu ikrâr ve lâkin pederleri Gazel Deli Mehmed fî 29 Nisan Sene 315

tarihli bir kıt'a sened mûcebi bir bâb değirmende olan hissesini ve karye-i mezkûrda vâki ma'lûmü'l-hudûd dört kıt'a gürüm bağını ve yine karye-i mezkûrda fevkânî ve tahtânî bir bâb hâneyi ve hâne derûnunda vâki yirmi batman kab kakak bakırı ve hâne derûnunda sâir tabak ve eşyâ elbiseyi ve 80 ölçek hinta tohumunu ve 30 ölçek semiz tohumunu ve dört re's öküzün ve on re's davarı 2440 guruş fûruht ve ismânını dahî tamâmen ahz ve kabz eylediğini nâtık bir kıt'a sened ibrâz iderek mezkûr sened derûnunda vâki emvâl ve eşyâlardan aslâ ve kat'â bir günâ hak ve alakalar kalmadığını beyân ve müdafâ'a eylemesiyle bi tavassut beyneri ıslâh ve tevfiğ-i 'arz-ı şerâit sıhhat-i sulhı hâvi ve şurût-ı müfsideden âri derûn-ı senedde vâki' fûruht olunan emvâl ve eşyâlardan mübâdele karye-i mezkûrda Hopalık mevkiinde hudûdu şimâlen Kör Mehmed oğlu Mehmed ve garben Payaslı Mehmed Şarken Sarıbaş cenûben Balu Süleyman bağlarıyla mâhdûd otuz baran bir kıt'a gürüm bağını beş guruş kıymetlü hemşîrelerim Mezbûre Aişe ve Zeyneb'e ale't-tarîk ittihâz-ı sulh eylediklerinde ve mezkûr senedin harîcinde vâki olan sâir emlâk arazilerimiz dahî bi hesabü'l-feraiz taksîm olunmak üzere ve müteveffânın deyni dahî merkûm Mehmed'e 'âid ve râcih olunmak üzere mezkûr arazilerde olan mevrû'atdan dahî Sene-i hâliye hâsılatından sekiz ölçek hinta dahî hemşîrelerim mezbûretâna virilmek üzere ve zikr olunan gürüm bağından ma'dâ bi'l-cümle emlâk ve eşyâdan ve mîrâsa müteallik kâffe-i de'âvîde li ebeveyn karındaşımız Mehmed'den zimmetini ibrâ ve ıskât eyledik didiklerinde zabt oldu. Fî 12 Mayıs Sene 327

Şâhid

Gözlü Hocaşâde Ali

Hazi Ömer Efendizâde

Diğeri Aişe

Hemşîresi Zeyneb

Gazel Deli oğlu Mehmed

Belge no 54

Meryem ve Aksa ve vâlideleri Meryem binti Çalık Daver'in, Çerenkli Melkûn oğulları Karâbet ve Madsis'e bir bab nalbant ve iki bab demirci dükkanındaki nısf hisselerini satmaları hakkında huccet

Behisni kazâsı mahallatından Hristiyan Mahallesi ahâlisinden Çerenkli başı hafiyeleri müteveffâ Vartan oğulları Artin ve Mühtedî Abdullah ve Agob ve Gökir'in ve Hacı Davud ve mahalle-i mezkûrdan Hanzâdeyan 'Arâkil Efendi ve Nalband Bedik oğlu Hacı Serkis ta'rîfleriyle mua'rriye hemşîreleri Meryem ve

Aksa ve vâlideleri Meryem binti Çalık Daver nâmûn kimesne yine mahalle-i mezkûreden ammizâdeleri Çerenkli Melkûn oğulları Karâbet ve Madsis muvâcehelerinde Behisni mahkeme-i şer'iyesinde ma'kud-ı meclîs-i şer'-i enverde her biri başka başka takrîr-i kelâm ve ta'bir-i 'ani'l-merâm idüb müteveffâ ceddimiz Çerenkli başı Görîk ile birâderi hâzır-ı bi'l-meclîs ammizâdelerimiz kaya makrebet ve Mosis'in pederleri müteveffâ Melkûn hâl-i hayatlarında bundan tahmînen yirmi yirmibeş Sene mukaddem Hamrâ mahallesinden Müderris Hamdi Efendiden müşterekâsından adı ile arsasını bi'l-iştirâ bilâhere kendileri tarafları uğrı ve yemîni yol ve yesârı Ömer Ağa oğullarının Nalbant dükkânı ve arkası kaya ile mâhdûd bir bâb ve diğeri tarafları uğrı ve yesârı yol ve yemîni kezâ Ömer Ağa dükkânı ve arkası mezbelelik ile mâhdûd Eski Mahkeme uğrı nâm mahâlde inşâ' itdirmiş oldukları iki bâb demîrci dükkânlarını hâzır-ı merkûmân ile miyânemizde müşterek olub mezkûr dükkânlardan cihet-i şimâlîde vâki Dehned ve oğlu oğlu dükkânı cihetinde bulunan bâlâda hududları muharrer yemîni ve uğrı yola ve yesârı Ömer Ağa oğulları dükkânı ve arkası kaya ile mâhdûd bulunan dükkândaki müstakil nisf-ı hissemizi ahz ve makbuzumuz olan onüç 'ayn-ı Osmânî lirası ile kendilerinin dahî diğeri bâlâda muharrer dükkândaki nisf-ı hisselerini beş liraya mukâbil bi't-tav'î'r-rızâ tarafımıza terk eyledikleri cihetle bedeli olan mezkûr beş lira ve yedi lira dahî kitab ve saat bahâsı ki cem'an 25 Osmanlı lirasına mübâdele mezkûrî'l-hudûd dükkânda olan nisf-ı hissemizi bey '-i bat sahîh-i şer'î ile bey' ve fûruht ve teslîm ve ve fâsid iderek bir günâ hak ve medhâlimiz kalmadığı ve mülk-i mezkûreler gerek mûrîslerimiz ve gerek kendi nâmlarınızda tapuca mukîm olmadığından tarafeyn her hangimizin tâlib olur isek bâlâda muharrer olduğu üzere mezkûr dükkânları başka başka tamamını kendi nâmımıza tapuya rabt itdirmeye hak ve selâhiyetleri olub usûl-i dâiresinde tapu senedi ahz edilmeye değin işbu bey'imizi tasdîki müş'ar takrîrlerimizin bir kıt'a huccet-i şer'iyeye rabtı matlûbumuzdur didiklerinde hâzır-ı merkûmân Karâbet ve Mosis dahî bey'-i mezkûru ber vech-i meşrûh eylediklerini beyân ve ikrâr eylemeleriyle zabt olundu. Fî 23 Mayıs Sene 327

Diğeri	Darman görü	Diğeri	Birâderi	Birâderi	Birâderi
İhsa	Maryem	Hacı Davud	Görîk	Agop	Abdullah

Hristiyan mahallesinden

Mosis

Çilingirbaşı oğlu Artin

Sahife 85

Mezkûr dükkânlarda bir günâ hakkımız ve medhalimiz yoktur. Fî 23 Mayıs Sene 327

Zevcesi Markesis
Turfati

Diğeri Nena

Diğeri Vartan

Diğeri

Hristiyan mahallesinden
Çilingir Samil Melkun
Kerîmesi Meryem

Mu‘arrif

Hanzadeyan ‘Arâkil Efendi

Mu‘arrif

Hristiyan mahallesinden

Çulcu Ağob oğlu Agob

Sahife 86

Belge no 55

Hüseyin Ağa oğlu Hüso ile Mamo oğlu Mesto arasındaki masere zemini ve ceviz ağacındaki nısf hisse davası ve anlaşmanın sağlanması

Behisni kazâsı kuralarından Sivarlı karyesi sâkinlerinden Hüseyin Ağa oğlu Hüso nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer‘iyesinde meclîs-i şer‘i şerîf-i enverde karye-i mezkûr sâkinlerinden Mamo oğlu Mesto nâm kimesne muvâcehesinde da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb merkûm Mesto’nun karye-i mezkûrda Kızılca mevkiinde vâki bir kırât tohum isti‘âb ider mahal hakkında ‘aleyhde mahkeme-i şer‘îyeden fî 7 Mayıs Sene 327 tarihinde tarafıma teblîğ olunan 19 numarolu ve 1 Nisan Sene 327 tarihli bir kıt‘a i‘lâm-ı gıyâbi hükmüne ‘adem-i kana‘atle ber vech-i âtî iğrâk ile da‘vâ-i mezkûrda arazi meselesi bulunduğu cihetle tarafeynin ancak rızâsıyla arazi da‘vâsının mahkeme-i ‘aliyyelerini fasl ve rü‘yet olunacak mütefenni-i ‘arz olub bu babda diğerlerinin rızâsı olub olmadığı anlaşılmaksızın hükm verilmesi ve akar da‘vâlarının zi’l-yedlik tahakkuk itmedikce esâs da‘vâyı bakılamayacağı derkâr iken cihâye iden gıyâbî mahkemede bu cihetin tesviye-i meskut-ı ‘anh bulunduğu mezkûr ma’sere ve bir kırat isti‘âb ider zemini hâzır-ı merkûm işbu peder ve mûrîsim Hasan Ağanın nısfîyet üzere müşterek olub mezkûr

nısf-ı hisse-i müteveffâ pederimden bana ‘ırsen intikâl itmiştir ve mezkûr ceviz Ağacı merkûm Mesto’nun mülki olmakla bunda hakkım olmayub ancak ma’sere zemin ile birlikde nısfı benim olmakla müdâhale eyledim deyû ifâde eyledi.

Merkûm Mesto dahî cevâbında mezkûr ma’sere ile bir kırat tohum isti’âb ider zemin ve bir ceviz Ağacı birlikde olduğu remiklûden kırk senedir almışdır ve ol vakitten berû taht-ı tasarrufumda bulunmuştur bundan bir sene evvel hâzır-ı merkûm Hüso müdâhaleye başlamıştır ve on senedir hâzır-ı merkûm Hüso kendi rızâm ile ma’serede bekmez kaynadırlar idi bir senedir cer etmeğe ve temellük iddiâsında bulunduğu cihetle Mu’terîz-i merkûmûn i’tirâzının reddini ve kelâm-ı evvelin tasdîkini talep iderim.

Mezkûr ma’sere me’a zemin ... ittisâlinde bulunan bağ ile berâber ceddinden ‘amûcam Yakub’a ve Yakub’dan 310 tarihinde pederim Hasan Ağaya intikâl ve pederimden dahî bana intikâl eylemiştir. Ve’l-hâsıl mezkûr ma’sere ve zemini hâzır-ı merkûm ile miyânemizde müşterek olub her ikimizin nısfiyet üzere malımız olub bihakkın müdâhale eylediğini ifâde eyledi.

Ve merkûm Mesto’nun ‘aleyhime ikâme ve istimâ’ itdirmiş olduğu Şâhidlerin bendelerine ‘adâvet-i dünyeviyeleri olmakla mezkûr Şâhidlerin şehâdetini kabûl olunub olunmaması şer’i şerîfe havâlesini talep iderim ve benim ile istimâ’ idilen Şâhidlerin ‘adâvet-i dünyeviyeleri olduğunu Sivarlı karyesinden Köşger Yakup ve Kör Mustafa ve karye-i mezkûrdan Abdi hoca ve Seydi Ağa oğlu Seyho ve Mami Körü nâm kimesneler ile isbât ideceğini ifâde eyledi ve ba’de mezkûr ma’sere için her hangimizin şâhid îcâb iderse istimâ’ına hâzır ve âmâde olduğumdan îcâb-ı şer’îsini talep iderim. Fî 6 Haziran Sene 327

Mu’terîz-i ‘aleyh

Mu’terîz

Sivarlı karyesinden

Sivarlı karyesinden Mesto

Ağa Hüso

Mühür

Fî 30 Haziran Sene 327 Tarihli da’vetiyede Mu’terîz görülerek yazılan Karaboy beğizâde Mehmed’den lede’l-suâl benim ol vechle gerek bidâniyen ve gerek i’tirâzen bir günâ da’vâm olmadığını ‘arz eylerim. Fî 7 Teşrîn-i sâni Sene 327

Boybeğizâde Mehmed
Mühür

Sahife 87-a

Mu'teriz-i merkûm Hasan Ağa oğlu Hüso Müddeî-i merkûm Meşi Kürd muvâcehesinde ifâde idüb mezkûr ma'sere i'tiraz lâyihasında beyân eylediğim vechle benim malım olub pederimden müntakil malım olmakla berâber hâzır-ı merkûm bigayr-i hak müdâhale itmekdedir.

Mezkûr ma'sere zemîni denilen mahalle tohum ekilüb ekilmediği Mu'teriz-i merkûmdan lede'l-suâl mezkûr zemin tohum ekilmek için bir yer değildir ma'serenin havlusu ve ma'serenin levâzımından bir yerdir yoksa tohum falan ekilmez ma'sereye mâhsûsa bir yerdir.

Mezkûr ma'serenin nısfı karyemizden Habita denilen kimseden 'amûcama kalmış ve 'amûcam Yakup nâm kimesne vefâtı olan 309 tarihinde pederime kalmıştır ve pederimin vefâtından berü yani yedi sekiz senedir bize kalmıştır. Biz dahî mezkûr ma'serede üzüm kaynatırız ve pederim ve 'amûcam dahî mezkûr ma'serede müşterek olmaları cihetiyle mezkûr ma'serede pekmez kaynadırlar idi ve mezkûr ma'sere civarında bulunan bağ sahibleri dahî pekmezlerini ol ma'sere ibâheten kaynatırlar fakat mülkleri değildir.

Miyânemizde menâzi'-i fih olub şarken tarîk-i 'âmm ve garben Mesto ve Hüso bağları ve şimâlen merkûm Mesto kavaklığı ve cenûben merkûm Hüso kavaklığı ve bağı ile mâhdûd ve merkûm bir kırât tohum isti'âb ider zemin ve ma'sere mahalli kemâ fi's-sâbık etraf-ı bağların aHalileri orada üzümlerini sıkdıkları gibi ba'demâ dahî mahall-i mezkûrda üzümlerini sıkmak hakları bâkî kalmak ve Mu'teriz-i merkûm Hüso'ya Hasan Ağanın bağının sipenc mahallini tağyîr iderek pınarı dâhil-i mülk eylediğini ma'nâ ber şer'i şerîf olduğundan mezkûr sipenc-i mahall-i kadîmine irca'la pınarı haneme ihrâc etmek mezkûr pınara mülkiyet iddiâsında bulunmamak ve mezkûr ceviz Ağacı dahî Mesto bin Mamo'nun olub ânâda hiçbir vechle bir taraftan müdâhale idilmemek ve ba'demâ ber vech-i ma'ruz husûsata mugâyir harekâtta bulunan kimesneler olur ise ânın dahî o mahalle hakk-ı duhûlü olmayacağına her iki taraf bi't-tav' ve'r-rızâ sulh olub her

vechle bâkî de‘avî ve muhâsemâtdan yek diğërimizin zimmetini ibrâ eylediğimizi mübeyyin işbu mahalll-i mahzar-ı şer‘i şerîfede temhîr eyleriz. Fî 7 Teşrîn-i sâni Sene 327

Sivarlı karyesinden
Hasan Ağa oğlu Hüso

Sivarlı karyesinden
Mamo oğlu Mesto
Mühür

Huzûrumuzla vech-i meşrûh üzere musâlaha oldukları bâlâda muharrer imzâ ve mühürler tarafeynin imzâ ve mühr-i zâtileri olduğunu tasdîk eyleriz. Fî 7 m

Şer‘iye ikinci kâtibi
Mühür

Musa Alizâde

Şer‘iye kâtibi
Mühür

Sahife 87-b

Belge no 56

Hüseyin bin Hacı Ali’nin, iki baş keçisinin çalınması ve Kuyumcu Serkis oğlu Şamel’de bulunması nedeniyle tarafına teslim talebi

Behisni kazâsının Gümüşpınar karyesi sâkinlerinden Hüseyin bin Hacı Ali nâm nâm kimesne Behisni kazâsı mahkeme-i şer‘iyesinde meclîs-i şer‘-i şerîf-i enverde Hristiyan mahallesinden Kuyumcu Serkis oğlu Şamel nâm kimesne muvâcehesinde da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb bundan tahmînen yirmi gün mukaddem karyemizde bulunan Gümüşpınar karyesinde olan Çoban Hacı nâm kimesneye ra’y itmek üzere davarlarımızı teslîm itmiş isemde mezkûr davarlarımdan iki re’s biri siyah ve biri hanik tâbir olunur keçi sârikler taraflarından sirkat olunub bundan bir evvele kadar taharrî idüb şimdi hâzır-ı merkûm Şamel yedinde bulunub ve el hâlete hâzihi ve mahkeme kapısında mevcûd bulunan mezkûr iki re’s keçi kendi keçilerimden doğma sarf malım olmakla merkûmdan tahsîliyle tarafıma teslîmi bi’l-istihkâk matlûbumdur.

Müddeî-i ‘aleyh merkûm Şamel dahî cevâbında mezkûr iki re’s keçiyi tahmînen onyedî onsekiz gün evvel Rum Kal’a kazâsına tâbi Çöplü Kürdo oğlu Bekü’den dört mecidiyeye mezkûr ve şu halde mahkemede mevcûd olan keçileri aldım ve iştirâ zamanında bayi’ merkûm bildiğim ma‘rûfem bir kimse olmadığı hasebiyle

merkûm Bekû'den mezkûr keçiler hırsızlık ve gayrının malı olmadığına ve olduğu veyâhud iki müstahsar çıkar ise parasını gerü virmeğe bir kefil taleb eylerim bâyi'-i merkûm Bekû Hristiyan mahallesinden Nalband Müğal Ağob oğlu Ağya'yı bana kefil virüb ben dahî parayı Ağya'ya teslîm eyledim ve mezkûr keçiler mülk-i müşterâsı olduğu Müddeî-i merkûmûn iddiâsını külliye inkâr eyledi.

Müddeî-i merkûmdan iddiâsına mutâbık beyyine taleb olundukda karye-i mezkûrdan Seydo oğlu Hacı Arab oğlu Samed ve Hüseyin Ali oğlu Hüseyin ve Hasan Seydi nâm kimesneler ile işhâd ideceğini ifâde eyledi.

Müddeî-i 'aleyh

Hristiyan Mahallesinden

Serkis oğlu Şamel

Müddeî

Gümüşpınar karyesinden

Hüseyin

Şâhidûn-ı merkûmûndan Gümüşpınarlı Hacı Seydo nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd muhâllefeden lede'l-istişhâd fî'l-hakîka mahkeme kapusunda mevcûd olan biri siyah biri hanık iki re's keçi işbu hâzır-ı merkûm Hüseyin bin Hacı Ali'nin malı ve kendi keçilerinden doğduğunu bilirim ve bundan yirmi gün evvel geceleyin karyemizde çoban sirkat idildi ve ol vakitten berü mezkûr keçilerin akıbetini taharrî idiyor ve'l-hâsıl mezkûr keçiler merkûm Hüseyin'in sarf mülki olduğuna Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Gümüşpınar karyesinden

Hacı Reşîd

Şâhidûn-ı merkûmûndan Arab oğlu Hamo nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd muhâllefeden lede'l-istişhâd bu dahî evvelin şehâdetini müttefikü'l-lafz ve'l-ma'nâ ifâde eyledi.

Şâhid

Gümüşpınar karyesinden

Arab oğlu Hamo

Mezkûr keçileri hiçbir tarafa satmadığına ve bir kimseye hibe ve bir cihetle mülkünden ihrâc itmediğine Müddeîden tahlîfi icrâ olunarak ve Müddeî-i 'aleyh-i

merkûm Şamel'in talebiyle istimâ' olunan Şâhidlerin dahî tahlîfi icrâ olunmakla mezkûr keçiler Müddeî Hüseyin'in olduğuna hükm-i rabtına karar virildi.

Sahife 88

Belge no 57

Çilingir Beni oğlu Mühtedi Abdullah'ın, karısı Seryohi binti Serkis adlı kadın üzerine açtığı davada Müslüman olması nedeniyle karısının kendine itaat etmediğini ve itaate tenbih olumasına dair talebi

Hristiyan mahallesi sâkinlerinden Çilingir Beni oğlu Mühtedî Abdullah vekîl-i şer'îsi Meydan mahallesinden Said Efendizâde Emîn Efendinin Hristiyan Mahallesi sâkinlerinden Seryohi binti Serkis nâm kadın 'aleyhinde ikâme eylediği zevciyete ita'at iddiâsından dolayı Mezbûreye 'alel'l-'usûl üç defa da'vetiye tebliğ olunub 'adem-i icâbetten ve vekîl-i merkûm Emîn Efendi mahkemenin gıyâben teşkilini iddiâ eylemesiyle Mezbûrenin hukûkunu muhâfazaya muktedir mahkeme-i şer'îye mülâzımlarından Mahmud Efendi vekîl-i musahhar ta'yîn olunub muvâcehesinde vekîl-i mûmâ ileyh Emîn Efendi bi'l-vekâle da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb işbu hâzır-ı merkûm Mahmud Efendi Müvekkilesi Mezbûre Seryohi müvekkilim mühtedî Abdullah nâm kimesnenin 1100 gurus mehr-i mu'accele ile zevce-i menkûhesi olub müvekkilim ihtidâ eyledi diyerek Mezbûre zevce 'adem-i ita'at eylediği gibi nafaka iddiâsında bulunmuş hâlbuki Mezbûre için müvekkilim ayrıca bir hâne tutup Mezbûreyi iskân ve infak ideceğinden Mezbûrenin zevciyete 'adem-i ita'ati dahî mukaddimen almış olduğumuz i'lâm-ı şer'îden anlaşılmakla bi'z-zarûre nafaka almasına hakkı olamayacağından Mezbûrenin zevci bulunan müvekkilim mühtedî Abdullah zevciyete ita'atine dâir vekîl Mahmud Efendiye tenbîh olunmak matlûbumdur. Vekîl-i musahhar Mahmud Efendi dahî cevâbında Müddeîye müvekkili Mezbûre Seryohi Hristiyan olub zevci mühtedî olub mezbûreyi İslâm mahallesinde iskân itmek mülkünde bulunmakla ol cihetten zevciyete ita'atinden ma'azûr olmadığını ifâde eyledi.

Vekîl-i musahhar

Vekîl Emîn Efendi

Said Efendizâde Emîn Efendi

Vekîl-i musahhar Mahmud Efendinin müdâfa'ası şer'an kabûle şâyân görülmekle Mezbûre Seryohi nâm kadının zevci mühtedî Abdullah'a ita'atine zevc-i merkûm

mühtedî Abdullah'ın zevcesi Mezbûre Seyohi'yi İslâm mahallesinde iskân itmeğe hakkı olduğuna ve i'lâm-ı sâbık vechiyle mürûr iden eyyâm için nafaka hakkı olmayacağına hükm oldu. Fî 13 Hazîran Sene 327

Nâib-i Şer'

Sahife 89

Belge no 58

Mestozâde Hacı Osman'ın Ermeni Mahallesi sakinlerinden Baren oğlu Hamir'in karısı Güllü'den alacak talebi

Behisni kazâsı mahallatından Kahtâ Mahallesi sâkinlerinden Mestozâde Hacı Osman nâm kimesnenin Ermeni Mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem vefât iden Baren oğlu Hamir terekesine vâzi'ü'l-yed bulunan zevce-i metrûkesi Gülli nâm kadın 'aleyhinde ifâde eylediği alacak da'vâsından dolayı Müddeî-i 'aleyhâ-yı Mezbûreye üç defa da'vetiye teblîği olunub 'adem-i icâbetten Müddeî-i merkûm muhâkemenin gıyâben rû'yetini talep etmesiyle Müddeî-i 'aleyhâ-yı Mezbûrenin hukûkunu muhâfazaya muktedir mahkeme mülâzımlarından Mahmud Efendi vekîl-i musahhar ta'yîn olup muvâcehesinde kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde Müddeî-i merkûm da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb 319 senesinde müteveffâ-yı merkûm Hamir'e köşkerlik sermayesi olarak 4000 gurusu mütecaviz-i merkûm sermaye virüb bir sene sonra merkûm ile hesabımızı rû'yet idilüb 1200 gurusu zimmet bendelerine zimmeti çıkup meblağ-ı mezkûrdan 200 gurusunu ba'de tesviye idüb bâkî kalan 1000 bana teslîm ve edâ itmeksizin merkûm vefât itmekle müteveffâ-yı merkûmün terekesine vâzi'ü'l-yed bulunan Mezbûre Güllü nâm kadından mutâlebe idiyor isemde imtinâ' eylediğinden meblağ-ı mezbûrun tereke-i müteveffâdan tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbumdur.

Vekîl-i musahhar dahî cevâbında müvekkil-i müteveffâ-yı merkûm Hamir'in bu gibi bir zimmeti olduğunu külliye inkâr eyledi.

Vekîl-i musahhar

Müddeî-i 'aleyh-i merkûmdan iddiâsına mutâbık beyyine talep olundukda müteveffânın birâderi Barid Hacı Kasım mahallesiden Paşuzâde Ahmed Kahtâ mahallesinden Deli oğlan oğlu Hacı ve müteveffâ büyük oğlu Kebu nâm kimesneler ile işhâd ideceğini ifâde eyledi.

Müddeî

Şâhidûn-ı merkûmûndan Paşuzâde Ahmed nâm kimesne meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd lede’l-istişhâd fi’l-hakîka Müddeî-i merkûm Hacı Osman ile Müştereki bulunan müteveffâ Hamir ayrılup hesaplarını kat‘ eyledikleri vakitte bendelerini çağırub huzûrumda hesaplarını görölüb 700 gurus merkûm Hamir’in zimmeti kaldığına ve ikrârına 500 gurus dahî her ikisinin ortaklık nâsı üzerinde alacakları kalub ‘umûm alacağı merkûm Hamir kabûl idüb nısfı bulunan 250 gurus dahî merkûmûn zimmeti kalup cem‘an 950 gurus zimmeti kaldığına Allâh için şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Hacı Kasım mahallesinden

Paşuzâde

Mühür

Sahife 90

Müteveffâ-yı merkûm Hamir’in kebir oğlu Kebo nâm kimesne meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd lede’l-istişhâd fi’l-hakîka pederim müteveffâ-yı merkûm Hamir’e Müddeî-i merkûm Hacı Osman köşger sermayesi virüb ba‘de şirket-i mezkûreden ayrılub 950 gurus Hacı Osman’a zimmeti kaldığını pederim müteveffânın lisânından işitdim. Ben bu husûsa Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Hristiyan mahallesinden

Kebo bin Müteveffâ Hamir

Şâhidûn-ı merkûmûndan Hristiyan mahallesinden müteveffânın birâderi Baron Görük nâm kimesne meclîs-i şer‘a bi’l-vürûd lede’l-istişhâd fi’l-hakîka müteveffâ birâderim Hamir’e Müddeî-i merkûm Hacı Osman sermaye virüb bir zaman ortaklık itdikten sonra ba‘de ayrıldıkları vakit hesaplarının üzerinde bulundum. 950 gurus birâderim müteveffâ Hamir’in zimmeti kaldığını bilirim ve lisânından dahî işitdim. Ben bu husûsa Allâh için şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Hristiyan mahallesinden

Baron bin Görük

Vekîl-i musahhar Mahmud Efendiye Şâhidûn-ı merkûmûn haklarında bir diyeceği olup olmadığı suâl olundukda tezkiyelerini talep eyledi.

Şâhidûn-ı merkûmûn mahalle-i hey'et-i ihtiyâriye ve berü canibelerinden bâ varaka-i memhûra sırren tezkiye idilüb makbûlû's-şehâde oldukları anlaşılmak ve ba'de Şâhidûn-ı merkûmûn 'adl ve makbûlû's-şehâde oldukları Hamrâ mahallesinden Lüzûmî Efendi Abdi Efendi ve Hristiyan mahallesinden Çulcu Garip oğlu Serkis nâm kimesnelerden 'alenen lede't-tezkiye 'adl ve makbûlû's-şehâde olduklarını ifâde eyledi.

Hristiyan mahallesinden
Garib oğlu Serkis

Hamrâ mahallesinden
Lüzûmî Efendizâde

Müddeî-i merkûm Hacı Osman meblâğ-ı mezbûr 950 guruşu müteveffâdan istîfâyı deyn itmediğine dâir gıbbe't-tahlîf-i şer'-i şerîf meblâğ-ı mezbûrun tereke-i müteveffâdan tahsiline hükm olundu. Fî 14 Haziran Sene 327

Nâib-i Şer'

Sahife 91

Belge no 59

Şeyh Velîzâde Mevlüd Efendi'nin Kara Kahyâzâde Hacı Şaşo'dan hışva talebi

Behisni kazâsı mahallatından Vüstâ mahallesinden Şeyh Velîzâde Mevlüd Efendi nâm kimesnenin mahalle-i mezkûrdan Kara Kahyâzâde Hacı Şaşo 'aleyhinde ikâme eylediği hışva da'vâsından dolayı Müddeî-i 'aleyh-i merkûm 'ale'l-'usûl üç def'a da'vetiye teblîği olunub 'adem-i icâbetten Müddeî-i merkûm Mevlüd Efendi mahkemenin gıyâben rû'yetini talep itmesiyle Müddeî-i 'aleyh-i merkûm hukûkunu muhâfazaya muktedir mahkeme-i şer'îye mülâzımlarından Emîrzâde Mahmud Efendi nâm kimesne vekîl-i musahhar ta'yîn olunub muvâcehesinde Müddeî-i merkûm Mevlüd Efendi da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb fî 214 tarihinde hükûmet-i seniye tarafından emlâk vergisinden dolayı Keysun ve Arablar ve Mihmanlı ve Kargalı ve Aşağı Sükudlu ve Yukarı Sükudlu karyelerinin hışva anbarları meczen fûruht olduğunda müzâyeten beher kıyyesi 28 paraya almak üzere üzerimde tekarrür itmekde iken Hacı Şaşo gelüb beher karyede bir para zam

ideyim üzerimde tekrâr ve ihâle olunsun her ne kadar hışva olur ise nısfı sana ve nısfı bana olsun deyû mukâvele idilüb ben dahî kabûl itmemle üzerinde tekrâr eylemesiyle karye-i mezkûrda gidilüb hışva anbarlarını malûmâtım tahtında vezn idilüb vezn olunan anbarlardan 1200 kıyye hışva alınub bundan 2600 kıyye hışva hisseme isâbet idüb bedel-i akçesi tamâmen tarafımdan tesviye idilüb 2334 kıyyesini tarafıma teslîm idüb 266 kıyye hışva hissem zimetinde kalarak hâla şimdiye kadar tesviye eylemedi böyle olmadığına dâir ve ol vakit ne hâl ise bendeleri sem içüp aklım üzerimde olmadığından çokca hışva malûmâtım olmayarak zimmetine geçirmiş olmakla bu hışvanın dahî nısfı bana ‘âid olmakla ikrâr olmakla merkûm Hacı Şaşo’dan tahsîlini taleb iderim.

Vekîl-i musahhar Mahmud Efendi dahî cevâbında Müddeî-i merkûmûn iddiâsını külliye inkâr eyledi.

Müddeî-i merkûm Mevlüd Efendi Müddeiyeye olan Haşvenin Hacı Şaşo zimmetinde kalmadığına Müddeî-i ‘aleyh-i merkûmun tahlîfini taleb iderim.

Müddeî-i merkûm Mevlüd Efendinin iddiâsı üzerine Müddeiyeye 266 kıyye hışvanın Müddeî-i ‘aleyh-i merkûm Hacı Şaşo’nun yeminden nükûlüne mu‘allakân Müddeî-i ‘aleyh-i merkûmdan tahsîline hükm olundu.

Nâib-i Şer‘

Sahife 92

Belge no 60

329 sene-i hicriyesinin Şaban hilalinin görülmesi

Behisni kazâsının Bozmekân Mahallesi sâkinlerinden Sevilmez oğlu Mustafa nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer‘iyesinde meclîs-i şer‘i şerîf-i enverde takrîr-i kelâm ve ta‘bir-i ‘ani’l-merâm idüb geçen Çarşamba akşamı Perşembe gecesi 329 Sene-i hicriyesinin hilâl-i Şa‘bân-ı Şerîf kibleye müteveccihen re’yü’l-‘ayn müşâhede eyledim Ben bu husûsa Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.
Fî 6 Şa‘ban Sene 329 fî 16 Temmuz Sene 327

Bozmekân Mahallesinden

Sevilmez oğlu Mustafa

Behisni kazâsı mahallatından Meydan mahallesinden Ali Efendizâde Hacı Ali bin Mehmed Efendi nâm kimesne li ecli'ş-şehâde meclîs-i şer'a hâzır olub lede'l-istişhâd fi'l-hakîka 329 Sene-i hicriyesinin Şa'bân-ı Şerîf hilalini geçen Çarşamba günü saat on onikide kibleye müteveccihen Perşembe gecesi re'yü'l-'ayn müşâhede itdim. Ben bu husûsa Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim. Fî 6 Şa'ban Sene 329 fî 16 Temmuz Sene 327

Meydan Mahallesinden
Hacı Ali Efendizâde Hacı Ali
Mühür

Sahife 93–94

Belge no 61

Gören Osman oğlu Ahmed'in zevcesinin babası tarafından zorla evine götürüldüğü iddiası ve karısı Fatma binti Mikdâd'ın itaatine dair tenbih talebi

Behisni kazâsı kuralarından Tut karyesi sâkinlerinden Gören Osman oğlu Ahmed nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde zevce-i medhûl-ı bihâsı olan karye-i mezkûr sâkinlerinden Fatma binti Mikdâd nâm kadın muvâcehesinde takrîr-i kelâm ve tâbir-i 'ani'l-merâm idüb Mezbûre Fatma'yı pederi Mikdâd bir takım tehdidât ile hânemden çıkarıp cebren boşattırmak için kasabaya götürüş ve kimse hânesinde ikâmet itdirmekle haremimin diğr nâ mâhrem kimesne hânesinde bulunması mugâyir bulunmakla Mezbûre zevcem Fatma'nın bana ita'atine dâir Mezbûreye tenbîh olunmak matlûbumdur didikde zevce-i Mezbûre Fatma dahî cevâbında dokuz on aydan berü zevc-i dahîlim hâzır-ı merkûm Gören Osman oğlu Ahmed hânesinden tard ve teb'îd ve bilâ nafaka terk itmesiyle müddet-i mezkûreden berü pederim hânesinde ikâmet idiyor isemde bundan bir gün evvel birâderim Ahmed ile kasabaya gelmiş idim. Zevcim merkûm Ahmed her ne kadar beni tatlîk itmedi isede merkûmûn ezâ-yı cefâdan diğr merkûmûn hânesine gitmeyeceğim mehr-i sihâm olan 900 gurus ile şer'an lâzım gelen nafaka-i ma'lûmenin tarafıma teslîmine da'vâ ve bana merkûm Ahmed'in eylediği ezâ ve cefâyada keryemiz ahâlisi bi'l-'umûm haberdar olmalarından karye-i mezkûrdan 'amûcam Hüseyin ve Büyük Mehmed bin Küçük Mehmed ve Kôr beğ ve Garik Hüseyin nâm kimesneler ile şu iddiâmı isbâta müheyyâ bulunduğumdan tarihten dört gün sonra Cuma irtesi günü irâe itmiş

olduğum Şâhidleri istimâ' itdirmeğe müheyyâ bulunduğumdan îcâb-ı şer'isini taleb iderim.

Müddeiye 'aleyhâ
Karye-i mezkûr sâkinlerinden
Fatma binti Mikdâd
Mühür

Müddeî
Tut karyesinden
Gören Osman oğlu Ahmed

Mezbûre Fatma mahkeme-i şer'îye bi'l-vürûd zevcim mezbûr ber nehc-i şer'î nafaka ve kisve ve hukûk-ı zevciyete va'd-i kavî viridiğinden kâl evvel ita'atine râzı olduğumu mübeyyin işbu mahalle imza eylerim. Fî 30 Temmuz Sene 327

Tut karyesi sâkinlerinden
Mikdâd kerîmesi Fatma

Mezbûre huzûrumuzla işbu parmak işaretini merci'eylediğini tasdik ve şehâdet eyleriz. Fî m

Kalaycı Danyel

Şer'îye Mülâzımı

Sahife 95

Belge no 62

Ali Beyzâde Zübeyr beğ hanesinde kullandığı suyun Evkaf Memuru tarafından kesilmesi üzerine kesilme nedeninin ifadesi ve suyun tekrar bağlanması talebi

Behisni kazâsı Meydan Mahallesi sâkinlerinden Ali beğzâde Zübeyr beğ kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde kazâ-yı mezkûr evkâf vekîli Ahmed Necâti Efendi bin Mehmed Efendi nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb âbâ ve ecdâdımdan intikâl iden Meydan mahallesinde vâki mutasarrıf olduğum hâneme mâhsus ve câri bulunan suyun kat' idilmesi esbâbı ne idüğü bilmediğimden dolayı kaymakamlığa 'arz ve takdîm olunan sened-i 'âmm üzerine Evkâf Me'mûruluğuna havâle buyrulmuş Evkâf Me'mûruluğu ba'zı mütâla'a beyân itmiş isede baye buyrulan mütâla'anın kendi mülkümde mâhsûs olan suyun vakf olmadığı ve vakıf Me'mûrunun müdâhaleye

hakk ve selâhiyeti olup olmadığının îcâb-ı şer‘îsini taleb iderim ve müdahâlesinin men‘ini taleb iderim kâl evvel mâhsûs bir lûle suyun hâneme icrâsını taleb iderim.

Müddeî

Meydan mahallesinden

Ali beyzâde Zübeyr beğ

Müddeî-i ‘aleyh Evkâf Me’mûru Ahmed Necâti Efendi dahî cevâbında mezkûr mevki‘aya câri olan ‘ayn-ı reşîd mecrasından ayrılmakla hâneye mâhsus olmayub umûmâ ‘âid olduğu evkâf defterlerinde mukayyed olmakla ve bu gibi müessesât-ı hayriyeye vukû’ bulan tecâvüzün men‘i fî 22 Haziran Sene 325 tarihli Emîrname iktizâsından bulunmakla mezkûr su hâne-i mezkûrda cereyânı men‘le mecrâ-yı ‘asliyesine cereyân itdirilmiştir.

Müddeî-i ‘aleyh

Evkâf Me’mûru

Necâti

Müddeî mûmâ ileyh Zübeyr beğ dahî cevâbında mezkûr sû-i mine’l-kadîm hâneme tahsîs idilmiş ve mezkûr suyun esâsen menba‘ı kendi mülkümün başından çıkarılmış ve kendi mülkümün ortasından yarı olup esâsen getirilmiş ol zamandan berü hânemde lûle su hânemize tahsîs idilmiş ve umûmâ aid olan suya gerek tarafımızdan ve gerek âbâ ve ecdâdlardan yüz Sene ve iki yüz Sene zarfında tecâvüz idilmemiş ve vakfa ‘âid sudan gasb ve sirkat gibi bir şey vukû’ bulmuş ise ‘akâr-ı mezkûr ahkâmı o gibi kimselere ‘âid olacağından öyle kendi hâneme tahsîs idilen ve muhkem olan suyun ‘alel’l-usûl bir mahkemeye mürâca‘atla usûlüne tevfiken tecâvüzât-ı vâkı‘a tahakkuk idildikten sonra sedd itdirilmesi lâzım gelür iken buralarına ri‘âyet edilmediğinden ‘alel’l-usûl mezkûr suyun sedd idilmesi olamayacağından eğer böyle tecâvüzâtımız vâkı olmuş ise îzâh buyrulması taleb ve îcâb-ı şer‘îsi taleb iderim.

Müddeî

Zübeyr beğ

Müddeî-i ‘aleyh dahî cevâbında evvelâ bir lûle suyun kendilerine tahsîs edildiğine dâir vakıf tarafından veya taraf-ı sultânîden yedlerinde bir vesika var ise ibrâz eylemeleri sâniyen kendi mülklerinden mezkûr su mecrâsının muhîdinden dolayı

bir hak talebine hakları olmadığı zarar-ı ‘âmm ‘arz-ı hâle tercih kılındığından bütün kasabaya câri olan bir su mecrâsının değil bir beş on ve daha ziyade mülkten geçeceği tabî’i idüğünden bu husûsada bir iddiâları olamayacağından salisen menâfî-i ‘âmmeye ‘âid olan müessesât-ı hayriyede mürûr-ı zaman olamayacağından mürûr-ı zaman dahî bir diyecekleri olmadığı ve mademki yedlerinde bir vesîka yok ise her halde tecâvüz ‘ad idileceğini dâfi‘an beyân eyledi.

Müddeî-i ‘aleyh

Necâti

Müddeî mûmâ ileyh dahî cevâbında müessesât-ı hayriyenin öyle bir taksîmatın kaydı kuydu var ise kendileri bilmiş olacak bunuda mezkûr suyu sahib-i hayrât tarafından bu memleket hâlkına hayrât için tahsîs idildiği gibi bizde bu memleket hâlkından bulunduğumuz için yedimize tahsîs idilmiş öyle bir kumanya tarafından çıkarılıp satılmamış ki sened ile alınmış ola bu esâsen sahib-i hayrât tarafından her mevki ve her hâneye tahsîs olunduğu gibi kendi hâneme mine’l-takdîm muhasses bulunduğundan eğer mine’l-takdîm hâneme mâhsus kendi mülküm olan suyun kademe ağyâr olunmayarak cebren elimden alınacak ise bu da câiz olamayacağından îcâb-ı şer ‘îsini taleb iderim.

Müddeî

Zübeyr beğ

Sahife 96

Müddeî-i ‘aleyh evkâf me’mûru dahî cevâbında sahib-i hayrât tarafından memleket ahâlisi için yaptığı ve kendülerinin ahâlisinden bulunmaları cihetiyle bir lûle su kendilerine tahsîs eylediği beyân idiliyor hakbuki vâkıf ehli için getirdiği bir sudan hiç kimseye tahsîs itmeyerek bütün caddelerde bir çeşme inşâ’ iderek oralara akıtmış şu halde tahsîsi yokdur ve kumanya çıkarılmayup bir sahib-i hayr tarafından getirildiği halde tahsîs idilemeyeceği zâhir-i nümâyân olmakla umûmâ ‘âid olan suyun ancak vâkıfın inşâ’ itdirdiği çeşmelerde akması lâzım geleceğinden ol sûretle sedd idilmiştir.

Necâti

Ve mahkemeleri Ağustos üçüncü Çarşamba gününe ta‘lîk eylediği terefeyne tefhîm idildi.

Necâti

Evkâf Me'mûruluğuna yazılan tezkere sûreti

Kasabanın taraf-ı 'ulyâsının bir çâr-ı yek mesâfeden ... idüb tahte'l-'arz taş su yolu ile kasabanın mevâki'-i muhtelifesinde ve cevâmi'-i şerîf ve hamamda cereyân iden mâ-ı cârinin vakf olup olmadığı ve vakf olduğu sûrette sahib-i vakf kim olduğu ve bu mâ-ı câri ne isim ile meşhûr olduğu ve bunun için emlâk ve 'akâyir ve nukûd vesâir cihetle vakıf ve tahsîsatı bulunup bulunmadığı ve şu halde vakfın mütevellîsi olup olmadığı ve mütevellîsi var ise isim ve şöretleri kim olduğu ve mütevellîye 'âid galle-i vakıfdan bir hisse olup olmadığı ve bu mezkûrâta dâir vakıf cihetinden bir vakfiye veya bir vesîka-i şer'îye bulunub bulunmadığı ve vakf-ı mezkûr hakkındaki kuyûdun muvazzahan beyânı zımmında tezkere tastîr kılındı. Fî 1 Ağustos Sene 327

Behisni Nâibi

İsmail Zühti

Cevâbı

Mezkûr mâ-ı cârî derbend-i 'ayn-ı reşîd nâmıyla mukayyed ve Hacı Halil Karyesi 'aşârı buna mevkûf olduğu kaydından ve yevmi iki akçe ile tevliyet ve nezâret cihetleri mutasarrıfları Mustafa ve Vakkâs Halifelerin hüsn-i rızâlarıyla ferâğ ve kasr-ı yedlerinden erbâb-ı istihkâkda Es Seyyid Hasan halife ibn-i Hacı Şükrü 'uhdelerinde bulunduğu 1276 tarihli berât-ı âli şândan anlaşılmış ve mûmâ ileyh Hasan halîfenin vefâtıyla otuz seneden ziyâde müddetten berü mazbata sûretiyle idâre kılındığı ve bundan başka bir kayd ve ma'lûmât olmayub ancak bu bâbdaki vakfiyenin nezâret-i celîlede bulunabileceği ma'rûzdur. Fî 13 Ağustos Sene 327

Behisni Evkâf Me'mûru

Necâti

Müddeî Zübeyr beğ Efendi tekrâr cevâbında mezkûrun sahib-i hayrât tarafından kasabanın üç dört mahallesinin münâsip mahallerine taksîm ve tevzî' ve o yolda mevrâlarının teğayyür-i tastîrlere nezâret itmek üzere vakıf hâsılâtının oraya tahsîs-i kadîmden berü icrâ kılınmış burası ma'lûmdur yalnız kendi hâneme ol zamandan berü taksîm kılınmış olan bir mikdâr suyun alınup başka tarafa verilmesi bir emîr ilemidir veyâhut bir i'lâm-ı şer'î veya bir karâr-ı 'âli ilemidir ve

yoksa mezkûr suya hakk-ı şirbe müşterek olanlar tarafından iddi‘âmı vukû’ bulmuştur veyâhud herbir hâne ve her bir mahalle cev‘ me‘a ve mesâcide kadîmden berü taksîm idilen suların yeniden bir taksîmat-ı icrâsı kılınmakda bir emîrmi istihsâl olunmuştur her bir işi bilmediğim için hâneme câri olan bir lûle suyun bilâ müceb ve bilâ muhâkeme ve bilâ emîr ve bilâ karar sedd idilmesindeki hikmetin îzâh buyrulmasını talep iderim.

Sahife 97

(silik) bir lûle su denilen ne mikdâr olabilür deyû istîzâh edildikde bu suyun mikdâr (silik) daha ziyade lûle sudan ibâret olub ve buda kasabanın yalnız Meydan ve Vüstâ mahalleleriyle Kahtâ mahallesinin hayrâtı kısmına taksîm ve tahsîs idilmiş ol sırada bendelerinin hânesinde bu sudan bir lûle su ki yalnız bir sırça parmak cürmü mikdârdan ibâret olub hâne-i mezkûra tahsîs kılınmıştır.

Müddeî-i ‘aleyh Evkâf Me’mûru Efendi dahî cevâbında mezkûr suyun bir mikdârının mezkûr Kahtâ ve Meydan ve Vüstâ mahallelerine tahsîs idilmiş deniliyor ne yolda taksîm ve tahsîs idilmiştir burasının istîzâhını talep iderim.

Müddeî-i mûmâ ileynden husûs-ı mezkûr lede’l-istîzâh bu kasaba 3000 hâne ve on iki mahalleden ibâretidir. Bunun evvelce ‘arz eylediğim gibi üç mahalle Meydan ve Vüstâ ve Kahtâ tekinde bir cüz’î kısmına kadîmden berü taksîm idilmiş ve o yolda câri bulunduğunu memleket halkından bulunduğum için öteden berü biliyoruz.

Evkâf Me’mûru Efendi dahî cevâbında mademki bu suyun kunuvâta teb‘an vakf olduğu mertebe-i tahkîkiyedir o halde ahkâm-ı evkâfın birinci maddesi mücebince vakf idilen bir şey menfa‘at-ı ‘ibâdullâha ‘âid olmak üzere temlîk ve temellükden mâhbus ve memnû‘ kılınır şu halde kendi îfâdeleri vechiyle kasabanın kısm-ı ‘azâmına cereyân iden bir sudan yalnız kendi hâneleriçün bir lûle su tahsîs idilmek mâhâl kabilinden olub ancak mürûr-ı ezmine ile mâ-i mezkûra tecâvüz idiyorlar o kadar su alınmış bu alınan su ise esâsen ma‘nâ-yı şer‘î şerîf olduğuçün bekâsı câiz olamayacağından bu gibi vukû‘una vâki olan tecâvüz hakkında fi 22 Haziran Sene 325 tarihlü Emîrname ile Me’mûrîn-i mahalliye El‘aziz vilâyet-i celîlesi evkâf müdürî hâzır olduğu halde sedd olmuştur diniliyorki bize tahsîs idilen su diğer yerlere viriliyor hâlbuki hâne-i mezkûrdan alınan su vâkıfın binâ itdiği bir takım

susuz çeşmelere akıttırılmak için ta'mîrâtı icrâ itdiriliyor me'a hâzâ vakıf tarafından veya taraf-ı sultânîden elde bir vesîka var ise muhâkemeye ibrâz eylemeleri yok ise her halde tecâvüz 'ad idiliyor.

Müddeî	Müddeî-i 'aleyh
Ali beğzâde	Evkâf Me'mûru
	Necâti

Lede'l-mütâlebe îcâb-ı şer'îsi beyân idilmek üzere fazîletlü Müfti Efendiye. Fî 28 Kânûn-ı sâni Sene 327

Kadîm-i evvelâ te'âmül-i zarar-ı 'âmmeyi intâc itmez ise vakfiyesi mevcûd olmayub vâkıfın ettiğî şurûtu ve tahsîs eylediğî mesârif-i ma'lûmesi olmayan evkâf-ı kadîmede temdîdinden berü ne yolda 'amel ve sarf oluna gelmiş ise ânın üzerine îfâ ve ol vechle 'amel olunacağı muktezîdir. Allâh-u 'alem bi's-savab

Müfti

Sahife 98

Müddeî 'mûmâ ileyh-i mezbûrun Evkâf Me'mûru Necâti Efendi hâzır olduğı halde takrîr-i kelâm-ı ağâz idüb îfâdesini tekrârla mine'l-kadîm esâs taksîmde abâ ve ecdâdımız zamanında kendi mülkümüz der hâd kısıdırılıb hânemizin suyu dibinden parmak kalınlığı kadar su kadîmden berü hânemize câri olduğunu hâzır-ı mûmâ ileyh Necâti Efendi inkâr idiyor ise tevâtürle isbât ideceğimi 'arz eylerim.

Me'mûr-ı mûmâ ileyh dahî cevâbında esâs-ı taksîm didikleri vakıf tarafındanmı konulmuş yoksa sonradanmı konulmuştur bu ciheti isbât eyledikten sonra îfâdesini söyleyeceğini dâfi'an beyân eyledi.

Necâti

Mezkûr suyun kadîmen hânesine cereyân itdiğine dâir Müddeî mûmâ ileyhden beyyine taleb olundukda İskilifî Hasan Efendi Hacı Geribzâde Osman Ağa Hamrâ mâhâlesinden Tutlu Memo Çabit oğlu Molla Velîzâde Mehmed Efendi olub bundan başka daha îcâb ider ise getüreceğini îfâde eyledi.

Müddeî-i sâbık

Me'mûr-ı evkâf Necâti Efendi cevâbında Mecelle-i Celîlenin 1675 ve ahkâm-ı evkâfın 449. maddeleri mücebince menâfi'-i 'umûmiye 'âid olan yerler müessesât-ı hayriye da'vâlarında mürûr-ı zaman câri olamaz diye musarrah olmasına intizâren bunlara mürûr-ı zaman yokdur mürûr-ı zaman olmayan bir şeyde kadim iddiâ itmek muvafık olamaz ve yine Mecelle-i Celîlenin tevâtürün hilâfına ikâme olunan beyyine kabûl olunmaz sûretindeki 1698. maddesine nazaran mâ-ı mezkûrun 'umûmâ 'âid olan 'ayn-ı reşîd suyundan bulunduğuna binâen bu Husûs-ı mukteside mahkeme-i fâzıla zikrince Şâhid istimâ'ı muvâfık olamayacağından müşâhedelerinin istimâ'ının reddini talep iderim.

Evkâf Me'mûru

Şâhidûn-ı merkûmdan Hacı Geribzâde Osman Ağa meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd fi'l-hakîka 'an asıl hânemiz Müddeî mûmâ ileyh Zübeyr Bey hânesinin yanında idi. Ol vakit yani ben oniki yaşında olduğum zamnalar da pınarbaşından gelüb kasabaya taksîm olunan sudan iki parmak su mûmâ ileyh Zübeyr Bey hânesine cereyân idüb ve hâne içinde pınar mevcut idi ve sinnim yetmişbeş oldu bundan bir Sene evvele kadar mezkûr su kâl evvel mezbûr hâneye cereyân idiyor ve oniki yaşından şimdiye kadar mezkûr su hâne-i mezkûrdan kesilmez her vakit ol vakitten berü hâne-i mezkûrda cereyân iden bu husûsa Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Meydan mahallesinden

Hacı Geribzâde

Şâhidûn-ı merkûmûndan İskilifi Hasan Efendi bin Ahmed meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd fi'l-hakîka tahmînen üç parmak mikdârı su pınarbaşından gelen sudan mûmâ ileyh Zübeyr beğ hânesine cereyân ettiği otuz seneden berü bilirim ve kadîmden berü mezkûr su hâne-i mezkûra cereyân itdiğini benden büyük doksanseviz yaşlarında olan kimselerden işitdim bu husûsa Allâh için Şâhidim.

Meydan mahallesinden

İskilifzâde

Şâhidûn-ı merkûmûndan Çabit oğlu Kara Hacı bin Mehmed nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd ve tahmînen sinnim yitmişbeş oldu kendimi bildim

bileli mûmâ ileyh Zübeyr hânesine bir bilek kalınlığı kadar su kasabaya gelen sudan ayrılıp hâne-i mezkûra cereyân iden ve hâne-i mezkûr içinde dahî ol vakitten berü pınar vardır ve ol vakitten berü beş altı ay evvele kadar her vakit cereyân ider bu husûsa Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Nakil 102

Meydan mahallesinden
Çabit oğlu Kara Hacı

Sahife 99

Belge no 63

Hristiyan Mahallesinden Anna'nın mallarına Keşiş Makruç oğlu Pedros'un müdahalesinin men edilmesi talebi

Behisni kazâsı mahallatından Hristiyan Mahallesi sâkinlerinden Neccâr Kıyu kerîmesi Anna nâm kadın vekîl-i şer'îsi mahalle-i mezkûr sâkinlerinden Hanzâdeyan 'Arâkil Efendi kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesinde meclîs-i şer'î şerîf-i enverde mahalle-i mezkûr sâkinlerinden Keşiş makruç oğlu Pedros vekîl-i şer'îsi Meydan mahallesinden Emîn Efendi muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb mahalle-i mezkûrda vâki tafarları Bezdik Makdis Mülkûn ve Karyuz oğlu ve Badeser hâneleri ve yol ile mâhdûd fevkânî ve tahtânî dört göz ikibin gurus kıymetinde bir bâb hâne bundan tahmînen onbeş Sene mukaddem Müvekkilem Mezbûrenin parasıyla arsasını Taviksiyan Marderusi Ağadan Mezbûre pederi Kıyu vasıtası ile Mezbûreye bi'l-iştirâ kezâ bende müvekkilimin parasıyla binâ olunarak Mezbûre zevci olub geçenlerde vefât iden Keşiş Makruç oğlu Agob'un birâder ve vârisi Hâzır-ı bi'l-meclîs Emîn Efendi müvekkili tarafından hâne-i mezkûra müdâhele ve bundan başka Keysun karyesindeki (silik) ve hertek ve merihTEL ve Levzin ve Hasan Hamza ve Hisamlı ve Yusuf ve Köndürce ve Sofraz karyelerindeki aHaliler nezdinde bulunan yarda inek ve keçi ve esb ve merkeb ile bankada bulunan nakden alacaklar Müvekkilem Mezbûrenin malı olduğunu ve müteveffâ-yı Müvekkilem zevci merkûm Ağob hâl-i hayatında ve sıhhatde iken ve emvâl-i mezkûrelerden bir günâ hakkı olmayub kendi nefsinin çulculuk alacağından başka kâffesinin Müvekkilem Mezbûrenin olduğunu def'atle beyân ve ikrâr eylediğini müheyyâ bulunduğundan merkûm Pedros'un hâne ve eşyâ alacaklara olan müdâhelesinin men'ini talep iderim deyû ba'de'd-da'vâ

Müddeîye

Müddeî-i ‘aleyh Pedros vekîli Emîn Efendi dahî cevâbında Müddeî vekîli ‘Arâkil Efendinin iddiâ eylediği ma‘lûmü’l-hudûd hâne müvekkilim Pedros birâder ve mûrîsi müteveffâ Ağob’un mülk-i sarîhi olduğu gibi fi’l-hakîka şurûkâtı müvekkilimin mûrîsi ve birâderi Agob malı olduğu şuhûd-ı makbere ile isbâta müheyyâ bulunduğumdan ve hatta mezkûr hâneyi Müddeîye-i Mezbûre zevci merkûm Agob’un vefâtından beş altı gün mukaddem gel bu hâneyi bana bahş eyle didiğine kezâ isbât ideceğimden beyân eylediğim vechle müteveffâ-yı merkûm vefâtından beş altı gün mukaddem dahî işbu beyân idilen hâne-i müdde‘â bahâsı bağışlamasına zevci merkûm Agob’a ricâ eylediğine dâir irâe ideceğim isbâtların el yevm istimâ‘ına vekîl Efendinin vâki olan fuzûlî iddi‘âsının reddini ve îcâb-ı şer‘îsini talep iderim.

Müddeî-i ‘aleyh vekîli

Müteveffâ-yı merkûm Agob’un yirmi bir gün hasta yatup vefâtından on gün mukaddem evvelce ‘arz eylediğim vech üzere hâl-ı sıhhatindeki ve Müvekkilem lehinde olan ikrârlarını evvelceye kadar tekrâr eylediğini tevâtüren isbâta müheyyâ bulunduğumdan Müddeî-i ‘aleyh vekîlinin ol bâbdaki iddi‘âsının reddini ikâme ideceğim şuhûdların istimâ‘ını talep iderim.

Müddeî vekîli

Müddeî-i ‘aleyh vekîli dahî cevâbında ifâde-i sâbıkasını tekrârla karyelerde bulunan hayvanlar dahî müvekkili Pedros’un birâder ve mûrîsi Müteveffâ Agob’un malı olduğu gibi zevcesi Mezbûre Anna yine vefâtından beş altı gün mukaddem mezkûr hayvanları hak bana bahş eyle didiğine kezâ isbâta müheyyâ olduğunu tekrâr ifâde eyledi.

Sahife 100

Ve hatta müvekkilim Pedros ve birâder ve mûrîsi müteveffâ Agob ve zevcesi Mezbûre Anna zevci Mezbûr vefâtından yedi sekiz gün sonra boyuna koca sinene taş yağsun ne hânesini bana bahş eyledi ve ne kurâlarda bulunan hayvanât ve alacaklarını bağışladı böyle itâle-i lisânda bulunduğuna tebeyyüne müheyyâ bulunduğunu tekrar ifâde eyledi.

Müddeî-i ‘aleyh vekîli

Müddeîye vekîli cevâbında Müddeî-i ‘aleyh merkûm Pedros’un bundan iki gün mukaddem yani geçen Perşembe günü müvekkilimin nezdine varup ber vech-i ma‘rûz hâne ve hayvanât da müteveffâ birâderinin hakkı olmadığını ikrârla ancak kendisine cüz’î bir hisse virilmesini ve ba‘zı yerlerde olan alacak ve hayvanâtların ahz ve istihsâline mu‘âvenet ideceğinden bir cüz’î hisse kendisine virilmesini mezbûreye söylediğini isbâta müheyyâyım.

Müddeîye vekîli

Müddeî-i ‘aleyh vekîli dahî cevâbında târih-i mezkûrda müvekkili Pedros’un burada olmayub kurâda olduğunu tebeyyün itmeğe müheyyâyım.

Müddeî-i ‘aleyh vekîli

Said Efendizâde Emîn Efendi

Müddeî-i ‘aleyh vekîli dahî cevâbında bundan birkaç gün evvel Mezbûre Anna ve vekîli ‘Arâkil Efendi müvekkil-i merkûm Pedros’a Husûs-ı mezkûr için sulha tâlib olduğuna kezâ müheyyâyım.

Said Efendizâde

İşbu zabtın mütâla‘asıyla îcâb-ı şerisinin beyânı zımmında fakâhetlü Müfti Efendiye tevdi‘ kılındı. Fî 30 Temmuz Sene 327

Mühür

Evvel Emîrde Müddeî-i ‘aleyh merkûm Pedros’un işbu iddiâ olunan emvâl ve hanede müteveffâ birâderinin hakkı olmayub Müddeîye-i Mezbûre Anna’nın malı olduğunu ikrâr eylediğini Mezbûre Anna isbât iderse def‘-i mu‘teber olub işbu def‘-i red için isbât-ı mekân idilmesede Mecelle-i Celîlenin 1699. maddesine tevfiken tevâtüren isbâta vâpeste olması Mezbûre Anna Pedros’un ber vech-i bi‘l-ikrârını isbât idemediği takdîrde Anna’nın hîbeye talib olduğuna dâir Pedros’un ikâme edeceği beyyine ile Anna’nın da‘vâsı medfû’ olması merkûm Pedros işbu def‘-i isbât idemediği sûrette işbu menâzi‘-i fih hâne ve emvâl-i sâire zevcinin

olmayub da kendisinin malı olduğuna dâir Mezbûre Anna'dan beyyine istenilmesi şer'an iktizâ ider. Allâh-u a'lem bi's-savab

Müfti

Tarafeyn hâzır olub fî 1 Teşrîn-i evvel Sene 327. Cuma irtesi günü muhâkeme olacaklarını ifâde eylemeleriyle yevm-i mezkûra ta'lik edildi. Fî 19 Ağustos Sene 327

Vech-i mezkûr eyyâm-ı merâsimede bulunduğ u cihetle muhâkemelerine bakılamadığından tarafeyn hâzır olarak bi'r-rıza şehr-i hâlin onyedinci Pazar irtesi gününe ta'lik idilmiştir. Fî 10 Teşrîn-i evvel Sene 327

Sahife 101

Müddeiye be emvâl-i mezkûre Anna'nın olduğuna Pedros'un ikrâr eylediğine dâir Şâhidi olub olmadığı Müddeîye vekîli 'Arâkil Efendiden suâl olundukda Hristiyan mahallesinden Görenki? Kafif oğlu Tadrısı Mâhvece Görîk Mihnayet Norozyan Kiyruk Burunsuz oğlu Ohannes Diş Çeken oğlu Edhem Asdor oğlu Asdor Toroz oğlu Manik Tüccar Kıyu oğlu İbrahim nâm kimesneler ile ikrâr-ı mezkûru isbât ideceğini ve bunlardan başka Şâhidi olmadığı vekîl 'Arâkil Efendi beyân etmesiyle muhâkeme şehr-i hâlin yirmi dördüncü cuma irtesi gününe ta'lik ve tarafeyne tefhîm idildi. Fî 21 Kânûn-ı evvel Sene 327

Müddeî-i 'aleyh vekîli

Müddeî vekîli

Müddeîye vekîli 'Arâkil Efendi ile berâber meclîs-i şer'a gelüb tarafeynin ta'yîn itmiş oldukları hüküm taraflarından mâhfî ve kendimiz tarafından musaddak ve kabûl eylediğimiz ber vech-i âtî tahrîr idilen tahkimânenin hükmüne râzı olub ba'de da'vâ-yı mezkûrdan dolayı bir günâ da'vâcı olmayacağını ifâde eylidiler ve sûret-i tahkimnâme-yi 'ayne'r-rızâ ifâde itmeleriyle ber vech-i zîr tahrîr idildi.

Hristiyan mahallesinden Deber Makruç oğlu Agob vârisleri zevcesi Anna vekîli 'Arâkil Efendi ve birâderi Pedros vekîli Abdi Emîn Efendi hâzır oldukları halde fî 21 Kânûn-ı evvel Sene 327 tarihli tahkimnâmede miyânelerindeki menâzi'i fih da'vâyı fa'al ve rü'yetine Mezbûre ve merkûm taraflarından hükm-i ta'yîn edildiğimiz görülmekle hâkimlerden Hicâbizâde Hacı Mehmed Efendi ma'zeret-i

meşru'asına mebnî meclîs-i şer'-i şerîf mezbûre Anna vekîli 'Arâkil Efendi tarafından Hacı Bekirzâde Hacı Ali Efendi hükm-i nasb ve ta'yîn idildikten sonra işe bi'l-mübâşeret menâzi'î fih olan emvâl bir kıt'a arâzi ve bir bâb şehir hânesiyle 1750 guruş alacak ve 2000 guruş kıymetinde hayvanâtdan ibâret idüğü anlaşılmağa Müddeîye vekîli 'Arâkil Efendi tarafından diyeceği suâl olundukda arâzi müstesnâ olarak mütebâki metrûkât dinilen emvâl Müvekkilem Anna'nın olduğu dermiyân ve Abdi Efendi dahî müteveffâ-yı merkûmûn metrûkâtından idüğü ve Mezbûrenin rub' hisseden başka hissesi olmadığını isbât eylemeleriyle Müddeî mezbûre ile Müddeî-i 'aleyh (silik) ekâribinden olmak hasebiyle işbu husûsun me'zûniyetlerine binâen sulha tesviyesini teklîf oldukları her iki vekîl sulh-ı mezkûru ber vech-i zîr kabûl itmişlerdir şöyleki Levzin karyesinde Sarıyerde tarafları Gören Ağa ve harık yol ve kezâ harık ile mahdûd bir kıt'a sulu tarla ve müstakilen merkûm Pedros'un olmak ve arazi-i mezkûru nakde tahvil itdirmek gibi ferâğ vesâire mesârifî tarafına 'âid olmak ve Hristiyan mahallesinde tarafları Neccâr Makdis Mülkûn ve Karyüz oğlu ve Dakok Bakdesar hâneleri ve yol ile mâhdûd ve şehir hânesi müstakilen Mezbûre Anna'nın ve kezâ ferâğ ve mesârif-i sâiresi Mezbûreye 'âid olmak ve hayvanâtın münâsifen miyânelerinde taksîm idilmek ve alacakları dahî Hisamlı aşîretinden Mamo ve Nebrad oğlu Hâllo ve Yusuf'a da Kôr Hüseyin ve Sofraz karyesinden Gölük oğlu Vakkâs zimmetinde 1750 guruşdan ibâret olduğu ve meblâğ-ı mezbûrdan 250 guruş evvelâ Pedros tarafından aldığı anlaşılmağa kendisine terk idilerek mütebâki 1500 guruşun dahî nısfına taksîm olunmak ve bundan başka zûhûr iden alacakları kezâlik gerek tarafeynce evvelâ kabz edilmiş olsun ve gerek zimem-i nâsda mevcûd bulunsun ber vech-i münâsife taksîm idilmek ve Levzin karyesindeki şu tarlanın Sene-i hâliyle hışva hâsılatı 580 batmana bâliğ olup bundan 145 batmanı Mezbûre Anna'ya ve mütebâki üç sülûs hissenin Pedros'un olmak üzere karar virilmekle müteveffâ-yı merkûmun gerek tarafeynin taht-ı ikrârlarında evvelen ve gerekse mahkemece tahakkuk ve tebeyyün iden duyûnâtı münâsifen virilmek üzere bi'r-râzı sulh ve ibrâ olduklarını isbât eylemelerine karşı bi't-tezekkür sulh-ı mezkûr muvâfık-ı mu'addelet bulunduğu görülmekle tasdîk olub deyû fî 26 Kânûn-ı evvel Sene 327 tarihiyle müteverrih ve hükm Hacı Ramazânzâde Hacı Ali ve Sağîr Ahmedzâde Faik ve Hanzâdeyan Abdülmecid ve Norozyan Karâbet ve Müddeîye Mezbûre vekîli 'Arâkil ve Müddeî-i 'aleyh vekîli Abdi imzâlarıyla mûmzâ olduğu

ve ol vechle hükme rabtıyla birer kıt'a yedimize i'lâm virilmesini taleb eyleriz dimeleriyle zabt oldu. Fî 26 Kânûn-ı evvel Sene 327

Müddeî-i 'aleyh vekîli

Abdi

Müddeî vekîli

'Arâkil

Sahife 102

Belge 62'nin devamı

Şâhidûn-ı merkûmûndan Hamrâ mahallesinden Tutlu Mâho bin Ömer nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd sinnim sekzenbeş oldu ben beni bildim bileli pınarbaşından gelüb kasabaya taksîm olunan sudan iki parmak mikdâr su Mûmâ ileyh Zübeyr Bey hânesine her vakit cereyân ider ve yaz mevsiminde gece vakti hamamcılar ba'zı gece mezkûr suyu kesüb gündüz yine salıverirler idi ve kadîmen mezkûr su hâne-i mezkûra akdığından büyüklerden işitdim bu husûsa Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Hamrâ mahallesinden

Tutlu Mâho bin Ömer

Mühür

Şâhidûn-ı merkûmûndan Molla Velîzâde Mehmed nâm kimesne meclîs-i şer'a bi'l-vürûd lede'l-istişhâd fî'l-hakîka sinnim yetmiş iki oldu altmış seneden berü bilirimki pınarbaşından gelüb kasabaya taksîm olunan sudan iki parmak mikdâr su her vakit her vakit mûmâ ileyh Zübeyr Bey Efendi hânesine cereyân eylediğini ve hiçbir vakit kesilmediğini bilirim ve kadîmden berü dahî mezkûr suyun hâne-i mezkûra cereyân itdiğini benden büyüklerden işitdim ba'zı yaz mevsiminde suyun kat' idildiği zamanda ahâli-i mütevellî tarafından diğer hânelerdeki sulara ba'zı makâlât olsa bile mezkûr Zübeyir beğin suyuna kimse müdâhale itmez idi bu husûsa Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhid

Meydan mahallesinden

Molla Velîzâde Mehmed

Mühür

İşbu Şâhidler haklarında bir diyeceği olup olmadığı Me'mûr-ı mûmâ ileyh Necâti Efendiden suâl olundukda Müddeî mûmâ ileyh Zübeyr beğ in iddiâsı bir parmak mikdârı olup Şâhidlerin şehâdeti fazlaya ve mikdârında yekdiğerinden mübâyet eylediklerinden red idilmesini ve birisi dahî ba'zı zaman suyun kesildiğini söylüyor bunun için dahî reddini talep iderim. Fî 8 Şubat Sene 327

Evkâf Me'mûru

Necâti

Şâhidlerin tezkiyelerine karar verildi. Fî 22 Şubat Sene 327

Müdde'âya 'ayn-ı reşîd suyundan Müddeî-i 'aleyh Bekirzâde Zübeyr beğ hânesine bir mikdâr su virildiği zaman menfa'at-i 'âmmeye muzırrâtı olup olmayacağı ve ne mikdâr su ifrâz idiliyor ise 'âmmeyi izrâr itmeyeceği hasımlarının keşf idilmesi için komisyon ta'yîn olunan Meydan mahallesinden Hacı Said Efendizâde Ahmed Efendi ve belediye reisi Mehmed Ağa şer'îye baş kâtibi Hacı Ahmed Efendi sâbık Belediye Reisi Sağır Ahmedzâde Faik Efendi Ermeni Makzen Bardakçıyan Evhani Efendi veled-i Habîb ve su Me'mûru Cerîd oğlu Süleyman nâmûn kimesnelere fî 28 Şubat Sene 328 tarihli yazıları mezkûreye zîrine yazmış oldukları cevâb ber vech-i zîrdir.

Ali beğzâde Zübeyr beğ hânesine 'Ayn-ı Reşît suyundan cereyân iden suyun ol bâbda karara ittibâen keşfine lede'l-endâz aralık zamanında hakk-ı şefe hasr idilerek bostan ve eşcâr-ı sefîne sarf idilmek üzere mahzar ise hânesine te'âmül-i kadîm üzere mikdâr-ı suyun cereyânında bir mâhzûr olmayub ve 'amme-i zarar îrâs itmeyeceği anlaşılmakla işbu rapor tanzîm ve takdîm kılındı. Fî 6 Şubat Sene 328

Ceridoğlu Süleyman

Bardakçıyan Evhani Sağır Ahmedzâde Faik

Şer'îye Kâtibi Hacı Ahmed Hacı Said Efendizâde Ahmed

Müddeî mûmâ ileyh Zübeyr Beğ cevâbında Müdde'âya sudan hakk-ı şefem olarak mahkeme-i şer'îyenin takrîr ve ta'yîn eylediği mikadarıyla iktifâ ideceğim gibi

mâ-ı mezkûr mecrası tağyîr ve tebdîl ve tarlamda bostan sebze zer‘ idilmemek ve itmiş olur isem mezbûrları tarafından mâ-ı mezkûru hemen kat‘ idilmek ve bu husûsa dâir vâki olan iddi‘am hiçbir mahkemede da‘vâm istimâ‘ idilmek üzere işbu mahalli imza eyledim. Fî 6 Kânûn-ı sânî Sene 328

Zübeyr beğzâde

Sahife 103

Belge 64

Çilingirbaşı oğlu Kirkor Veled-i Artan’ın karısı Seryohi’nin hanesine gelmemesi ve zevciyete itaat etmemesi nedeniyle tenbih buyrulması talebi,

Hristiyan mahallesinden Çilingir başı oğlu Kirkor Veled-i Artan nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer‘iyesinde meclîs-i şer‘i şerîf-i enverde zevce-i medhûl-ı bihâsı olan Seryohi nâm kadın muvâcehesinde da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb işbu hâzıra-i Mezbûre Seryohi binti Serkis zevce-i medhûl-ı bihâm olmuş iken bir müddetden berü hâneme gelmeyüp hakk-ı zevciyete ri‘âyet itmediği gibi ve serd itdiği bahâne dahî mugâyir-i şer‘i ‘âli olduğu gibi külliye idâre ve maiyetimizin tefrîkasına bâdi olub üzere birâderimle maderimden ayrılmak ve onlarla oturup kesb-i ma‘îşet itmek hudûdunda bulunarak böyle vâhî bir takım gayr-ı meşrû‘ tekliflerde bulunduğu ve diğerlerinde kendisinin böyle nâ becâ teklîfâtını kabûl itmediğimden dolayı hâneme gelmekden imtinâ‘ ittiğinden mezbûrünün hâneme duhûl ve zevciyete ita‘ate dâir Mezbûreye kıbel-i şer‘den tenbîh ve yedime bir kıt‘a ilam-ı şer‘î i‘tâ buyrulması matlûbumdur deyû ba‘de’-da‘vâ ve’s-suâl,

Müddeî-i merkûm

Çilingir başı Kirkor

Müddeî-i ‘aleyh mezbûre Seryohi binti Serkis nâm kimesne cevâbında birinci vak‘ada Kirkor zimmetinde olan nafaka ve mehri para tahsîl ve tarafıma teslîm idilmesi çünkü câriyeleri çıplak ve perişan bir halde benim için hâzır-ı merkûm Kirkor’un câriyesine azîmet ideli ikibuçuk mâhdırki üzerime bir paralık elbise almadı ve bundan başka hânelerinde geceleyin yatak üzerinde yatmıyorlar ve kâim vâlidem ve kaim birâderlerim ve hemşîreleri ve zevcim Kirkor câriyelerine her vakit darb ve itâle-i lisândan başka ‘ıyallerini kurşun ve bıçak ile hakâret ediyorlar şu fıkır ile bizim virmiş olduğumuz nafaka parasını ‘amûcazâdem Kirkor’dan al ve götür diyorlar şu halde câriyelerin bunların hânesinde ikâmet itmeğe emniyetim

yokdur nihâyet zevcim ise ayrı bir hânede iskân itmekliğini talep iderim deyû ifâde eyledi.

Müddeîye-i ‘aleyhâ Mezbûre

Seryohi

Mezbûrenin 1000 guruş mehir da‘vâsı derdest (silik) olduğundan muhâkeme-i mezkûra hitâmpézîr oluncaya kadar işbu muhâkemenin tevkîfine karar virildi. Fî 31 Teşrîn-i evvel Sene 326

Sahife 104

Belge no 65

Taşdemir oğlu Osman bin Hacı Mustafa’nın babasından kendine kalan ev ve içinde bulunan iplikleri büyük biraderi Mustafa’dan talep etmesi

Behisni kazâsı kuralarından Gülbeleş karyesi sâkinlerinden Taşdemir oğlu Osman bin Hacı Mustafa nâm kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer‘iyesinde meclîs-i şer‘i şerîf-i enverde karye-i mezkûr sâkinlerinden büyük birâderi Mustafa nâm kimesne muvâcehesinde da‘vâ ve takrîr-i kelam idüb karye-i mezurda Balta Ali ve Kimo Mehmed ve Kara Mamo hâneleriyle mâhdûd bir bâb hânede üç gözü müteveffâ pederimden bana mevrûs olub hâne-i mezkûr yirmi kıyye penbe üç kıyye iplik dahî pederimden bana hisse ifraz idilmekle hâne ve penbe ipliği hâzır-ı merkûm birâderim Mustafa bana teslîm itmeyüb ve cebren hânemi elimden almasıyla hâne ve penbe ipliği hâzır-ı merkûm birâderimden tahsîliyle tarafıma teslîmi matlûbumdur deyû ba‘de’d-da‘vâ

Müddeî-i ‘aleyh Mustafa dahî cevâbında Müddeî-i merkûm Osman’ın iddiâ eylediği hâne iki gözde ibâret ve pederimden kendisine müntakıl malı isede kendisinde altı top bez bahâsı dokutma Hakkı ile 69 guruş bundan dört beş Sene mukaddem hâne-i mezkûru karzıma koyduğu cihetle hâne-i mezkûra bihak müdâhale eylediği ve mezkûr penbe ile ipliği külliyyen inkâr eyledi.

Müddeî-i merkûm Osman mezkûr on batman penbe ile bir batman buçuk ipliği almadığına ve malûmâtı olmadığına dâir birâderi hâzır-ı merkûm Mustafa’nın tahlîf itdirilmesini talep ve ol bâbda Müddeî-i ‘aleyh merkûm Mustafa’nın tahlifi bi’l-muvâcehe ibrâ edildikten sonra Müddeî-i ‘aleyh merkûm Mustafa’dan hâne-i

mezkûru 69 gurus mukâbilinde birâderi Müddeî-i merkûm Osman kendisine terhin eylediğine beyyine talep olundukda karye-i mezkûrdan Balta Ali nâm kimesne ile isbât ideceğini ve bir Şâhidden başka Şâhidi olmadığını ifâde eyledi.

Şâhid-i vâhid ile ityân şer'an câiz olmadığı Müddeî-i 'aleyh merkûma tefhîm kılındıkda hâne-i mezkûru kendisinin karzına altmış yedi mukâbilinde terhîn etmediğine dâir birâderi Osman'ın tahlîfini talep eyledi.

Hâne-i mezkûru merkûm Mustafa'ya terhîn eylediğine dâir merkûm Osman'ın merkûm Mustafa muvâcehesinde tahlîfi icrâ edilmiştir.

Müddeî-i 'aleyh merkûm
Mustafa

Müddeî-i merkûm
Osman

Sahife 105–106

Belge 66

Vakkâs bin Mustafa'nın kaybolan merkebinin Uzun Ede'den alınarak tarafına teslim edilmesi talebi

Vüstâ mahallesinden Vakkâs bin Mustafa ban kimesne kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'îyesi meclîs-i şer'î şerîf-i enverde Meydan mahallesinden Uzun Ede nâm kimesne muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb bundan bir Sene mukaddem zâyî' itmiş olduğum ve şu halde onüç yaşında siyaha meyilli bir re's merkebi ve zâyî' olmasından evvel on sene kapımda kalub şerâ'ı malım olan merkebimi bundan birkaç gün mukaddem hâzır-ı merkûmdan bi'l-istikâk tarafıma teslîmini talep iderim ol dahi cevâbında mezkûr merkebi bundan bir mâh mukaddem Hamrâ mahallesinden Kamberli Oğlu Mustafa'dan Mustafa dahî mahalle-i mezkûrda Canbar nâm kimesniden altı mâh mukaddem iştirâ ve merkûm Canbar bir Sene mukaddem Lüzûmî Efendiden iştirâ eylediğini beyân ve Müddeî-i merkûmûn iddiâsını külliye inkâr eylediğini ifâde eyledi.

Müddeî-i 'aleyh merkûm bundan birbuçuk mukaddem kimin kapısında olduğunu isbât-ı beyyine suâl olundukda Hamrâ mâhellesinden Gülek Mehmed ve Çaykış oğlu Hacı ile isbât ideceğini ve bundan başka Şâhidi olmadığını beyân eyledi.

Müddeî-i ‘aleyh-i merkûm isbât-ı beyyinede izhâr-ı ‘aciz eylemekle Müddeî mezbûr bundan bir Sene zâyî‘ eylediği hayvan bu tutulan olduğuna dâir beyyine taleb olundukda Vüstâ mahallesinden Koca Mustafa Hristiyan mahallesinden Nalband Asdor Kara oğlan birâderi Ahmed ile isbât ideceğini ve bundan başka Şâhidi olmadığını ifâde ve beyân eyledi.

Şâhidûn-ı merkûmûndan Koca Mustafa Ağazâde Ömer Ağa li ecli’ş-şehâde mahkeme-i şer‘a hâzır olub lede’l-istişhâd ve Kara Dayı oğlu Vakkâs’ın bundan bir Sene mukaddem kırmızıya meyyâl erkek merkeb Ezâb Ede’nin elinde bulunan merkeb olduğuna yani Ezâb Ede’nin yedinde bulunan merkeb merkûm Vakkâs’ın merkebi olduğuna Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.

Şâhidûn-ı merkûmûndan Hristiyan mahallesinden Nalband Asdor nâm kimesne li ecli’ş-şehâde meclîs-i şer‘a hâzır olub istişhâd olundukda Ezâb Ede’nin yedinde bulunan merkebin merkûm Vakkâs’ın merkebi olduğuna benzediyorum hükm edemiyorum.

Diğer Şâhid hâzır bulunmayup kurada bulunduğundan tarafına istişhâd olunmamak merkûm Karaoğlan birâderi Ahmed nâm kimesne istişhâd idilinceye kadar zi’l-yed Ezâb Ede’ye teslimine karar verildi.

Vekîl-i Nâib-i Şer‘

Müddeî-i merkûm

Vakkâs

Müddeî-i ‘aleyh merkûm

Ezâb Ede

Sayfa 107

Yalnız yüz yedi sahifeden ibâret olduğu tasdîk kılınur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. 196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONUNDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM

Rumi (1326–1328)³⁹ Miladi 1910–1912 yıllarını ihtiva eden 196 Numaralı Besni Şer'iyye Sicili 107 sayfadan oluşmaktadır. Defterde her belgenin düzenli olarak tarihlerinin kaydedilmediği görülmektedir. Ayrıca bazı belgelerin sonlarında tarih yerine 7 M, 4 M tarzında ifadeler bulunmaktadır. Bu tür ifadeler Tarih-i Mezbûr anlamına gelmektedir. Defter içerisinde birkaç belgede Hicri tarih dışında genel olarak Rumi takvim kullanılmıştır. Genelde Rumi takvim kullanılmasına rağmen Hicri kayıtlar Şaban Hilalinin görülmesi hakkındaki belgede görülmektedir. Ramazan ayının başlangıcı olması nedeniyle bu tür bir kayda rastlanmaktadır.

Davanın ileri bir tarihe atılması veya araya başka davaların girmesi gibi nedenlerle daha sonraki sayfalarda aynı dava konusunda şahitlerin ifadelerinin kaydedildiği görülmektedir. Defter kırma rik'a hatla yazılmıştır. Bunun yanında defterin mikrofilmlerinin çekimi esnasında hassas davranılmaması nedeniyle defterin sırt kısmının bulunduğu yerler çıkmamıştır. Bazı sayfalarda ise yazıların bozuk olması, yazı üzerine mürekkebin dökülmesi ve çıktılarının kirli olması gibi hususlar çalışma şartlarımızı zorlaştırmıştır. Buna rağmen olabildiğince hassas davranılarak bu kısımlar da transkribe edilmeye çalışılmıştır. Sicil defterinin yıpranmış olması ve fotokopilerinin temiz çıkmaması gibi nedenlerle eksik ve silik kısımlar defterdeki diğer belgelerden faydalanılarak okunmaya çalışılmıştır. Bu şekilde okunan bölümler parantez içinde belirtilmiştir. Defterin 87. sayfa numarası bir sonraki sayfaya da verilmiştir. Defterin orijinaline bağlı kalmak adına bu numara transkripsiyon esnasında tercüme metninde 87-a ve 87-b şeklinde

³⁹ Türk Dünyası Araştırma vakfının çıkarmış olduğu “Şer'iyye Sicilleri Kataloğu”nda 196 Numaralı Şer'iyye Sicilinin tarihleri Rumi 1327–1328 olarak gösterilse de 1326 yılına ait belgelere rastlanmıştır.

gösterilmiştir. Defterin transkripsiyonunda, ayın harfi (‘), hemze (’), uzun sesliler (^), okunamayan kelimeler ise (...) ile gösterilmiş olup okunuşundan emin olunamayan kelimelerin sonuna (?) işareti konulmuştur. 196 Numaralı Behisni Şer’iyye Sicilinin transkripsiyonu ve değerlendirmesi yapılırken kelimelerin doğru okunuşlarını bulmak için Kamus-ı Türkî⁴⁰, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat⁴¹, Farsça-Türkçe Sözlük⁴², ten; transkripsiyon kaideleri hakkında Osmanlıca Dersleri⁴³ adlı eserden; yer adlarının doğru telaffuzu açısından ise bu konuda yapılmış XVI. Yüzyılda Adıyaman (Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger, Kahta) Sosyal ve İktisadi Tarihi⁴⁴ ve XIX. Yüzyılda Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger ve Kahta’nın Sosyal ve İktisadi Durumu⁴⁵ adlı doktora tezinden yararlanılmıştır.

---

⁴⁰ Şemseddin Sami.(1998). Kamus-ı Türkî, Alfa Yayınları, İstanbul

⁴¹ Ferit Devellioğlu.(1997). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara

⁴² İbrahim Olgun ve Cemşit Draşan.(2005). Farsça-Türkçe Sözlük, Murat Yayınları, Ankara

⁴³ Muharrem Ergin.(2000). Osmanlıca Dersleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul

⁴⁴ Mehmet Taşdemir.(1999). XVI. Yüzyılda Adıyaman (Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger, Kahta) Sosyal ve İktisadi Tarih, TTK Yayınları, Ankara

⁴⁵ Ramazan Aslan.(2009). XIX. Yüzyılda Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger ve Kahta’nın Sosyal ve İktisadi Durumu, Basılmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. MAHKEME SÜRECİNİN İŞLEYİŞİ

1910–1912 yıllarına ait olan 196 Numaralı Besni Şeriyye Sicilinin geneline bakıldığında bir dava süreci şu şekilde işlemektedir. Davalar müddei denilen davacı tarafından açıldıktan sonra müdde-i ‘aleyh olarak isimlendirilen davalı, usulünce mahkemeye davet edilirdi. Eğer davalı şahıs “*gâib-i ani’l-meclis*” ise yani meclise gelmemişse veya “*gâib-i ani’l-beled*” ise yani beldede değilse, usulen üç defa davetiye gönderilir ve mahkemeye gelmesi istenirdi. Tabiatıyla davalı şahıs mahkemeye gelmeyince davacı davanın gıyâben, yani davalı mahkemede olmamasına rağmen devam etmesini isterdi. Davalının mahkemede olmaması nedeniyle davalı şahsın haklarının savunulması için mahkeme tarafından bir şahıs görevlendirilirdi.⁴⁶ Bu suretle davalı şahsın mahkemede olmamasına rağmen dava görülürdü. Ayrıca şahısların “*gâib*” olarak vasıflandırılması neticesinde gıyabında verilen kararlara kişilerin itiraz hakkının olduğu görülmektedir. “*adem-i kanaat*” olarak vasıflandırılan bu duruma kişilerin itirazlarını sicilde görmek mümkündür.⁴⁷ Nihayetinde mahkeme iddia makamından “*iddiasına mutabık beyyine*” yani iddiasını destekleyecek delil talep ederdi. Şahitlerin ifadelerinin sonlarındaki “*Allah için şahidim şehadet dahi iderim*” tarzındaki ifadelere sıkça rastlamak mümkündür. Şahidlerin dinlenmesi neticesinde mahkeme kararını verirken diğer taraf şahidlerin doğruluklarının belirlenmesine çalışılırdı. Bu suretle “*sırren ve alenen tezkiyeleri*” yani gizli ve açık olarak şahitlerin, ahaliden güvenilir olanlara sorulması şeklinde kişilerin doğru sözlü olup olmadıkları konusunda araştırma yapılırdı. Eğer kişilerin şahitlikleri makbul ise “*Şâhidân-ı merkûmânın ‘adl u makbûlû’ş-şehâde oldukları*” şeklindeki ifadelerle şahitlerin şahitliklerinin makbul oldukları ve

⁴⁶ B.Ş.S. 1327, s.2. “*taleb idüb Müdde-i ‘aleyh-i merkûmûn hukûkunu muhâfazaya muktedir mahkeme-i şer‘iye Mülâzımlarından Emîr oğlu Hacı Mehmed memzûcu Mahmud efendi vekil-i musahhar ta‘yîn idilüb muvâcehesinde*”

⁴⁷ B.Ş.S. 1326, s. 14.

şahitlerin adaletleri konusunda sorulan şahısların isimleri sicile kayıt edilirdi.⁴⁸ Bu suretle dava neticelendirilirdi. Davacı ve davalı makamlarının “*ityân-ı beyyineden âciz*” olma, yani delil getirememesi durumlarında ise mahkeme delil getirmekten aciz olan tarafı karşı tarafa baskı yapmaktan men etmekteydi. Bazı durumlarda ise kişiler anlaşmaları nedeniyle mahkeme huzurunda karşılıklı olarak birbirlerini temize çıkardıkları görülmektedir⁴⁹. Genel anlamda mahkemenin işleyişi böyle olsa da nüfus veya evkaf dairesinden görüş talep edildiği de sicilde görülen değişik hususlardandır. Ayrıca bazı davalarda vekil tayin edildiği görülmektedir. Günümüzdeki avukatlık müessesesine benzeyen bu tür bir uygulama ile kişilerin tecrübeli şahısları kendi yerlerine davayı devam ettirmeleri konusunda yetkili kıldıkları görülmektedir. Ancak burada dikkat çekici husus kişiler tarafından vekil tutulan şahısların etnik kimlikleridir. Zira sicil içinde en çok vekil tayin edilen kişi Hristiyan bir şahıs olan Arakil efendidir. Arakil efendinin Müslüman şahısların davalarında da vekil olarak görev yapması dikkat çekicidir. Bu suretle Müslüman ahalide Gayr-i Müslim şahıslara karşı genel bir önyargının olmadığı görülmektedir. Dava sürecince fetva alınması icap ettiği zamanlarda müfti efendiye dava gönderilir ve o da şer’î hukuk çerçevesinde gereken cevabı verirdi. Mahkeme sürecinin işleyişinde sicil içinde tercüman ihtiyacının hâsıl olduğu durumları da görmek mümkündür.⁵⁰ Sicil defterinde Abuzer Bin Halil’in, siyah renkli ineğinin Hüseyin Ağazâde Mehmed’de bulunması ve tarafına teslim edilmesi talebi ile açtığı davada şahitlerden Hüso bin Haso Türkçe bilmemesi nedeniyle Meydan Mahallesinden Tut’lu Hacı oğlu Mehmed tercümesiyle ifade etmiştir.

Çalışması yapılan zaman dilimi içinde Mecelle medeni hukuk olarak geçerli olduğu için davalarda vekil olanların “*Mecelle-i Celîle*” ahkamından hareketle savunmalarını yaptıkları görülmektedir. Diğer taraftan müfti efendi ise aynı şekilde “*Mecelle-i celîlenin ...’ Maddesine tevfi ken ifâ-yı muamelesi muktezîdir*” şeklindeki tezkeresiyle dava konusunda Mecelle hükümleri çerçevesinde fetvasını verirdi. Bunun yanında mahkemede “*tahlif*” yani yemin müessesesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Yemin (kasem, half), bir kimsenin bir hakkın varlığını veya yokluğunu hakim huzurunda Allah’ı şahit tutarak haber

⁴⁸ B.Ş.S. 1327 s.61,62.

⁴⁹ B.Ş.S. 1327 s. 84. “...zıkr olunan gürüm bağından ma’dâ bi’l-cümle emlâk ve eşyâdan ve mîrâsa müteallik kâffe-i de’âvîde li ebeveyn karındaşımız Mehmed’den zimmetini ibrâ ve iskât eyledik didiklerinde zabt olundu.”

⁵⁰ B.Ş.S. 1327 s. 35.

vermek demektir. Davacı iddiasını beyyine ile ispat edemeyince davalıya davacının iddiasının varid olmadığı hususunda yemin teklif edebilir. Davalı yemin ederse, bu, lehine delil teşkil eder. Bazı davalarda, kadı re'sen yemin verdirebilir. Davalı yeminden kaçınırsa buna *nükûl* denir. Bu sefer davacının iddiasını ikrar etmiş sayıldığından Hanefî mezhebine göre aleyhine delil olur. Hakim veya naibin huzurunda edilmemiş yemin muteber değildir. Dilsizin işaret-i ma'hudesi (bilinen işareti) ile ettiği yemin muteberdir. Zımmîler de kendi dinlerine göre yemin ederler.⁵¹ Mahkeme sürecinde tarafların yemine tabi tutulması ve bu suretle davanın neticelendirildiği de görülmektedir.⁵² 56 nolu belgede Gümüşpınarı karyesi sakinlerinden Hüseyin keçilerinin çalınması neticesinde Kuyumcu Serkis oğlu Şamel'den davacı olmuştur. Mahkeme neticesinde Hüseyin'in tahlifi neticesinde keçilerin Hüseyin'e ait olduğuna karar verilmiştir. Ancak, bazı durumlarda yeminden kaçınan tarafların olduğu da görülmektedir.⁵³ Vüsta mahallesinden Şeyh Velizâde Hacı Şaço'dan hışva talebi ile mahkemeye başvurmuş ve mahkeme neticesinde Hacı Şaço'ya yemin teklif edildiğinde yeminden kaçınması neticesinde 266 kıyye hışvanın davalıdan tahsiline hükm olunmuştur.⁵⁴

Sicil içinde dikkat çeken başlıca hususlar; alacak, hırsızlık, boşanma ve aile içi geçimsizlik, mehir talebi, evlilik akitleri, vakıf tevliyet davalarıdır. 196 Numaralı Besni Şer'îyye Sicili, döneminin sosyal, ekonomik ve kültürel durumunu yansıtmaları açısından zengin bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2. 196 NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE BESNİ'DE SOSYAL YAPI

Osmanlı ailesi hakkında yapılacak araştırmalarda Şer'îyye Sicilleri önemli veriler içermektedir. Kadı kayıtları, sadece Osmanlı kanunlarının uygulaması açısından değil; üzerinde çalışıldığında sosyal tarihimiz için birçok gerçeklerin ortaya çıkmasında; evlilik tiplerinden, ailenin çözülmesine, ailedeki roller ve statülerin daha doğru ve daha detaylı resminin çizilmesine kadar birçok konuda

⁵¹ Ekrem Buğra Ekinci.(2010). Osmanlı Hukuku, Arı Sanat Yayınevi, s. 274. İstanbul

⁵² B.Ş.S. 1327, s.87-b.

⁵³ B.Ş.S. 1327, s.91.

⁵⁴ B.Ş.S. 1327, s.91. "*Müddeî-i merkûm Mevlûd efendinin iddiâsı üzerine Müddeiyeyâ 266 kıyye hışvanın Müddeî-i 'aleyh-i merkûm Hacı Şaço'nun yeminden nükûlüne mu'allakân Müddeî-i 'aleyh-i merkûmdan tahsiline hükm olundu.*"

önemli bilgilere haizdir. Ayrıca Şer'iyce Sicilleri, aile ile ilgili sosyal tezahürlerin yalnız fetvalardan yararlanılarak yansıtılmasının haricinde birincil kaynak konumundadır.

4.2.1. Evlenme ve Boşanma

Ailelerin evlenmeyle teşekkül ettiği açık bir husustur. Evlenme, aralarında bir evlenme engeli bulunmayan bir erkek ile kadının, ortak bir hayat sürmek ve evlât yetiştirmek amacıyla gerekli bağı meydana getirmek üzere yaptıkları bir akit olarak tarif edilebilir. Ailenin oluşum süreci ve dağılması ile ilgili bulgular o dönemdeki aile yaşantısı ve işleyişi ile ilgili olarak bize güzel ve ayrıntılı bilgiler vermektedir. Değerlendirme kısmının başlangıcında da denildiği gibi sicil içinde evlenme boşanma, mehr talebi, aile içi geçimsizlik konularında birçok belge mevcuttur. Evlilik akitlerinden başlanacak olursa resmi nikâh uygulamasının o devirde de mevcut olduğunu görmek mümkündür. Bu hususta sicil içinde beş adet nikâh akdi bulunmaktadır.⁵⁵ Bu akitlerden hareketle nikâh merasiminin nasıl yapıldığını öğrenme imkânının yanında mehir miktarları hakkında da bilgi sahibi olunmaktadır. Örnek olarak Besni aşiretlerinden Çakallı Şems aşiretinden ve Bademce karyesinden Mustafa oğlu Abidin ve Şems uşağından Molla Hüsnü oğlu Mehmedo'nun tarifleriyle sabit olan Alo kızı Sultan ile Hüsnü Gülüm oğlu Mehmedo'nun mahkemede evlilik akitleri gerçekleşmiştir. Bu belgeden hareketle evlenmek isteyen bayan ve erkeğin mahkemeye müracaat ederek evlilik akitleri gerçekleşmekteydi. Bayan mahkeme huzurunda evliliğe engel fiziki ve akli herhangi bir durumunun olmadığını ifade ederdi. Evleneceği erkeğin kendine uygun olduğunu ve namzedli olmadığını ayrıca ifade ederek mahkemeden izin talep etmekteydi. Bunun yanında istediği mehir miktarı ise ayrıca ifade edilmekteydi. İstenilen mehir miktarının erkek tarafından kabul edilmesi neticesinde mahkeme huzurunda nikâh akdi resmen gerçekleşmiş olurdu.⁵⁶

⁵⁵ B. Ş.S. 1326 s. 23, 50, 52, 56, 74.

⁵⁶ B.Ş.S. 1326, s.50. “*hâla kendim âkil ve bâliğa olub evvelden berü namzadlım bulunan hâzır-ı merkûm Mehmedo nâm kimesneyi kendime küfv görerek merkûma 500 gurus mehr-i mu'accel ve mü'eccel ile kendimi merkûme tezvîc idüb ve zevciyyete kabûl eyledim. Nikâhımızın akdine kibel-i şer'den izin virilmek matlûbumdur didikde hâzır merkûm dahî cevâbında Mezbûreyi beher 501 gurus mehr-i mu'accel ve mü'eccel ile Mezbûreyi tezevvüclüğüne kabûl ve Mezbûrenin ifâdesini tasdik eyledi.*”

Mehir, erkeğin nikâh nedeniyle kadına ödemekle yükümlü olduğu meblağdır. Mehrin tamamı peşin ödenebildiği gibi, bir kısmı peşin(mehr-i muaccel), bir kısmı ileride (mehr-i müeccel) ödenebilirdi.⁵⁷ Bunun yanında sicil içinde mehr-i müsemma tabiri diğer bir mehir çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mehr, meblâğın önceden tesbit edilip edilmemesi bakımından iki kısımdır: *Mehr-i müsemma*, tarafların evlilik öncesinde konuşup üzerinde anlaştıkları miktardır. Taraflar mehrin miktarını önceden tesbit etmemişler, nikâhtan sonra da bir meblâğ üzerinde anlaşamamışlarsa, kadına *mehr-i misl* verilir.⁵⁸ Böylece nikâh akitlerinin resmi belgelerde yer aldığını görmenin yanında, istenen ve verilmesi konusunda söz verilen mehir miktarının da resmi belgelere kaydedildiği de görülmektedir. Ancak mehrin miktarı her ne kadar bayan belirliyor olsa da erkeğin mehri artırma hakkı vardır. Fakat azaltma imkânı bulunmamaktadır. Bununla birlikte diğer nikâh akitlerinde mehri artıran başka damat adayına rastlanılmamıştır. Belgenin sonunda ise karı, koca ve şahitlerin isimleri yazılmıştır. Evlilik akitlerinde belgelere yansıyan mehir miktarları ise 400, 500, 600, 800, 1000 kuruş şeklinde değişmektedir. Ayrıca bir belgede ise 4000 kuruşluk mehir kaydı mevcuttur. Ayrıca bu mehir miktarı orta düzeyde bir mehir olarak değerlendirilmiştir.⁵⁹ Ancak her evliliğin mahkeme huzurunda akdedilmesi ve sicile kaydı bir zorunluluk olarak görülmemiştir.

Şer'î hukuka göre evliliğin sona ermesi beş şekilde olur: 1-Ölüm, 2-Talâk, 3-Muhâlaa (anlaşarak boşanma), 4-Tefrik (mahkeme kararıyla boşanma) ve 5-Fesh (kendiliğinden boşanma). Ancak ayrılık denince akla ilk gelen talâktır. Diğer ayrılma şekilleri de talâka benzer hükümler doğurur. Talâk da erkeğin ve kadının iradesiyle olmak üzere iki kısımdır. Dolayısıyla şer'î hukukta boşanma yalnızca erkeğin elinde değildir. Kadının da kendi isteğiyle boşanması mümkündür.⁶⁰

Evlilik akitleriyle huzurlu bir aile ortamına kapı aralanırken diğer belgelerde aile faciası olarak nitelenecek boşanma, mehr talepleri ve ahlaken kabulü mümkün olmayacak⁶¹ bir şekilde, eşlerin birbirlerine karşı iddialarını görmek mümkündür. İslam hukukuna göre birden fazla boşanma çeşidi görülmektedir. Bunlar, Talak-ı bayin, Talak-ı Ric'i, Muhalaa yolu ile boşanma

⁵⁷ Zeynel ÖZLÜ. (2000). XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Adli Mekanizmanın Analizi, Bolu Göynük Örneği, Beriken Yayınevi, Ankara

⁵⁸ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s. 314.

⁵⁹ B.Ş.S. 1327 s. 66-67.

⁶⁰ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s. 316.

⁶¹ B.Ş.S. 1326, s. 7.

şeklinde sıralanabilir. Bu çeşit boşanmaların yanında erkeğin insiyatifinde olan bir diğer boşanma çeşidi ise şarta bağlı olan boşamalardır.

Osmanlı aile hukukunun temeli olan İslâm hukukuna göre prensip olarak boşama hakkı erkeğe aittir. Erkeğin tek taraflı iradesiyle karısından boşandığını yalnızca söz ile bildirmesi dahi yeterli görülmüştür. Durumu mahkemeye kaydettirmesi hukuken şart koşulmamıştır. Fakat mahkeme sicillerinde karşımıza çıkan çok sayıda boşanma belgesi, Osmanlı toplumunda boşanmaların kayda geçirildiğini göstermektedir. Evliliği sona erdirmeyi isteyen erkek değil de kadın olursa onun için de kısıtlı olmakla birlikte İslâm hukukuna göre bazı imkânlar bulunuyordu. Buna göre kadın eğer isterse nikâh akdi esnasında boşanma hakkını elinde bulundurmayı şart olarak öne sürebiliyordu. Bunun yanı sıra kadın, bazı durumlarda bizzat mahkemeye başvurarak evliliği sona erdirebiliyordu. Fakat mahkemenin hangi durumlarda ayrılık kararı vereceğine dair mezhepler arasında ciddi görüş ayrılıkları bulunduğundan, bazen aynı konuda aynı toplumda yaşayan insanlar arasında farklı hükümler verilebiliyordu. Hanefî mezhebine göre mahkemenin boşanma kararı verebilmesi için kocada hastalık ve kusur bulunması, yeme-içme, kocanın giyim ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamaması, kocanın evini uzun süre terk etmesi veya ortadan kaybolması, hanımına kötü davranması, eşine yaklaşmamak üzere yemin etmesi, kocanın hanımının zina ettiğini iddia etmesi, süt akrabalığının bulunduğu anlaşılması gibi ciddi sebepler bulunmak zorundaydı⁶². Ayrıca kişilerin aile kurumuna karşı ilgisizliklerinden kaynaklanan ve düşünülmeden ağızdan çıkan kelimelerle şerî hukukta boşanmanın gerçekleştiği ve mahkemenin, şahitlerin ifadeleriyle boşanmanın vaki olduğuna hükmettiği sıklıkla görülmektedir. Sicilde meydana gelen boşanma durumlarında genel olarak aile içi geçimsizliğin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu geçimsizlik bazı durumlarda kadının ileri düzeyde fiziksel baskıya maruz kalması ve darb edilmesi şeklinde tezahür etmiştir.⁶³ Bu duruma bir örnek olarak Çerçi mahallesinden Mehmed bin Maho Aydıncık'ın eşi Ümmü'yü dövmesi üzerine Ümmü babasının evine gitmiş ve Mehmed ise eşinin eve dönmesi için mahkemeye başvurmuştur. Ancak bu olay öncesinde karısını dövmesi veya aç koyması durumunda boşanmanın gerçekleşmesi hususunda şart

⁶² Saadet Mayader.(2007). "Klasik Dönem Osmanlı Toplumunda Boşanma", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Dergisi, Sayı 1,Bursa, s.s.300-301

⁶³ B.Ş.S. 1327, s.22.

koşunca karısı yediği dayak üzerine babasının evine gitmiştir. Şahitlerle bu durumu ifade edilmiştir. Bunun üzerine hukuken boşanma gerçekleşmiştir.

Şarta bağlı olan boşamalarda insiyatif erkeğin elindedir. Zira boşanma meselesi erkek tarafından bir şarta bağlanmışsa bu şartın koşulması ve gerçekleşmesi bir anlamda erkeğin elindedir. Zira örneği verilen belgede Mehmet adlı şahıs “*eğer iyâlimi döğەر isem veyahut aç kor isem validem ile beraber iskân itdirir isem Mezbûre Ümmü benden üçten dokuza boş olsun*” diye şart koşmuştur. Ancak mahkemede Mehmed bu durumu inkâr etse de şahitlerin ifadeleri ile durum tahakkuk etmiştir. Sicil içinde davanın neticesi görülmemektedir. Fakat ilerleyen kayıtlarda Ümmü evine dönme konusunda mehrinin verilmesi ve kayınvalidesi ile beraber oturmayacağını ifade ederek evine dönebileceğini söylemiştir. Ancak şunu da söylememiz gerekir ki bu tür durumlarda hukuken evlilik hayatının sürdürülmesi uygun görülmemiştir. Bu konu ile ilgili olarak 13. belge ve devamını teşkil eden 15 nolu belgede şahitlerin ifadeleriyle sabit olarak İsmail Ağanın eşini boşadığına dair ifadeleri neticesinde mahkeme boşanmanın gerçekleştiğine hükmetmiştir.⁶⁴ Boşanma davalarında kadınların talepleri ve boşanma konusunda mahkemede öne sürdükleri mazeretler, aile içi geçimsizlik, aç bırakma, maişetini temin edememe, dayak ve benzeri durumlar olsa da evin erkeğinin eşine karşı olan her çeşit ilgisizliği de mahkemelerde dile getirilmiştir.⁶⁵ Çakallı karyesinden Elif, kocasının kendisine karşı ilgisizliği nedeniyle boşanma talebinde bulunmuş ve kocasının özel hayata karşı ilgisizliğinden yakınmıştır. Mehmet Efendi ise durumu inkâr etmiş ancak eşinin cüretkâr denilebilecek ifadeleri sonrasında, Mehmet efendinin yapılan teklifleri kabul etmemesi üzerine mahkeme Elif’in boşanma teklifini kabul etmiştir. Ayrıca nafaka takdirinde dahi bulunmuştur. Böylece Şer’î Mahkemenin, kocanın özel hayatla ilgili hususlarda yetersiz ve ilgisiz olma durumlarında da eşleri ayırabildiği görülmektedir. Bayanların da bu hususta bu denli cüretkâr ifadeler kullanabilmesi dikkat çekici bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁶

⁶⁴ B.Ş.S.1326, s.21. “*Şâhidân-ı merkûmândan Yakub mahalleri Meydan mahallesi hey’et-i ihtiyârilerinden diğeri Akseki karyesi hey’et-i ihtiyârilerinde bâ varaka-i muhâvere-i tezkiye idilüb Şâhidân-ı merkûmânın ‘adl ve makbûlî’ş-şehâde oldukları tebeyyün itmekle mücebince Mezbûre Fatma mûmâ ileyh İsmail Ağanın talâk-ı selâse ile mutallakası olduğuna hükm olundu.*”

⁶⁵ B.Ş.S 1326 s.7. “*Mehmed bin hâzır-ı merkûm Mehmed benim zevcim olub merkûmûn taht-ı nikâhında olub merkûm sahihü’l-vücûd ve kuvvetde olduğu halde şimdiye kadar bana dâhil olmayub izdivâc-ı ma’lûmeyi vukû’ bulmayup merkûm-ı ‘ayn olduğundan merkûm ile sa’yemizin tefrîki ve nikâhımızın feshi matlûbumdur deyû*”

⁶⁶ B.Ş.S 1326 s.7.

Nafaka, insanın yaşayabilmesi için lâzım olan şey demektir. Bu da, taam(yiyecek), kisve (giyecek) ve süknâdan (ev) ibarettir. Bu masraflar, şehrin âdetine, piyasaya ve akraba ve arkadaşlara göre ayarlanır. Zamana ve hâle göre değişir. Her memlekette başkadır.⁶⁷ Boşanma durumu evlenmelerde olduğu gibi erkeğe bazı sorumluluklar yüklemektedir. Erkek bu durumda karşı tarafa mahkemenin takdir edeceği miktarda nafaka vermek zorundadır. Sicil içinde boşanma davalarındaki nafaka miktarlarını görmek mümkündür. Nafaka takdiri olarak iki ile altı kuruş arası meblağın takdir edildiği görülmektedir.⁶⁸ Nafakanın günlük ihtiyaçları karşılama zorunluluğu dikkate alındığında çalışması yapılan zaman dilimi için günlük ihtiyaçların iki ile altı kuruş arası olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.2. Müslim ve Gayr-i Müslim Toplum

Çalışmanın bu bölümünde Besni sosyal hayatında Gayr-i Müslimlerle Müslümanlar arasındaki ilişkiler ele alınmaya çalışılacaktır. Sicilde, millet sistemi çerçevesinde “*Hıristiyan milletinden*” tabirine rastlansa da Ermeniler için Ermeni milletinden tabirine ve Yahudi taifesine ait bir kayda rastlanılmamıştır.

Sicil içinde sekiz belgede Gayr-i Müslimlere ait kayıta rastlanılmaktadır. Bu belgelerde geçen davaların dördü Hıristiyanların kendileri arasındaki davalar olup diğer dördü ise Müslümanlarla Gayr-i Müslimler arasında meydana gelen olaylardan kaynaklanmıştır. Nihayetinde Osmanlı devletinde hâkim zümre olan Müslümanların beraberce ve aynı kurallar çerçevesinde eşit olarak yargılanabilmeleri devlet mekanizmasında Gayr-i Müslimlere karşı önyargının olmadığını göstermektedir. Özellikle 113. sayfadaki dava bu çerçevede ayrıca incelenmesi gereken bir konudur. Özetle, Hıristiyan mahallesinden Çilingirbaşı oğlu Kirkor veled-i Artin zevcesi Seryohi üzerine açtığı davada zevciyete uymayan hareketlerde bulunması ve evini terk etmesi sebebiyle davacı olmuştur. Zira Gayr-i Müslimlerin Şer’i Mahkemeden talepte bulunması şer’î hukuka olan güvenin bir göstergesidir.⁶⁹ Bunun yanında Osmanlı toplumunda Gayr-i Müslimlerin isterlerse şer’î hukuktan istifade etme haklarının olduğunu da göstermektedir.

⁶⁷ Ekrem Buğra Ekinci, a.g.e. s.314

⁶⁸ B.Ş.S. 1326, s. 7,9,40,41

⁶⁹ B.Ş.S. 1327 s.113. “*mezburunun hâneme duhûl ve zevciyete ita’ate dâir Mezbûreye kibel-i şer’den tenbîh ve yedime bir kıt’a ilam-ı şer’î i’tâ buyrulması matlûbumdur deyû ba’d-e-d-da’vâ ve’s-suâl*”

Sicil içinde geçen Gayr-i Müslimlerle ilgili belgeler, alacak, merkep ve davar hırsızlığı ve hüccet konularını ihtiva etmektedir. Bununla birlikte ihtida eden şahısların iddialarında, kendisinin Müslüman olması neticesinde karısının evinden ayrıldığına dair ifadeler de mevcuttur.⁷⁰ Bunun yanında ihtida eden bir bayanın Müslüman bir erkekle evlenmesinin kendi toplumları içinde hoş karşılanmadığı ve zorla pişmanlık getirmesi istendiğine dair durumlara da rastlanmaktadır.⁷¹ Sayılan belgeler arasında son iki belge toplumlar arası ilişkileri yansıtmaları bakımından ayrı bir önem arz etmektedir. Tarafların birbirlerine bakış açılarını bu noktadan değerlendirmek daha doğru olacaktır. 88. sayfadaki davada özetle, Çilingir Beni oğlu mühtedî Abdullah'ın karısı Seryohi kocasının Müslüman olması nedeniyle evini terk etmiştir. Bunun üzerine kocası ise eşinin zevciyete itaati için mahkemeden tembih talebinde bulunmuştur. Seryohi'nin vekili ise müvekkilinin evini terk etmesinin nedeninin Abdullah'ın müvekkilini Müslüman mahallesinde iskân ettirmek istemesi olduğunu söylemiş, bu suretle evden ayrıldığını ifade etmiştir. Mahkeme ise Abdullah'ın eşini İslam mahallesinde iskân ettirmeğe hakkının olduğuna hükmetmiştir. Nihayetinde; Besni'de Ermeni ve Hristiyan Mahallesi olmak üzere iki Gayr-i Müslim Mahallesi bulunmaktadır. Bu vesileyle İslam hukukuna göre Müslüman olan Abdullah'ın da karısını İslam mahallesinde iskân etme hakkı mevcuttur. Ancak bu belgede Seryohi'nin bu tür bir bahane ile evinden ayrılması İslam toplumuna karşı olan ön yargıyı da ifade etmektedir. Bu konudaki bir diğer belge ise 58. sayfadaki zevciyetle ilgili husustur. Fakat burada Müslüman olan şahıs erkek değil bayandır. Özetle, Rumkale kazasının Narsid karyesi sakinlerinden olup sonradan Besni kazasının Ermeni kilisesinde ikamet eden Hristiyan milletinden Sâre binti Boyacı Kiyoruk kendi rızası ile İslamiyeti seçmiştir. Davacı Kızılın karyesi Müdürü Mehmed Fehmi efendinin ifadesi ile ailesinin Sare'ye yaptığı baskılar o denli artmıştır ki Sare adlı kız kurtuluşu Müslüman ahaliye sığınmakta bulmuştur Ardından, Mehmet Fehmi Efendi, Sare'ye evlilik teklifinde bulunmuş ve Sare'nin kabul etmesi üzerine evlilik gerçekleşmiştir. Ancak daha sonra Sare ailesi tarafından zorla geri götürülmüş ve pişmanlık getirtilerek İslamiyetten geri döndürülmüştür. Ayrıca Kilise Papazına teslim edilmiştir. Bu ifade neticesinde zevcesinin tarafına teslimini talep etmiştir. Bu vesileyle ihtida faaliyetlerinin Gayr-i Müslim toplum nezdinde kabulü mümkün

⁷⁰ B.Ş.S. 1327 s.88.

⁷¹ B.Ş.S. 1327 s.58-59.

olmayan bir durum olduğu görülmektedir. Bu tepkinin boyutları o denli artmıştır ki Sare canını kurtarmak amacı ile Müslüman ahaliden yardım istemiştir. Ardından, ailesi tarafından zorla İslamiyetten geri dönmesi sağlanmış ve Kilise Papazı Abraham efendiye teslim edilmiştir. Bu ifadeler neticesinde Besni’de Gayr-i Müslim ahalinin kendine ait mahallelerde kendi yaşantılarını rahat bir şekilde devam ettirdiği bir toplum yapısının mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Gayr-i Müslim ahali ile Müslüman ahali arasında katl ve yaralanma olayının olmaması iki toplum arasında şiddete dayanacak bir yapının olmadığını göstermektedir. Bunun yanında toplumlar arasında çok sıcak bir ilişkinin olduğunu da ifade etmek olaya gayet iyimser bir gözle bakmak ve olayı abartmaktan ibaret olacaktır.

İslam toplumu içinde ise durum daha değişiktir. Toplumun dini meselelere karşı gayet hassas olduğunu ifade etmek mümkündür. Sicil içinde bu konu ile ilgili gayet çarpıcı örnekler bulunmaktadır. Şambayad tahsildârı Sancaktar oğlu Mustafa’nın özürsüz bir şekilde Ramazan ayında açıkça oruç yemesi üzerine ahaliden Seyyid’in oğlu Hüseyin durumu şikayet etmiştir. Olayın şahitlerin ifadeleriyle sabit olması neticesinde mahkeme, Tahsildar Mustafa’ya bir hafta hapis ve yirmi kamçı vurulma cezası vermiştir.⁷² Bu belgeden hareketle mazeretsiz bir şekilde açıkça oruç yenmesi hususunda cezanın mahiyeti hakkında bilgi sahibi olunduğu gibi bu cezanın uygulanma şartları hakkında da ipuçları elde edilmektedir. İlk olarak, oruç yiyen şahsın herhangi bir özrünün olup olmadığı önemlidir. Ayrıca bedeni bir ibadet olan oruç ibadetinde kişilerin sağlıkları öncelikli husustur. Zira şahitler ifadelerinde Mustafa’nın sağlıklı görüldüğü ve keyifsiz olmadığı ifade edilmiştir. Diğer belgede ise Çırçır Mahallesi sakinlerinden Gülaz oğlu Abuzer’in açıkça oruç yemesi hakkında kendine neden Ramazan ayında oruç yediği sorulduğunda “*dünki gün ben orucu yedim Ciğerci oğlu Ömer’in demir aletini yaptığım için savma dayanamadım yedim*”⁷³ şeklinde ifadede bulunmuştur. Ancak, Abuzer hakkında sicil içinde verilmiş herhangi bir cezaya rastlanmamıştır. Netice olarak Besni İslam toplumunda özürsüz bir şekilde dini hükümlere muhalefet etmenin toplum nezdinde kabulü mümkün görülmediği gibi geçerli hukukun dahi bu tür durumlara izin vermediği görülmektedir.

⁷² B.Ş.S. 1326 s. 37.

⁷³ B.Ş.S. 1326 s. 36.

4.2.3. Vakıflar

Besni Sosyal hayatı içinde etkinliğini hissettiren diğer bir kurum ise vakıflardır. Sosyal hayat içinde İlâhî rızaya mazhar olmak adına kurulan vakıflar toplum ihtiyacını önemli ölçüde karşılamıştır. 196 numaralı Besni Şeriye Sicili içinde bu tür vakıflara rastlanmaktadır. Ancak Besni vakıfları genel olarak evladiyet üzere inşa edilmiştir.⁷⁴ Bu noktada Evladiyet kavramını açıklamak gerekmektedir. Bu tür vakıflara Zürrî vakıflar da denmektedir. Genel anlamda Hayrî ve Zürrî olmak üzere iki gurup vakıf mevcuttur. Hayrî vakıf, doğrudan doğruya kurbet kasdıyla kurulan ve mevkufun aleyh (yararlanan) olarak da bütün insanlar veya fakirler tayin edilen vakıflardır. Bunu gayr-i mahsur yani yüz veya daha fazla kimselere yapılan vakıflar şeklinde de tarif edenler olmuştur. Bilindiği gibi bu gibi vakıflarda gaye kurbet, yani sevab ve ibadet kabilinden bir fiil işlemektir.⁷⁵ Bu tür vakıfların yanında Zürrî, yani evladlık vakıflar da mevcuttur. *Vâkıfın ihtiyaç sahibi hısımlarının bulunması ve kendisinin de varlıklı bir kişi olması halinde, bunların ihtiyaçlarını temin için, yardımlaşmanın mukaddes bir usulü olan vakıf yapması ve gelirini de önce hısımlarına sonra da fakirlere*⁷⁶ tahsis edilmesi şeklinde kurulan vakıflardır. Sicil içinde Hacı Himâmeddîn⁷⁷ vakfiyle ilgili davada Kahtâ Mahallesinden Hacı Aziz Abdullah'ın Hacı Himâmeddîn vakfında mutasarrıf olan Turan efendinin çocuksuz bir şekilde vefatı nedeniyle vazifenin kendine verilmesini talep etmiştir. Evkaf Vekili Murat Efendi de Hacı Aziz Abdullah'ın, Hacı Himâmeddîn evladından olduğunu inkâr etmesi üzerine şahitlerin ifadesine başvurulmuştur. Ayrıca adı geçen belgede Tilek, Terbizek, Görekce karyelerinin öşrünün akçe cinsinden bu vakfa bağlı olduğu görülmektedir. Bu suretle vakıflara mütevellî olan şahısların vazifeyi ne suretle aldığı ve bu konudaki ihtilaflı hususların mahkemede ne şekilde çözüme kavuşturulduğu görülmektedir. Ayrıca bu tür vakıflar ailenin tasarrufunda olması nedeniyle kişilerin mütevellî olabilmesi için nesep ispatını gerçekleştirmesi bir zorunluluk olarak görülmüştür. Belge içinde bu duruma delil sayılacak şahitlerin ifadeleri görülmektedir. Ayrıca 54. sayfada nısf-ı tevliyet (yarı tasarruf hakkı) üzere tasarruf edilegelen Şemseddin Zufur-ı Enverî vakfı da diğer bir evladiyet

⁷⁴ B.Ş.S. 1326 s. 39, 48, 49, 54, 55.

⁷⁵ Ahmet Akgündüz. (2002). İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi, Ankara, s.270.

⁷⁶ Ahmet Akgündüz a.g.e. s. 271.

⁷⁷ B.Ş.S. 1326, s.39.

üzere inşa edilmiş vakıftır. Bu belgede Emîrzâde Vakkâs Ağa bin Mehmed Ağa Şemseddin Zufûr-ı Enverî vakfının nısf-ı tevliyetini babasının vefatı nedeniyle kendine verilmesini talep etmiştir. Yarı tevliyet hakkının vefat etmiş olan Mehmet ağanın elinde olduğu görülmektedir. Bu vakfin diğer idarecisinin kim olduğunu gene sicil içindeki belgelerde görmek mümkündür. Zira sicilin 48 ve 49 sayfalarında Emirzâde Mustafa Ağa oğlu Mustafa Ağa'nın Şemseddin Zufûr-ı Enverî vakfının yarı tasarruf hakkının pederinin vefatı nedeniyle vazifenin kendine verilmesi hakkında talepte bulunmuştur. Bu belgeden hareketle vakfin diğer idarecisi ise Mustafa ağa olduğu anlaşılmaktadır. Bu iki belge birleştirildiği vakit yarı tasarruf hakkı üzere kurulan bu vakfin Emirzâde tarafından, idaresinin iki oğluna verildiğini görmek mümkündür. Bu iki oğlun vefatı neticesi oğulları nısf-ı tevliyet vazifesinin kendilerine verilmesi hususunda mahkemeye başvurmuşlardır. Şahitlerin ifadelerinden hareketle bu vakfin tevliyet hakkının büyük erkek evlada verildiği anlaşılmaktadır. Bu suretle evladiyet vakıflarının tasarruf haklarının paylaşılabilirdiği de görülmektedir.

Vakıflar hususunda değinmemiz gereken diğer bir dava konusu ise Ayn-ı Reşid suyunun kullanılması ile ilgili davadır.⁷⁸ Özetle, Meydan Mahallesi sakinlerinden Ali Beyzade Zeyrek'in, evinde kullandığı suyun Evkaf Memuru Necati Efendi tarafından kesilmesi dava konusu olmuştur. Anlaşmazlık konusu, mevcut suyun şahsa mı yoksa umuma mı ait olduğu durumudur. Necati Efendi bu suyun her hangi bir vakıf suyu olmaması nedeniyle kesildiğini ifade ederken Ali Beyzade Zeyrek ise cedlerinden kendilerine intikal eden bir tasarruf sebebiyle suyu kullandığından bahsetmiştir. Bu husus Evkaf Memurluğuna bir tezkere ile sorulmuş ve neticesinde suyun günlük iki akçe vazife ile Mustafa ve Vakkâs Halifelerin elinde iken Es Seyyid Hasan Halife ibn-i Hacı Şükri'ye devredildiği 1276 tarihli berattan anlaşıldığı ve Hasan Halifenin vefatından sonra ise mazbata ile idare edildiği ifade edilmiştir. Vakfiye konusunda ise Nezaret-i Celileye başvurulmasının gerektiği ifade edilmiştir. Vaziyetin Müfti efendiye havalesi neticesinde eve verilen suyun umumun hukukuna zarar verip vermeyeceğinin ölçü alınması istenmiştir. Bu meselenin tayini için kurulan komisyonda Meydan mahallesinden Hacı Said Efendizâde Ahmed Efendi ve Belediye Reisi Mehmed Ağa, Hacı Ahmed Efendi, Sabık Belediye Reisi Sağır Ahmedzâde Faik Efendi,

---

⁷⁸ B.Ş.S. 1327 s. 95.

Ermeni Makzen Bardakçıyan Evhani Efendi veled-i Habib ve Su Memuru Cerîd oğlu Süleyman adlı şahıslar yer almıştır. Sonuç itibariyle Evkaf memuriyeti ile davalı arasında yapılan sulh neticesinde mahkemenin takdir edeceği miktar su ile davalının idare etmesi ve bu suyun ziraatte kullanılmaması koşullarıyla dava neticelenmiştir.

Bu dava metninden hareketle Evkaf İdaresinin umumun hukukunu muhafaza konusunda hayati önemi haiz olan suyun tasarrufu konusunda ne denli hassas davrandığını görmek mümkündür. Davanın diğer davalara göre çok daha uzun sürmüş olması davaya ayrı bir önem verildiğini göstermektedir. Netice itibariyle umumun hukukuna zarar verilmemesi amacıyla Ayn-ı Reşit suyunun ziraatte kullanılmaması kaydıyla suyun kullanımına izin verilmesi bu konudaki titizliği göstermektedir. Ayrıca dava metninde şehrin mahalli yapısı hakkında önemli bilgiler elde edilmektedir. Zira 1911–1912 Besni’sinin üç bin hane ve on iki mahalleden müteşekkil olduğu görülmektedir. Bu da tahminen on iki ile on beş bin civarında bir nüfus anlamına gelmektedir. Bu noktadan hareketle şeriye sicillerinin incelenmesinin belgelerin tahmini nüfus yapısı ve hane sayısının öğrenilmesi noktasında da ayrıca önem arzettiği görülmektedir. Ayrıca dava metninde, davalı şahsın evine akan suyun umumun hukukuna zarar verip vermediği konusunun keşfi için kurulan komisyondaki şahıslar, Besni’de bulunan önemli memurların kimler olduğunu da göstermektedir.

4.3. ADLİ VAKALAR

4.3.1. Hırsızlık Davaları

Çalışması yapılan zaman içinde Besni kırsal hayatının en mühim ulaşım ve taşımacılık vasıtası merkeplerdir. Bu sebeple sicil içinde merkeplerle ilgili davalar dikkat çekicidir. Ayrıca merkep hırsızlığına sıklıkla rastlamak mümkündür.⁷⁹ Merkep hırsızlığı sebebiyle mahkemeye başvuran kişiler merkepleri hakkında “*alâmet-i fârikası*” yani diğer merkeplerden ayrılan yönlerini ifade ettikten sonra, belli bir süre önce çalındığı veya zayi olduğundan bahisle falanca şahsın elinde olduğuna dair haber aldığını ifade ederek tarafına teslimini talep etmektedir. Haliyle merkebin iddia sahibine ait olup olmadığı konusunda şahitlerin ifadelerine başvurulmaktadır. Ardından bu işin uzmanı olmuş şahıslarca, davacının ifadeleri

⁷⁹ B.Ş.S. 1327 s. 4, 6, 20, 53, 76.

ile kendine ait olduğunu iddia ettiği merkebin yaşı ve özelliklerinin uygun olup olmadığına dair belki de “*Ehl-i Hibre*” olarak vasıflandırabileceğimiz kişilerin tetkikleri neticesinde mahkeme bir karar vermektedir.⁸⁰ Bu vesileyle bölgenin coğrafi şartları, ekonomik faaliyetleri gibi hususlar nedeniyle bölgede merkeplerin gayet önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Bunun yanında davar tabir edilen küçükbaş hayvan hırsızlığının da vaki olduğu görülmektedir.⁸¹ Gümüş Pınarı sakinlerinden Hüseyin bin Hacı Ali, otlamakta iken hırsızlar tarafından çalınmış olan iki adet keçisinin Kuyumcu Serkis’in elinde bulduğunu ve tarafına teslim edilmesini istemiştir.⁸² Ancak şahitlerin ifadeleri gayet ilgi çekicidir.⁸³ Şahitlerin ifadelerinin mahkemece kabul görülmesi neticesinde davanın neticelendiği görülmektedir. Ancak şahitlerin ifadelerinde keçilerin hangi hayvandan doğduğu hakkındaki ifadelerinin şüphe ile karşılanması gereken bir konu olduğu muhakkaktır. Bunun yanında kişilerin “*tahlif*” yani yemin etmeleri üzerine davanın neticelendiği de görülmektedir. Şamel’in talebiyle tarafların yemin etmeleri gerçekleşmiş ve neticede davalar Hüseyin bin Hacı Ali’ye verilmiştir. Bu vesileyle Şer’i hukukta hukuki sorunların çözümünde kişilerin yemin etmeleri de ayrı bir çözüm yolu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁴

4.3.2 Haksız Müdahaleler ve Men Talepleri

Şeriye sicilinde dikkati çeken bir diğer konu ise kişilerin şahıslarına ve mallarına karşı yapılan müdahalelerdir. Bu durum neticesinde müdahalede bulunulan şahıs mahkemeye başvurarak müdahalenin men edilmesini talep etmektedir. Bu konu ile ilgili sicilde üç belgeye rastlanılmıştır.

Sivarlı ahalisinden Mamo oğlu Mesto otuz beş senedir tasarrufunda olan üzüm maseresi ve bir ceviz ağacına Hasan Ağa’nın oğlu Hano bin Mehmed’in

⁸⁰ B.Ş.S. 1327 s. 28.

⁸¹ B.Ş.S. 1327 s. 64, 65, 87-b.

⁸² B.Ş.S. 1327 s. 87-b.

⁸³ B.Ş.S. 1327 s.87-b. “*fi’l-hakika mahkeme kapusunda mevcud olan biri siyah biri hanik iki re’s keçi işbu hâzır-ı merkûm Hüseyin bin Hacı Ali’nin malı ve kendi keçilerinden doğduğunu bilirim ve bundan yirmi gün evvel geceleyin karyemizde çoban sirkat edildi ve ol vakitten berü mezkûr keçilerin akabetini taharrî idiyor ve’l-hâsıl mezkûr keçiler merkûm Hüseyin’in sarf mülki olduğuna Allâh için Şâhidim ve şehâdet dahî iderim.*”

⁸⁴ B.Ş.S. 1327 s. 87-b. “*Mezkûr keçileri hiçbir tarafa satmadığına ve bir kimseye hibe ve bir cihetle mülkünden ihrâc itmediğine Müddeiden tahlîfi icrâ olunarak ve Müddei-i ‘aleyh-i merkûm Şamel’in talebiyle istimâ’ olunan Şâhidlerin dahî tahlîfi icrâ olunmakla mezkûr keçiler Müddei Hüseyin’in olduğuna hükm-i rabtına karar virildi.*”

haksız yere müdahalesinin men edilmesi hususunda talebte bulunmuştur.⁸⁵ Diğer bir belge ise Pehnik karyesinden Molla Bekir oğlu Tevfik on sekiz senedir tasarrufunda olan iki bin kuruş kıymetinde olan sulu ve susuz bir kıta tarlaya Emine ve Fatma adlı hatunların ve vasi Aişe Fatma'nın müdahalesinin men edilmesi talebidir.⁸⁶ İki belgede müdahalenin men edilmesini talep eden şahısların mahkemeye getirmiş olduğu şahitlerin ifadeleri neticesinde karşı tarafın haksız müdahaleleri ortaya çıkmış ve müdahalelerinin men edilmesine karar verilmiştir. Bu konudaki bir diğer örnek ise Durdu oğlu Ahmet'in Meryem binti Halil'e müdahalesinin men edilmesi talebidir.⁸⁷ İlk iki belgede mülke yapılan müdahalenin men edilmesi istenmiştir. Ancak bu belgede ise aile hukuku ile ilgili bir men talebi görülmektedir. Köristan karyesinden Meryem binti Halil, Durdu oğlu Mehmed'in kendine nikâhlanmış olduğu iddiasıyla kendine yaptığı müdahalenin men edilmesini talep etmiştir. Her ne kadar vekili nikâh merasimini tamamen inkâr etse de şahitlerin ifadeleri neticesinde kızın reşit ve baliğa olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca nüfus idaresinden gelen derkenar ile de kızın yaşı hususunda açıklamalar getirilmiştir. Netice itibariyle davacı tarafın men talebindeki usulsüzlük bu vesileyle ortaya çıkmıştır. Bu üç belgenin neticesinde mahkemeden men taleplerinde mülke yapılan müdahalenin yanında aile hukukuna yapılan müdahaleleri de görmek mümkündür. Ancak her durumda davacı tarafın men taleplerinin gerçeği yansıtmadığı da anlaşılmaktadır. Sicil içinde katil ve yaralama olaylarına rastlanmamıştır. Bu durum bölgede asayişin yerinde olduğunu göstermektedir.

4.4 196 NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE BESNİ'DE EKONOMİK YAPI

Besni kazasının ekonomik yapısı içinde tarım ve hayvancılığın yanında zanaatkârlığın da yer aldığı görülmektedir. Tarımda özellikle bağcılık, ağırlıklı olarak kendini hissettirmektedir. Sicilde Bağcılık konusunda birçok davanın varlığına şahit olmamızın yanında evlilik akitlerindeki mehrin parasal değeri yerine gayr-i menkul cinsinden bağ verilmesi sıklıkla görülen bir husustur. Ayrıca üzümün yanında tarım ürünleri olarak buğdayın da önemli bir yer tuttuğu

⁸⁵ B.Ş.S. 1327 s.2-3.

⁸⁶ B.Ş.S.1327 s.12-13.

⁸⁷ B.Ş.S. 1327 s.78.

anlaşılmaktadır. Bunların yanında ceviz ağaçları ve bostanlarla ilgili dava konuları ile karşılaşılmaktadır. Ancak günümüzde Besni ekonomisi için gayet önemli bir tarım ürünü olan fıstıkçılığın sicilde sadece bir davada dava konusu olması dikkat çekici bir husustur. Bağcılık, birçok davanın konusunu oluştururken, günümüzde gayet ehemmiyetli ve üzümünden çok daha değerli bir ürün olan fıstığın bu denli az zikrediliyor olması fıstıkçılığın o devirde pek de gelişmiş olmadığı fikrini uyandırmaktadır.

Besni’de bulunan iş kolları hakkında; Kuyumcu Serkis⁸⁸ oğlu Şamel, Kalaycı Danyel⁸⁹, Nalband Asdor⁹⁰, Nalband Bedik oğlu Hacı Serkis⁹¹, Nalband Ağya⁹², Çilingirbaşı Kirkor⁹³, Çilingir Samil⁹⁴, Neccar Kıyu⁹⁵ isimleri sicilde geçmekte olup zanaatkârlığın genel anlamda Gayr-i Müslim ahali elinde olduğu görülmektedir.

Tereke kayıtları bölgelerin ekonomik yapısını aydınlatması açısından gayet önemli kayıtlardır. Ancak 196 Numaralı Şer’iyye Sicili içinde tereke kaydı bulunmamaktadır. Bu sebeple 1910–1912 arasında Besni’de fiyat hareketleri konusunda fikir sahibi olmak için dava metinleri içindeki belgeleri değerlendirme zarurietini hâsıl oldu. Bu vesileyle belgelerde davacı ve davalı taraflarca ifade edilen malların fiyatları temel alınarak bir değerlendirme yapılmıştır. Belgelerde geçen canlı hayvanlar, madeni malzemeler, dokuma ürünleri, tarla, tohum ve ev fiyatları aşağıya çıkarılmıştır.

4.4.1.Canlı Hayvan Fiyatları

Cinsi	Fiyatı	Ortalama fiyat
20 keçi	1000 kuruş	50 kuruş
3 keçi	158 kuruş	52,5 kuruş
2 keçi	50 kuruş	25 kuruş
5 davar	200 kuruş	40 kuruş
15 koyun	750 kuruş	50 kuruş

⁸⁸ B.Ş.S. 1327 s. 87-b.

⁸⁹ B.Ş.S. 1327 s. 30–31, 93–94.

⁹⁰ B.Ş.S. 1326 s. 106.

⁹¹ B.Ş.S. 1327 s. 84.

⁹² B.Ş.S. 1326 s. 29.

⁹³ B.Ş.S. 1326 s. 103.

⁹⁴ B.Ş.S. 1327 s. 85.

⁹⁵ B.Ş.S. 1327 s. 99.

1 tosun	250 kuruş	250 kuruş
1 merkeb	200 kuruş	200 kuruş
1 merkeb	145 kuruş	145 kuruş
1 merkep	215 kuruş	215 kuruş
1 inek	210 kuruş	210 kuruş

Tabloya bakıldığında keçi fiyatlarının 25–50 kuruş arasında, koyun fiyatlarının ise ortalama 50 kuruş olduğu görülmektedir. Bunun dışında keçi fiyatları ile koyun fiyatlarının birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır. Binek ve taşıma aracı olarak kullanılan merkep fiyatlarının ise 145–215 kuruş arası, ortalama fiyatının ise 180 kuruş civarında olduğu görülmektedir. Bölgede küçükbaş hayvancılığın büyükbaş hayvancılığa göre gelişmiş olduğu anlaşılmaktadır.

4.4.2. Dokuma Ürünleri Fiyatları

Cinsi	Fiyatı	Ortalama fiyat
1 adet kilim	200 kuruş	200 kuruş
2 adet kilim	25 kuruş	12,5 kuruş
2 adet kilim	250 kuruş	125 kuruş
1 adet halı	120 kuruş	120 kuruş
1 halı	40 kuruş	40 kuruş
1 kat yatak	500 kuruş	500 kuruş
5 kat yatak	250 kuruş	50 kuruş
3 adet çuval	215 kuruş	85 kuruş
10 adet çuval	80 kuruş	8 kuruş
4 adet çuval	20 kuruş	5 kuruş
1 adet seccade	30 kuruş	30 kuruş
2 keçe	25 kuruş	12,5 kuruş
1 adet entari	30 kuruş	30 kuruş
1 adet çadır	500 kuruş	500 kuruş

Dokuma ürünlerinde aynı cins malzemeler arasında ortalama fiyatlarda büyük farklılıklar gözlenmektedir. Dokuma ürünlerinde kullanılmış malzeme ile yeni malzemeler arasında fiyat farklılıklarının olması gayet normal olsa da kilim

fiyatlarının 12,5 ile 200 kuruş arası olarak görünmesi dikkat çekici bir husustur. Genel olarak dokuma ürünlerinin ucuz bir meta olmadığı görülmektedir.

4.4.3. Madeni Malzemeler Fiyatları

Cinsi	Fiyatı	Ortalama fiyat
5 adet kazan	125 kuruş	25 kuruş
1 adet kazan	10 kuruş	10 kuruş
1 adet aş kazanı	15 kuruş	15 kuruş
2 adet büyük kazan	200 kuruş	100 kuruş
1 adet teşt	10 kuruş	10 kuruş
1 adet teşt	40 kuruş	40 kuruş
1 adet hamam leğeni	50 kuruş	50 kuruş
1 adet su hangili	20 kuruş	20 kuruş
10 adet sahan	40 kuruş	4 kuruş
5 adet tas	20 kuruş	4 kuruş
1 adet satıl	10 kuruş	10 kuruş
14 parça bakır	70 kuruş	5 kuruş

Kazan

Kazan, çok miktarda yemek pişirmeye ya da bir şey kaynatmaya yarayan büyük, derin ve kulplu kaptır.⁹⁶ Kazanların fiyatlarının 10 ile 100 kuruş arası olduğu görülmektedir. Kazan fiyatlarının büyüklüğü ve işlevine göre değişiklik arz etmektedir.

Hangil

Su taşıma amacıyla kullanılan kulplu malzemedir. Sıklıkla kullanılan bu malzemenin fiyatının 20 kuruş olduğu görülmektedir.

Leğen

Leğen, genellikle içinde bir şey yıkamak için kullanılan metal ya da plastikten yapılmış yayvan kaptır.⁹⁷

⁹⁶ Zeynel ÖZLÜ .(2006). “XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep Mutfağı” Milli Folklor, S. 72 s.121.

⁹⁷ a.g.m. s. 127.

Sahan

Sahan, içinde yemek ısıtılan ya da yumurta gibi şeyler pişirilen, derinliği az metal kaptır.⁹⁸

Tas

Tas, genellikle içine sulu şeyler konulan metal v.b.den yapılmış kaptır.⁹⁹

Satıl

Satıl, su taşımada kullanılan kap demektir.¹⁰⁰

Madeni malzemelerin kullanıldığı yere ve büyüklüğüne göre değişik fiyatlarının olduğu görülmektedir. İmalatında daha fazla madeni malzeme kullanılan kazan ve leğenin diğer malzemelere göre daha fazla değer ifade ettiği anlaşılmaktadır.

4.4.4. Tarla Fiyatları

Cinsi	Fiyatı	Ortalama fiyat
Sulu ve susuz bir kıta tarla	2000 kuruş	2000 kuruş
Bir kıta susuz tarla	500 kuruş	500 kuruş
İncir bağçesi	800 kuruş (kaç kök olduğu belirtilmemiş)	800 kuruş
İki kıta gürüm bağı	1000 kuruş	500 kuruş
Bir kıta gürüm bağı	500 kuruş	500 kuruş

Tarla fiyatlarında ise tarlanın sulu veya susuz olması fiyatı belirleyici bir unsurdur. Bir kıta bağ fiyatı ise 500 kuruş civarında seyretmektedir.

4.4.5. Tohum Fiyatları

Cinsi	Fiyatı	Ortalama fiyat
7 kile hinta tohumu	700 kuruş	100 kuruş
10 kile şa'ir tohumu	700 kuruş	70 kuruş
50 ölçek hinta	250 kuruş	5 kuruş
50 ölçek mısır	150 kuruş	3 kuruş
50 ölçek mısır darısı	100 kuruş	2 kuruş

⁹⁸ a.g.m. s. 122.

⁹⁹ a.g.m. s. 122.

¹⁰⁰ a.g.m. s. 124 .

Zirai faaliyetler içinde tohum fiyatlarının ciddi değer ifade ettiği görülmektedir. Buğday tohumunun kilesi (40 litrelik hububat ölçüsü) 100 kuruş iken arpanın kilesi ise 70 kuruş olarak ifade edilmiştir.

4.4.6. Ev Fiyatları

Dört göz hane bir ev 1000 kuruş

Ev fiyatlarının ise diğer malzeme fiyatları ile değerlendirildiğinde çok fazla olmadığı anlaşılmaktadır. Eldeki bilgilerle yapılan bu değerlendirmenin bilgi azlığı nedeniyle Besni ekonomik faaliyetlerini tam yansıtmadığını ifade etmek gerekmektedir.

4.5. BULGULAR

Sicilde idari olarak Besni¹⁰¹ Elazığ vilayeti dâhilindeki Malatya sancağına bağlı olarak ifade edilmektedir. Daha önce de ifadesi geçtiği üzere on iki mahalle ve üç bin haneden müteşekkil olan¹⁰² Besni'nin, sicil içinde geçen mahalle ve köyleri aşağıya çıkarılmıştır.

4.5.1. Mahalleler

Meydan	Vüsta
Hamra	Hacı Kasım
Kahta	Çerçi
Bozmekan	Ali Paşa Mahallesi
Taş Camii Mahallesi	Yeni Mahalle
Hristiyan Mahallesi	Ermeni Mahallesi

Kadim bir tarihi olan Besni'nin mahallelerinden bazılarının köklerinin bir hayli eskilere uzandığını söylemek mümkündür. Örnek olarak Meydan ve Ermeni mahalleleri 1519 tahrir kayıtlarında ifade edilmekte olup¹⁰³ Bozmekân mahallesinin ise 1560 yılı tahrir kayıtlarında adı geçmektedir.¹⁰⁴

¹⁰¹ B.Ş.S. 1327 s. 68. “Ma‘mûretü’l- ‘Azîz vilâyet-i celîlesine tâbi Malatya sancağına tâbi Behisni kazâsı”

¹⁰² B.Ş.S. 1327 s. 97.

¹⁰³ Mehmet Taşdemir .(1999). XVI. Yüzyılda Adıyaman (Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger, Kahta) Sosyal ve İktisadi Tarihi, Ankara, s.30.

¹⁰⁴ Mehmet Taşdemir a.g.e. s.31.

4.5.2. Nahiyeler

Kızılın	Tut

4.5.3.Karyeler

Akseki	Arablar
Aşağı çöplü	Aşağı nasırlı
Aşağı sü kudlu	Atmalı
Bademce	Baş
Belangoz	Belviran
Bostancık	Büyük kızılın
Büyük perveri	Camuşlu
Çakallı	Çiftlik
Çilboğaz	Çöplü
Erkenek	Fındık
Görekçe	Güdüklü
Gülbelaş	Gümüşpınar
Hacı Halil	Hasan Hamza
Hertek	Hisamlı
Kargalı	Keysun
Kızılhisar	Köndürce
Köristan	Küçük kızılın
Levzin	Meryemuşağı
Mihmanlı	Pehnik
Savran	Sofraz
Sivarlı	Tepeki
Terbizek	Tertel?
Tilak	Turuş
Tut	Viranşehir
Yaylacık	Yukarı sü kudlu
Yusuf	

4.5.4. Günümüzde Besni'ye Bağlı Köyler ve Mezraalar¹⁰⁵

Bağlı Köyler

Akdurak, Akkuyu, Alıçlı, Aşağıçöplü Aşağısöğütlü, Akpınar, Atmalı, Başlı, Beşkoz, Beşyol, Boncuk, Burunçayır, Çakallı, Çamurcu, Çaykaya, Çilboğaz, Çomak, Doğankaya, Eđerli, Güneykaş, Hacı Halil, Harmanardı, Karagöl, Karagüveç, Karalar, Kargalı, Kesecik, Kızılhişar, Kızılın, Kızılpınar, Konuklu, Köseceli, Kutluca, Kuzevleri, Oyalı, Oyratlı, Pınarbaşı, Sarıkaya, Sarıyaprak Sayören, Taşlıyazı, Tekağaç, Tetirli, Tokar, Toklu, Uzunkuyu, Üçgöz, Yayıklı, Yazıbeydili, Yazıkarakuyu, Yelbastı, Yeniköy, Yoldüzü, Yukarısöğütlü,

Bağlı Mezraalar:

Çakmak, Dağdibi, Karagöl, Kuşlu, Güvercin, Çakallı, Yusuf Ağa, Karatepe, Aşağıburunçayır, Akkuyu, Düzbağlar, Gümüşlü, Kara Halil, Kılıçlı, Kızılca Mustafa, Zomacı, Konak, Evcili, Karakeçi, Akdoğanlar, Kızılkaya, Bereketli, Dipevler, Hüyük, Kocapirli, Akdoğanlar, Kızılkaya, Doluca, Yazyurdu, Kömürcü, Cihan, Şahsalman, Serinoba, Çayıroba, Geçit, Karagöçük, Yemlice, Ören, Gügündürme, Demirler, Sarıçiçek, Sarnıç, Karnacık, Demirobası, Satılışağı, Dutlupınar, Kırachayma, Uğurcuk Alataş, Bahri, Çanak, Topkapı, Alishar, Beşir, Bostancık, Yazıyalankoz, Kapaklı, Kanatlı, Ovalı, Karakuş, Kepire, Yazıbademce, Küçükşamuşağı, KaraAğaç, Bahçeli, Tekevler, Zormağara, Hasanlı, Akıncı

4.5.5. Aşiretler

Çakallı	Hisamlı

4.5.6. Resmi Görevliler

Eytam müdürü	Hacı Şeyh Efendi
Pehnik karyesi imamı	Mahmut Efendi
Sivarlı karyesi muhtarı	Mahmut Ağa
Şambayad Tahsildarı	Sancaktar oğlu Mustafa
Tilek karyesi imamı	Mehmet Efendi
Evkaf vekili	Murat Efendi

¹⁰⁵ Selahattin Kenger. (2007). 190 Numaralı Besni (Behisni) Kazası Osmanlı Şer'iyye Mahkemesi Kayıtlarının 118–236 Sahifelerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, s. 22.

Evkaf vekili	Necati Efendi
Mahkeme mülazımı	Mahmut bin Hacı Mehmet
Kızılın Nahiyesi müdürü	Mehmet Fehmi Efendi
Behinsi Belediye Reisi	Mahmut Ağa
Kızılın Karyesi İmamı	Hafız Mehmet Efendi
Behinsi Kilise Papazı	Abraham Efendi
Behinsi Sabık Belediye Reisi	Sağır Ahmetzade Faik Efendi
Su memuru	Cerit oğlu Süleyman

4.5.6.1. Eytam Müdürü

Eytam müdürleri 1871(H.1288) yılında çıkarılan nizamnameye göre iki yıllığına seçilen görevlilerdir. Bunların tekrar seçilmesi mümkün değildir. Ancak, 1906 (H.1324) yılından sonra her yıl şubat ayı sonunda eytam meclislerinde muhasebeleri görülerek, her hangi bir usulsüzlüğü görülmediği veya istifa etmediği sürece sürekli atanmaya başlanmıştır. Eytam müdürleri ve yardımcıları, tereke vesaireden müdüriyete gelen para ve rehn mücevheratın ve bunların tahmin evraklarını deftere kaydettirerek kasaya koydurmakla mükelleftir. Sandıktan borç almak isteyenlerin verecekleri rehinlerin kıymet takdirlerini, kefillerinin sağlam olup olmadığını, eytam nema ve akarları ücretlerinin hazine borçlarını nemalarının aydan aya baş tahsildar vasıtasıyla tahsil edilerek yetimin vasisi veya yakınlarına verilip verilmediğine, hazine borçları nemalarının sahiplerine verilmesini sağlamak, kassam defterlerinin ve diğer işlerin zamanında yapılmasını sağlamak ve maiyetinde çalışma memurların görevlerini usulüne uygun yapmalarını sağlamak, yetim haklarıyla ilgili lüzumlu görülen şeyleri müzakere ettirmek ve maiyetindeki memurların usulsüzlüklerini araştırmak ve idare meclise bildirmekle mükelleftir.¹⁰⁶

4.5.6.2. İmam

Önde bulunan ve kendisine iktida olunan manasına gelen tabir Hazret-i Peygamber'e niyabetten ammenin reisliğini haiz olan zat demektir. Bu zata

¹⁰⁶ Veli İNANÇ. (2002). Eytam İdaresi-Sandıkları ve Marmaris Örneği (1885–1911), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisan Tezi, Muğla, s. 31–37.

“İmamü'l-Müslimin” denir.¹⁰⁷ Şeriye Sicili içinde bulunan İmam ise dini vazifeleri yerine getiren dini görevli anlamındadır.

4.5.6.3. Nahiye Müdürü

Nahiye müdürleri, kanun ve nizamları, devletin emri ve tembihlerini neşir ve ilan ederler. Doğum, ölüm vukuatına dair muhtarların yaptıkları tahkikatı, boş ve mektum arazi ihbarlarını, muhtarlarla ihtiyar meclisleri intihaplarını, onların hareketlerini teftiş eder ve bunları kazaya bildirirler; halkın muhtarlar, ihtiyar meclisleri, tahsildarlar hakkında yaptıkları şikâyetleri dinlerler, lazım gelen tahkikatı yaparak kaymakama yazarlar. Mükellef amelenin celb ve toplanmasına, nizam-ı umumiye köylere taalluk eden işlere nezaret ederler, nahiye meclisine riyaset ederek verilecek kararları kaza kaymakamına bildirirler ve alınacak müsadereleri köylere tebliğ ederler. Nahiye müdürlerinin zabıta vazifeleri, cinayet vakalarına ait ilk tahlilatı yaparak kazaya bildirmek ve nahiyenin asayiş ve emniyeti hakkında kaymakamdan alacağı emirleri yapmaktan ibarettir.¹⁰⁸

4.5.6.4. Muhtar

Muhtarların vazifesi, nahiye müdürü tarafından kendine tebliğ olunan kanunlar, nizamnameler ve hükümet emirlerinin mensup oldukları köylerde ilanı ve köy sakinlerine tarh olunan emvali devletin ihtiyar meclisleri kararı ve nahiye müdürünün göndereceği tevzi pusulaları gereğince toplanmasını sağlamaktır. Nahiye dairelerinde ve nahiye merkezi olan her köyün icabı kadar muhtarları ve ihtiyar meclisleri olup, bunların seçilmesi ve memuriyet müddetleri ahvali müteferrikası vilayet teşkilat hükümlerine tabidir.¹⁰⁹

4.5.6.5. Mahkeme Mülazımı

Lüzum masdarından türeyen mülâzemet sözlükte “bir yere veya bir kimseye bağlanmak, bir işte devamlı olmak manasına gelir. Terim olarak medrese mezunlarının müderrislik ve kadılık almak için sıra beklemeleri, bu arada mesleki tecrübe kazanmaları ve belirli kontenjanlardan istifade ile göreve başlamalarını

¹⁰⁷ M.Zeki PAKALIN .(1993). Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, C. 2, s.59.

¹⁰⁸ Muthullah SUNGUR.(2002). “XIX. Yüzyıl Osmanlı Devleti’nde Taşra İdaresi ve Vilayet Yönetimi”, Türkler, Ankara, C.13, s. 757.

¹⁰⁹ a.g.m. s.758.

ifade eder. Ancak mülâzemet sadece ilmiyeye has bir terim olmayıp yine “staj” anlamında Osmanlı idari ve askeri teşkilatında da kullanılır.¹¹⁰ Sicilde geçen mahkeme mülazımı tabiri ise mahkemede bulunmayan şahısların haklarını savunmak amacıyla vekâlet görevini gören görevli anlamında kullanılmıştır.¹¹¹

4.5.6.6. Kilise Papazı

Hristiyan ruhani reisi, din adamı; rahip, keşiş¹¹²

4.6. SİCİLDE GEÇEN GAYR-İ MÜSLİM ŞAHİS İSİMLERİ

4.6.1. Erkek İsimleri

Agop	Ağya	Arakil
Artan	Bakdesar	Baron
Edhem Asdor	Gerip oğlu Serkis	Görik
Hacı David	Hamir	Kalaycı Danyal
Karyüz oğlu Dakok	Kebo	Kıyu
Kirkor	Kiyoruk	Kuyumcuyan Nazar
Mahdi	Makdis	Makruç
Manik	Marderusi	Nalband Bedik
Ohannes	Pedros	Şamel
Varsan	Yolmis	

4.6.2. Bayan İsimleri

Aksa	Anna	Meryem
Nena	Sare	Seryohi

4.7. BELGELERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Belge türü	Belge numarası
Müdahale	1,11,49
Alacak	2,6,7,10,21,22,23,27,30,31,34,40,41,44,45,46,52,53,58,59,65

¹¹⁰ Mehmet İpşirli.(2006). “Mülâzemet”, İ.A. İstanbul, C.31, s. 537.

¹¹¹ B.Ş.S. 1327, s.68 “ ‘alel’-usûl Müddei-i ‘aleyh-i merkûm üç defa da ‘vetiye tebliğ olunub ‘adem-i icâbetten ve Müddei-i merkûm muhâkemenin gıyâben rü‘yetini taleb eylemesiyle Müddei-i ‘aleyh merkûmûn hukûkunu muhâfazaya muktedir mahkeme-i şer‘îye mülâzımlarından Emîr oğlu Mahmud bin Hacı Mehmed nâm kimesne vekîl-i musahhar ta‘yîn kılınub ”

¹¹² D.Mehmet Doğan. (1998).Büyük Türkçe Sözlük, Beyan Yayınları, İstanbul, s.895.

Hırsızlık	3,4,14,20,24,36,42,56,66
Boşanma	5,9,13,15,16
Nikah akdi	8,17,33,35,38,39,47
Mehir	12,18,19,29,43
Oruç yeme	25,26
Vakıf, tevliyet	28,32,37,62
İtaate tenbih talebi	48,57,61,64
Zimmet ibrası	50,55
Satış	54
Şaban hilalinin görülmesi	60

Şerîye sicilinde bulunan belgeler tasnif edildiğinde yukarıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır. Tablo incelendiğinde en fazla alacak hususu göze çarpmaktadır. Nikâh akitleri ve hırsızlık davaları da diğer davalara göre daha fazla karşılaşılan hususlardandır. İtaate tenbih taleplerinde gayr-i müslim ahalinin dahi cemaat mahkemelerine gitmek yerine şerî mahkemeden eşine itaate tenbih buyrulmasını istemesi, şerî mahkemeye duyulan güveni göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca Şaban hilalinin görülmesi hakkındaki belgenin sicile kaydedilmiş olması Ramazan ayının başlangıcının resmi olarak kayda geçirildiğini göstermektedir. Sicilin ait olduğu zaman içinde evliliklerin boşanmalardan daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca evlilik akitlerinin sicile kaydının zorunlu olmadığı göz önünde tutulmalıdır. Defterde bulunan altmış altı belgenin elli sekizi Müslüman ahaliye ait olup geriye kalan sekiz belge ise gayr-i müslim ahalinin davaları ile ilgilidir. Bu vesileyle dava yükü içinde %88 civarında belgenin Müslüman toplumla %12'lik bölümün ise gayr-i müslim tebaayla ilgili olduğu görülmektedir.

4.8. 196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYYE SİCİLİNDE BULUNAN BELGELERİN ÖZETLERİ

Belge no 1

Sivarlı ahalisinden Mamo oğlu Mesto'nun otuz beş senedir tasarrufunda olan üzüm maseresi ve bir ceviz ağacına Hasan Ağanın oğlu Hano bin Mehmed'in haksız yere müdahalesinin men edilmesi hususunda talebi

Belge no 2

Meydan Mahallesinden Çuhadar Mehmed bin Mustafa'nın, Vüstâ Mahallesinden Hacı Azizzâde Abdullah'dan evkaf sandığından hissesine isabet eden meblağı talep etmesi

Belge no 3

Pazarcık Karyesine tabi Çataltepe Karyesinden Eğüb'ün merkebinin çalınması ve Vüstâ Mahallesi ahalisinden Kara giryazâde Bekir Efendiden talep etmesi

Belge no 4

Gücü oğlu Yusuf oğlu Mustafa'nın kaybettiği merkebin, Hasan oğlu Mustafa yedinden talep etmesi

Belge no 5

Çakallı Karyesinden Elif'in, kocasının kendisine karşı ilgisizliği nedeniyle boşanma talebi

Belge no 6

Hamra Mahallesinden İvaz oğlu Mustafa'nın Hacı Kasım Mahallesi sakinlerinden Hacı Yusuf oğlu Abdullah'ın kızı Hatice'den 160 guruş alacağını talep etmesi

Belge no 7

Hamra Mahallesinden Mehmed beğin kerimesi Hatice'nin Vakkâszâde Dursun Efendi'den 2930 guruş değerinde hakkı olan malların talep etmesi

Belge no 8

Aişe binti Mamo ile Nizam oğlu Şeyho'nun nikâh akdi

Belge no 9

Sivarlı köyünden Musa Ağa Sağırı Mehmed bin Hamid'in, kız kardeşini, Kocası İsmail ağanın boşadığını iddia etmesi ve şahitlerin dinlenmesini talep etmesi

Belge no 10

Hamrâ Mahallesinden Cengiz oğlu Bekir bin Mehmed ve Meydan Mahallesinden Abdülvahabzâde Hacı'nın, Vüstâ Mahallesinden Kudüm oğlu Hacı Ahmed'in eşi Fatma'dan 480 guruş talep etmesi ve şahitlerin ifadeleri

Belge no 11

Pehnik Karyesinden Molla Bekir oğlu Tevfik on sekiz senedir tasarrufunda olan ikibin guruş kıymetinde olan sulu ve susuz bir kıta tarlaya Emine ve Fatma adlı hatunların ve vasi Aişe Fatma'nın müdahalesinin men edilmesi talebi ve şahitlerin ifadeleri

Belge no12

Vüstâ Mahallesi ahalisinden Şeyh Velîzâde Mevlüt Efendinin Fatma kadına mehir borcu

Belge no 13

Mehmed Ağazâde İsmail Ağa'nın, Fatma binti Hamid'i eşi olarak ifadesine karşılık Fatma binti Hamid'in nikâhın aslı ve esası olmadığını ifade etmesi ve Fatma'yı boşadığına dair şahitlerin ifadeleri

Belge no 14

Kahta Mahallesi sakinlerinden Hüseyin Kahya'nın kaybettiği merkebinin Hüseyin oğlu Uzun Ede'den talep etmesi

Belge no 15

Şahitlerin ifadesi neticesi mahkemenin Fatma hatunun İsmail ağadan boşanmış olduğuna hüküm etmesi

Belge no 16

Çırçır Mahallesinden Mehmed bin Maho Aydıncık'ın eşi Ümmü'yü, babasının zorla evine götürmesi ve Ümmü'nün teslim edilmesi talebi üzerine şahitlerin Mehmed bin Maho'nun Ümmü'yü boşadığına dair ifadeleri

Belge no 17

Emine binti Gül İpek ile Mehmed oğlu Hacı'nın nikâh akdi

Belge no 18

Aişe Fatma'nın, kocası Abuzerden mehr talebi

Belge no 19

Zeyneb binti Hano'nun, kocası Abuzer'den mehir talebi

Belge no 20

Aişe binti Remyo'nun kaybetmiş olduğu merkebinin Hristiyan Mahallesinden Sârik Gürek'in elinde bulunduğu iddiası ve tarafına teslim talebi

Belge no 21

Hristiyan Mahallesinden Seryohi Serkis nam kadının kayın biraderi Artin'den bin guruş alacağını talep etmesi

Belge no 22

Emine binti Deli Mehmed'in, kız kardeşi Aişe'nin terekesinden hissesi olması sebebiyle Aişe'nin kocası Mustafa'dan hisse talep etmesi

Belge no 23

620 guruş kıymetinde olan altınların Şeyh Velizade'nin senette olmadığı iddiası ve şahitlerin senette olduğuna dair ifadeleri

Belge no 24

Abuzer Bin Halil'in, siyah renkli ineğinin Hüseyin Ağazâde Mehmet'de bulunması ve tarafına teslim edilmesi talebi

Belge no 25

Çırçır Mahallesinden Gülaz oğlu Abuzer'in Ramazan ayında açıkça oruç yemesi hakkında şahitlerin ifadeleri

Belge no 26

Şambayad tahsildarı Sancaktar oğlu Mustafa'nın özürsüz bir şekilde Ramazan ayında açıkça oruç yemesi hakkında şahitlerin ifadeleri sonrası Mustafa Efendinin bir hafta hapis ve yirmi kamçı vurulma cezasına çarptırılması

Belge no 27

Gözü kara oğlu Mustafa ve kızları Fatma ve Emine'nin, Çöplü Karyesinden Mustafa'nın oğlu Mehmed'den incir bahçesini kendilerine teslim talebi

Belge no 28

Kahta Mahallesinden Hacı Aziz Abdullah'ın, Hacı Himâmeddîn vakfında mutasarrıf olan Turan Efendinin çocuksuz bir şekilde vefatı nedeniyle vazifenin kendine verilmesi hususunda talebi

Belge no 29

Aişe Fatma binti Mehmed'in Abo bin Osman'dan 2540 guruş mehir talebi

Belge no 30

Kadir bin Mamo'nun biraderi Şeyho'dan vefat eden babalarından kalan mallardan hisse talebi

Belge no 31

Gözlü oğlu Vakas'ın zevcesi Aişe binti Mehmed'in, vefat eden kocasının terekesinden olmak üzere oğlu Acem'den 3858 guruş hisse talep etmesi

Belge no 32

Emîrzâde Mustafa Ağa oğlu Mustafa Ağa'nın, Şemseddin Zufûr-ı Enverî vakfının nısf-ı tevliyetine pederinin vefatı nedeniyle vazifenin kendine tevcih edilmesi talebi

Belge no 33

Sultan binti Alo ile Mehmedo bin Hüsni Gülüm'ün nikâh akdi

Belge no 34

Hevibeş oğlu Haso'nun, Koca Kahya oğlu Mustafa'nın terekesinde On Osmanlı lirası alacak talebi

Belge no 35

Züleyha binti Külhan oğlu Vakkâs'ın, Mesto bin Bazo oğlu Ömer'le nikâh akdi

Belge no 36

Sofraz Karyesinden Allo bin Abuzer'in hırsızlık mazbatasıyla vekâlete gönderilen siyah renkli eşeğin kendi malı olması nedeniyle tarafına teslimini talep etmesi

Belge no 37

Emîrzâde Vakkâs Ağa bin Mehmed Ağa'nın, Şemseddin Zufûr-ı Enverî vakfının nısf-ı tevliyetine babasının vefatı nedeniyle vazifenin kendine verilmesi talebi

Belge no 38

Cemile binti Şihman ile Hacı oğlu Bekir'in nikâh akdi

Belge no 39

Kızılın Nâhiyesi Müdürü Mehmed Fehmi bin Mustafa'nın, Hristiyan milletinden Sâre binti Boyacı Kiyoruk isimli kadının kendi rızasıyla Müslüman olarak kendiyile nikahlanması sonrası ailesinin zorla alıkoyması neticesinde eşinin teslim edilmesi talebi ve şahitlerin ifadeleri

Belge no 40

Koco oğlu Cuma'nın terekesinden Mahyo oğlu Mustafa'nın hisse talep etmesi

Belge no 41

Nariçi oğlu Mehmed'in, Alo oğlu Hasan üzerine açtığı davada Alo'nun tedavisi için beş lira karşılığında Hacı İbiş'le anlaşması üzerine Alo'nun emriyle 414

guruşu karz-ı hasen olarak Hacı İbiş'e vermesi ve vefatı sonrası bu parayı oğlu Hasan'dan talep etmesi

Belge no 42

Molla Hüseyin oğlu Hamo'nun, çalınan davarlarının Mevlüt'te bulunduğu iddiasıyla tarafına teslim talebi ve şahitlerin ifadeleri

Belge no 43

Acem Mehmed'in açtığı davada Babası Gözlü oğlu Acem Mehmed'in Aişe binti Mami Bozo ile evlenmesi sırasında vermiş olduğu mehrin usulsüz olduğu iddiası ve bu sebeple tarafına teslim edilmesi talebi

Belge no 44

Asfe'nin, kardeşi Hasan'dan babasının terekesinden olmak üzere hisse talep etmesi

Belge no 45

Emirzade Ali beğ bin Ali Ağa'nın, Mehmedo ve biraderi Vakkas üzerlerine açtığı davada tarlasında ziraat yaptırdığı Mehmedo ve biraderi Vakkas'ın 129 ölçek darının tamamını alıp satmaları ve Emirzade Ali beğ bin Ali Ağa'nın altmış dört buçuk ölçek darı mahsulünün tarafına teslim talebi

Belge no 46

Hüseyin Efendi bin Hacı Hüseyin'in Petek Mustafa bin Ahmed'den 540 guruş alacağını talep etmesi

Belge no 47

Emine binti Mevlana oğlu Hacı ile Kasu bin Vakkâs'ın nikah akdi

Belge no 48

Mehmed Delail oğlu Vakkâs'ın, pederinin evine geden karısı Fatma binti Mami Aşni'nin beraberinde kendine ait götürmüş olduğu malları vermesi ve eve dönmesi hususunda tenbih buyrulması talebi

Belge no 49

Durdu oğlu Mehmed'in Meryem binti Halil'e müdahalesinin men edilmesi talebi,

Belge no 50

Asfe binti Yusuf'un, kardeşi Ömer oğlu Yusuf Hasan üzerine açtığı hisse davasında anlaşmanın sağlanması ve zimmetinin ibra edilmesi

Belge no 52

Kocürek oğlu Hacı Mısdık'ın, Mor Hassa oğlu Kel Ahmed'den değirmenden hissesini talep etmesi

Belge no 53

Gazel Deli Mehmed'in kızları Aişe ve Zeyneb'in kardeşleri Mehmed'den terekeden hisselerini talep etmeleri

Belge no 54

Meryem ve Aksa ve valideleri Meryem binti Çalık Daver'in, Çerenkli Melkûn oğulları Karabet ve Madsis'e bir bab nalbant ve iki bab demirci dükkânındaki nısf hisselerini satmaları hakkında huccet

Belge no 55

Hüseyin Ağa oğlu Hüso ile Mamo oğlu Mesto arasındaki masere zemini ve ceviz ağacındaki nısf hisse davası ve anlaşmanın sağlanması

Belge no 56

Hüseyin bin Hacı Ali'nin, iki baş keçisinin çalınması ve Kuyumcu Serkis oğlu Şamel'de bulunması nedeniyle tarafına teslim talebi

Belge no 57

Çilingir Beni oğlu Mühtedi Abdullah'ın, karısı Seryohi binti Serkis adlı kadın üzerine açtığı davada Müslüman olması nedeniyle karısının kendine itaat etmediğini ve itaate tenbih olumasına dair talebi

Belge no 58

Mestozâde Hacı Osman'ın Ermeni Mahallesi sakinlerinden Baren oğlu Hamir'in eşi Güllü'den alacak talebi

Belge no 59

Şeyh Velîzâde Mevlüd Efendi'nin, Kara Kahyâzâde Hacı Şaşo'dan hışva talebi

Belge no 60

329 Sene-i Hicriyesinin Şaban hilalinin görülmesi

Belge no 61

Gören Osman oğlu Ahmed'in zevcesinin babası tarafından zorla evine götürüldüğü iddiası ve karısı Fatma binti Mikdâd'ın itaatine dair tenbih talebi,

Belge no 62

Ali beyzade Zübeyr beğ hanesinde kullandığı suyun Evkaf Memuru tarafından kesilmesi üzerine kesilme nedeninin ifadesi ve suyun tekrar bağlanması talebi

Belge no 63

Hristiyan Mahallesinden Anna'nın mallarına Keşiş Makruç oğlu Pedros'un müdahalesinin men edilmesi talebi

Belge 64

Çilingir başı oğlu Kirkor Veled-i Artan'ın karısı Seryohi'nin hanesine gelmemesi ve zevciyete itaat etmemesi nedeniyle tenbih buyrulması talebi,

Belge no 65

Taşdemir oğlu Osman bin Hacı Mustafa'nın babasından kendine kalan ev ve içinde bulunan iplikleri büyük biraderi Mustafa'dan talep etmesi

Belge no 66

Vakkâs bin Mustafa'nın kaybolan merkebinin Uzun Ede'den alınarak tarafına teslim edilmesi talebi

SONUÇ

20.Yüzyıl başlarında Besni'nin sosyal, ekonomik ve kültürel durumu hakkında yapılan bu çalışmada tarım ve hayvancılığın en temel geçim kaynağı olduğu görülmüştür. Tarım alanında bölgede bağcılık önemli bir yer teşkil etmektedir. Ayrıca, bölgenin coğrafi yapısına uygun olarak küçükbaş hayvancılığın daha fazla geliştiği görülmektedir. Zanaatkârlık dalında gayri müslim ahalinin daha etkin olduğu diğer bir gerçekliktir.

Sosyal yapı içinde gayri müslimlerin ekonomik ve toplumsal alanda etkin varlıkları görülmektedir. Şer'î hukuktan rahatlıkla istifade edebilmelerinin yanında bu hukuktan faydalanma konularındaki isteklerine şahit olunmaktadır. Aile içi sorunlar çerçevesinde cemaat mahkemelerine müracaat etmek yerine şer'î mahkemeden yardım istenildiği de görülmektedir. Bu vesileyle gayri müslim tebaanın İslam hukukuna riayetleri, duydukları güvenin ifadesidir.

196 Numaralı Sicilde Besni ve havalisindeki mahkeme süreçlerini görmek mümkündür. Bu suretle aile teşekkülleri ve boşanma durumlarının hangi şartlar çerçevesinde meydana geldiği ve nasıl neticelendiği anlaşılmaktadır. Evlenme ve boşanma neticesinde meydana gelen sorumlulukların kayda geçirildiği ve bu vesileyle bağlayıcı hale getirildiği kendini hissettiren bir diğer husustur.

Müslüman ahali ile gayri müslimler arasında çok sıcak bir ilişki bulunmasa da ciddi bir soruna da rastlanılmamıştır. 1910–1912 yıllarını ihtiva eden 196 numaralı Besni Şer'îye Sicili içinde bu tür durumların olmaması asayişin yerinde olduğunu göstermektedir. Sicildeki dava sayısının azlığı dikkat çekicidir. Toplumun dini meselelerdeki, özellikle oruç konusundaki hassasiyetleri görülmüştür. Hukuki sistemin bu konudaki hassas tavrı dikkat çekici diğer husustur.

On iki mahalle ve üç bin haneden müteşekkil olduğu sicil içinde belirtilen Besni'nin 1910–1912 yılları arasının aydınlatılması konusunda 196 Numaralı Besni Şer'îye Sicili önemli bilgiler içeren tarihi bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Besni'ye ait otuz bir sicilden dört tanesinin çalışılmış olması

bu konuda yapılan çalışmaların gayet az olduğu anlamına gelmektedir. Bu tür çalışmaların şehir tarihçiliğine önemli katkılar sağlayacağı kanaatindeyim.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, Ahmet-Heyet.(1988).“Şer'iyye Sicilleri” İstanbul, C.1 s.s. 175–176.
- _____.(2002). İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri, Türkler, C.10, Ankara, s.55.
- Doğan, D.Mehmet. (1998).Büyük Türkçe Sözlük, Beyan Yayınları, İstanbul, s.895.
- Buğra Ekinci, Ekrem.(2004). Osmanlı Mahkemeleri, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, s.137.
- Devellioğlu, Ferit. (1997). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara
- Gedikli, Fethi.(2005). “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'iyye Sicilleri”. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C.3, S.5, İstanbul s.s. 187–188.
- Şahin,Hatice.(2002). “Bursa Şer'iyye Sicillerinin Dili Üzerine Bir İnceleme Denemesi”. Fırat Üniv. Sos. Bil. Der. C.12. Sayı 1.Elazığ, s. 102.
- Olgun, İbrahim ve Draşan, Cemşit.(2005). Farsça-Türkçe Sözlük, Murat Yayınları, Ankara
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı.(1988). Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Ankara, s.170.
- _____.1988).Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilat. TTK, Ankara, s.83.
- Yılmazçelik, İbrahim. (1999). “1736–1739 (H.1149–1151) Tarihli Amasya Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi”, OTAM, S.9, Ankara, s.457
- Aydın, Mehmet Akif. (2005). Türk Hukuk Tarihi, 5. Baskı, Ufuk Yayınları, İstanbul, s. 69.
- _____.(2003). “Mahkeme”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Güzel Sanatlar Matbaası, C.27, Ankara, s.342.
- Pakalın, M.Zeki .(1993). Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, C. 2, s.59.

Karasakal, Mehmet .(2011). 109 Numaralı Ayıntab Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu Ve Değerlendirmesi (H.1165/M.1752), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi. Gaziantep, s.s. 638–642

Taşdemir, Mehmet. (1988). “Besni” , İslam Ansiklopedisi (Cilt I). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, s.s.541–542.

____.(1999). XVI. Yüzyılda Adıyaman (Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger, Kahta) Sosyal ve İktisadi Tarihi, Ankara, s. 3.

Özden, Mesut. (2007). 184 Numaralı Besni (Behisni) Kazası Osmanlı Şer'iyye Mahkemesi Kayıtlarının 1–100. Sahifelerinin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, K.Maraş

Ergin, Muharrem.(2000). Osmanlıca Dersleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul

SUNGUR, Muthullah.(2002). “XIX. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Taşra İdaresi ve Vilayet Yönetimi”, Türkler, Ankara, C.13, s. 757.

Yinanç, Mükremin H.. (1997). “Besni”, İ.A. C.II, MEB Yay. 5.Baskı, Eskişehir s.s. 570–572.

Atalar, Münir.(1980). “Şer'iyye Mahkemelerine Dair Kısa Bir Tarihçe”, İslam İlimleri Enstitüsü dergisi, C. IV, S. IV, Ankara, s.s. 303–328.

Atsız, Nihal.(1992). Aşık Paşaoğlu Tarihi, İstanbul s.66.

Aslan, Ramazan.(2009). XIX. Yüzyıl Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger ve Kahta'nın Sosyal ve İktisadi Durumu, Basılmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi. Sivas, s. 29.

Mayader, Saadet.(2007). “Klasik Dönem Osmanlı Toplumunda Boşanma”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Dergisi, Sayı 1,Bursa, s.s.300–301

Kenger, Selahattin. (2007). 190 Numaralı Besni (Behisni) Kazası Osmanlı Şer'iyye Mahkemesi Kayıtlarının 118–236 Sahifelerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, s. 22.

Kanat, Sevim Deveci. (2007). 1898–1899 Tarihleri Arasında Behisni (Besni) Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu, (194 Nunaralı Şer'iyye Siciline Göre), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Konya s.11.

Şemseddin Sami.(1998). Kamus-ı Türkî, Alfa Yayınları, İstanbul

İnanç, Veli. (2002). Eytam İdaresi-Sandıkları ve Marmaris Örneği (1885–1911), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisan Tezi, Muğla, s. 31–37.

Özlü, Zeynel.(2006). “XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep Mutfağı” Milli Folklor, S. 72 s.121.

____.(2000). XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti’nde Adli Mekanizmanın Analizi, Bolu Göynük Örneğı, Berikan Yayınevi, Ankara

EKLER

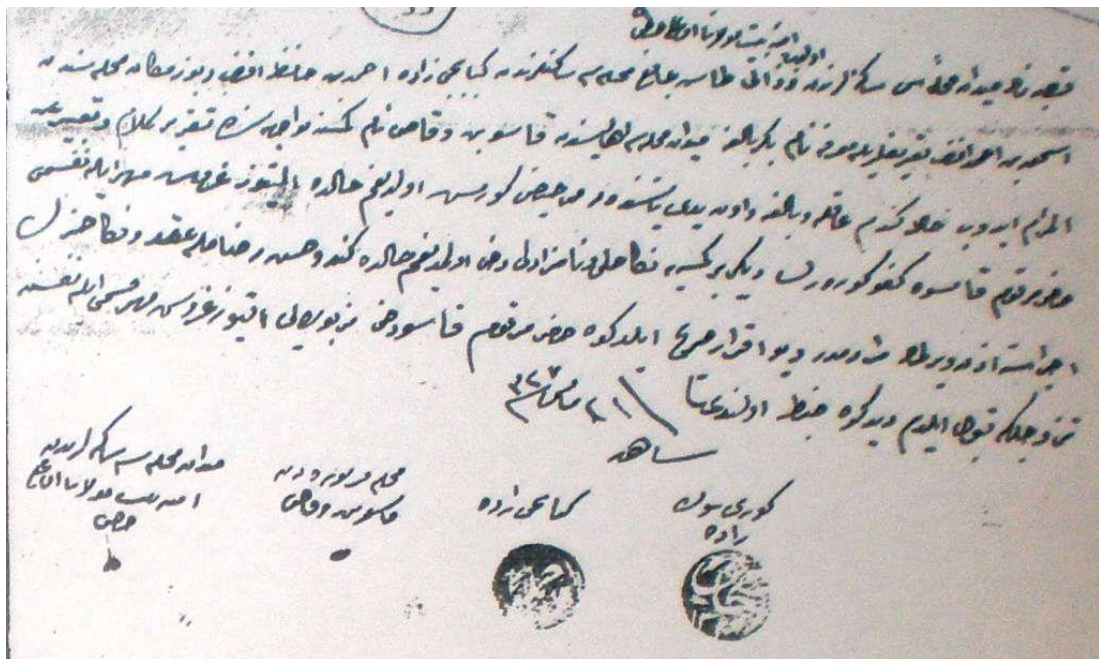

Ek. A. 196 NUMARALI BESNİ ŞER'İYE SİCİLİNDEN ÖRNEKLER

Ek. A.1.

Sahife 74-75

Emine binti Mevlana oğlu Hacı ile Kaso bin Vakkâs'ın nikâh akdi

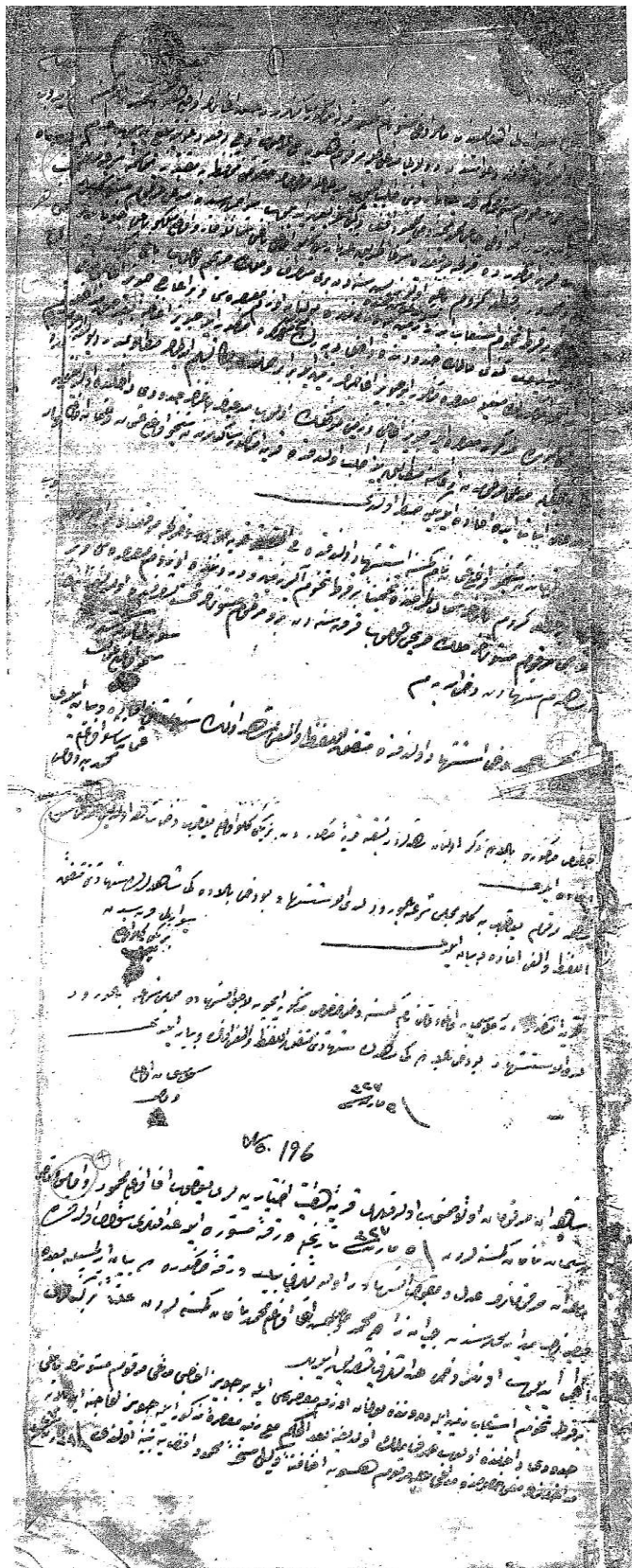

Ek. A. 4. 196 NUMARALI BESNİ ŞERİ'İYYE SİCİLİNDEN ÖRNEK SAYFALAR

SÖZLÜK¹¹³**- A –****Ahz:** Alıp kabul etme,yakalama**Ahz ü Kabz:** Alıp sahip çıkma**Âmme:** Kamuya ait, herkes,halk**‘Alenen:** Açıktan**- B –****Ba’de’l-yevm:** Bugünden sonra**Ba’del:** Sonra**Ber:** Üzeri,üzerinde,üzere,göre;Yan;Göğüs**Ber haseb-i:** Göre,nazaran**Ber vech-iâti:** Aşağıda olduğu gibi**Ber vech-i istihkâk:** Hak edişe göre**Beyn:** Ara,orta**Beyn-i:** Arasında**Bey-i bât:** Kesin satış**Binâen:** Dayanarak,-e göre,-den dolayı,-dığı için**Binâenaleyh :** Bundan dolayı,buna dayanarak**- C –****Cânib:** Taraf,yön;Makam**Cu’l:** Ücret**Cûlâh:**Çulha,Dokumacı**- D –****Da’vi:** Dava,hak arama**Deyn :** Borç**Düyûn:** Borç**Düyûn-u Kesiresi :** Bir çok borç**- E –****Ehl-i Karye:** Köylü**Esâbî’:** Haftalar**- F –****Fevt:** Geçme,geçip gitme,ölme,ölüm**- G –****Gadr:** Haksızlık,zorbalık,zulümhainlik**Gıbb:** Son,gün aşırı,-den sonra**- H –****Hasbî:** Bedava,karşılıksız,para karşılığı olmayarak**Hasbihâl:** Dertleşme,konuşma**Hâvî:** İçeren,ihtiva eden;Issız bölge,tenha yer**Hınta:** Buğday**Hulf:** Sözünde durmama,sözünde durmayan

¹¹³ Mehmet Karasakal ,(2011). 109 Numaralı Ayntab Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonu Ve Değerlendirmesi (H.1165/M.1752), Basılmamış Yüksek Lisan Tezi, Gaziantep Üniversitesi. Gaziantep, s.s. 638–642

Hışva: Pamuk ipliği

- I -

İkfâl: Kilitleme,kilit vurma

İskât: Düşürme,yok etme,hükümsüz bırakma,birinin ölümünden sonra dağıtılan sadaka

İskât Yapmak: Ölenin bıraktığı malının üçte birini ayırarak yaşarken yapamadığı dini görevlerine sayılmak üzere fidye vermek

İskât-ı salât: Ölünün farz ve vacip dahil olmak üzere günde altı rek'at hesap edilen borçlu kaldığı namazlar

İkvâl: Söylenmemiş bir sözü söylendi diye iddia etme

- İ -

İbrâ': Aklanma,bereat etme,hastayı iyileştirme

İbrâ-i amm: İslâm hukukuna göre bir kişiyi bazı hak ve davalardan ibra etmek

İbrâ-i iskât: İslâm hukukuna göre bir kişinin başka bir kişide olan hakkını tümünü düşürmesi veya bir kısmını indirmesi

İfşâ'ât: Açığa vurmalar

İftâ: Fetva verme

İstintâk: Sorgulama,sorguya çekme,konuşturma,söyletme

İstişhâd: Tanık getirme,şahit getirme,örnek gösterme;Şehit olma

İştirâ: Satın alma,satın alınma

İştirât: Şart sürme,Şart sürülme

İştîât: Haksızlık etme

İzâbe : Eritme,eritilme

- J -

Jende: Yırtık eskimiş,yamalı hırka, eski hırka

- K -

Kâbil-i süknâ: Oturulabilir

Kabz: Alma,çekme,tutma,kavrama; Azrailin can alması

Kâffe: Bütün,tüm

Karye: Köy,kent,kasaba,memleket

Kat': Kesme,kesilme,bitirme,geride bırakma

Kat-ı hayat: Ölüm

Kat-ı münâsebât: İlişki kesmek

Kat-ı nizâ: Kavgayı kesme

Kati: Çok

Kat'î: Kesin; Çok

Kât'i: Kesen,kesici,keskin kılıç

Kat-i alâka: İlgi kesme

Kat-i davâ: Davayı bitirme,davayı sonuçlandırma

Kesire: Çok,birçok

Ketb: Yazma

Kıyye: Okka

Kibel: Yön

- L -

Lesâset : Hırsızlık

Levm: Kötüleme,paylama,azarlama,çekiştirme

Lede-l-iktiza: İktiza edip gerektiği zaman

- M -

Mahdûd: Sınırlı,kısıtlı

Mahzar: Huzur,kat;Dilekçe,toplu dilekçe;Mahkeme sicili;Görünüm,görünüş

Matbah: Mutfak

Matlûb: İstenilen,talep edilen,alacak

Medfû': Uzaklaştırılmış,kovulmuş,defedilmiş,giderilmiş,vezneden verilmiş

Medfûn: Gömülü,defnedilmiş

Medh: Övgü,Övme

Menzil: Konak yeri,ev,yer,uzaklık

Menzur: Adanmış,nezredilmiş

Meram: Maksat

Merkûm: Yazılmış,adı geçen,anılan,;Aşağılık insan;Üst üste yığılmış

Metruk: Terk edilmiş,bırakılmış

Metruke: Kocası tarafından terk edilen kadın,boşanmış kadın

Meyyit: Ölü,ölmüş,canlı cenaze

Mezbur(e): Anılan,adı geçen

Mi'eteyn: İki yüz

Minha'l-ihracât: Terekenin taksiminden önce yapılan her türlü harcamayı, keintiyi,alınan resimleri ve mürisin borçlarını içeren kısım

Mu'âraza: Çekişme,didişme,kavga,çtışma

Mu'arız: Karşıt,ıtiraz eden,muhalif

Mucebince: Bakan,vali gibi üst düzey memurlara gönderilen yazıların altına bu yöneticilerin yazdıkları onay işareti

Muhâdarat: Edebi konuşmalar,hatırda tutulan yararlı bilgiler

Muhallef: Ölenin terekesi,geriye bıraktığı mal,geride bırakılan

Muhallefat: Ölenin geriye bıraktıkları

Muhallefe: Ölen adamın dul karısı

Muharrer: Yazılmış,yazılı

Mukaddem: Önce,önde,önde giden,üstün,önerti

Muris: Miras bırakan

Mübîn: İyi ile kötüyü ayıran,açık,âşikar,ortada,besbelli

Müdde'â: İddia edilen,sav,tez

Müddeâ aleyh : Aleyhinde dava açılan

Müdde'î: Davacı,iddiacı,inatçı

Müfsid(e): Bozan,bozguncu,fesat sokan,İşleri bozan

Mü'eccel: Ertelenmiş,tecil edilmiş,belirli bir süre

Münâsafa: İki eşit parçaya bölme,yarı yarıya paylaşma

Münhasır: Bir yere özgü,bir kişiye özgü,çeviren,sınırlayan

Mürâfık: Arkadaş,birlikte olan

Mürûr: Geçme,geçip gitme,geçiş

Müsadif : Rastlayan,tesadüf eden

Müsadif Olmak: Rastlamak

Müsta'mel: Kullanılmış,eski

Müşterâ: Satın alınmış

Mütala: Okumak

Mütala'at: Okumalar,incelemeler

Mütehakkık: Gerçekleşen,doğruluğu ortaya çıkan

Müteveffa: Vefat eden,ölen,ölmüş olan

Müzâf: Bağlı

Mûceb: Gereken,icap eden;Sonuç;Paraf

Mûcib: Gereken,gerektiren

Mûcebât: Gerekenler

- N –

Nâs: İnsanlar

Nizâ: Kavga

Nizâ-ı lafzi: Ağız kavgası,ağız dalaşı

Nümâ: Gösteren

Nümâyân: Görünen,ortada,açık,aşikar

- R –

Râfi: Kaldıran,yükselten

Resm-i Kısmet: Ölen kişinin mirasını devletçe bölüştürülmesi işleminden alınan vergi

Ribh: Kâr,kazanç

Rüfekâ: Arkadaşlar

- S –

Sâhûn: Gaflete dalanlar

Semmî: Zehir ile ilgili,zehirli

Sükkân: Oturanlar,yerleşik olanlar,sakinler

Süknâ: Konut,yerleşim

Sırren: Gizli

- Ş –

Şerâ'it: Koşullar,Şartlar

Şerh: Açıklama,açma,açılama

Şerh-i ahvâl: Durumun açıklanması

Şurût: Koşullar,şartlar

Şühûd: Tanıklar,görünme,ortaya çıkma,görme

- T -

Takrîr: Yerleştirme,yerine koyma,anlatma,yerine getirme,bildirme

Takrîrât: Anlatılan şeyler

Takrîren: Anlatarak

Takrîben: Aşağı yukarı,yaklaşık olarak

Ta'zîr: Padişah veya naibi tarafından uygulanan şer'i olmayan ceza;Azarlama,paylama,ağzının payını verme

Tebeyyün: Ortaya çıkma,belirginleşme,anlaşılma

Techîzü tekfin: Ölünün yıkanıp ilaçlandıktan sonra kefenlenmesi

Tecvîz: Uygun görme,caiz görme,izin verilme,uygun görülme

Tevâbi': Maiyette bulunanlar;Uşaklar;Merkeze bağlı bölgeler

Tevâbi-i muttasıla-i müstakırre: Evin demirbaş kısımları

Tevâbi-i süknâ : Evin oturma kısmı dışında kalan bölümler

Tevliyet: Mütavellilik,vakıf işine bakma; Yüz çevirme

Tezkiye: Arındırma,aıklama,temize çıkarma,maldan zekât verme,birinin durumunun başkalarına gizlice sorulması

- V –

Vaz'î: Durum ile ilgili

Vazî': Sıradan,adi,alçak,basit,sıradan;mütevâzi

Vâziülyed: El koyan

Vech: Yüz,yüzey,satıh,ön,alın,biçim,üslup

Vech-i muharrer: Yazıldığı gibi,yazıldığı şekilde

Vürûd: Geliş. Gelme. Vârid olma. Gelip yetişme.

- Y -

Yektâ: Bir tane, biricik, eşsiz, benzersiz

- Z -

Zahîr: Destekleyen, yardımcı, arka çıkan

Zâhir: Ortaya çıkan, görünen, açık, ortada, aşikar

Zımnî: Dolaylı olarak, üstü örtülü, üstü kapalı

Zi'l-yed: Elinde bulunduran

Zimem: Alacak

ÖZGEÇMİŞ

01.06.1979 tarihinde Adıyaman'ın Besni ilçesinde doğdu. İlk Öğrenimini Malatya, Besni ve Gölbaşı'ndaki muhtelif okullarda tamamladıktan sonra Orta Öğrenimi için 1992–1995 yılları arasında Eskişehir'de bulundu. 1996 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünü kazandı. 2000 yılında bu bölümden mezun oldu. 2008 yılında Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde Yüksek Lisans Öğrenimine başladı. Halen bu bölümde Yüksek Lisans Öğrenimine devam etmektedir.

VITAE

He was born on 1 st June in 1979 in Besni district of Adıyaman. After completing his elementary education atlin various schools of Malatya, Besni and Gölbaşı, he want to Eskişehir. Between 1992–1995 years for his secondary education. He acquired education Faculty History Teaching Department of Selçuk University in 1996. He graduated fram Selçuk University in 2000. Then, he started his master education in science Literature Faculty of History Department of Gaziantep University in 2008. He has still been his master education in Gaziantep University there.